

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien riita-asiain valmistelua, pääkäsittelyä sekä hakemusasioden käsittelyä koskevien säännösten muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien riita-asioiden valmistelua, pääkäsittelyä sekä hakemusasioden käsittelyä koskevia säännöksiä. Esitys liittyy vuoden 1993 lopulla voimaan tulleen riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistuksen toteutumisen seurantaan. Säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että riita-asiain oikeudenkäynnistä tulisi nykyistä tehokkaampi, valmistelu ja pääkäsittely vaiheistuisivat paremmin ja oikeudenkäynnit halpenisivat. Tämän lisäksi esityksellä pyritään korostamaan kansalaisnäkökulmaa tuomioistuimissa.

Esityksessä pyritään useilla erilaisilla keinoilla siihen, että oikeudenkäynnit muodostuisivat nykyistä joutuisammiksi ja tarkoituksenmukaisemmiksi asianosaisten oikeusturvasta tinkimättä. Menettelyvaihtoehtoja esitetään monipuolistettavaksi, valmistelua joudutetaan ja kevennetään, asianosaisten oikeudenkäyntiä koskevaa tiedonsaantia parannetaan sekä edistetään menettelyn tarkoituksenmukaisempaa vaiheistamista ja jäntevöittämistä siten, että eri käsittelyvaiheiden tarpeetonta päällekkäisyyttä karsitaan. Lisäksi korostettaisiin tuomioistuimen velvollisuutta asian valmistelussa prosessinjohtotoimenpitein selvittää asiaa.

Tavoitteiden toteuttamiseksi ehdotetaan ensinnäkin kirjallisen valmistelun rajoittamista. Asianosaisia ei esimerkiksi saisi kehottaa antamaan kirjallista lausumaa kuin kerran, ellei siihen ole erityistä syytä. Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset puhelimen tai muiden soveltuvien tiedonvälitystapojen käytöstä valmistelussa. Näin mahdollistettaisiin esimerkiksi valmisteluistunnon pitäminen puhelimitse tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen.

Mahdollisuuksia ratkaista riita-asia suoraan kirjallisen valmistelun jälkeen ilman pääkäsittelyä lisättäisiin sellaisissa asioissa, joissa pääkäsittelyn järjestäminen on asian ratkaisemisen kannalta selvästi tarpeetonta ja asianosaiset siihen suostuvat. Lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös myös siitä, että tuomioistuimien voisi kirjallisen valmistelun jälkeen siirtää asian suoraan pääkäsittelyyn, jos asianosaiset tämän hyväksyvät eikä valmistelua enää ole tarkoituksenmukaista jatkaa suullisesti.

Päällekkäistä työtä oikeudenkäynnissä karsittaisiin myös sillä, että valmistelussa esitetty oikeudenkäyntiaineisto olisi nykyistä helpommin hyödynnettävissä pääkäsittelyssä. Samoin suullisessa valmistelussa voitaisiin nykyistä yksinkertaisemmin käyttää hyväksi kirjallisessa valmistelussa esitettyä aineistoa. Tuomarin aktiivista roolia prosessinjohtajana tässä korostettaisiin, ja tuomioistuimen ai-neellisesta prosessijohdosta valmistelussa säädettäisiin nykyistä kattavammin.

Erillisen pääkäsittelyn toimittaminen yhden tuomarin kokoonpanossa ei voimassa olevan lain mukaan ole mahdollista. Esityksessä mahdollisuutta toimittaa pääkäsittely yhden tuomarin kokoonpanossa ei sidottaisi määrä-aikaan, vaan pääkäsittely voitaisiin toimittaa yhden tuomarin kokoonpanossa, jollei asian laatu ja laajuus edellytä käsittelyä täysilukuisessa kokoonpanossa.

Uusien todisteiden esittämistä pääkäsittelyssä koskevaa preklusiosäännöstä ehdotetaan lievennettäväksi. Uuteen todisteeseen vetoamiselle ei olisi estettä, jos voidaan olettaa asianosaisen laiminlyönnin johtuneen pätevästä syystä.

Esityksen tavoitteisiin pääsemiseksi ehdotetaan kehitettäväksi myös yhteenvetoa kos-

kevaa sääntelyä. Yhteenvedo asianosaisten vaatimuksista, niiden perusteista ja tarvittaessa todisteista olisi jatkossa laadittava eräitä poikkeuksia lukuunottamatta. Lisäksi oikeudenkäymiskaareen ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös tuomioistuimen velvollisuudesta huolehtia valmistelun kuluessa siitä, että asianosaisille ilmoitetaan tarvittavat tiedot heidän asiansa käsittelyn edistymisestä. Tiedottamisvelvollisuus vähentäisi asian käsittelyyn ja sen aikatauluun liittyvää epä-tietoisuutta.

Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettu laki ehdotetaan kumottavaksi ja siinä olevat hakemusasioiden käsittelyä koskevat säännökset sisällytettäväksi oikeudenkäymiskaareen. Samalla hakemusasioiden käsittelyä koskevia säännöksiä muutettaisiin edellä sanottujen tavoitteiden mukaisesti.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, ne on hyväksytty ja vahvistettu.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	3
YLEISPERUSTELUT	5
1. Johdanto	5
1.1. Nykyisen oikeudenkäyntimenettelyn kehitys	5
1.2. Riitaprosessiuudistuksen seuranta	6
2. Nykytila ja sen arviointi	7
2.1. Yleistä.....	7
2.2. Valmistelu.....	7
2.2.1. Kirjallinen valmistelu	8
2.2.2. Suullinen valmistelu.....	9
2.2.3. Yhteenvedon käyttö valmistelussa	10
2.2.4. Asianosaisten tiedonsaanti oikeudenkäynnistä	10
2.2.5. Muita oikeudenkäynnin valmisteluun liittyviä epäkohtia.....	10
2.3. Pääkäsittely	11
2.4. Tuomio	12
2.5. Preklusio.....	12
2.6. Hakemusasioiden käsittely käräjäoikeuksissa	13
3. Riita-asia- oikeudenkäynti ja sitä koskevat uudistukset eräissä muissa maissa	13
3.1. Yleistä.....	13
3.2. Ruotsi	13
3.3. Norja	14
3.4. Tanska.....	15
3.5. Iso-Britannia	15
4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	16
4.1. Tavoitteet	16
4.2. Keskeiset ehdotukset	17
4.2.1. Menettelyvaihtoehtojen monipuolistaminen	17
4.2.2. Valmistelun jouduttaminen ja keventäminen	18
4.2.3. Asianosaisten oikeudenkäyntiä koskevan tiedonsaannin parantaminen.....	19
4.2.4. Menettelyn vaiheistaminen ja käsittelyn järkevyttäminen	20
4.2.5. Hakemusasioiden käsittelyä koskevien säännösten sisällyttäminen oikeudenkäymiskaareen.....	21
4.2.6. Muut ehdotukset	22
5. Esityksen vaikutukset	22
5.1. Taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset.....	22
5.2. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan	22
6. Asian valmistelu	23
7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	24
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	25
1. Lakiehdotusten perustelut	25

1.1.	Oikeudenkäymiskaari	25
2 luku.	Päätösvaltaisuudesta	25
3 luku.	Käräjäoikeudesta.....	28
5 luku.	Riita-asian vireillepano ja valmistelu	28
6 luku.	Riita-asian pääkäsittely.....	55
8 luku.	Hakemusasioden käsittely	63
22 luku.	Käräjäoikeuden pöytäkirja	72
24 luku.	Tuomioistuimen ratkaisu.....	73
26 luku.	Valitusasian käsittelystä hovioikeudessa	74
1.2.	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa.....	74
11 luku.	Tuomioistuimen ratkaisusta	74
1.3.	Konkurssisääntö	74
1.4.	Laki yrityksen saneerauksesta.....	75
1.5.	Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä.....	75
1.6.	Laki liiketoimintakiellosta	76
1.7.	Käräjäoikeuslaki.....	76
1.8.	Ulosottolaki.....	76
10 luku.	Muutoksenhaku ulosottomiehen menettelyyn	76
2.	Voimaantulo	78
LAKIEHDOTUKSET		79
	oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta	79
	oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n muuttamisesta.....	87
	konkurssisäännön 1 d §:n muuttamisesta	87
	yrityksen saneerauksesta annetun lain 68 §:n muuttamisesta.....	88
	yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 49 §:n muuttamisesta.....	88
	liiketoimintakiellosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta	89
	käräjäoikeuslain 17 §:n muuttamisesta	90
	ulosottolain 10 luvun 7 ja 13 §:n muuttamisesta.....	91
LIITE		92
RINNAKKAISTEKSTIT		92
	oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta	92
	oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n muuttamisesta....	109
	konkurssisäännön 1 d §:n muuttamisesta	110
	yrityksen saneerauksesta annetun lain 68 §:n muuttamisesta.....	111
	yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 49 §:n muuttamisesta.....	112
	liiketoimintakiellosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta	113
	käräjäoikeuslain 17 §:n muuttamisesta	114
	ulosottolain 10 luvun 7 ja 13 §:n muuttamisesta.....	115
ASETUSLUONNOKSET		117
	avioliittoasetuksen muuttamisesta	117

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto**1.1. Nykyisen oikeudenkäyntimenettelyn kehitys**

Sekä riita- että rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyä Suomessa on 1990-luvulla uudistettu niin peruseriaateiltaan kuin menettelysäännöstenkin osalta. Kokonaisuudistusta oli tavoiteltu jo pitkään. Oikeuslaitoksen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistaminen oli ollut vireillä koko vuosisadan. Vuodesta 1901 vuoteen 1939 laadittiin yhteensä kymmenen virallisehdotusta oikeudenkäyntilaitoksen uudistamiseksi. Kaikki nämä uudistusehdotukset rakentuivat samojen periaatteiden varaan. Kaikissa ehdotuksissa esitettiin siirryttäväksi keskitettyyn oikeudenkäyntimenettelyyn, joka olisi jakautunut valmisteluun ja pääkäsittelyyn. Kaikkein vanhimmissa ehdotuksissa (komiteanmietinnöt 1901:8—11 ja lainvalmistelukunnan julkaisu 1909:1) esitettiin, että valmistelu olisi ollut yksistään kirjallista ja rajoittunut tietäntyyppisiin asioihin. Ehdotusten mukaan pääkäsittely olisi ollut suullista ja silloista oikeudenkäyntiä vaivannut kirjelmien lukeminen olisi eräin poikkeuksin kielletty. Oikeudenkäynnin välittömyyttä ja keskitystä pyrittiin ehdotuksissa turvaamaan erilaisilla muun muassa lykkäystä estävillä säännöksillä.

Kokonaisuudistusten valmistelu oli pysähdyksissä 1960-luvun lopulle saakka. Valtioneuvosto antoi 21 päivänä toukokuuta 1971 eduskunnalle selonteon tuomioistuinuudistuksesta. Selonteossa katsottiin, että tuomioistuinlaitos ja oikeudenkäyntimenettely olivat jääneet jälkeen muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä. Selonteossa ja sen johdosta eduskunnassa käydyssä keskustelussa käsiteltiin tuomioistuinlaitoksen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen suuntaviivajä.

Oikeudenkäyntimenettelyn uudistamistyön perustan 1970-luvulla muodosti joulukuussa 1971 valmistunut oikeuslaitostoimikunnan mietintö (komiteanmietintö 1971:B 112).

Tämän jälkeen oikeusministeriö asetti useita työryhmiä valmistelemaan alioikeuksien yhtenäistämistä sekä oikeudenkäyntimenettelyn ja tuomioistuinlaitoksen uudistamista.

Nykyisen oikeudenkäyntilaitoksen ja oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista koskeinen valmistelutyön ensimmäinen laajempi tulos oli hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettu laki (307/1986), joka tuli voimaan 1 päivänä toukokuuta 1987.

Joulukuun 1 päivänä 1993 saatettiin voimaan yleisten alioikeuksien yhtenäistäminen, joka toteutettiin kärjäoikeuslailla (589/1993). Alioikeuksien yhtenäistäminen tarkoitti, että kihlakunnanoikeuksista ja raastuvanoikeuksista muodostettiin kärjäoikeuksia, joiden kokoonpano vaihtelee asian laadun mukaan. Samanaikaisesti uudistettiin riita-asioiden oikeudenkäyntimenettely kärjäoikeudessa (1052—1067/1991). Menettelyuudistuksessa riita-asiaain käsittely jaettiin valmisteluun sekä suulliseen, välittömään ja keskitettyyn pääkäsittelyyn. Uudistuksen voimaantulosta säädettiin lailla alioikeus uudistukseen liittyvien lakien voimaannpanosta (1417/1992) ja lailla alioikeus uudistuksen siirtymäsäännöksistä (591/1993).

Rikosoikeudenkäyntimenettelyä koskeva uudistus toteutettiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetulla lailla (689/1997), joka tuli voimaan 1 päivänä lokakuuta 1997. Tavoitteena oli myös rikosprosessin puolella toteuttaa suullinen, välitön ja keskitetty menettely varman, nopean ja halvan oikeudenkäynnin varmistamiseksi.

Viimeksi on uudistunut hovioikeusmenettely, jota koskeva oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annettu laki (165/1998) tuli voimaan 1 päivänä toukokuuta 1998. Hovioikeusmenettelyn uudistamisen keskeisin tavoite oli sen saattaminen yhteensopivaksi alioikeusmenettelyn kanssa siten, että vallitsevana ollut pelkästään kirjallinen menettely vähenisi ja hovioikeudessaakin käsiteltäisiin enemmän asioita varsinaisessa välittömässä, suullisessa ja keskitetyssä pääkäsittelyssä.

1.2. Riitaprosessiuudistuksen seuranta

Jokaisen perusoikeus on saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva riita-asia asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä käsiteltäväksi riippumattomassa tuomioistuimessa. Oikeusturvan toteutuminen käytännössä edellyttää, että oikeudenkäynti on varmaa, nopeaa ja halpaa. Menettelysäännösten tavoitteena on luoda tälle mahdollisimman hyvät edellytykset. Prosessi ei kuitenkaan voi olla samalla kertaa sekä täysin varma ja luotettava että toisaalta erittäin nopea ja kustannuksiltaan edullinen. Nämä eri tavoitteet ovat osittain ristiriidassa keskenään. Varmuus-, nopeus- ja halpuustavoitteiden toteutumiselle on vain pyrittävä löytämään optimaalinen tasapaino.

Vanha suullis-pöytäkirjallinen menettely oli hidas ja kaavamainen. Prosessia leimasi kirjelmien lukeminen ja juttujen runsas lykkääminen. Tästä seurasi, että tuomari menetti mahdollisuutensa aktiiviseen prosessinjohtoon. Myös kokonais kuvan saaminen asiasta vaikeutui. Alioikeuden istunnosta tuli useissa tapauksissa vain oikeudenkäyntiaineiston keräämispaikka. Oli myös tavallista, että tuomari vaihtui monta kertaa prosessin aikana. Vasta kun asianosaiset lopulta jättivät asiansa päätettäväksi, tuomari ryhtyi pöytäkirjaan kirjatun aineiston perusteella tarkemmin tutkimaan, mitä asiassa oli esitetty. Suullis-pöytäkirjallinen menettely oli näin ollen pääasiallisesti pöytäkirjallinen eikä vastannut nykyaikaiselle prosessille asetettuja vaatimuksia.

Toteutetut 1990-luvun menettelyuudistukset olivat reaktio vanhan menettelyn epäkohtia vastaan. Sekä riita- että rikosprosessiuudistusten tavoitteena oli varmemman, nopeamman ja halvemman oikeudenkäyntimenettelyn tarjoaminen kansalaisille. Jakamalla oikeudenkäynti valmisteluun sekä suulliseen, välittömään ja keskitettyyn pääkäsittelyyn pyrittiin varmistamaan tuomioistuimille mahdollisimman hyvät keinot asian perusteelliseen käsittelemiseen ja tutkimiseen.

Menettelyuudistus oli merkittävä muutos verrattuna aiempaan prosessiin. Oikeudenkäymiskaareen (OK) sisällytettiin paljon uusia säännöksiä. Muun muassa korkein oikeus lausui riita-asiaiden oikeudenkäyntimenettelyn

uudistamiseen sisältyvien ehdotuksien muut-tavan alioikeudessa pitkään noudatettuja menettelytapoja ja edellyttävän uusien säännöksi-en omaksumista. Korkein oikeus huomautti, ettei ennalta voida varmistua siitä, toteutu-vatko uudistuksen tavoitteiksi asetetut oikeu-denkäynnin suullisuus, välittömyys ja keski-tys. Tämän vuoksi se piti tarpeellisena, että uudistuksen tultua voimaan kärjaoikeuksien toimintaa seurataan ja tarvittaessa välittömäs-ti lainsäädäntötoimin korjataan havaitut epä-kohdat. Eduskunnan lakivaliokunta puoles-taan totesi mietinnössään, että uudistuksen tultua voimaan on tärkeätä seurata, että oike-uskäytäntö muuttuu ja uudet menettelysään-nökset omaksutaan. Lisäksi oli seurattava, aiheutuuko uudistuksesta sellaisia epäkohtia, joita ei ole ennalta osattu ottaa huomioon. Tarvittaessa oli ryhdyttävä toimenpiteisiin virheellisen käytännön ja epäkohtien korjaa-miseksi (LaVM 16/1990 vp s. 4).

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos on seuran-nut alioikeus- ja oikeudenkäyntimenettely-uudistuksen toteutumista vuodesta 1994 al-kaen. Vuonna 1998 julkaistiin riitaprosessi-uudistusta koskeva tutkimus (Riitaprosessi-uudistuksen arviointi, Oikeuspoliittisen tut-kimuslaitoksen julkaisuja 154/1998).

Riita-asiaiden menettelyuudistus merkitsi huomattavaa muutosta verrattuna aikaisem-paan oikeudenkäyntimenettelyyn. Vaikka uudistuksen omaksumisen edistämiseksi on toteutettu laaja koulutusohjelma, ovat menet-telytavat ja käytännöt eri tuomioistuinten vä-lillä osaksi eriytyneet ja suurissa tuomiois-tuimissa muodostuneet erilaisiksi jopa eri tuomareiden välillä. Kuitenkin yleisesti uutta riitaprosessia pidetään selvästi vanhaa menet-telyä parempana eikä suullis-pöytäkirjallista menettelyä toivota takaisin. Uuden riita-asiaiden oikeudenkäyntimenettelyn etuna on pidetty keskitettyä oikeudenkäyntiä, oikeu-denkäynnin nopeutta ja turhien istuntojen välttämistä sekä tuomarin parempaa mahdol-lisuutta prosessinjohtoon. Myös riidattomien asioiden erottamista riitaisista pidetään me-nettelyllisesti hyvänä ratkaisuna. Haittoina puolestaan on tuotu esiin uuden menettelyn ja etenkin valmistelun hitaus, siitä seuraava käsittelyaikojen piteneminen sekä kulukor-vausten kasvu ja oikeudenkäynnin kalleus. Jälkimmäisten seurauksena on epäkohdaksi

muodostunut prosessikynnyksen liiallinen nousu. Riita-asioden lukumäärä onkin ollut selvässä laskussa koko 1990-luvun.

Uusi riitaprosessi on vuoden 2000 loppuun mennessä ollut voimassa seitsemän vuotta. Tehtyjen seurantaselvitysten ja tutkimusten sekä käytännön kokemusten perusteella on ilmennyt, että kaikki uudistuksen tavoitteet eivät ole täysin toteutuneet. Menettelysäännöksiä on tämän vuoksi syytä muuttaa siltä osin kun prosessissa ilmenneet puutteet johtuvat niistä. Säännöksiä muuttamalla voidaan myös käytäntöjä ohjata parempaan ja jo alunperin tavoiteltuun suuntaan.

2. Nykytila ja sen arviointi

2.1. Yleistä

Riitaprosessin tärkein tavoite on luoda mahdollisimman hyvät edellytykset aineellisesti oikeiden ratkaisujen saavuttamiselle yksittäistapauksissa. Kuten edellä on jo todettu, tämä varmuuden maksimointi ei kuitenkaan ole oikeudenkäynnin ainoa tavoite. Toinen oikeudenkäyntimenettelyn keskeinen tavoite on, että oikeudenkäynti aiheuttaisi mahdollisimman vähän ajanhukkaa, rahanmenoa ja työtä sekä asianosaisille että tuomioistuimille. Oikeusturvan pitäisi toteutua mahdollisimman nopeasti, tehokkaasti ja edullisesti. Viimeksi mainittu tavoite on usein ristiriidassa varmuustavoitteen kanssa. Lainsäätäjän tehtävä onkin löytää mahdollisimman optimaalinen tasapaino näiden eri tavoitteiden välillä.

Edellä sanottu optimaalinen tasapaino on erilainen eri tyyppisten asioiden osalta. Yksinkertaisessa ja riidattomassa asiassa tehokkuusvaatimuksen painoarvo kasvaa, kun taas aineellisesti monimutkaisessa ja riitaisessa asiassa varmuustavoitteen merkitys korostuu. Menettelysääntöjä tulisi voida soveltaa joustavasti kulloisenkin käsiteltävän asian asetamien vaatimusten pohjalta.

Eri menettelysäännöksien soveltaminen riidattomien ja riitaisten juttujen käsittelyssä onkin lisännyt siviiliprosessin tehokkuutta. Riidattomissa jutuissa menettely on pelkistään kirjallinen kun taas riitaisten riita-asioden osalta tehokkuuden lisäksi myös oikeusturvaa on pyritty uudistuksen yhteydessä

parantamaan rakentamalla oikeudenkäyntimenettely suullisuus-, keskitys- ja välittömyysperiaatteiden varaan. Tämä on taas edellyttänyt oikeudenkäynnin jakamista valmisteluun ja pääkäsittelyyn.

Vuonna 1993 toteutetun uudistuksen tavoitteena oli varmuuden parantamisen ohella menettelyn nopeutuminen ja halventuminen lykkäyksiin perustuvan järjestelmän poistumisen seurauksena. Tilastotietojen valossa näyttää kuitenkin siltä, ettei uusi oikeudenkäyntimenettely ole ollut joutuisampaa kuin aiempi oikeudenkäyntimenettely, vaan ainakin joissakin asioissa toistaiseksi hitaampaa. Tilastokeskuksen tilastoinnin mukaan riita-asioden keskimääräinen käsittelyaika yleisissä alioikeuksissa oli vuonna 1998 ratkaistuissa asioissa 2,2 kuukautta. Kirjallisessa valmistelussa ratkaistut summaariset asiat alentavat suhteellisen suurella osuudellaan keskimääräistä käsittelyaika. Suullisessa valmistelussa päättäneiden asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 9,4 kuukautta ja pääkäsittelyssä ratkaistujen asioiden 14,7 kuukautta. Keskimääräinen käsittelyaika vuonna 1996 ratkaistuissa summaarisissa riita-asioissa oli 2,2 kuukautta ja laajoissa 7,3 kuukautta. Vaikeat asiat voivat joutua käräjäoikeudessa odottamaan pääkäsittelyä ja ratkaisua hyvinkin pitkään. Venyneet oikeudenkäynnit ovat osaltaan kasvattaneet oikeudenkäyntikuluja ja nostaneet prosessikynnystä. Käsittelyn pitkittyminen johtuu usein myös siitä, että osapuolet pyrkivät oikeudenkäynnin jo ollessa vireillä neuvotteluihin sovinnolliseen ratkaisuun.

2.2. Valmistelu

Valmistelun tehtävänä on selvittää asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet sekä mistä asianosaiset ovat eri mieltä. Lisäksi valmistelussa selvitetään, mitä todisteita asianosaiset aikovat esittää, mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen sekä onko asiassa edellytyksiä sovinnolle. Valmistelun tarkoituksena on myös suullisen, välittömän ja keskitetyn oikeudenkäynnin, pääkäsittelyn mahdollistaminen. Lisäksi tuomioistuimen on mahdollisuuksien mukaan pyrittävä siihen, että asianosaiset sopivat riidan, jos asiassa on sovinto sallittu.

Valmistelu on jaettu kirjalliseen ja suulliseen valmisteluun. Nykyinen laki ei nimenomaisesti salli siirtymistä kirjallisesta valmistelusta suoraan pääkäsittelyyn (OK 5:15). Tämän vuoksi suullisia valmistelun istuntoja pidetään sellaisissakin asioissa, joissa jo kirjallisessa valmistelussa asiaa on valmisteltu siten riittävästi, että varsinaiseen oikeudenkäyntiin ja asian ajamiseen voitaisiin heti siirtyä. Tarpeettoman suullisen valmistelutunnon pitäminen pitkittää oikeudenkäyntiä ja aiheuttaa näin asianosaisille turhia kuluja.

Asia, jossa sovinto on sallittu, voidaan ratkaista valmistelussa yksipuolisella tuomiolla. Lisäksi valmistelussa voidaan vahvistaa sovinto tai jättää kanne tutkimatta. Asia voidaan valmistelussa ratkaista tuomiolla, lähinnä vain jos kanne on myönnetty tai siitä on luovuttu (OK 5:27). Yleensä pääasiaa ei voi ratkaista valmistelussa tuomiolla, vaan juttu on aina siirrettävä pääkäsittelyyn ja ratkaistava sen jälkeen. Riitainenkin asia voi kuitenkin olla ratkaisukypsä kirjallisen valmistelun jälkeen. Myös asianosaiset voivat suostua asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä. Jos olisi mahdollista ratkaista valmistelussa juttu, jossa tosiseikat ovat riidattomat ja ainoastaan oikeuskysymys riitainen, vähennettäisiin sekä asianosaisille että tuomioistuimelle asian käsittelystä koituvaa ajanhukkaa, kustannuksia ja työtä. Tällainen menettely ei kuitenkaan ole nykyisen lain mukaan mahdollista.

2.2.1. Kirjallinen valmistelu

Riita-asia tulee vireille käräjäoikeudelle toimitettavalla kirjallisella haastehakemuksella (OK 5:1). Käräjäoikeus tarkistaa, onko haastehakemus laadittu sille asetettujen yksilöityjen vaatimusten mukaisesti (OK 5:2) ja mahdollisen haastehakemuksen täydentämisen jälkeen antaa asiassa kirjallisen haasteen, jonka perusteella riita-asiassa pääsääntöisesti annetaan kirjallinen vastaus kanteeseen. Vastauksen sisältö on säännelty vastaavasti kuin haastehakemuksen (OK 5:10). Tämän jälkeen riitainen asia yleensä siirtyy suulliseen valmistelutuntoon (OK 5:15).

Mainitun Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksen mukaan haastehakemuksia pidetään aikaisempaa parempina. Vaatimuk-

set ovat entistä paremmin yksilöityjä ja jäsenneiltyjä. Todistelu tulee aikaisemmin esille. Tältä osin näyttävät täyttyneen hallituksen esityksessä eduskunnalle riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 15/1990 vp s. 50) menettelyuudistukselle asetetut tavoitteet, joissa lähdettiin siitä, että haastehakemuksen tulisi suunnilleen vastata samaa tasoa kuin aikaisempi kanteen kehittely.

Haastehakemuksiin on kuitenkin kohdistettu myös arvostelua. Asianajajat katsovat, että he joutuvat tekemään turhaa työtä ja varustautumaan kaikkeen, kun vastapuolen kantaa ei tiedetä. Äärimmillään työ voi olla turhaa silloin, kun asia päättyy yksipuoliseen tuomioon.

Haastehakemuksen sisältöä koskevan säännöksen (OK 5:2) mukaan haastehakemuksessa on yksityiskohtaisesti kerrottava ne seikat, joihin vaatimus perustuu, ja ilmoitettava mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka kantaja aikoo esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen. Käytännössä säännöksen tulkinta on johtanut haastehakemuksiin, jotka usein ovat turhan seikkaperäisiä tosiseikoiltaan, erityisesti oikeudellisesti yksinkertaisissa asioissa. Lisäksi seikat, joihin vaatimus perustuu, esitetään liian laajana selostuksena, johon sekoitetaan myös todistelu. Riittävää olisi, jos vaatimusten perusteet esitettäisiin pelkistetysti, selvästi ja jäsenneellysti.

Haastehakemuksissa ennakoidaan usein myös, mitä vastapuoli mahdollisesti tulee väittämään. Tämä voi osaltaan johtaa haastehakemuksen sekavuuteen. Toisaalta tästä kiistämisen ennakolta ilmoittamisesta voi olla se hyöty, että riidanalaiset kysymykset selviävät nopeammin.

Pitkä yksityiskohtia sisältävä haastehakemus on omiaan aiheuttamaan sen, että vastaaja vastaa kaikkiin epäolennaisiinkin seikkoihin. Vastaajan tulee vastauksessaan aina kanteen kiistäessään esittää sellaiset kiistämisen perusteet, joilla voi olla merkitystä asian ratkaisemisen kannalta ja ilmoittaa mahdollisuuksien mukaan todisteet, joita hän aikoo esittää ja mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen (OK 5:10). Jos haastehakemus on jäsentymätön, sama kertaantuu helposti myös vastauksessa.

helposti myös vastauksessa.

Haastehakemuksen ollessa puutteellinen, kantajaa on kehotettava määrääjassa korjaamaan puute, jos korjaaminen on valmistelun jatkamiseksi tarpeellista. Kantajalle on samalla ilmoitettava, millä tavalla haastehakemus on puutteellinen (OK 5:5). Hallituksen esityksessä (s. 53) on todettu, että täydentämiskehotuksen antaminen tulee kysymykseen, jos kantajan vaatimusta ja sen perusteita ei ole ilmoitettu haastehakemuksessa niin selvästi, että vastaaja voi antaa yksilöidyn vastauksen. Täydentämiskehotus voi koskea myös muodollisia seikkoja.

Tiedossa ei ole täsmällisesti, miten paljon haastehakemuksia vaaditaan täydennettäväksi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksen mukaan täydennyskehotuksia käytetään tuomioistuimen näkökulmasta kohtalaisesti, mutta asianajajien mukaan harvoin. Todennäköisesti käytäntö vaihtelee siinä, miten haastehakemuksia vaaditaan täydennettäväksi. Haastehakemuksen täydentämisiä myös saatetaan pyytää tarpeettoman usein ja sellaisistakin puutteista, joiden voidaan olettaa selviävän helposti valmistelun myöhemässä vaiheessa.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 15 §:n mukaista kirjallista lausumaa on hallituksen esityksen mukaan tarkoitettu pyydettyväksi silloin, kun haastehakemuksesta ja vastauksesta ilmenee kaikki muu tarpeellinen paitsi asianosaisen kannanotto johonkin tiettyyn vastapuolen esille tuomaan seikkaan, ja vielä myös poikkeuksellisesti silloin, kun asianosaisille aiheutuisi kohtuuttomia kustannuksia tai haittaa saapumisesta suulliseen valmisteluun (s. 62).

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksestä ilmenee, että kirjallisen lausuman pyytäminen on tavanomaisempaa kuin esimerkiksi haastehakemuksen täydennyspyyntö. Selvityksen mukaan tuomarit korostavat lausumapyynnön perusteena asian selvittämistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä jutun hallintaa. Asianajajat katsovat osittain, ettei lausumapyynnöille aina ole ollut selkeää syytä.

Kirjallisen valmistelun johtaessa kaavaan kirjallinen haastehakemus, kirjallinen haastehakemuksen täydentäminen, kirjallinen vastaus ja vielä kirjalliset lisälausumat, ollaan

lähellä sitä, että menettely on liian pitkälle kirjallista, ja tilannetta, joka on omiaan pitkittämään oikeudenkäyntiä ja lisäämään kustannuksia. Tällainen menettely voi tietysti laajassa ja vaikeassa asiassa olla tarpeellinenkin.

2.2.2. Suullinen valmistelu

Voimassa olevan lain mukaan haastehakemuksen ja siihen annetun kirjallisen vastauksen jälkeen asian valmistelua jatketaan aina suullisesti istunnossa (OK 5:15). Sekä suullisessa että kirjallisessa valmistelussa pyritään samaan tavoitteeseen. Suullinen valmistelu yleensä tarjoaa kirjallista jatkovalmistelua paremmat edellytykset saattaa riittävä asia pääkäsittelykuntoon niin, että asia voidaan siellä käsitellä keskitetysti. Suullisessa valmistelussa tuomarilla on myös kirjallista valmistelua paremmat edellytykset johtaa käsittelyä siten, että valmistelun tavoitteisiin päästään mahdollisimman tehokkaasti ja myös sovintomahdollisuudet tulevat asianmukaisesti selvitettyiksi.

Oikeudenkäyntimenettelyuudistuksen yhteydessä pyrittiin jakamalla oikeudenkäynti valmisteluun ja pääkäsittelyyn varmistamaan keskeytyksetön pääkäsittely. Uudistus on siten onnistunut, ettei juttuja pääsääntöisesti enää pääkäsittelyvaiheessa lykätä. Kuitenkin myös suullinen valmistelu tulisi saada loppuun viivytyksettä, jos mahdollista, yhdessä istunnossa (OK 5:18). Käytännössä on kuitenkin muodostunut tavalliseksi, että suullisia valmisteluistuntoja on useampi kuin yksi. Valmistelussa ei myöskään, kuten uuden lainsäädännön tarkoitus oli, vain kartoiteta pääkäsittelyssä esitettäväksi tarkoitettua oikeudenkäyntiaineistoa. Kärjistetysti ilmaistuna asiaa ajetaan usein jo valmistelussa pääkäsittelynomaisesti.

Keskeinen nykyisen oikeudenkäyntimenettelyn epäkohta ja kuluja lisäävä tekijä onkin suullisen valmistelun liiallinen korostuminen. Asioita valmistellaan tarpeettoman pitkään eikä pääkäsittelyyn siirrytä tarpeeksi varhain. Kun tämä käytäntö on niin asiamiesten kuin tuomareidenkin hyväksymä, näyttää yksi vanhan oikeudenkäyntimenettelyn merkittävimmistä ongelmista — istuntojen lykkääminen — siirtyneen uuden prosessin valmiste-

luvaiheeseen.

Valmisteluistuntojen lykkääminen ja asian ajaminen valmistelussa kuvastavat myös oikeudenkäyntimenettelyn niin sanottua etupainotteisuutta. Mahdollisesti preklusion pelossa kaikki asiaan vähäisestikin liittyvät tosiseikat ja todisteet pyritään varmuuden vuoksi esittämään valmistelussa. Kun tämä tapahtuu ensin kirjallisessa valmistelussa ja sitten vielä uudelleen valmisteluistunnossa, kestää valmistelu pitkään ja siitä aiheutuu paljon kustannuksia. Varsinaisessa pääkäsitelyssä sitten usein ainoastaan otetaan vastaan suullinen todistelu.

2.2.3. Yhteenvedon käyttö valmistelussa

Tuomarin on valmistelun päätyttyä tehtävä yhteenvedo asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteista, jos se on asian käsittelyn kannalta tarkoituksenmukaista (OK 5:24). Yhteenvedon tekeminen tai tekemättä jättäminen on siis jätetty tuomioistuimen tarkoituksenmukaisuus- harkinnan varaan. Asianosaisille on varattava tilaisuus lausua käsitksensä tehdystä yhteenvedosta.

Kirjallisen yhteenvedon käyttäminen lisää oikeusvarmuutta esimerkiksi siten, että se estää osaltaan mahdollisen preklusion aiheuttamia oikeudenmenetyksiä. Hallituksen esityksessä todetaan, että yhteenvedon avulla asianosaiset saavat tietää, miten heidän esityksensä on ymmärretty ja onko kaikki asiaan vaikuttava otettu huomioon (s. 69). Ottaen huomioon kirjallisen yhteenvedon tärkeä asema oikeudenkäynnissä, laaditaan sellainen kuitenkin liian harvoin ja usein myös liian myöhään. Lisäksi tarkoituksenmukaista usein olisi, että yhteenvedo sisältäisi myös todisteet sekä sen, mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen. Silloin kun kirjallinen yhteenvedo on laadittu asianmukaisessa vaiheessa oikeudenkäyntimenettelyä, tulisi sitä nykyistä tehokkaammin käyttää hyväksi asian jatkokäsittelyssä. Jos yhteenvedo olisi laadittu jo ennen suullista valmistelua, sitä voitaisiin hyödyntää valmisteluistunnossa.

2.2.4. Asianosaisten tiedonsaanti oikeudenkäynnistä

Eräänä epäkohtana nykyisessä oikeuden-

käyntimenettelyssä on pidetty sitä, ettei asianosaisilla useinkaan ole riittävästi tietoa siitä, missä vaiheessa heidän asiansa käsittely tuomioistuimessa on. Samoin asianosaisilta puuttuu tietoa siitä, koska tai mitä seuraavassa vaiheessa tapahtuu. Erityisesti asian käsittelyn vähänkin viipyessä on tärkeää, että asianosaiset kulloinkin tietävät, miten heidän asiansa valmistelu etenee ja milloin on odotettavissa siirtyminen valmistelusta pääkäsitelyyn. Käytännössä asianosaisille on pyritty ilmoittamaan esimerkiksi lausumapyyntöjen hankkimisesta vastapuolelta ja mahdollisesti myös määräaikojen pidentämisistä. Näin ei kuitenkaan ole aina tehty eikä nyt voimassa olevassa laissa olekaan tuomioistuimelle asetettu mitään velvoitetta ilmoittaa asian käsittelyn etenemisestä tai viipymisestä asianosaisille taikka myöskään esittää arviota jutun käsittelyaikataulusta. Tästä on ollut seurauksena se, että asianosaiset ovat saattaneet olla pitkäänkin epätietoisia asiansa käsittelyn vaiheesta ja mahdollinen tiedonsaanti on jäänyt heidän oman aktiivisuutensa varaan. Käytössä on ollut sanonta siitä, että jutut katoavat tuomioistuimiin kuin "mustaan aukkoon".

Asianosaisen kääntyessä tuomioistuimen puoleen on hänellä perusteltuja odotuksia siitä, että hänen asia käsitellään sen laadun edellyttämällä tavalla ilman aiheetonta viivytyä ja hänelle myös kerrotaan, miten asian käsittely tuomioistuimessa etenee. Oikeuspuojan saatavuuteen kuuluu myös palvelufunktio, jonka eräänä muotona tulisi olla asianosaisten informointi hänen asiansa käsittelystä tuomioistuimessa. Tämä ei ole nykyisen lain mukaisessa käytännössä täysin toteutunut.

2.2.5. Muita oikeudenkäynnin valmisteluun liittyviä epäkohtia

Voimassa olevassa laissa ei ole säännöksiä puhelimen käyttämisestä valmistelussa esimerkiksi haastehakemuksen täydentämishotuksen antamisessa tai haastehakemuksen taikka vastauksen täydentämisessä. Kuitenkin puhelimen käyttö valmistelussa on hyvin joustava ja kustannuksia säästävä asiointitapa. Koska säännöksiä puhelimen käyttämisestä tai sen käyttämisen edellytyksistä ei ole, käytäntö vaihtelee. Nykyisessä laissa ei

myöskään ole säännöksiä mahdollisuuksista käyttää puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa valmisteluistunnon pitämiseksi.

Monet tuomioistuimen aineellista prosessinjohtoa koskevat oikeudenkäymiskaaren säännökset koskevat niiden sanamuodon mukaan nykyisin pääasiassa vain pääkäsittelyä. Valmistelun osalta nykyiseen lakiin sisältyy kyllä säännös, jonka mukaan tuomioistuimen on valmistelussa huolehdittava siitä, että asianosaiset mainitsevat kaikki seikat, joihin he haluavat vedota. Tarkemmat muut tuomioistuimen materiaalista prosessinjohtoa koskevat säännökset ovat nykyisin oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 2 a §:ssä ja koskevat siis asiayhteytensä perusteella vain pääkäsittelyä. Kuitenkin tuomioistuimen velvollisuus aineellisen prosessinjohtoon keinoin selvittää asiaa kuuluu paitsi pääkäsittelyyn myös valmisteluun. Aineellisella prosessinjohtolla voi valmistelussa olla käytännössä jopa suurempi merkitys kuin pääkäsittelyssä. Siksi olisi tarpeen kattavammin säätää tuomioistuimen aktiivisesta roolista asian selvittämisessä myös valmistelun osalta.

2.3. Pääkäsittely

Pääkäsittelyjä on nykyisen oikeudenkäymiskaaren mukaan kahdenlaisia: valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely (niin sanottu pikkupääkäsittely tai välitön pääkäsittely) ja varsinainen erillinen pääkäsittely. Oikeudenkäymiskaaren systematiikka lähtee siitä, että asioissa yleensä järjestetään varsinainen pääkäsittely, mutta valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely on poikkeuksellisesti mahdollinen. Lain mukaan valmistelun yhteydessä voidaan pitää pääkäsittely, jos asianosaiset siihen suostuvat tai jos asia on selvä (OK 6:15).

Pääkäsittelyn muodot eroavat toisistaan keskeisissä suhteissa. Jos pääkäsittely pidetään valmistelun yhteydessä, oikeudenkäyntiaineistona otetaan huomioon kaikki se, mitä on tapahtunut viimeisessä suullisen valmistelun istunnossa, jollei tuomioistuin toisin määrää (OK 6:17 ja 24:2,1). Vaikka pikkupääkäsittely tulisi pääsäännön mukaan pitää välittömästi sen istunnon yhteydessä, jossa valmistelu on todettu päättyneeksi, se on kui-

tenkin mahdollista pitää vielä 14 päivää sanotun istunnon jälkeen. Tämä jo sellaisenaan vaikuttaa siten, ettei oikeudenkäynnin välittömyys tai keskitys parhaalla mahdollisella tavalla toteudu. Kun lisäksi käytännössä esiintyy taipumusta viimeisessä valmistelun istunnossa vain uudistaa se, mitä aikaisemmassa tai aikaisemmissa valmisteluistunnoissa on todettu, jotta sekin voitaisiin ottaa huomioon laillisena oikeudenkäyntiaineistona, ollaan kaukana välittömyydestä ja keskityksestä. Pikkupääkäsittely eroaa erillisestä pääkäsittelystä myös siten, että siinä tuomioistuin on toimivaltainen yhden tuomarin kokoonpanossa. Erillinen pääkäsittely edellyttää nykyisin aina kolmen tuomarin kokoonpanoa tai eräissä asioissa lautamieskokoonpanoa eli kollegiaalisen päätöksentekojärjestelmän käyttämistä.

Nykyinen oikeudenkäymiskaaren soveltamiskäytäntö on sellainen, ettei erillisiä pääkäsittelyjä juuri ole, vaan asiat — poikkeustapauksia lukuunottamatta — ratkaistaan pikkupääkäsittelyssä. Tilastokeskuksen tilastoinnin mukaan ratkaistiin vuonna 1998 kolmen tuomarin tai lautamieskokoonpanon erillisessä pääkäsittelyssä 1 196 riita-asiaa. Tähän lukuun sisältyi 586 huoneenvuokra-asiaa. Saman tilastoinnin mukaan riitaasioiden osalta pääkäsittelyssä loppuun käsitellyistä muista kuin huoneenvuokra-asioista noin 90 prosenttia ratkaistaan valmistelun yhteydessä pidettävässä yhden tuomarin kokoonpanossa. Kolmen tuomarin kokoonpanon käyttö on siten harvinaista.

Pikkupääkäsittelyjen suosiota selittää sen ja valmistelun rajan hämärtyminen. Kun valmistelussa jo ajetaan asiaa pääkäsittelynomaaisesti, ei koeta tarpeelliseksi järjestää erillistä pääkäsittelyä kaiken jo esitetyn uudelleen esittämiseksi. Tuomarit ovat myös korostaneet sitä seikkaa, ettei ole ajankäytöllisesti helppoa sopia kolmen tuomarin kokoonpanon pääkäsittelylle aikaa.

Pääkäsittelyä koskevat menettelysäännökset ovat pakottavia ja yksityiskohtaisia. Säännösten joustamattomuudesta seuraa, etteivät ne aina vastaa käytännön tarpeita. Tästä syystä niitä on saatettu soveltaa lainsäätäjän alkuperäisten tavoitteiden vastaisesti. Esimerkiksi valmisteluistuntoja lykätään usein vain sen vuoksi, että välitön yhden tuomarin

kokoonpanossa pidettävä pääkäsittely 14 päivän kuluessa suullisen valmistelun päättymisestä olisi mahdollinen. Mainittu kahden viikon aika ei ole osoittautunut riittäväksi, jos vasta suullisen valmistelun istunnossa ryhdytään selvittämään, mikä tuohon ajankäyttöön sisältyvä ajankohta pääkäsittelyn pitämiseksi sopisi tuomarille, asianajajille, asianosaisille ja kaikille todistajille. Lisäksi lainmukaisen välittömän pääkäsittelyn toimittaminen vaikeassa asiassa valmistelua jatkamatta on osoittautunut vaikeaksi. Toisaalta kaksi viikkoa on jo niin pitkä aika, ettei oikeudenkäynnin välittömyys enää riittävällä tavalla toteudu.

2.4. Tuomio

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksen mukaan tuomioita pidetään nykyään aiempaa perusteellisemmin laadittuina ja ratkaisuja seikkaperäisesti perusteltuina. Samanaikaisesti käräjäoikeuksien tuomioihin on myös kohdistettu arvostelua siitä, että ne ovat liian pitkiä, kun niissä selostetaan yksityiskohtaisesti haastehakemuksessa esitetyt vaatimukset sekä vastapuolen vastineet. Varsinkin ottaen huomioon, että itse haastehakemukset ja vastaukset ovat muodostuneet liian pitkiksi, niiden toistaminen on omiaan pidentämään myös tuomioita. Lisäksi tuomioihin voidaan sisällyttää sellaisia vaatimusten ja vastausten perusteita, jotka eivät lopputulokseen vaikuta.

Ennen riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistusta oli yleensä tapana, että tuomio julistettiin heti päätösneuvottelun jälkeen asianosaisten odottaessa. Vain monimutkaisemmissa ja laajemmissa asioissa juttu lykättiin niin sanotusti lausunnolle, jolloin puheenjohtaja tai tuomioistuin laati ja kirjoitti tuomion, joka sitten julistettiin lykkäysistunnossa.

Riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistuksen myötä sallittiin tuomion antaminen kansliassa 14 vuorokauden kuluttua pääkäsittelyn päättymisestä. Tästä huolimatta tuomio olisi edelleen normaalisti tarkoitus julistaa käräjäoikeudessa heti käsittelyn päätyttyä pidetyn päätösneuvottelun jälkeen (OK 24:8). Tämä on todettu välttämättömäksi oikeudenkäynnin välittömyyden ja suullisuuden toteu-

tumiseksi. Sama menettely koskee oikeudenkäyntiä rikosasioissa.

Kansliatuomion antamisen mahdollisuudesta on kuitenkin seurannut, että vähänkin aikaa vievässä ja monitahoisemmassa jutussa tuomioistuimet herkästi siirtävät tuomion antamisen kansliassa tapahtuvaksi. Vaikka kyseessä olisikin yksinkertainen asia, julistavat tuomioistuimet harvoin tuomion heti käsittelyn päätyttyä pidetyn päätösneuvottelun jälkeen. Tämä käytäntö voi olla asianosaisten kannalta piinallista. Samoin tuomion vaikutus ja siihen liittyvä uskottavuuden ja luottamuksen tunne voivat toteutua paremmin kun tuomio julistetaan heti. Siksi lainsäädännöllä olisi pyrittävä edesauttamaan sitä, että tuomio julistettaisiin heti. Tuomion julistamiseen liittyvät helpotukset eivät kuitenkaan saa johtaa siihen, että tuomion laatimis- tai perusteluvollisuuksista tingittäisiin.

2.5. Preklusio

Preklusiosta säädetään voimassa olevassa laissa siten, että asianosainen ei saa asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen seikkaan tai todisteseen, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, ellei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä (OK 6:9). Preklusiosäännöksen tarkoitus on keskitetyn pääkäsittelyn turvaaminen. Säännös estää sen, että asianosainen taktikoisi salaamalla merkittävän asian liittyvän toiseikan tai todisteen aina pääkäsittelyyn asti, jolloin vastapuoli ei voisi reagoida asiaan omalta kannaltaan pyytämättä pääkäsittelyn lykkäämistä.

Voimassa oleva säännös ei estä asianosaista vetoamasta uuteen seikkaan tai todisteseen edellyttäen, että hänellä on siihen pätevä syy. Käytännössä preklusion pelon on tästä huolimatta sanottu johtaneen siihen, että asianosaiset eivät uskalla lopettaa asian valmistelua ennen kuin he ovat täysin varmoja siitä, ettei mitään ajateltavissa olevaa näkökohtaa ole unohdettu. Esimerkiksi oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen selvityksen mukaan eri lakimiesryhmät ovat korostaneet, että preklusion haittana on oikeuksien menettäminen tai se, ettei päästä aineellisesti oikeaan lopputulokseen. Toiset ovat tuoneet esille myös sen,

että nykyinen preklusiosäännös pakottaa asianosaisia liialliseen varustautumiseen, mikä johtaa prosessin tarpeettomaan etupainotteisuuteen ja lisää oikeudenkäyntikuluja. Preklusiosäännökseen kohdistunut arvostelu on koskenut ennen muuta todisteista koskevaa preklusiota. Vaikka tutkimuksen mukaan preklusiota on käytännössä sovellettu alioikeusprosessissa melko harvoin, niin tästä huolimatta preklusiouhka koetaan hyvin todelliseksi.

2.6. Hakemusasioiden käsittely käräjäoikeuksissa

Kuten edellä on esitetty, 1 päivänä toukokuuta 1987 voimaan tullut hakemusasioiden käsittelystä yleisissä alioikeuksissa annettu laki oli ensimmäinen laajempi oikeudenkäyntimenettelyn uudistamistyön tulos. Laki sisältää yleiset säännökset niiden hakemusasioiden käsittelystä, joista ei ole voimassa erillisiä menettelysäännöksiä. Laki ei näin koske esimerkiksi lainhuudatus- ja kiinnitysasioita, maksutonta oikeudenkäyntiä koskevia asioita, eikä merilain (674/1994) mukaan käsiteltäviä asioita. Hakemusasioina käsiteltävien asioiden kirjo on kuitenkin hyvin laaja. Esimerkiksi riitainen lapsen huoltoa ja tapamisoikeutta koskeva hakemusasia poikkeaa huomattavasti avioehtosopimuksen rekisteröimisestä.

Nykyisen lain mukaan tarkoituksena on käsitellä hakemusasia mahdollisimman usein kansliassa. Istunnossa hakemusasia käsitellään, jos asiaan osalliselle on varattava tilaisuus tulla henkilökohtaisesti kuulluksi tai jos on kuultava todistajaa tai muuta henkilöä. Täysilukuisen alioikeuden tulisi ratkaista riitainen, laajaa todistelua edellyttävä tai muuten vaikea hakemusasia.

Siltä osin kuin hakemusasioiden käsittelystä yleisissä alioikeuksissa annetussa laissa ei ole asiasta erityisiä säännöksiä, noudatetaan soveltuvin osin, mitä riita-asiain käsittelystä on voimassa. Eräät hakemusasiat pannaan myös vireille haastehakemusta muistuttavalla hakemuksella. Vuoden 1987 jälkeen oikeudenkäyntimenettely sekä riita- että rikosasioissa niin käräjä- kuin hovioikeudessa on uudistettu. Hakemusasioita koskeva laki on vanhentunut verrattuna nykyaikaistettuun riita-

taprosessiin. Voimassa oleva hakemusasioiden käsittelystä yleisissä alioikeuksissa annettu laki perustuu osin vanhaan, ennen 1 päivänä joulukuuta 1993 voimassa olleeseen menettelyyn. Tästä on ollut seurauksena käytännön epäyhtenäisyyttä sekä epätarkoituksenmukaisia ja toisistaan poikkeavia menettelytapoja. Tämän vuoksi ja kun hakemusasioissa sovellettu menettely on monilta osin yhtenevä riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn kanssa, on myös oikeusjärjestyksen kannalta vähemmän selkeää, että hakemusasioiden käsittelystä säädetään erikseen.

3. Riita-asiain oikeudenkäynti ja sitä koskevat uudistukset eräissä muissa maissa

3.1. Yleistä

Pohjoismaissa ja Isossa-Britanniassa vireillä olevat tai juuri voimaan tulleet siviiliprosessiuudistukset muistuttavat sisällöltään ja tavoitteiltaan hyvin paljon toisiaan. Uutena tavoitteena on menettelyn yksinkertaistaminen säännösten joustavuutta lisäämällä. Joustavuutta lisätään erityisesti suullisuuden, välittömyyden ja keskityksen periaatteiden soveltamisessa. Tämä tapahtuu tarkoituksenmukaisuusharkinnan kautta. Tavoitteena on myös rajoittaa prosessista aiheutuvia kustannuksia sekä tuoda oikeudenkäyntimenettely nykyistä enemmän tavallisten kansalaisten ulottuville. Tarkoituksena on niin sanotun kansalaisnäkökulman korostaminen. Samaan suuntaan vaikuttaa myös pyrkimys korostaa tuomarin tehtävää aktiivisena prosessin johtajana. Myös teknisten apuvälineiden, erityisesti uuden informaatioteknologian käyttämisen mahdollisuuksia on haluttu lisätä.

3.2. Ruotsi

Ruotsissa voimassa oleva lainsäädäntö riita-asioita koskevasta alioikeusmenettelystä vastaa pitkälle Suomen järjestelmää.

Ruotsissa on laadittu ehdotus tuomioistuinmenettelyn parantamiseksi (Ds 1997:7), joka sisältää ehdotuksen oikeudenkäymiskäärän muuttamiseksi. Ehdotuksessa esitetään muun muassa oikeudenkäynnin keskeyttämistä ja lykkäämistä koskevien säännösten

muuttamista välttämiseksi. Nykyisen lain mukaan pääkäsittely voidaan keskeyttää kahden ja erityisessä tapauksessa kolmen päivän ajaksi viikossa. Ehdotuksen mukaan jos oikeudenkäynti kestää yli kolme päivää, asiaa on käsiteltävä vähintään kolmena päivänä viikossa. Nykyisen lain mukaan oikeudenkäynnin lykkäämisen jälkeen on toimitettava uusi pääkäsittely, jos lykkäys jatkuu yli viisi toista päivää. Ehdotuksen mukaan lykkäämisen jälkeen on toimitettava uusi pääkäsittely vain, jos yhtenäisen pääkäsittelyn tarkoitus vaarantuu.

Ruotsissa on heinäkuun alussa 2000 tullut voimaan oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta annettu laki (Prop. 1999/2000:26, SFS 2000:172), joka muun muassa sisältää säännöksiä alioikeusmenettelyn tehostamiseksi ja nopeuttamiseksi riita-asioissa. Käräjäoikeuden tuomari voi asiassa, jossa sovinto on sallittu, ilmoittaa asianosaisille valmistelun päättymisajankohdasta. Kyseisen ajankohdan jälkeen asianosainen saa vedota uuteen toiseikkaan tai todisteluun vain, jos hänellä on ollut perusteltu syy jättää se aiemmin tekemättä taikka jos toiseikkaan tai todisteluun vetoamisen salliminen ei merkittävässä määrin hidasta asian tutkimista. Käräjäoikeudessa tulee pääsääntöisesti myös laatia juttujen käsittelyä koskeva aikataulu. Lisäksi pääkäsittelypäivämäärä tulee pyrkiä sopimaan niin varhaisessa vaiheessa kuin mahdollista.

Ruotsissa on myös heinäkuun alussa 1999 annettu erityisen selvitysmiehen tehtäväksi selvittää oikeudenkäynnin oikeusvarmuuden parantamista erityisesti ottaen huomioon suullisuuden, välittömyyden ja keskittämisen periaatteet (Justitiedepartementet Dir. 1999:62). Selvitystyössä tulee lisäksi erityisesti ottaa huomioon kansalaisnäkökulma. Työn määräaika on vuoden 2001 loppuun. Selvitysmiehen on arvioitava, voitaisiinko suullista käsittelyä rajoittaa tarkoituksenmukaisuussyistä. Tällöin suullinen käsittely ei olisi välttämätön kaikissa oikeudenkäynneissä tai vain osa käsittelystä tapahtuisi suullisesti. Asianosaisten näkemykset tulee menettelyä valittaessa ottaa huomioon. Kirjallisen todistelun sallimista tulee myös harkita.

Selvitysmiehen on lisäksi arvioitava puhelimessa kuulemisen ja videokokouksen käytönoton lisäämistä oikeudenkäynneissä.

Ruotsissa on jo nykyään mahdollista toimittaa oikeudenkäynnin valmistelu puhelinkokouksessa, jos se on tarkoituksenmukaista ja jos sillä voidaan välttää kohtuuttomia kustannuksia. Kyseisen valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely todistajan kuulemiseen on mahdollista myös suorittaa puhelimitse. Videokuulustelua on kokeiltu eräissä rikosasioissa todistajan kuulemisessa. Myös ehdotuksessa tuomioistuinmenettelyn parantamiseksi (Ds 1997:7) esitetään kuvan ja äänenvälityksen lisäämistä oikeudenkäyntimenettelyssä.

Selvitysmiehen tulee tarkastella oikeudenkäynnin välittömyyden toteutumista elinkeinoelämän riitojen ratkaisusta annetun mietinnön (SOU 1995:65) pohjalta. Mietinnössä ehdotetaan muun muassa, että valmisteluvaiheessa laadittu kirjallinen yhteenveto olisi käsittelyn pohjana pääkäsittelyssä, eikä asiaa tarvitsisi käydä pääkäsittelyssä tältä osin uudelleen läpi. Selvitysmiehen tulee myös selvittää mahdollisuutta helpottaa tuomioistuinten työmäärää päätösten ja tuomioiden kirjoittamisessa. Tietyissä tilanteissa riittäisi, että ratkaisuun kirjataan vain osapuolten kannalta oleelliset seikat.

3.3. Norja

Norjan voimassa oleva riita- ja rikosasioiden oikeudenkäyntimenettely on säännelty eri laeissa. Menettelyjä koskevia yhteisiä säännöksiä on tuomioistuinlaissa (domstolov). Riita-asioden oikeudenkäyntimenettelylaki (tvistemålslov) on jo vuodelta 1915. Se tuli useiden muutosten jälkeen voimaan heinäkuussa 1927. Lainsäädäntöä ovat leimanneet useat osittaisuudistukset; esimerkiksi muutoksenhakua koskeva luku uudistettiin ensimmäisen kerran jo vuonna 1936.

Riita-asioden käsittelyä koskevia säännöksiä on edellisen kerran muutettu vuosina 1986 ja 1987. Muutoksilla haluttiin rationalisoida ja tehostaa käsittelyä laajentamalla mahdollisuutta pitää pääkäsittely valmistelun yhteydessä sekä luomalla asianosaisten valittavaksi tarkoitettu, pitkälle yksinkertaistettu riita-asioden oikeudenkäyntimenettely.

Norjan oikeusministeriö on vuonna 1999 asettanut toimikunnan, jonka tehtävänä on muun muassa arvioida riita-asiain oikeuden-

käyntimenettelylain säännöksiä ja tämän arvioinnin perusteella 1 päivään heinäkuuta 2002 mennessä tehdä ehdotus uudeksi yleiseksi riita-asioita käsitteleväksi laiksi.

Menettelysäännösten osalta toimikunnan on tarkasteltava erityisesti tuomarin roolia prosessinjohtajana niin valmistelussa kuin pääkäsittelyssä. Tämän lisäksi toimikunnan tulee arvioida, miten asianosaiset voisivat nykyistä enemmän osallistua menettelyksymyksistä päättämiseen. Riitaprosessissa tulisi harkita mahdollisuutta noudattaa erilaista menettelyä erityyppisissä asioissa, erityisesti monimutkaisten riitojen käsittelyssä, mutta myös intressiltään pienien vaateiden käsittelyssä. Toisaalta toimikunnan tulee harkita sellaisten yleisten menettelysääntöjen laatimista, jotka soveltuisivat sekä dispositiivisten että indispositiivisten riita-asioiden käsittelyyn.

Lisäksi toimikunnan on selvitettävä mahdollisuutta laatia riita-asiassa osaratkaisuihin, että kaikkia haastehakemuksessa esitettyjä vaatimuksia käsitellään. Myös sovintomenettelyä koskevia säännöksiä on arvioitava uudelleen. Mahdollisuutta kirjallisen todistelun sallimiselle sekä modernin tekniikan käyttöönottoa on myös arvioitava.

3.4. Tanska

Tanskassa riita-asioiden valmistelua koskevat säännökset mahdollistavat joko kirjallisen tai suullisen taikka sekä kirjallisen että suullisen valmistelun. Suullinen valmistelu toimitetaan, jos tuomioistuimella on sille tarpeellisenä. Jollei suullista valmistelua toimiteta, asia siirretään varsinaiseen käsittelyyn. Varsinaiseen käsittelyyn on mahdollista siirtyä välittömästi, jos asianosaiset siitä sopivat tai asia on riittävän selvä. Asianosaisen oikeus täydentää vaatimustaan on rajoitettu vain käsittelyn alkuvaiheeseen. Myös käsittelyn keskeyttäminen on rajoitettu. Osapuolten on ilmoitettava kantansa asiassa oikeudelle ennen varsinaista oikeudenkäyntiä. Jos osapuoli laiminlyö kirjallisen vastauksen antamisen tai tuomioistuimen selvityspyyntöön vastaamisen, katsotaan se hänen vahingokseen. Lisäksi mahdollisuutta myöntää lisämääräaikaa vastauksen tai selvityksen antamiseen on rajoitettu.

Valmistelun päättymisen jälkeen ei saa enää esittää uutta vaatimusta tai oikeudenkäyntiaineistoa ilman vastapuolen suostumusta taikka tuomioistuimen erikseen laissa mainituin edellytyksin myöntämää lupaa. Asian varsinainen käsittely on suullinen.

Tuomioistuimen on noudatettava tiettyjä määräaikoja tuomion antamisessa. Alioikeuksissa tämä aika on kuusi viikkoa ja ylemmissä oikeusasteissa kolme kuukautta käsittelyn päättymisestä.

Myös Tanskassa on oikeudenkäyntijärjestelmää arvosteltu hitaaksi, kalliiksi, hankalaksi ja vanhanaikaiseksi. Tämän vuoksi onkin lakiin tehty viimeksi vuonna 1997 muutoksia, joiden tarkoituksena oli nopeuttaa siviiliasioiden käsittelyä muun muassa lisäämällä kirjallisen valmistelun käyttämistä suullisen valmistelun sijasta. Myös tuomarin aktiivista prosessinjohtoa on pyritty kehittämään. Lisäksi Tanskassa on annettu ehdotus intressiltään vähäisempiä arvoja (alle 20 000 DKr) koskevaksi oikeudenkäyntimenettelyksi sekä ehdotus niin suurista kuin pienistä vaateista koskevaksi summaarisesti maksujärjestelmäksi. Kyseisiä ehdotuksia ei ole vielä hyväksytty.

Tanskassa on nyt muiden Pohjoismaiden tavoin tarkoitus uudistaa siviiliprosessi laajemminkin. Pyrkimyksenä on luoda menettelystä joustavampi siten, että asianosaisilla olisi nykyistä mittavammasta mahdollisuudesta valita eri prosessilajien välillä. Menettely sallisi uusien keinojen käyttämistä todistelussa, esimerkiksi puhelimen käyttöä, kirjallisia todistajan- ja asianosaislausuntoja sekä uuden tietotekniikan hyödyntämistä. Lisäksi vaihtoehtoisia riidanratkaisumenetelmiä tulisi lisätä.

3.5. Iso-Britannia

Isossa-Britanniassa on tullut huhtikuussa 1999 voimaan siviiliprosessia koskeva uudistus (The Civil Procedural Rules 1998), joka koskee oikeudenkäyntiä County Court -tuomioistuimissa, High Court -tuomioistuimissa ja siviiliasioissa valitus-tuomioistuimissa (Civil Division of the Court of Appeal). Uudistuksen yksi päätavoite oli parantaa oikeuden saatavuutta muun muassa pyrkimällä vähentämään oikeuden-

käyntikulujen määrää. Erityisesti muutoksella haluttiin vaikuttaa oikeudenkäynteihin, joissa riidan kohteena oleva intressi on pieni, nopeuttamalla menettelyä ja rajoittamalla suullisen käsittelyn osuutta. Menettelyn tehostamiseksi vastuu prosessin etenemisestä ja aikataulusta siirtyi tuomioistuimelle.

Uudistuksen mukaan voidaan asian laadusta riippuen noudattaa kolmea erilaista menettelytapaa (track). Vähäisten asioiden menettelytapaa (small claims track) noudatetaan kun on kyse arvoltaan vähäisistä henkilövahinkovaatimuksista (enintään £5,000) tai vuokrasuhteeseen perustuvasta vähäisestä korvausvaatimuksesta (enintään £1,000). Nopeaa menettelytapaa (fast track) noudatetaan muissa yksinkertaisissa asioissa, joissa vaatimuksen arvo on kuitenkin enintään 15,000 puntaa. Lisäksi edellytyksenä on, ettei oikeudenkäynnin ennakoida kestävän kuin yhden päivän ja kuultavien todistajien ja asiantuntijoiden määrä on rajoitettu. Jos edellä mainittujen menettelytapojen edellytykset eivät täyty, noudatetaan laajaa menettelyä (multi-track). Tällöinkin menettely pyritään sovittamaan yksittäisen jutun erityistarpeiden mukaan.

Menettelytavan valinta tapahtuu niin sanotussa, esikäsittelyssä. Asianosaiset täyttävät erityisen lomakkeen, jossa he kertovat käsityksensä oikeasta menettelytavasta ja siihen vaikuttavista seikoista. Tuomioistuin tekee vastausten avulla päätöksen menettelytavasta. Päätökseen vaikuttaa paitsi vaatimuksen rahallinen arvo, asian luonne ja sitä koskevan lainsäädännön monimutkaisuus myös osapuolten määrä, todisteiden määrä, asian merkitys osapuolille ja heidän esittämänsä näkökohdat sekä olosuhteet. Valittua menettelytapaa voidaan muuttaa myöhemmin.

Vähäisiä asioita koskevassa menettelyssä asianosaisen on toimitettava vastapuolelleen asiakirjat, joihin hän aikoo vedota, vähintään kaksi viikkoa ennen käsittelypäivää. Tuomioistuin voi myös tarvittaessa järjestää valmistelevan istunnon. Varsinaisessa istunnossa noudatetaan normaalia suppeampaa menettelyä. Toisaalta, jos kaikki osapuolet suostuvat, päätös voidaan antaa pelkästään kirjallisessa menettelyssä ilman istuntoa. Tuomio on tavallisesti annettava 28 päivän kuluessa, monimutkaisemmissa jutuissa 56 päivän kuluessa.

sa. Ratkaisuun ei pääsääntöisesti saa hakea muutosta.

Nopeaa menettelyä noudatettaessa korostuu ennalta sovitun aikataulun merkitys. Tuomioistuin laatii jo menettelyn alussa käsittelyaikataulun ja ilmoittaa istuntopäivän, joista voidaan poiketa vain erityisistä syistä. Ennen istuntoa tuomioistuin voi pyytää asianosaisilta kirjallisia selvityksiä, mutta valmisteluituntoja järjestetään vain tietyissä erityistilanteissa. Nopean menettelyn osalta laissa on erikseen säännökset oikeudenkäyntikuluista. Säännöksissä on määräys asianajokuluista, jotka tuomioistuin vaatimuksen suuruudesta riippuen voi tuomita vastapuolen maksettavaksi. Aika istuntopäivän vahvistamisesta istuntoon ei tulisi ylittää 30 viikkoa.

4. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

4.1. Tavoitteet

Esityksen keskeisin tavoite on kehittää erityisesti riita-asioiden valmistelua mutta myös pääkäsittelyä koskevia säännöksiä sitä silmällä pitäen, että oikeudenkäynnit voisivat yleisesti ottaen muodostua nykyistä joutuisammiksi ja halvemmiksi. Kun tähän tavoitteeseen on pyrittävä asianosaisten oikeusturvasta tinkimättä, tavoitteena voidaan sanoa olevan nykyistä tehokkaampi prosessi riita-asioissa. Tarkoituksena ei sitä vastoin ole ehdottaa olennaisia muutoksia vuonna 1993 toteutetun menettelyuudistuksen keskeisiin kulmakiviin eli menettelyn välittömyyttä, suullisuutta ja keskitystä koskeviin periaatteisiin. Välittömyyden ja suullisuuden toteuttamista tarkoitaviin käytännön menettelytapoihin kuitenkin ehdotetaan edellä mainitussa tarkoituksessa eräitä kevennyksiä.

Riita-asioissa noudatettavan menettelyn tehostamiseksi asian käsittelyä ja ratkaisemista koskevia menettelysäännöksiä ehdotetaan ensinnäkin monipuolistettaviksi nykyisestä niin, että asiat voitaisiin käsitellä ja ratkaista sellaisessa menettelyssä ja kokoonpanossa, joka on kyseisen asian laadun kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukainen. Pyrkimyksenä on, että kussakin asiassa noudatettavat menettelytavat eivät olisi ratkaistavana olevan asian laadun kannalta tarpeettoman

monimutkaisia ja raskaampia kuin mitä oikeudenmukaiseen ratkaisuun pääsemiseksi kussakin asiassa vaaditaan. Vaikka tavoitteena onkin joustavien ja kunkin asian laadun nykyistä paremmin huomioon ottavien menettelyvaihtoehtojen lisääminen, myös ehdotettavien uusien menettelytapojen tulee olla oikeusturvan takeiltaan kestävä. Siksi menettelysäännösten monipuolistamiseen on pyrittävä asianosaisten oikeusturvasta tinkimättä.

Toiseksi nykyistä tehokkaampaan oikeudenkäyntimenettelyyn pyritään selkiinnyttämällä valmistelun ja pääkäsittelyn välistä suhdetta. Tähän pyritään erityisesti karsimalla sitä päällekkäisyyttä, mitä oikeudenkäynnin eri vaiheisiin aikaisemmin esitetyistä syistä katsotaan nykyisin suuressa määrin liittyvän. Samojen asioiden useampikertaisesta läpikäynnistä aiheutuva päällekkäisyys on paitsi prosessitaloudellisesti epätarkoituksenmukaista myös aineellisesti oikean ratkaisun saavuttamisen kannalta tarkoituksetonta ja siitä seuraavan kulujen kasvun vuoksi myös asianosaisten oikeusturvan kannalta epätydyttävää. Esityksen tavoitteena on, että oikeudenkäynnistä muodostuisi nykyistä käytäntöä selkeämmin johdonmukainen, vaihteittain etenevä kokonaisuus, jossa prosessin edellinen vaihe mahdollisimman hyvin palvelisi seuraavaa. Tähän liittyen pyrkimyksenä on myös se, että asiassa kertynyttä oikeudenkäyntiaineistoa, erityisesti asiassa laadittavaa kirjallista yhteenvetoa, voitaisiin nykyistä tehokkaammin hyödyntää asian myöhemmässä käsittelyssä. Pyrkimyksenä edelleen on, että tuomioistuimien nykyistä aktiivisempaa ja tehokkaampaa käsittelyä prosessien ja menettelytapojen monipuolistamalla ja keventämällä. Työryhmän toimeksiannon mukaan hallituksen esityksen muotoon laadittavassa ehdotuksessa tuli erityisesti:

- laajentaa mahdollisuuksia ratkaista riita-asia suoraan kirjallisen valmistelun jälkeen ilman pääkäsittelyä,
- tiukentaa valmistelun lykkäämistä koskevia säännöksiä siten, että valmisteluistuntoja ei pääsääntöisesti saisi olla kuin yksi,
- tehdä rajoitetusti mahdolliseksi siirtyä

kirjallisesta valmistelusta suoraan pääkäsittelyyn,

- selvittää, onko tarpeen nimenomaisesti säätää laissa puhelimen käytöstä käräjäoikeuden valmistelussa, sekä

- selvittää, onko perusteltua lieventää preklusiosääntelyä käräjäoikeudessa.

Mainittujen valmistelua koskevien kysymysten lisäksi työryhmän tuli selvittää mahdollisuudet erillisen pääkäsittelyn toimittamiseen myös yhden tuomarin kokoonpanossa. Työryhmän tuli työnsä yhteydessä myös selvittää, onko hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettu laki mahdollista kumota ja liittää hakemusasioden käsittelyssä tarvittavat säännökset oikeudenkäymiskaareen. Koska hakemusasiat voivat laadultaan huomattavastikin poiketa toisistaan ja ne siksi muodostavat varsin epäyhtenäisen prosessilajin, tavoitteena on, että myös hakemusasioden käsittelyssä noudatettavat menettelytavat voitaisiin nykyistä joustavammin suhteuttaa käsiteltävän asian laatuun.

Työryhmän oli otettava huomioon oikeudenkäyntikulutoimikunnan loppumietintö (komiteanmietintö 1998:8) ja siitä saadut lausunnot.

4.2. Keskeiset ehdotukset

4.2.1. Menettelyvaihtoehtojen monipuolistaminen

Kuten aikaisemmin on todettu, asian ratkaiseminen on nykyisin vain varsin rajoitetusti mahdollista valmistelussa. Riitaisen asian ratkaiseminen edellyttää nykyisellään lähes poikkeuksetta pääkäsittelyn järjestämistä, vaikka riita olisi laadultaan sellainen, että pääkäsittelyn järjestäminen ei olisi asian ratkaisemisen kannalta tarpeen. Yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin esitetyistä syistä ehdotuksessa pidetään tarkoituksenmukaisena, että asia olisi ratkaistavissa pääkäsittelyä toimittamatta silloin, kun asia on laadultaan sellainen, ettei sen ratkaiseminen edellytä pääkäsittelyä. Tätä tarkoittava sääntely ehdotetaan otettavaksi lakiin niitä yksityiskohdaisissa perusteluissa mainittuja tilanteita silmällä pitäen, joissa pääkäsittelyn järjestäminen on asian ratkaisemisen kannalta sel-

västi tarpeetonta. Säännöksen mukainen menettely edellyttäisi aina asianosaisten suostumusta.

Nykyisen lain pohjalta on epäselvänä pidetty sitä, onko asian siirtäminen kirjallisesta valmistelusta suoraan pääkäsittelyyn mahdollista ja noudatetussa oikeuskäytännössä suullinen valmistelu on järjestetty aina. Valmisteluistunnon järjestäminen ei kuitenkaan aina ole tarkoituksenmukaista, vaan se voi aiheuttaa asian monenkertaista käsittelyä, tarpeetonta viivytystä ja kasvattaa kuluja silloin, kun valmistelun tavoitteet on jo kirjallisen valmistelun pohjalta riittävästi saavutettu. Siksi lakiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös siitä, että tuomioistuimien voisi kirjallisen valmistelun jälkeen siirtää asian suoraan pääkäsittelyyn, jos valmistelun tavoitteet on jo asian kirjallisessa valmistelussa saavutettu niin, ettei valmistelua ole tarkoituksenmukaista jatkaa suullisesti. Asianosaisille tulisi ehdotetun säännöksen mukaan kuitenkin ensin varata tilaisuus lausua käsityksensä valmisteluistunnon tarpeettomuudesta. Tuomioistuimen tulisi tällöin myös laatia kirjallinen yhteenveto asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteista ennen asian siirtämistä pääkäsittelyyn.

Erillisen pääkäsittelyn toimittaminen yhden tuomarin kokoonpanossa ei voimassa olevan lain mukaan ole mahdollista. Voimassa oleva sääntely on osaltaan johtanut aikaisemmin mainituista syistä siihen, ettei asioita juurikaan käsitellä erillisessä kolmen tuomarin pääkäsittelyssä. Nykykäytännössä pyritään lähes poikkeuksetta siihen tilanteeseen, että asia voidaan käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä. Tästä on puolestaan seurannut tarvetta lykätä valmisteluistuntoja, jotta pääkäsittely voitaisiin toimittaa laissa säädettyssä kahden viikon määräajassa valmisteluistunnosta. Seurauksena myös on ollut valmistelun ja pääkäsittelyn välisen eron hämärtyminen niin, että asiaa on saatettu jo valmistelussa käsitellä pääkäsittelynomaaisesti.

Ehdotuksen mukaan mahdollisuutta toimittaa pääkäsittely yhden tuomarin kokoonpanossa ei enää nykyiseen tapaan sidottaisi mihinkään määräaikaan. Pyrkimyksenä kuitenkin on, että monimutkaiset, vaikeat ja laa-

jat asiat käsiteltäisiin nykyistä useammin täysilukuisessa kokoonpanossa. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että pääkäsittely voitaisiin toimittaa yhden tuomarin kokoonpanossa, jollei asian laatu tai laajuus edellytä asian käsittelyä täysilukuisessa kokoonpanossa. Edellytyksenä yhden tuomarin kokoonpanolle pääkäsittelyssä olisi lisäksi nykyiseen tapaan se, että tuomarina toimii valmistelusta vastaava tuomari. Asianosaisten suostumusta tuomioistuimen kokoonpanon valintaan ei vaadittaisi, mutta käräjäoikeuden olisi varattava heille tilaisuus lausua pääkäsittelykokoonpanosta.

Erillisenkin pääkäsittely voitaisiin toimittaa myös välittömästi valmistelun yhteydessä yhden tuomarin kokoonpanossa. Sen vuoksi valmistelun yhteydessä pidettävää pääkäsittelyä koskeva erityinen sääntely ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi. Samalla ehdotetaan kumottavaksi erityissäännös siitä, että viimeisessä valmisteluistunnossa esitetty oikeudenkäyntiaineisto saadaan ottaa huomioon valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä. Täysilukuisen kokoonpanon käytön tosiasiallisia esteitä poistettaisiin lainsäädännöstä.

Esityksessä ehdotetaan kaikissa asioissa muutoksia siihen, miten valmistelussa esitetty oikeudenkäyntiaineisto siirtyy pääkäsittelyssä lailliseksi oikeudenkäyntiaineistoksi. Ehdotuksen mukaan oikeudenkäyntiaineisto kulkeutuisi tuomioissa huomioonotettavaksi lailliseksi oikeudenkäyntiaineistoksi nykyistä yksinkertaisemmin ja lisäksi samalla tavoin sekä yhden tuomarin kokoonpanossa että täysilukuisessa kokoonpanossa. Samoin muutoksia ehdotetaan siihen, milloin asia voidaan pääkäsittelyssä ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa ja milloin asia tulee ratkaista käräjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa. Muun muassa näistä syistä valmistelun yhteydessä pidettävää pääkäsittelyä koskevat säännökset tulevat tarpeettomiksi ja ne ehdotetaan kumottaviksi.

4.2.2. Valmistelun jouduttaminen ja keventäminen

Valmistelun joutuisuustavoitetta pyritään esityksen mukaan korostamaan ensinnäkin niin, että lakiin ehdotetaan sisällytettäväksi

nimenomainen, koko valmistelua koskeva velvoite saattaa valmistelu loppuun viivytyksettä (OK 5:17,3). Nykyisellään tällainen velvoite on asetettu nimenomaisesti vain valmisteluistuntoa koskien. Säännöksellä asetettaisiin tuomioistuimelle velvoite huolehtia valmistelun loppuun saattamisesta mahdollisimman pikaisesti. Lisäksi asianosaisilla olisi velvollisuus perehtyä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittely hänen laiminlyöntinsä vuoksi viivästy.

Valmistelun keventämiseen nykyisestä pyritään ensinnäkin tarkistamalla haastehakemuksen sisältöä koskevia vaatimuksia. Esityksen mukaan lakitekstissä ei enää erityisesti korostettaisi haastehakemuksessa edellytettävien perustelujen yksityiskohtaisuutta. Tämän ehdotuksen tarkoituksena on vaikuttaa siihen suuntaan, että haastehakemukset muodostuisivat laajojen kertoelmien sijasta nykyistä selkeämmiksi ja keskeisiin perusteisiin pitäytyviksi.

Myös haastehakemuksen täydentämistä koskevaa säännöstä ehdotetaan tarkistettavaksi nykyisen täydentämiskäytännön yhtenäistämiseksi ja täydentämiskynnyksen selkiennyttämiseksi. Kun nykyisin haastehakemusta voidaan vaatia täydennettäväksi, jos se on valmistelun jatkamiseksi tarpeen, täydentämiseen tulisi esityksen mukaan ryhtyä vain silloin, kun se on oikeudenkäynnin jatkamiseksi tai vastauksen antamiseksi tarpeen. Jotta täydentäminen olisi mahdollisimman mutkattomasti suoritettavissa ja jotta siitä aiheutuisi mahdollisimman vähän viivettä asian etenemiselle, edelleen ehdotetaan, että täydentäminen voitaisiin hoitaa myös puhelimitse tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen.

Voimassa olevassa laissa ei ole asetettu rajoituksia siihen, kuinka monta kirjallista lausumaa asianosaisilta voidaan valmistelussa pyytää. Tämän on arveltu ainakin eräissä tapauksissa johtaneen kirjallisen valmistelun tarpeettomaan pitkittymiseen. Tämän ehkäisemiseksi ja valmistelun jouduttamiseksi kirjallisen jatkovalmistelun osalta ehdotetaan säädettäväksi, ettei asianosaista saisi kehottaa toimittamaan kirjallista lausumaa useammin kuin kerran, ellei siihen ole erityistä syytä.

Laissa ei nykyisellään ole lainkaan mahdollistettu valmisteluistunnon järjestämistä pu-

helimitse. Tällaista mahdollisuutta on kuitenkin eräissä, yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin määritellyissä tilanteissa pidettävä perusteltuna silloin, kun se on istunnossa käsiteltävien kysymysten laatu ja laajuus huomioon ottaen valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi tarkoituksenmukaista. Tämän vuoksi lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että näissä tilanteissa valmisteluistunto voitaisiin pitää puhelimitse. Säännös on yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin selostettavain tavoin tarkoitettu sovellettavaksi lähinnä vain tilanteissa, joissa istutuskäsittelyä tarvitaan ainoastaan jonkin yksittäisen avoimeksi jääneen kysymyksen selvittämiseksi tai aiemman istunnon täydentämiseksi. Laissa mainituin edellytyksin valmisteluistunto voitaisiin pitää myös muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen. Tämä mahdollisuus ehdotetaan varattavaksi lakiin tulevaisuudessa mahdollisesti tapahtuvaa tiedonvälitystekniikan kehitystä silmällä pitäen. Tällainenkin valmisteluistunto pitää järjestää niin, että oikeudenkäynnin julkisuus toteutuu.

Eräksi syyksi oikeudenkäynnin etupainotteisuudelle on esitetty preklusiosäännösten tarpeetonta tiukkuutta ja niistä aiheutuvaa "ylivarustautumista" oikeudenkäynnissä. Voimassa olevan lain mukaan asianosainen ei saa pääkäsittelyssä vedota uuteen seikkaan tai todisteeseen, jollei hän saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä. Uusien todisteiden esittämistä pääkäsittelyssä koskevaa preklusiosäännöstä ehdotetaan lievennettäväksi. Uuteen todisteeseen vetoaminen estyisi jatkossa vain, jos todisteeseen vetoamatta jättämisen valmistelussa ei voida olettaa johtuneen pätevästä syystä. Todisteita koskeva preklusiokynnys olisi siten nykyistä hieman korkeammalla. Tosiseikkapreklusiota koskevaan sääntelyyn ei sitä vastoin yksityiskohtaisissa perusteluissa tarkemmin mainituista syistä ehdoteta muutoksia.

4.2.3. *Asianosaisten oikeudenkäyntiä koskevan tiedonsaannin parantaminen*

Lakiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös tuomioistuimen velvollisuudesta huolehtia valmistelun kuluessa siitä, että asianosaisille ilmoitetaan tarvittavat tiedot hei-

dän asiansa käsittelyn edistymisestä. Voimassa olevassa laissa ei lainkaan ole tätä koskevaa sääntelyä. Mainitun yleisvelvoitteen lisäksi ehdotettavassa säännöksessä edellytettäisiin, että asianosaisille erikseen ilmoitettaisiin esimerkiksi eräistä tuomioistuimen suorittamista välitoimista. Lisäksi tuomioistuimen tulisi viipymättä vastauksen antamisen jälkeen antaa asianosaisille arviensa asian käsittelyn tulevasta aikataulusta. Ehdotettava sääntely vähentäisi asian käsittelyyn ja sen aikatauluun liittyvää asianosaisten epätietoisuutta. Tiedottamisvelvollisuuden täyttämistä tuomioistuimille aiheutuvan työn helpottamiseksi tuomioistuin voisi huolehtia näistä velvollisuuksistaan myös puhelimitse tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen.

4.2.4. *Menettelyn vaiheistaminen ja käsittelyn järkevyttäminen*

Valmistelua ehdotetaan järkevöitettäväksi ensinnäkin ottamalla lakiin tuomioistuimen aineellista prosessinjohtoa valmistelussa koskevat säännökset. Monet tuomioistuimen aineellista prosessinjohtoa koskevat oikeudenkäymiskaaren säännökset koskevat niiden sanamuodon mukaan nykyisin vain pääkäsittelyä. Kuitenkin tuomioistuimen velvollisuus aineellisen prosessinjohdon keinoin selvittää asiaa kuluu paitsi pääkäsittelyyn myös valmisteluun. Aineellisella prosessijohdolla voi valmistelussa olla käytännössä jopa suurempi merkitys kuin pääkäsittelyssä. Jos valmistelusta vastaava tuomari on huolehtinut asian selvittämisvelvollisuudestaan jo valmistelussa, pääkäsittelyssä materiaaliseen prosessinjohdosta voi olla enää vähemmän aihetta. Tuomioistuimen aktiivisen asian selvittämisvelvollisuuden korostamiseksi ehdotetaan, että lakiin otetaan tuomioistuimen aineellista prosessinjohtoa valmistelussa koskevat säännökset.

Menettelyä pyritään keventämään karsimalla eri käsittelyvaiheiden tarpeetonta päällekkäisyyttä niin, että asian käsittelyn myöhemmissä vaiheissa voitaisiin nykyistä tehokkaammin hyödyntää asian aikaisempaa valmistelua. Valmisteluistunnon osalta ehdotetaan tämän näkökulman korostamiseksi

säädettäväksi, että valmisteluistunnossa asian käsittelyä olisi jatkettava siitä, mihin kirjallisessa valmistelussa on päädytty, ja että asiaa suullisesti valmisteluistunnossa esittäessään asianosainen saisi tarkoituksenmukaisella tavalla hyödyntää kirjallisessa valmistelussa esitettyä oikeudenkäyntiaineistoa. Istuntokäsittelyn järkevöittämiseksi ja tuomioistuimen prosessinjohdon korostamiseksi ehdotetaan lakiin otettavaksi nimenomainen säännös, jonka mukaan tuomioistuimen on selostettava, mistä asiassa on kysymys, mihin kirjallisessa valmistelussa on päädytty sekä esitettävä valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeelliset kysymykset.

Menettelyä pyritään järkevöittämään myös yhteenvedon koskevaa sääntelyä kehittämällä. Yksityiskohtaisista perusteluista tarkemmin ilmenevistä syistä valmistelussa tehtävän yhteenvedon laatiminen asianosaisten vaatimuksista, niiden perusteista sekä tarvittaessa todisteista ja todistusteemoista ehdotetaan säädettäväksi pakolliseksi eräitä valmistelussa ratkaistavia asioita lukuunottamatta. Edelleen ehdotetaan säädettäväksi, että yhteenvedon olisi tehtävä yleensä kirjallisesti. Suullinen yhteenvedo riittäisi vain tapauksissa, joissa asian laatu tai laajuus huomioonottaen kirjallista yhteenvedoa voitaisiin pitää tarpeettomana. Jos riittävä asia ratkaistaisiin ehdotettavan 5 luvun 27a §:n nojalla yksinomaan kirjallisen valmistelun perusteella tai jos asia kirjallisen valmistelun jälkeen siirrettäisiin suoraan pääkäsittelyyn, kirjallinen yhteenvedo olisi pakollinen.

Myös pääkäsittelyssä sitä edeltänyttä valmistelua tulisi voida nykyistä tehokkaammin hyödyntää erityisesti silloin, kun asiassa on tätä silmällä pitäen laadittu kirjallinen yhteenvedo. Koska kirjallinen yhteenvedo asianosaisten vaatimuksista ja perusteista on valmistelussa laadittu nimenomaan asian jatkokäsittelyä silmällä pitäen, myös pääkäsittelyssä voitaisiin aikaisemmin esitetyn tarkoituksetonta toistoa välttää ja siten pääkäsittelyä keventää niin, että tuohon yhteenvedoon voitaisiin asian suullisessa käsittelyssä tarkoituksenmukaisella tavalla tukeutua. Samoin tuomioistuimen velvollisuuksia pääkäsittelyn johtamisessa ehdotetaan korostettavaksi nykyisestä.

Valmisteluistuntoa koskevaa sääntelyä

osittain vastaavasti ehdotuksessa esitetään mainittuja näkökohtia silmällä pitäen säädettäväksi, että tuomioistuimen tulisi pääkäsittelyn alussa laatimansa yhteenvedon pohjalta lyhyesti selostaa, mihin asian valmistelussa on päädytty sekä tiedustella, vastaavtko valmistelussa esitetyt vaatimukset edelleen asianosaisten kantaa. Tarkoituksena on menettelyn järkevöittäminen niin, että tuomioistuin voisi kirjallista yhteenvedoa hyväksi käyttäen istunnon aluksi keskitetysti käydä läpi valmistelun tulokset. Edelleen ehdotetaan säädettäväksi, että myös asianosaiset voisivat kannetta kehitellessään tarkoituksenmukaisella tavalla tukeutua valmistelussa laadittuun yhteenvedoon edellyttäen kuitenkin, että käsittelyn suullisuus ei vaarannu.

4.2.5. *Hakemusasioiden käsittelyä koskevien säännösten sisällyttäminen oikeudenkäymiskaareen*

Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä ali-oikeudessa annettu laki (307/1986) ehdotetaan kumottavaksi ja hakemusasioiden käsittelystä säädettäväksi oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa. Kuten nykyiset hakemusasioiden käsittelyä koskevat säännökset myös 8 luvun hakemusasioiden käsittelyä koskevat säännökset olisivat toissijaisia ja ne tulisivat sovellettaviksi vain siltä osin kuin hakemusasioita koskevissa erityissäännöksissä ei toisin säädetä.

Ehdotettavassa sääntelyssä on pyritty ottamaan huomioon keskenään erilaisten hakemusasioiden asian käsittelylle asettamat vaatimukset. Kuten nykyisinkin hakemusasia voitaisiin panna vireille kirjallisella hakemuksella tai käräjäoikeuden istunnossa, minä lisäksi 8 luvun säännöksiä sovellettaisiin myös sellaisten hakemusasioiden käsittelyyn, jotka käräjäoikeus voi ottaa käsiteltäväkseen ilmoituksesta tai omasta aloitteestaan. Hakemusasiaa voitaisiin käsitellä joko kirjallisesti kansliassa tai suullisesti istunnossa, jota ehdotettavassa laissa nimitettäisiin hakemusasian istunnoksi. Istunnossa hakemusasia olisi käsiteltävä ensinnäkin silloin, jos asiassa kuullaan asiaan osallista tai todistajaa taikka muuta henkilöä henkilökohtaisesti. Toiseksi riittävä hakemusasia olisi käsiteltävä hake-

musasian istunnossa, jos asiaan osallinen sitä vaatii tai käräjäoikeus pitää asian käsittelyä istunnossa asian tai sen osan selvittämiseksi tarpeellisena. Hakemusasian istunnossa asiaa voitaisiin myös käsitellä vain jonkin tai joidenkin kysymysten selvittämiseksi, jolloin käsittelyyn kutsuttaisiin vain ne asiaan osalliset, joita käsittely koskee. Ehdotettavan 2 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin olisi hakemusasian istunnossa toimivaltainen yhden tuomarin kokoonpanossa.

Hakemusasia voitaisiin ottaa käsiteltäväksi myös riita- tai rikosasian yhteydessä, jos asioilla on yhteyttä keskenään ja niiden käsitteleminen yhdessä käy haitatta päinsä.

Erityisesti ehdotettavassa sääntelyssä on pyritty ottamaan huomioon se, että eräät hakemuksella vireille pantavat asiat, lähinnä perheoikeudelliset hakemusasiat, tosiasiaa ovat vireillepanotapaansa lukuunottamatta muissa suhteissa varsinaisten riita-asioiden kaltaisia. Ongelmalliseksi on näissä tilanteissa koettu nykyisin se, että kyseisissä asioissa sovelletaan ensisijassa hakemusasioiden käsittelystä annetun lain mukaisia menettelysäännöksiä, vaikka riita-asioissa noudatettavat menettelytavat tarjoaisivat näissä asianosaisten kannalta tärkeissä ja henkilökohtaisissa asioissa paremmat oikeusturvan takeet silloin, kun kyse on riitaisesta asiasta. Näistä syistä uudessa 8 luvussa ehdotetaan säädettäväksi, että eräissä tilanteissa hakemusasioiden käsittelyä olisi jatkettava riita-asian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Näin olisi meneteltävä ensinnäkin silloin, jos kyse on yhteiselämän lopettamista, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta tai lapseksi ottamista taikka holhousta koskevasta riitaisesta hakemusasiasta. Käräjäoikeus voisi myös muussa riitaisessa hakemusasiassa päättää, että asian käsittelyä jatketaan riita-asian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Tällöin tulisivat sovellettaviksi esimerkiksi 2 luvun säännökset tuomioistuimen kokoonpanosta riita-asiaa sekä 5 luvun riita-asian valmistelua ja 6 luvun riita-asian pääkäsittelyä koskevat säännökset. Ehdotettavan 8 luvun 4 §:n nimenomaisen säännöksen mukaan edellä mainituissa tilanteissa tulisivat kuitenkin sovellettaviksi hakemusasioita koskevat 8 luvun säännökset asiaan osallisen laiminlyönnin seurauksista ja asian ratkaisemisesta.

Hakemuksen ja asiaan osallisen lausuman sisältöä koskevat vaatimukset ehdotetaan soveltuvien osin yhdenmukaistettaviksi vastaamaan lakiehdotuksen 5 luvun 2 §:n ja 10 §:n säännöksiä haastehakemuksen ja vastauksen sisällöstä. Muilta osin ehdotettava sääntely pääosin vastaa voimassa olevaa. Kuten nykyisinkin hakemusasioden käsittelyssä olisi 8 luvussa säädetyn lisäksi soveltuvien osin voimassa, mitä riita-asian käsittelystä säädetään.

4.2.6. Muut ehdotukset

Valitusasian käsittelyä hovioikeudessa koskeva oikeudenkäymiskaaren 26 luvun 24 §:n säännös menettelystä pääkäsittelyssä ehdotetaan muutettavaksi sisällöltään vastaamaan pääkäsittelyn toimittamista kärjäoikeudessa koskevia säännöksiä. Tuomion julistamiseen liittyvä helpotus ehdotetaan säädettäväksi koskemaan myös rikosasioita. Tuomioistuimen yleisen tiedottamisvelvollisuuden lisäämisen yhteydessä ehdotetaan avioliittoasetusta (820/1987) muutettavaksi siten, että kummallekin puolisolle on annettava kirjallinen ilmoitus avioeroon tuomitsemisesta.

Koska hakemusasioden käsittelyä koskeva sääntely siirretään oikeudenkäymiskaareen, tulevat konkurssisääntöön (31/1858) ja yrityksen saneerauksesta annettuun lakiin (47/1993) sisältyvät erityissäännökset niissä tarkoitettujen asioiden käsittelystä yleisen alioikeuden täysilukuisessa istunnossa tarpeettomiksi. Samoin viittaussäännökset hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettuun lakiin yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (571/1993) ja liiketoimintakiellosta annetussa laissa (1059/1985) ehdotetaan muutettaviksi viittauksiksi uuteen oikeudenkäymiskaaren 8 lukuun. Kärjäoikeuslain sisältämä notaarin toimivaltuuksia koskeva säännös muutettaisiin vastaamaan ehdotettuja säännöksiä. Lisäksi ulosottolakiin (37/1895) ehdotetaan tehtäviksi ne muutokset, jotka aiheutuvat hakemusasioden käsittelyä koskevan lain kumoamisesta ja hakemusasioden käsittelyä koskevien säännösten ottamisesta oikeudenkäymiskaaren uuteen 8 lukuun.

5. Esityksen vaikutukset

5.1. Taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset

Riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn muutosten tavoitteena on nykyisten säännösten toimivuuden tehostaminen. Menettelyä pyrittäisiin tarkoituksenmukaistamaan muun muassa korostamalla tuomarin asemaa aktiivisena prosessinjohtajana. Täysilukuisen kokoonpanon käytön tosiasiallisten esteiden vähentäminen ja nimenomaiseksi ehdotettu sääntely siitä, että vaikeat ja laajat asiat käsiteltäisiin jatkossa kolmen tuomarin kokoonpanossa voi jonkin verran lisätä täysilukuisen kokoonpanon käyttöä nykyisestä. Samanlaisesti useiden menettelysäännösten tarkistamisen tavoitteena on vähentää nykyisen oikeudenkäynnin eri vaiheissa tehtyä päällekkäistä työtä. Tämä puolestaan vähentäisi työmäärää. Siksi ehdotetuilla lainmuutoksilla ei tule olemaan suoranaisia vaikutuksia tuomioistuinorganisaatioon tai valtion talouteen.

Asianosaisten kannalta esityksen tavoitteena on tehostaa, yksinkertaistaa ja joustavoittaa oikeudenkäyntimenettelyä. Esityksen keskeisenä tavoitteena on myös, että oikeudenkäyntimenettelyyn liittyvät käytännön epäkohdat menettelyn vaiheistamisen ja käsittelyn järkevöittämisen myötä vähenisivät. Selkeämpi riita-asian oikeudenkäynti vähentäisi päällekkäistä työtä. Tämä johtaisi samalla myös oikeudenkäynnin osapuolten oikeudenkäyntikulujen alenemiseen.

Oikeudenkäyntien halpeneminen voi lisätä oikeudenkäyntien määrää pitkällä aikavälillä. Toisaalta oikeudenkäyntien määrään vaikuttavat myös monet muut tekijät. Tämän vuoksi ei ole todennäköistä, että oikeudenkäynnit lisääntyisivät tämän ehdotuksen toteutuksen myötä niin paljon, että se edellyttäisi uusien tuomarinvirkojen perustamista.

5.2. Vaikutukset eri kansalaisryhmien asemaan

Kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen kannalta esityksellä on myönteisiä vaikutuksia. Laajojen riita-asioden lukumäärät ovat vuoden 1993 voimaan tulleen menettelyuudistuksen jälkeen olleet jatkuvasti laskussa,

ja osasyynä tähän on pidetty oikeudenkäyntikustannusten kohoamista. Esityksen tarkoituksena on osaltaan vaikuttaa siihen, että kansalaisille nykyistä paremmin turvattaisiin mahdollisuus päästä oikeuksiinsa tuomioistuimen ratkaisun välityksellä. Näin esitys parantaisi tuomioistuinpalvelujen laatua ja ennen kaikkea tosiasiallista saatavuutta riita-asioissa.

Kuten edellä on todettu, tekemällä oikeudenkäymiskäärän säännöksistä joustavampia, mahdollistamalla esimerkiksi puhelimen käyttäminen valmistelussa ja korostamalla tuomarin prosessinjohtotehtävää tulisi riita-prosessista nopeampi ja näin myös halvempi ja tämän myötä useampien ihmisten ulottuvilla oleva.

Myös kansalaisten tiedonsaantia heitä koskevista oikeudenkäynneistä ehdotetaan parannettavaksi. Tämä lisäisi osaltaan myös tuomioistuinlaitoksen toiminnan avoimuutta.

6. Asian valmistelu

Riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyuudistuksen voimaantuloon yhteydessä eduskunnan lakivaliokunta edellytti, että nykyisen lainsäädännön toimivuutta on alusta alkaen seurattava tarkoin. Erityisen tärkeää oli varmistautuminen siitä, että oikeuskäytäntö muuttuu ja että uudet menettelysäännökset omaksutaan. Lisäksi tuli seurata, aiheutuuko uudistuksesta sellaisia epäkohtia, joita ei ole osattu ottaa huomioon. Lakivaliokunta edellytti, että tarvittaessa tulee ryhtyä toimenpiteisiin virheellisen käytännön ja epäkohtien korjaamiseksi.

Uudistettujen oikeudenkäyntisäännösten toimivuutta on tutkimuksin seurattu oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen toimesta. Seurannan tuloksena on havaittu, että sekä riita-asioiden käsittelyajat että oikeudenkäyntikulut ovat uuden lain voimassa ollessa kasvaneet.

Oikeusministeriö asetti 10 päivänä syyskuuta 1997 toimikunnan, jonka yhtenä tehtävänä oli selvittää, mitkä eri tekijät vaikuttavat oikeudenkäyntikulujen määrään ja ehdottaa lainsäädännöllisiä tai muita keinoja, joilla voidaan alentaa oikeudenkäynneistä asianosaisille aiheutuvia kustannuksia. Toimikun-

ta totesi 19 päivänä lokakuuta 1998 päivätyssä loppumietinnössään (komiteamietintö 1998:8) erääksi oikeudenkäyntikulujen alentamisen keinoksi riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyä koskevien säännösten tarkistamisen.

Oikeudenkäyntikulutoimikunnan loppumietinnöstä pyydettiin tavanomaiseen tapaan lausunto useilta eri tahoilta. Lausunnonantajat suhtautuivat yleisesti ottaen myönteisesti oikeudenkäyntimenettelyyn liittyviin muutosehdotuksiin. Lausunnoissa on muun muassa todettu, että muilla kuin lainsäädännöllisillä keinoilla käytäntöä on vaikea muuttaa. Eräät kärjäoikeudet ovat kuitenkin korostaneet menettelyongelmien ensisijaisesti johtuvan asianosaisten, asiamiesten ja tuomareiden asenteesta, vuoden 1993 menettelyuudistuksen puutteellisesta sisäistämisestä sekä viinoutuneesta käytännöstä.

Ottaen huomioon muun muassa oikeudenkäyntikulutoimikunnan loppumietinnössä ja siitä annetuissa lausunnoissa todetun, oikeusministeriö asetti 18 päivänä joulukuuta 1998 työryhmän, jonka tehtävänä on laatia hallituksen esityksen muotoon laadittu ehdotus riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyä koskevien säännösten muuttamiseksi. Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle 13 päivänä huhtikuuta 2000 (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 4/2000). Esityksessä ehdotetaan puututtavaksi niihin oikeudenkäyntimenettelyssä esiintyviin epäkohtiin, jotka oikeudenkäyntikulutoimikunta loppumietinnössään on pitänyt oikeudenkäyntikuluja lisäävinä sekä muihin-kin ilmenneisiin epäkohtiin. Esitys on laadittu erityisesti sitä silmällä pitäen, että oikeudenkäynnit tulisivat nykyistä nopeammiksi, valmistelu ja pääkäsittely vaiheistuisivat paremmin sekä että oikeudenkäynnit halpenisivat.

Työryhmän mietinnöstä pyydettiin lausunto yhteensä 41 eri viranomaiselta ja taholta. Yleisesti ottaen lausunnonantajat suhtautuivat ehdotuksiin myönteisesti ja pitivät ehdotettuja menettelyuudistuksia tarpeellisina. Lausuntoihin sisältyi myös lukuisia muutosehdotuksia. Tämä esitys on viimeistelty oikeusministeriössä virkatyönä ja se perustuu työryhmän mietintöön sekä saatuun lausuntopalautteeseen.

7. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Paavo Lipposen II hallituksen ohjelmassa todetaan, että tuomioistuinten toimintakykyä parannetaan ja oikeudenkäyntimenettelyä nopeutetaan tavoitteena säilyttää oikeudenkäyntikustannukset kohtuullisina. Erityisesti seurataan riita-asioiden oikeudenkäyntikulujen kehitystä ja ryhdytään tarvittaessa toi-

menpiteisiin niiden alentamiseksi.

Perustuslakivaliokunta on mietinnössään hallituksen toimenpidekertomuksesta vuodelta 1998 (PeVM 6/1999 vp) edellyttänyt hallituksen ottavan huomioon lakivaliokunnan asiasta sille antamaan lausuntoon (LaVL 16/1999 vp) sisältyvän lausuman, jossa pidetään tarpeellisena, että riita-asiain oikeudenkäyntiä koskevien säännöksiä tarkistamista jatketaan.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Oikeudenkäymiskaari

2 luku. Päätösvaltaisuudesta

5 §. Hakemusasioiden osalta esityksessä ehdotetaan nyt voimassa olevan erillisen hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain kumoamista, ja hakemusasioiden käsittelyä koskevien säännösten sijoittamista oikeudenkäymiskaareen. Keskeiset tarvittavat säännökset olisivat ehdotuksen mukaan oikeudenkäymiskaareen lisättävässä uudessa 8 luvussa. Käräjäoikeuden kokoonpanoa ja päätösvaltaisuutta koskevat säännökset hakemusasioidenkin osalta ehdotetaan kuitenkin sisällytettäväksi päätösvaltaisuutta koskevan 2 luvun 5 §:ään.

Nykyisen hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 4 §:n 1 momentin mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja, jos asiaa käsitellään kansliassa, tai jollei saman lain 5 §:stä muuta johdu, myös istunnossa. Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain 5 §:ssä on nykyisin säännökset siitä, milloin asia on käsiteltävä täysilukuisessa alioikeudessa. Sen mukaan riitainen hakemusasia on käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa. Jos asiaan osalliset sitä pyytävät tai tuomioistuimella on asiaa selvänä, riitainenkin hakemusasia voidaan käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa. Edelleen samassa lainkohdassa nykyisin säädetään, että hakemusasia on kuitenkin aina käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa, kun kysymys on asiasta, jossa lain tai asetuksen nojalla päätös saatetaan tuomioistuimen tutkittavaksi tai siihen haetaan muutosta tuomioistuimessa.

Ehdotuksen mukaan 5 §:n 1 momentin 1 kohdaksi otettaisiin säännös, jonka mukaan käräjäoikeudessa olisi vain puheenjohtaja hakemusasiassa, jota ei siirretä käsiteltäväksi riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä.

Käräjäoikeus olisi siis lähtökohtaisesti pää-

tösvaltainen yhden tuomarin kokoonpanossa käsitellessään hakemusasiaa joko kansliassa tai hakemusasian istunnossa. Oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentissa on lueteltu ne asiat, joissa käräjäoikeuden täysilukuisen kokoonpanoon kuuluvat myös lautamiehet. Eräät näistä asioista käsitellään käräjäoikeudessa nykyisin hakemusasioina. Ehdotettu sääntely johtaisi siihen, että myös nämä, tuossa lainkohdassa mainitut hakemusasioina käsiteltävät lähinnä perheoikeudelliset asiat käsiteltäisiin lähtökohtaisesti yhden tuomarin kokoonpanossa. Samoin hakemusasioissa esimerkiksi väliaikaismääräysten antaminen olisi mahdollista yhden tuomarin kokoonpanossa. Poikkeuksen yhden tuomarin kokoonpanolle muodostaisi vain se tilanne, jolloin riitaisen hakemusasian käsittelyä jatketaan riita-asian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä sen mukaan kuin tämän lakiehdotuksen 8 luvun 4 §:ssä säädetäisiin. Tuolloin kokoonpanokysymys tulisi arvioitavaksi riita-asioita koskevien säännösten mukaan.

Lain 8 luvun 4 §:ssä olisivat nimittäin säännökset siitä, milloin hakemusasian käsittelyä tulee tai milloin sitä voidaan jatkaa riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Jos riitaisen hakemusasian käsittelyä päätetään jatkaa tuon säännöksen mukaisesti riita-asian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä, myös ne käräjäoikeuden kokoonpanoa ja päätösvaltaisuutta koskevat säännökset, jotka koskevat riita-asioita, tulisivat noudatettaviksi. Tällöin täysilukuisen tai sitä laajempaan kokoonpanoon kuuluisivat asian laadun perusteella puheenjohtajan lisäksi joko kolme lautamiestä tai kaksi lainoppinutta jäsentä (2 luvun 1 §:n 2 momentti). Samoin tällöin kokoonpanoon voi kuulua 2 luvun 2 §:n mukaisesti toinen lainoppinut jäsen ja neljäs lautamies.

Kun hakemusasian käsittelyä jatketaan riita-asian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä, tulisivat myös muut riita-asioiden käsittelyä koskevat oikeudenkäymiskaaren säännökset sovellettaviksi. Päätösvaltaisen kokoonpanon osalta näin ollen esimerkiksi nyt esillä olevan pykälän 1 momentin ehdotettava 2 kohdan säännös tulisi näissä tilanteissa

sovellettavaksi ja siten olisi edelleen mahdollista, että riitainenkin hakemusasia, jonka käsittelyä jatketaan riita-asian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä, voi tulla ratkaistavaksi yhden tuomarin kokoonpanossa. Asiaa arviotaisiin 3 kohdan perusteella ja asia voitaisiin siten ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa silloin, jos asian laatu tai laajuus eivät edellyttäisi asian käsittelyä täysilukuisessa kokoonpanossa. Samoin asian valmistelu mahdollisine väli-toimenpiteineen edelleen tapahtuisi yksin puheenjohtajan toimenpitein.

Tämän lakiehdotuksen mukaan valmistelun yhteydessä pidettävää pääkäsittelyä koskevista erillisääntelyistä luovuttaisiin kokonaan ja voimassa olevat 6 luvun 15–18 § ehdotetaan kumottavaksi. Tästä syystä myöskään 5 §:n nykyiseen 1 momentin 1 kohtaan sisältyvää erityissäännöstä puheenjohtajan päätösvaltaisuudesta riita-asian valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä ei enää tarvittaisi ja se ehdotetaan kumottavaksi. Nykyiseen lain 5 §:n 1 momentin 1 kohtaan sisältyvä säännös siitä, että käräjäoikeuden valmistelu tapahtuu vain puheenjohtajan johdolla, säilytettäisiin mutta säännös siirtyisi 1 momentin 2 kohdaksi.

Eräänä epäkohtana nykyisessä oikeuskäytännössä on pidetty sitä, ettei asioita juuri käsitellä käytännössä kolmen tuomarin kokoonpanossa tai lautamieskokoonpanossa. Nykyisin lähes kaikki asiat ratkaistaan yhden tuomarin kokoonpanossa ja siten valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä. Ehdotuksen mukaan asioita voitaisiin edelleen ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa. Sen sijaan jatkossa pääkäsittely pidettäisiin aina niin sanottuna erillisenä pääkäsittelynä ja tämä erillinen pääkäsittely voisi tapahtua joko täysilukuisessa tai yhden tuomarin kokoonpanossa.

Lakiehdotuksen 5 §:n 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin niistä edellytyksistä, joiden mukaisesti asiat jakautuisivat joko yhden tai kolmen tuomarin kokoonpanoon. Nykyisin voimassa olevassa lain 6 luvun 15 §:n 1 momentissa on säännös siitä, milloin asia voidaan ratkaista valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä. Kun asia ratkaistaan valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä, se ratkaistaan yhden tuomarin kokoonpanossa. Esityksen mukaan sään-

neltäisiin jatkossa suoraan niistä edellytyksistä, milloin asia voidaan ratkaista yhden tuomarin ja milloin kolmen tuomarin kokoonpanossa.

Nyt voimassa olevan lain mukaan asia voidaan ratkaista valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä ja siten yhden tuomarin kokoonpanossa, jos asianosaiset suostuvat tai jos asia on selvä. Tällä muotoilulla on pyritty siihen, että asianosaisilla on keskeinen rooli päätettäessä siitä, tulisiko asia käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa. Vastoin yhdenkään asianosaisen tahtoa asia voidaan käsitellä tässä kevyemmässä kokoonpanossa vain sillä edellytyksellä, että asia on selvä. Toisaalta tuomioistuimella on aina valta määrätä asia käsiteltäväksi erillisessä pääkäsittelyssä ja siten kolmen tuomarin kokoonpanossa. Kuitenkaan voimassa olevassa laissa ei aseteta mitään muita, esimerkiksi jutun vaikeuteen liittyviä, tai muitakaan aineellisia kriteereitä sille, milloin asia olisi käsiteltävä kolmen tuomarin kokoonpanossa.

Voimassa oleva sääntely on johtanut käytännössä siihen, että erillisiä kolmen tuomarin pääkäsittelyjä pidetään vain harvoin. Niitä pidetään yleensä vain silloin, kun asianosainen sitä vaatii. Eri syistä asianosaiset eivät käytännössä kuitenkaan ole yleensä vaatineet tätä. Oikeudenkäyntiaineistoa koskeva sääntely on nykyisessä laissa joustavampi, kun asiaa käsitellään valmistelun yhteydessä ja yhden tuomarin kokoonpanossa. Nykyisen lain mukaan jutun mennessä kolmen tuomarin kokoonpanoon asian käsittely yleensä siirtyy ja siitä myös aiheutuu lisäkuluja asianosaisille. Myöskään tuomarit eivät ole suosineet kolmen tuomarin kokoonpanoja niiden järjestämiseen liittyvien käytännön vaikeuksien vuoksi. Lisäksi nykyisen lain mukaan pääkäsittelyä ei ole mahdollista pitää yhden tuomarin kokoonpanossa muulloin kuin silloin, kun se saadaan järjestetyksi 14 päivän kuluessa valmistelun päättymisestä.

Lakiehdotuksessa pyritään säättämään kokoonpanokysymyksestä siten, että kolmen tuomarin kokoonpanoa käytettäisiin laajoissa ja vaikeissa jutuissa. Yhden tuomarin kokoonpano olisi kuitenkin edelleen pääsääntö ja sitä käytettäisiin yksinkertaisissa ja tavanomaisissa asioissa. Vaikeat ja laajat asiat tulisi pyrkiä käsittelemään nykyistä useammin

käräjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa. Täysilukuisen kokoonpanon käytölle olevia käytännön esteitä ehdotetaan poistettavaksi. Täysilukuisen kokoonpanon käyttöä edesauttaisivat esityksen ehdotukset, joiden mukaan oikeudenkäyntiaineistoa koskeva sääntely olisi jatkossa samanlainen ja joustava riippumatta siitä, onko kysymyksessä yhden tuomarin istunto vai täysilukuisen kokoonpanon istunto. Samoin laista poistuisi pääkäsittelyn järjestämiseen yhden tuomarin kokoonpanossa liittyvä edellä selostettu 14 päivän määräaika.

Täysilukuisella kokoonpanolla tarkoitetaan kolmen tuomarin kokoonpanoa, puheenjohtajan ja kolmen lautamiehen kokoonpanoa sekä myös oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 2 §:n perusteella muodostettuja näitä laajempia kokoonpanoja.

Ehdotuksen mukaan arvioitaessa sitä, milloin asia on ratkaistava täysilukuisessa kokoonpanossa, kriteereinä olisivat asian laatu ja laajuus. Monimukaisen tai oikeudellisesti vaikean asian ratkaisemiselle on pyrittävä luomaan mahdollisimman hyvät edellytykset. Kollegiaalisessa päätöksenteossa tuomarit voivat mielipiteitä vaihtaessaan paremmin löytää kaikki asiaan liittyvät keskeiset näkökohdat. Samoin laajoissa asioissa on jo aineiston hallitsemiseksi usein tarpeellista, että tuomareita on enemmän kuin yksi. Tästä syystä tällainen vaikea tai laaja asia tulisi aina jatkossa pyrkiä ratkaisemaan täysilukuisessa kokoonpanossa. Sen sijaan laadultaan tavanomaiset ja esitettävän selvityksen perusteella laajuudeltaan normaalit asiat voitaisiin ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa. Vaikeana ja laajana asiaa voitaisiin pitää yleensä silloin, kun oikeudenkäyntiaineistoa on niin paljon, että yhden tuomarin on vaikea sitä hallita, tai kun asia on oikeudellisesti poikkeuksellisen monimutkainen taikka muusta syystä niin merkittävä, että sen käsitlemistä täysilukuisessa kokoonpanossa on pidettävä perusteltuna.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuimen tulisi viran puolesta arvioida sitä, edellyttääkö asian laatu tai laajuus asian käsittelyä täysilukuisessa kokoonpanossa. Näin ollen asia voisi mennä täysilukuisen kokoonpanoon, vaikka kukaan asianosaisista ei sitä vaatisi. Toisaalta asianosaisen kannalle tulee edel-

leen antaa merkitystä ratkaistessa sitä kysymystä, tulisiko asia ratkaista yhden tuomarin vai täysilukuisessa kokoonpanossa. Siksi ehdotetaan 5 §:n 2 momenttiin otettavaksi säännös, jonka mukaan käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä täysilukuisen kokoonpanon tarpeellisuudesta.

Vastoin asianosaisen suostumusta asia tulisi ratkaista kevyemmässä yhden tuomarin kokoonpanossa vain harvoin. Asianosaiselle on saattanut valmistelun perusteella syntyä käsitys, ettei ole riittävää, että valmistelusta vastannut tuomari yksin ratkaisee asian. Tällaisessa tilanteessa asian puolueettomalle ratkaisemiselle on eduksi, jos asia viedään käsiteltäväksi täysilukuisen kokoonpanoon. Ehdotetussa muodossa asianosaisella ei kuitenkaan olisi ehdotonta oikeutta saada asiaansa käsitellyksi täysilukuisessa kokoonpanossa. Toisaalta jos molemmat asianosaiset katsovat, että asia laatunsa ja laajuutensa puolesta sopii hyvin yhden tuomarin ratkaistavaksi, asia käytännössä useimmiten voitaisiin ratkaista niin.

Varatessaan ehdotetun säännöksen mukaisesti asianosaisille tilaisuuden lausua kokoonpanokysymyksestä käräjäoikeus voisi toimia käytännössä siten, että se esittäisi oman alustavan kantansa täysilukuisen kokoonpanon tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta ja pyytäisi asianosaisten suostumusta kyseisen kokoonpanon käytölle. Näin ollen myös kokoonpanokysymys tulisi asianosaisten keskustelun kohteeksi ja siinä voitaisiin käytännössä useimmiten saavuttaa yhteisymmärrys. Esimerkiksi molempien asianosaisten nimenomainen suostumus yhden tuomarin kokoonpanon käytölle vähentäisi myös tätä kysymystä koskevien muutoksenhakemusten mahdollisuutta.

Kun asia ratkaistaisiin pääkäsittelyssä yhden tuomarin kokoonpanossa, tuomarina saisi olla vain se tuomari, joka on toiminut valmistelusta vastaavana tuomarina. Näin välittömyysperiaate voisi toteutua parhaiten. Samoin niissä tilanteissa, joissa asia ratkaistaisiin täysilukuisessa kokoonpanossa, valmistelusta vastannut tuomari toimisi pääsäännön mukaisesti puheenjohtajana tai jäsenenä pääkäsittelyssä kuten 6 luvun 1 §:n 1 momentissa säädetään. Jos valmistelusta vastannut tuomari ei jostakin syystä voisi

tuomari ei jostakin syystä voisi toimia tuomarina pääkäsittelyssä, asiassa tulisi joko järjestää täysilukuisen käräjäoikeuden istunto tai sitten asiaa olisi tarpeellisessa määrin valmisteltava uudelleen uuden puheenjohtajan johdolla.

Ehdotuksen mukaan nykyisen 5 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta siirtyisivät sellaisinaan 1 momentin uudeksi 4 ja 5 kohdaksi.

Hakemusia voi tulla käräjäoikeudessa vireille ehdotettavan 8 luvun 1 §:n nojalla myös muun asian yhteydessä. Samoin ehdotettavien säännösten nojalla hakemusia voitaisiin eräin edellytyksin käsitellä yhdessä riita- tai rikosasian kanssa. Tuomioistuimen kokoonpanoa koskevien säännösten on tältä osin sovittava tarkoituksenmukaisella tavalla yhteen näiden kumulaatiosäännösten kanssa. Jos esimerkiksi riita-asiaa tällöin käsitellään täysilukuisessa kokoonpanossa, on tarkoituksenmukaista, että käräjäoikeus on hakemusiainkin osalta päätösvaltainen täysilukuisessa kokoonpanossa. Muussa tapauksessa asiat saatettaisiin joutua käräjäoikeuden päätösvaltaisuuden saavuttamiseksi erottamaan toistaan. Samanlainen tilanne voi tulla kysymykseen, kun rikosasiassa asianosaiselle tulee määrättäväksi edunvalvoja. Lain 5 §:n 2 momentissa on nykyisin säännös, jonka mukaan käräjäoikeus voi ottaa vastaan todisteluä pääkäsittelyn ulkopuolella myös täysilukuisessa kokoonpanossa. Ehdotuksen mukaan tämä 2 momentin säännös siirtyisi uudeksi 3 momentiksi ja siihen lisättäisiin säännös, jonka mukaan käräjäoikeus voisi muun asian yhteydessä käsitellä siihen liittyvää hakemusia myös täysilukuisessa kokoonpanossa.

3 luku. Käräjäoikeudesta

2 §. Lain 2 luvun 2 §:n nykyisessä 2 momentissa säädetään, että käräjäoikeuden on pidettävä istuntoja säännöllisesti ja niin usein kuin käsiteltävät asiat vaativat. Tällainen säännös ei ole enää nykyaikana tarpeen ja se ehdotetaan momentin muutoksen myötä poistettavaksi.

Säännöksen sijaan momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ul-

kopuolella.

Voimassa olevan lain 5 luvun 15 §:n 1 momentissa on säännös, jonka mukaan siinä tarkoitettu suullinen valmisteluistunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella. Lisäksi 6 luvun 15 §:n 2 momentissa on säännös, jonka mukaan lainkohdassa tarkoitettu valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella. Voimassa olevan lain mukaan valmisteluistunto sekä valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla, mutta sen sijaan erillistä pääkäsittelyä ei, jos tuomioistuimen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella. Tällainen erottelu ei ole enää tarkoituksenmukaista. Siksi ehdotetaan säädettäväksi yleisesti, että istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella. Ehdotetussa 2 momentissa istunnolla tarkoitettaisiin sekä valmisteluistuntoa että pääkäsittelyä.

5 luku. Riita-asian vireillepano ja valmistelu

2 §. Ennen alioikeusuudistusta voimassa olleen oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan kantajan oli haastehakemuksessa ilmoitettava vaatimuksensa ja ne seikat, joihin hän vaatimuksensa perustaa. Tätä tulkittiin vakiintuneesti niin, että haastehakemuksessa edellytettiin kanneperusteiden osalta vain välittömästi relevanttien tosiseikkojen eli niin sanottujen oikeustositseikkojen ilmoittamista. Hallituksen esityksen mukaan epäkohtana pidettiin sitä, että haastehakemuksen sisällölle asetetut vaatimukset olivat liian vähäiset ja haastehakemukset usein niin ylimalkaisia, että jutun lykkääminen kanteen ja vastauksen kehittämiseksi oli välttämätöntä (s. 11).

Alioikeusuudistuksen yhteydessä kanneperusteiden esittämistä koskevia vaatimuksia tiukennettiin sen takaamiseksi, että vastaaja saisi jo haastehakemuksesta riittävän yksityiskohtaisen tiedon kantajan vaatimuksesta ja sen perusteista ja hänen mahdollisuutensa

antaa riittävän seikkaperäinen vastaus näin paranisivat. Voimassa olevan 5 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan haastehakemuksessa on ilmoitettava yksityiskohtaisesti ne seikat, joihin vaatimus perustuu. Lainkohdan perustelujen mukaan jo haastehakemuksessa tulisi välittömästi vaatimuksen perusteena olevien ns. oikeustositseikkojen lisäksi ilmoittaa myös ainakin tärkeimmät välilliset perusteet eli ns. todistustositseikat siinä laajuudessa kuin siihen kussakin yksittäistapauksessa on aihetta. Yksityiskohtaisella selonteolla niistä seikoista, joihin vaatimus perustuu, tarkoitettiin hallituksen esityksen mukaan lähinnä sitä, että haastehakemuksesta tulisi käydä asiaan vaikuttavien osien kokonaisuudessaan ilmi se tapahtumain kulku, jonka seurauksena on hakijan vaatimus (s. 50).

Haastehakemuksen perustelujen yksityiskohtaisuuden korostaminen ja velvollisuus esittää vaatimuksen esittämiseen johtanut tapahtumainkulku asiaan vaikuttavien osien kokonaisuudessaan on kuitenkin johtanut siihen, että nyt haastehakemuksia yleisesti pidetään yleisperusteluissa esitetyllä tavalla liian laajoina ja jäsentymättöminä. Haastehakemuksissa ei ole tarkoitettu tavoin aina pitäytytty oikeustositseikkojen ja keskeisten todistustositseikkojen esittämisessä, vaan ne on usein laadittu tarpeettoman seikkaperäiseksi selostukseksi riidan taustoista ja kehittymisestä. Harvinaista ei ole sekään, että jo haastehakemuksessa tehdään totiseikkojen lomassa yksityiskohtaisesti selkoa asiassa esitettävän todistelun sisällöstä ja oikeudellisesta argumentaatiosta, jotka tulisi esittää vasta pääkäsittelyssä. Lisäksi haastehakemuksessa on saatettu ilmoittaa todisteiksi huomattava määrä asian eri vaiheissa kertyneitä asiakirjoja, esimerkiksi asiassa käytyä kirjeenvaihtoa, jotka eivät sinänsä olisi kanneperusteiden todistamiseksi tarpeen.

Tämän seurauksena haastehakemuksista on toisinaan muodostunut riidan kohteeseen nähden tarpeettoman laajoja, sekavia ja vaikeasti avautuvia niin, että epäselväksi on voinut jäädä, millä seikoilla vaatimuksia lopulta halutaan perustella ja mikä asiassa on riidan keskeisenä kohteena. Tällaiset haastehakemukset ovat puolestaan omiaan johtamaan siihen, että vastaavat ongelmat heijastuvat myös vastaukseen niin, että myös ne

muodostuvat tarpeettoman laajoiksi ja sekaviksi, kun niissä pyritään vastaamaan kaikkiin haastehakemuksessa esitettyihin riidan kannalta epäolennaisiinkin seikkoihin. Seurauksena tällöin on, että ratkaistavana olevien riitakysymysten pelkistäminen haastehakemuksen ja vastauksen pohjalta muodostuu työlämmäksi kuin mitä asia itsessään edellyttäisi.

Valmistelun keskeinen tavoite on luoda edellytykset keskitetyille ja välittömälle pääkäsittelylle selvittämällä asianosaisten vaatimukset perusteineen, riidan kohde ja pääkäsittelyssä vastaanotettava todistelu menettelyssä, joka on mahdollisimman joutuisa ja vähän kustannuksia aiheuttava mutta samalla sekä muodollisesti että tosiasiallisesti asianmukainen. Näiden tavoitteiden kanssa sopusoinnussa ei ole se, että asiaan sekoitetaan jo haastehakemuksesta lähtien paljon sellaisia kysymyksiä, joiden esittäminen ei joko olisi asian käsittelyn kannalta lainkaan tarpeen tai joiden esittäminen olisi ajankohtaista vasta pääkäsittelyssä. Laissa ja sen perusteluissa korostettu vaatimus haastehakemuksen perustelujen yksityiskohtaisuudesta lienee ainakin osaltaan johtanut edellä mainittuun vinoutuneeseen käytäntöön, jonka seurauksena jo kirjallisen valmistelun vaihe muodostuu riitakysymysten yksilöimisen ja valmistelun muiden tavoitteiden kannalta tarpeettoman raskaaksi, aikaa vieväksi ja siten myös tarpeettomia kustannuksia aiheuttavaksi.

Haastehakemusten yksityiskohtaisuuden korostaminen on saattanut johtaa myös siihen, että haastehakemuksia laativat asiamiehet tarpeettomasti paisuttavat niitä ja pyrkivät esittämään niissä oikeudenkäyntiaineistoa myös asioista tai kysymyksistä, joilla ei ole merkitystä asian ratkaisemisen kannalta. Tällainen haastehakemusten keinotekoinen laajuuden kasvattaminen johtaa myös oikeudenkäyntikulujen kasvuun.

Mainituista syistä 2 §:n 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi niin, että haastehakemuksessa edellytettävien perustelujen yksityiskohtaisuutta ei säännöksessä enää erityisesti korostettaisi. Haastehakemuksessa tulisi siten ehdotuksen mukaan ilmoittaa seikat, joihin vaatimus perustuu. Näillä seikoilla ensi sijassa tarkoitettaisiin vaatimuksen perusteena olevia oikeustositseikkoja kuten nykyisinkin;

asianosaisen vetoamisvelvollisuus ei lainkaan ulotu todistustositseikkoihin. Muutoksen tarkoituksena on ohjata lain tarkoituksesta etäännyttä käytäntöä oikeampaan suuntaan ja korostaa sitä, että yksityiskohtainen asian taustojen esittäminen, oikeudellisten perusteiden laaja analysointi ja todisteiden sisällön selostaminen ei normaalisti kuulu haastehakemuksen sisältöön.

Haastehakemuksessa tulisi siis edelleenkin ilmoittaa kaikki ne relevantit oikeustositseikat, joista vaatimus seuraa. Erityisesti laajan, paljon tosiseikastoa sisältävän asian jatkovalmistelun kannalta suorastaan välttämätöntä on, että mahdollisimman aikaisessa vaiheessa valmistelua ja mieluiten jo haastehakemuksessa esitetään relevantti oikeustositseikasto täsmällisesti ja asianmukaisesti. Vaikka haastehakemus voi näissä tapauksissa muodostua verraten laajaksi, tämä on sekä yleisesti jatkovalmistelun että erityisesti vastaajan vastausmahdollisuuksien kannalta selvästi tarkoituksenmukaisempaa kuin tosiseikkaväitteiden esilletulo ja niiden kirjaaminen vasta esimerkiksi valmisteluistunnossa. Sen sijaan haastehakemuksen laajuus ei koskaan ole tavoite sinänsä. Olennaista on, että silloinkin, kun oikeustositseikasto on poikkeuksellisen laaja, haastehakemuksesta saataisiin mahdollisimman kiteytyneessä muodossa täsmällinen käsitys vaatimuksen perusteista. Tämä puolestaan edellyttää sitä, että haastehakemuksen perusteluosan tulisi olla hyvin jäsennelty, selkeä ja pääasiallisesti vain oikeustositseikkoihin pitäytyvä.

Estettä ei edelleenkaan olisi sille, että jo haastehakemuksessa tietyissä asioissa tehdään oikeustositseikkojen ohella selkoa myös tärkeimmistä todistustositseikoista. Haastehakemuksen pakolliseen sisältöön todistustositseikkojen ilmoittaminen ei kuitenkaan kuuluisi. Tämä voisi edelleen olla perusteltua siksi, että valmistelun — myös kirjallisen valmistelun — eräs keskeinen tarkoitus on selvittää, mistä asianosaiset ovat erimielisiä. Ainakin keskeisimpien todistustositseikkojen esittäminen olisi tarkoituksenmukaista jo haastehakemuksessa, jotta vastaaja voisi näihin tosiseikkaväitteisiin ottaa kantaa jo vastauksessaan ja asianosaiset voisivat puolin ja toisin myös todistustositseikkojen osalta arvioida todistelutarvettansa jo ennen val-

misteluistuntoa. Haastehakemusta laadittaessa vastaajan yksityiskohtainen suhtautuminen kanteeseen ei vielä välttämättä ole tiedossa, ja tämä osaltaan vaikeuttaa sen arvioimista, kuinka laajalti todistustositseikkojen esittäminen haastehakemuksessa olisi kulloinkin paikallaan. Tätä kysymystä tulisi arvioida tapauksittain kunkin jutun erityispiirteiden mukaan sitä silmällä pitäen, mikä on riitakysymysten kartoittamisen kannalta kulloinkin tarkoituksenmukaisinta. Haastehakemuksessa tulisi joka tapauksessa rajoittaa mahdollisimman ytimekkääseen ilmoitukseen todistustositseikoista, ja tulevan todistelun sisällön yksityiskohtaisesta selostamisesta tulee pidättyä.

Oikeudellisten perusteiden esittämistä ei edelleenkaan vaadittaisi, mutta estettä ei olisi sillekään, että aineellisen oikeuden normeihin tai ennakkopäätöksestä ilmenevään oikeusohjeeseen viitattaisiin jo haastehakemuksessa. Laajempaan juridiseen argumentaatioon ei kuitenkaan vielä tässä vaiheessa ole perusteltua ryhtyä. Oikeudellisen argumentaation esiintuominen jo haastehakemuksessa olisi perusteltua lähinnä silloin, kun riitakysymyksen tiedetään tai voidaan olettaa kulloinkin todistustositseikkojen oikeudelliseen arviointiin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tilannetta, jossa asianosaisen kantaa ja sen perusteita ei voi ymmärtää ilman hänen oikeudellisen päättelynsä selostamista.

Pykälän 1 momentin 3 kohta koskee todisteiden ilmoittamista haastehakemuksessa. Sen mukaan haastehakemuksessa on nykyisin ilmoitettava mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka kantaja aikoo esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen. Valmistelun alkuvaihetta ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista rasittaa sellaisilla todisteilla, joita asiassa ei ehkä lainkaan tarvita. Siksi tätä kohtaa esitetään täsmennettäväksi niin, että haastehakemuksessa olisi ilmoitettava vain sellaiset todisteet todistusteemoineen, jotka kantaja aikoo kanteensa tueksi esittää. Tämän täsmennyksen tarkoituksena on korostaa sitä, että todisteeksi ei haastehakemusvaiheessa ole perusteltua ilmoittaa kaikkea asiassa kertynyttä asiakirja-aineistoa, vaan ainoastaan ne todisteet, jotka ovat kanneperusteena olevien tosiseikkojen näyttämiseksi ja siksi kanteen tueksi tarpeel-

lisia. Yleensä ei siis ole välttämätöntä jo haastehakemuksessa esittää vastatodistelua vastapuolen oletettuihin väitteisiin.

Pykälän 2 momentti koskee niitä tietoja, joita haastehakemuksessa on ilmoitettava muun ohessa asianosaisista ja todistajista. Nykyisen lain mukaan kantajan on haastehakemuksessa ensinnäkin ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten nimet, ammatit ja kotipaikat, asianosaisten ja heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä ja todistajan tai muun kuultavan puhelinnumero. Tältä osin ehdotetaan nyt säädettäväksi, että haastehakemuksessa on ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten nimet ja kotipaikat sekä heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä yhteystiedot.

Kantajan on nykyisin lisäksi ilmoitettava se postiosoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan hänelle lähettää. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 a §:n nojalla muun kuin haasteen tiedoksianto voidaan toimittaa myös lähettämällä asiakirja asianosaiselle postitse tuohon osoitteeseen. Tämän osoitteen nimitykseksi on vakiintunut prosessiosoite, joka ehdotetaan nyt sisällytettäväksi itse lakitekstiin. Termiä "prosessiosoite" ei kuitenkaan sinänsä olisi välttämätöntä käyttää haastehakemuksessa, vaan riittävää on, että tällainen osoite ilmenee tosiasiassa haastehakemuksesta. Tavanomaista on, että prosessiosoitteeksi ilmoitetaan kantajan asiamiehen osoite. Kun tuomioistuimelle kuitenkin on haastehakemuksessa ilmoitettava sekä kantajan omat että hänen asiamiehensä yhteystiedot, käytännössä voi epäselvyyttä aiheuttaa se, kumpaa näistä olisi pidettävä prosessiosoitteena, jos kumpaakaan ei ole sellaiseksi nimetty. Tästä syystä nimityksen "prosessiosoite" käyttäminen olisi selvyiden vuoksi ja tulkintaongelmien välttämiseksi suositeltavaa. Mahdolliset epäselvyydet tässä suhteessa tulisi selvittää haastehakemusta täydennettämällä, mikä näissä tapauksissa kävisi sopivimmin päinsä puhelimitse.

Sähköisestä viestinnästä oikeudenkäyntiasioissa annetun lain (594/1993) 8 §:n 1 momentin mukaan muu asiakirja kuin haaste voidaan oikeudenkäynnissä antaa tiedoksi asianomaiselle sähköisenä viestinä hänen ilmoittamalla tavalla. Koska asianosainen näin ollen voi ilmoittaa prosessiosoitteeseen

myös muun osoitteen kuin katuosoitteen, esimerkiksi sähköpostiosoitteensa, ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:n 2 momentin sanamuotoa muutettavaksi niin, että siinä puhutaan yleisesti osoitteesta, eikä enää postiosoitteesta. Lainkohdan mukaisesti myös postiosoite edelleen kuuluisi haastehakemuksen pakolliseen sisältöön. Tätä osoitetta voidaan edelleen tarvita esimerkiksi asianosaisten toimittaman asiakirja-aineiston lähettämiseen vastapuolelle. Kuitenkin prosessiosoitteeksi, johon siis asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää, voitaisiin tarvittaessa ilmoittaa vain sähköinen osoite.

Kuten edellä on jo todettu nykyisen lainkohdan mukaan haastehakemuksessa on ilmoitettava asianosaisten ja todistajan tai muun kuultavan puhelinnumero. Säädettäessä lakia oikeudenkäynnistä rikosasioissa samoin kuin hovioikeusuudistuksen yhteydessä eduskunnassa pidettiin kuitenkin todistajan suojelunäkökohtiin viitaten ja asiattomien yhteydenottojen estämiseksi perusteltuna, että asianosaisten ja todistajien puhelinnumeroita ei olisi välttämätöntä ilmoittaa haastehakemuksessa, vaan riittävää olisi, että näiden yhteystiedot ilmoitettaisiin tilanteeseen soveltuvalla tavalla (LaVM 9/1997 vp s. 18 ja LaVM 19/1997 vp s. 12). Tämän vuoksi ehdotetaan, että myös nyt puheena oleva lainkohta muutettaisiin mainitut näkökohdat huomioon ottaen kuulumaan vastaavalla tavalla. Lainkohdassa siten säädettäisiin, että asianosaisten sekä todistajien tai muiden kuultavien yhteystiedot on soveltuvalla tavalla ilmoitettava käräjäoikeudelle. Tarpeelliset yhteystiedot voitaisiin säännöksen nojalla ilmoittaa tuomioistuimelle erikseen tavalla, joka varmistaisi, ettei näitä henkilöitä tarpeettomasti häirittäisi.

Haastehakemuksen sisältövaatimuksia ehdotetaan yksinkertaistettavaksi ja modernisoitavaksi myös siten, ettei asianosaisten ammattien ilmoittaminen enää kuuluisi haastehakemuksen laissa säädettyyn pakolliseen vähimmäissisältöön. Estettä ei toki olisi jatkossakaan, että kantaja nämä haastehakemuksessa niin halutessaan ilmoittaisi.

5 §. Säännös koskee haastehakemuksen täydennyttämistä. Kuten yleisperusteluissa on todettu haastehakemuksen täydennyttä-

miskäytäntöä selvittäneen tutkimuksen perusteella oletettavissa on, että eri tuomareiden käytäntö täydennyttämisen suhteen nykyisin vaihtelee. Tämä onkin siihen nähden ymmärrettävää, että säännöksen sanamuoto jättää nykyisellään laajalti sijaa tuomarin harkinnalle. Pykälän nykyisen 1 momentin ensimmäisen lauseen mukaan jos haastehakemus on puutteellinen, kantajaa on kehotettava määrääjassa korjaamaan puute, jos korjaaminen on valmistelun jatkamiseksi tarpeellinen. Lainkohdan perusteluissa on todettu muun ohessa, että jos puute on vähäinen tai asiaan vaikuttamaton tai jos haastehakemus on helpommin korjattavissa tuomioistuimen toimesta, kehotusta puutteen korjaamiseksi ei tulisi antaa (s. 53). Tästä huolimatta epäiltävissä on, että täydennyttämiseen on ainakin joissain tapauksissa päädytty liian herkästi, ja täydennyttämistä on saatettu pyytää, vaikka se ei olisikaan asian jatkovalmistelun kannalta välttämätöntä tai perusteltua.

Haastehakemuksen täydennystämistarvetta koskevaa tuomarin harkintaa on omiaan vaikeuttamaan se, ettei vastaajan suhtautuminen kanteeseen ja sen perusteisiin ole vielä tiedossa täydennyttämistä harkittaessa. Jos kante myönnetään oikeaksi tai vastausta ei anneta, prosessinjohto haastehakemuksen selvittämiseksi haastehakemusta täydennettävällä ei ole tarpeen, jollei haastehakemus ole niin puutteellinen, että sen perusteella ei voitaisi antaa riittävän yksilöityä tuomiota tai yksipuolista tuomiota. Haastehakemuksen täydennyttäminen voi osaltaan johtaa kirjallisen valmistelun paisumiseen, ja siitä joka tapauksessa aiheutuu asianosaiselle lisäkustannuksia, mistä syystä haastehakemuksen perusteettomasta täydennyttämisestä tulisi pidättäytyä. Täydennyttämiseen tulisi siksi turvautua lähinnä vain silloin, kun se on asian jatkossittelyn kannalta välttämätöntä. Näin on asia silloin, kun kanteeseen ei voida vaikeuksista vastata tai oikeudenkäyntiä muusta syystä jatkaa, ennen kuin haastehakemus on täydennetty asianmukaiseksi.

Mainituista syistä ja noudatettavan käytännön yhtenäistämiseksi pykälän 1 momentti ehdotetaan muutettavaksi niin, että kantajaa on kehotettava määrääjassa korjaamaan puute, jos korjaaminen on oikeudenkäynnin jatkamiseksi tai vastauksen antamista varten

välttämätöntä. Siten kynnys täydennyttämiseen olisi nykyistä hieman korkeammalla. Täydennyttämisedellytysten tiukennus ei kuitenkaan olisi kovin suuri jo siitä syystä, että täydennyttäminen olisi jo nykyisen säännöksen nojalla katsottava olevan valmistelun jatkamiseksi tarpeen lähinnä vain silloin, kun se on oikeudenkäynnin jatkamiseksi tai vastauksen antamisen kannalta perusteltua. Muutoksen tarkoituksena olisi korostaa sitä, että täydennyttämisen tarpeellisuutta olisi arvioitava nimenomaan näiden laissa mainittujen kriteerien valossa.

Kuten nykyisinkin haastehakemusta voitaisiin vaatia täydennettäväksi sekä haastehakemuksessa olevien muodollisten että sisällöllisten puutteiden perusteella. Oikeudenkäynnin jatkamiseksi haastehakemuksen puutteiden korjaaminen olisi välttämätöntä esimerkiksi silloin, kun haastehakemuksessa ei ole asianmukaisesti esitetty tietoja tuomioistuimesta tai asianosaisista. Esimerkiksi kantajan prosessiosoitetta olisi pidettävä asian jatkovalmistelun kannalta siinä määrin keskeisenä tietona, että sen ilmoittamatta jättämisen tulisi johtaa yleensä hakemuksen täydennyttämiseen. Haastehakemusta olisi täydennettävä myös silloin, jos siitä tai sen liitteistä ei käy ilmi tuomioistuimen toimivallan peruste. Myös allekirjoituksen puuttuminen johtaisi täydennyskehotuksen antamiseen, jollei haastehakemusta ole toimitettu tuomioistuimeen sähköisenä viestinä. Haastehakemuksen täydentäminen olisi niin ikään välttämätöntä silloin, kun kantajan vaatimuksia tai niiden perusteita ei ole haastehakemuksessa esitetty niin selkeästi, että vastaaja voi antaa yksilöidyn ja perustellun vastauksen. Erityisesti vaatimusten perusteiden puuttuminen tai niiden huomattava epäselvyys olisi jatkossakin yleensä aina riittävä aihe täydennyspyyntöön. Asianmukaisen vastauksen antaminen saattaa edellyttää sitä, että haastehakemusta täydennettäisiin myös silloin, jos siihen ei ole liitetty ilmoitettuja todisteita tai jos todistusteemoja ei ole ilmoitettu lainkaan. Sitä vastoin kirjallista täydennysmenettelyä ei tulisi käyttää pelkästään sellaisten puutteiden osalta, joiden korjaaminen käy haitatta ja valmistelua viivyttämättä päinsä esimerkiksi valmisteluistunnossa.

Pykälän 2 momentti säilyisi pykälän muu-

toksen yhteydessä ennallaan.

Haastehakemuksen täydennyskehotuksen muotoa ei ole nykyisin laissa säännelty eikä kysymykseen ole otettu esitöissäkään kantaa. Tästä on oikeuskirjallisuudessa katsottu seuraavan, että täydennyskehotus voidaan antaa paitsi kirjallisesti myös suullisesti esimerkiksi puhelimitse. Selvyyden vuoksi lainkohdan 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös haastehakemuksen täydennyskehotuksen muodosta.

Ehdotuksen mukaan haastehakemuksen täydentämistä voitaisiin pyytää ja täydentämiselle asetettua määräaika pidentää myös puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen. Jo nykyisin haastehakemuksia saatetaan eräissä tapauksissa pyytää täydentämään puhelimitse, ja tätä onkin pidettävä erityisesti vähäisten mutta kuitenkin täydennytäkynnyksen ylittävien puutteiden osalta tarkoituksenmukaisena menettelynä. Muulla soveltuvalla tiedonvälitystavalla pyritään viittaamaan paitsi jo olemassa oleviin tapoihin, niin myös mahdollisiin tekniikan kehityksen mukanaan tuomiin uusiin kommunikaatiomuotoihin. Olennaisten puutteiden osalta täydentämistä olisi sitä vastoin syytä pyytää heti kirjallisesti. Kirjallista menettelyä noudatettaessa täydennyskehotus voidaan lähettää postitse kantajan ilmoittamaan prosessiosoitteeseen (OK 11:3 a).

Haastehakemuksia voidaan täydennyttää myös käyttäen muuta tarkoituksenmukaista tiedonvälitystapaa siten kuin sähköisestä viestinnästä oikeudenkäyntiasioissa annetussa laissa tarkemmin säädetään. Täydennyskehotus voidaan sähköisestä viestinnästä oikeudenkäyntiasioissa annetun lain 8 §:n 1 momentin nojalla antaa prosessiosoitteeseen tiedoksi myös niin sanottuna sähköisenä viestinä eli telekopiona, sähköpostina taikka muuta automaattista tietojenkäsittelyä käyttäen. Ehdotetun 3 momentin mukainen mahdollisuus kehottaa esimerkiksi sähköpostitse täydentämään haastehakemusta olisi käytössä myös silloin, kun asianosainen ei ole ilmoittanut tätä sähköpostiosoitettaan prosessiosoitteeksi.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n mukaan tuomioistuimen on heti jätettävä kanne tutkimatta muun muassa silloin, jos kantaja ei noudata hänelle annettua 5 §:ssä tarkoitet-

tua kehotusta ja jos haastehakemus on niin puutteellinen, ettei se kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi. Oikeusturvasyistä on perusteltua kuitenkin, ettei vielä pelkästään puhelimitse annetun täydennytämiskehotuksen laiminlyönti voisi aiheuttaa kanteen jäämistä tutkimatta. Sama on tilanne silloin, kun tuomioistuin on käyttänyt täydennyskehotuksessaan ehdotuksen mukaisesti muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa, esimerkiksi sähköpostia silloinkin, kun asianosainen ei ole ilmoittanut sitä prosessiosoitteeseen. Tutkimatta laiminlyönnin johdosta kanne voitaisiin jättää vain silloin, kun kehotus on annettu kirjallisessa muodossa ja asianmukaisella tavalla tiedoksi. Tämä on tärkeää esimerkiksi sen vuoksi, että pelkästään puhelimitse saadun informaation kautta vaaditun täydennyskehotteen ja asetetun määräajan suhteen voi syntyä helpommin epäselvyyttä ja tulkinvaraa ja ne ovat jälkepäin vaikeammin todennettavissa kuin kirjallista menettelyä käytettäessä. Tällaisista tekijöistä johtuvien oikeudenmenetysten välttämiseksi 3 momentissa ehdotetaan edelleen säädettäväksi, ettei kannetta saisi jättää 6 §:n 1 momentin nojalla tutkimatta, jollei kantaja noudata hänelle ehdotetussa momentissa tarkoitettulla tavalla annettua täydennyskehotusta. Toisaalta jos kantaja on esimerkiksi ilmoittanut prosessiosoitteeseen sähköpostiosoitteensa, voidaan sähköpostitse toimitetun täydennyskehotuksen uhat toteuttaa.

Koska tuomioistuin voi ehdotetun säännöksen mukaan pyytää haastehakemuksen täydentämistä puhelimitse, mahdollista myös olisi, että asianosainen heti tämän perusteella täydentää haastehakemustaan. Asianosainen voi esimerkiksi ilmoittaa puhelimesta prosessiosoitteensa. Vähäinen pelkästään puhelimesta tapahtuva haastehakemuksen täydentäminen voidaan tapauksittain hyväksyä riittäväksi täydentämisen muodoksi. Tavallisesti tuomioistuimen tulisi kuitenkin pyytää asianosaiselta vahvistusta täydentämiseen kirjallisesti esimerkiksi telekopiona tai sähköpostitse. Näin täydentäminen voidaan helpommin toimittaa myös vastapuolelle ja välttää täydennyksen sisältöön mahdollisesti liittyvät epävarmuustekijät ja tulkintaongelmat.

10 §. Pykälän voimassa olevassa 1 momentissa säädetään siitä, minkälainen vastaus

vastaajaa on kehotettava antamaan. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan vastaajaa kehoitetaan ilmoittamaan, myöntääkö vai kiistääkö hän kanteen. Momentin 2 kohdan mukaan vastaajaa kehoitetaan kiistäessään kanteen esittämään sellaiset kiistämisen perusteet, joilla voi olla merkitystä asian ratkaisemisen kannalta. Tämä kohta tarkoittaa hallituksen esityksen perustelujen (s. 56) mukaan sitä, että vastaajan tulisi esittää jokin asiaan vaikuttava syy, jonka vuoksi hän kiistää vaatimuksen.

Käsite "kiistäminen" varsinaisessa merkityksessään kuitenkin tarkoittaa vain sitä, että vastaaja kiistää kanneperusteen todenperäisyyden esittämällä niin sanotun näyttöväitteen. Vastaaja voi tämentyyppisen väitteen lisäksi vastustaa kannetta asiallisessa suhteessa kahdella muulla erityyppisellä asiaväitteellä eli esittämällä niin sanotun oikeusväitteen, ettei kanneperusteesta lain mukaan voi seurata kannevaatimuksessa esitettyä oikeusseuraamusta, tai vetoamalla kanneperusteen oikeudellisen vaikutuksen kumoavaan niin sanottuun vastatosisaikkaan. Kanteen kiistäminen on siten vain eräs asiaväitetyyppi, johon kanteen vastustaminen voi perustua. Kanteen asiallisen vastustamisen lisäksi vastaaja voi esittää oikeudenkäynti- eli prosessiväitteen, jossa vastaaja huomauttaa, ettei asiaa jonkin prosessinedellytyksen puuttumisen vuoksi voida ottaa tutkittavaksi. Oikeudenkäymiskaaren 16 luvun 1 §:n mukaan oikeudenkäyntiväite on tehtävä silloin, kun vastaaja ensimmäisen kerran käyttää puhevaltaa, eli käytännössä juuri vastauksessa haastehakemukseen. Myöhemmin tehtynä oikeudenkäyntiväitettä ei oteta tutkittavaksi, ellei se koske seikkaa, jonka tuomioistuin on velvollinen omasta aloitteestaan ottamaan huomioon. Oikeudenkäyntiväitteen tekemisestä vastauksessa on oma säännös 10 §:n 1 momentin 6 kohdassa, ja sitä ei esitetä muutettavaksi.

Kanteen kiistämällä tarkoitetaankin lainkohdassa nykyisin nimenomaan kanteen vastustamista laajemmassa mielessä eli vastaajan vaatimusta siitä, että kanne tulisi hylätä, eikä pelkästään kanneperusteen todenperäisyyden kiistämistä. Tämän mukaisesti 1 momentin 1 kohta ehdotetaan muutettavaksi niin, että vastaajan tulisi ilmoittaa, myöntää-

kö hän kanteen vai vastustaako hän sitä. Muutos olisi vain systemaattinen ja muodollista laatua oleva eikä vaikuttaisi kohdan asiasisältöön, koska kiistämällä lainkohdassa nykyisinkin tarkoitetaan kanteen vastustamista.

Vastaavasta syystä 1 momentin 2 kohta ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinäkin puhuttaisiin kanteen kiistämisen sijasta kanteen vastustamisesta. Voimassa olevan säännöksen mukaan vastaajan tulee esittää sellaiset perusteet kiistämislleen, joilla voi olla merkitystä asian ratkaisemiselle. Selvää on, että vastaajan tulee esittää vain sellaiset perusteet kanteen vastustamiselle, joilla hänen käsityksensä mukaan tosiasialla on merkitystä asian ratkaisemiselle. Myös vastauksen osalta on käytännössä koettu ongelmana se, että ne voivat olla liian pitkiä ja sekavia. Tästä syystä myös vastausta koskevien oikeudenkäymiskaaren säännösten tulisi ilmentää sitä tarkoitusta, ettei oikeudenkäyntiaineistoon tulisi sekoittaa mitään tarpeetonta. Tämän mukaisesti säännös ehdotetaan muotoiltavaksi niin, että vastaajaa kehoitetaan vastustaessaan kannetta esittämään sellaiset perusteet vastustamiselle, joilla vastaajan käsityksen mukaan tosiasialla on merkitystä asian ratkaisemiselle.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan vastaajan tulee vastauksessaan ilmoittaa mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka hän aikoo esittää, ja mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen sekä todistajan ja muun kuultavan postiosoite ja puhelinnumero. Kohtaa ehdotetaan muutettavaksi ensinnäkin vastaavalla tavalla kuin haastehakemuksesta koskevan 2 §:n 1 momentin 3 kohtaa. Myöskään vastausta ei ole tarkoituksenmukaista rasittaa sellaisilla todisteilla, joita ei ehkä lainkaan tarvita. Vastauksessa olisi siten ilmoitettava vain ne todisteet todistusteemoineen, jotka vastaaja aikoo vastauksensa tueksi esittää. Täsmennyksen tarkoituksena on tässäkin korostaa sitä, että todisteeksi ei ole perusteltua ilmoittaa kaikkea asiassa kertynyttä asiakirja-aineistoa, vaan ainoastaan ne todisteet, jotka ovat tarpeen kanteen vastustamisen perusteena olevien tosiseikkojen näyttämiseksi. Tämä tarkoittaisi siis päätodistelua vastatosisaikoista ja vastatodistelua kiistetyistä kanneperusteista. Toiseksi 1 momentin 3 kohdasta ehdotetaan

mentin 3 kohdasta ehdotetaan poistettavaksi säännös todistajan ja muun kuultavan yhteystietojen antamisesta. Tästä ehdotetaan sen sijaan säädettäväksi uudessa 3 momentissa eli samassa yhteydessä kuin vastaajan omien yhteystietojen antamisesta.

Nykyisin laissa ei ole nimenomaista säännöstä siitä, että käräjäoikeus voisi jo haastamisvaiheessa, eli kun vastaajaa kehoitetaan vastaamaan haastehakemukseen, esittää vastaajalle kehotuksen lausua jostakin erityisestä kysymyksestä. Tällaisen niin sanotun täsmäkysymyksen esittäminen kuitenkin saattaa olla joskus tarpeellista tarkoituksenmukaisen jatkoprosessin edellytysten parantamiseksi. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan pykälän 2 momenttiin otettavaksi säännös, jonka mukaan käräjäoikeus voisi lisäksi kehottaa vastaajaa lausumaan vastauksessaan jostakin erityisestä kysymyksestä. Vastaajaa voitaisiin uuden lainkohdan nojalla kehottaa lausumaan paitsi jostakin asiallisesta kanteeseen liittyvästä kysymyksestä myös esimerkiksi siitä, mikä on vastaajan käsitys siitä menettelymuodosta, jossa valmistelua tulisi jatkaa. Vastaajaa voitaisiin siten joskus jo tässä vaiheessa pyytää esimerkiksi esittämään näkemysensä ehdotettavan 5 luvun 15 b §:n mukaisesti valmisteluistunnon tarpeettomuudesta tai siitä, suostuuko vastaaja yksinomaan kirjallisen menettelyyn ehdotettavan 5 luvun 27 a §:n mukaan. Käytännössä kehoitus erityisestä kysymyksestä lausumiseen voisi tulla kysymykseen vain 5 luvun 2 §:n mukaisissa haastehakemuksissa.

Myös vastaajan osalta lakitekstissä ehdotetaan pykälän 3 momentissa omaksuttavaksi prosessiosoitteen käsite vastaavalla tavalla kuin kantajan osalta on edellä 2 §:n osalta todettu. Tuossa yhteydessä mainituilla perusteilla myös todistajan yhteystietojen ilmoittamista koskeva säännös ehdotetaan muotoiltavaksi samansisältöiseksi kuin hovioikeusmenettelyn osalta ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa säädetään. Tämän mukaisesti 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että vastaajan on ilmoitettava omat sekä todistajan tai muun kuultavan yhteystiedot soveltuvalla tavalla käräjäoikeudelle. Prosessiosoitteeksi kelpaisi sähköinen osoite, mutta tietoihin tulee sisältyä myös postiosoite.

Pykälän nykyinen 3 momentti siirtyisi pykälän muutoksen yhteydessä 4 momentiksi. Säännöstä ei tässä yhteydessä muutettaisi.

13 §. Pykälässä säädetään asian ratkaisemisesta valmistelua jatkamatta. Näin on 1 momentin 2 kohdan nojalla meneteltävä silloin, jos vastaaja, jota on kehoitettu vastaamaan kirjallisesti, ei ole esittänyt vastauksessaan perustetta kiistämislleen tai vetoaa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen. Edellä 10 §:n perusteluissa esitetyistä syistä kohta ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinäkin puhuttaisiin kanteen kiistämisen sijasta kanteen vastustamisesta.

14 §. Pykälässä on juoksevaa sitoumusta koskeva erityissäännös. Pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan tällaiseen sitoumukseen perustuva kanne on ratkaistava valmistelua jatkamatta, jos vastaaja ei ole esittänyt todennäköisiä syitä kiistämisensä tueksi. Tätäkin kohtaa ehdotetaan edellä 10 §:n perusteluissa mainituista syistä muutettavaksi niin, että myös siinä puhuttaisiin kanteen kiistämisen sijasta kanteen vastustamisesta.

15 §. Valmistelun jatkamista koskevia säännöksiä pyritäisiin täydentämään ja ryhmittelemään ne uudelleen. Lakiehdotuksen mukaisesti valmistelun jatkamisesta säädettäisiin nykyisen kahden pykälän sijasta kuudessa pykälässä. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 15, 15 a—15 d ja 16 §:ssä säänneltäisiin ne menettelylliset vaihtoehdot, joiden mukaan valmistelua jatkettaisiin. Näiden pykälien jälkeen oikeudenkäymiskaaren 5 luvussa seuraisivat valmistelun tavoitteita ja sisältöä koskevat säännökset (OK 5:17—27 a).

Nykyisessä 15 pykälässä on valmistelun jatkamista koskevat säännökset. Pykälän 1 momentissa todetaan nyt, että jos asiaa ei ole 13 tai 14 §:n nojalla ratkaistu, valmistelua on jatkettava suullisesti istunnossa, johon tuomioistuin kutsuu asianosaiset. Lisäksi 1 momentissa todetaan, että istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun se sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella. Viimeksi mainittu säännös ehdotetaan tässä yhteydessä poistettavaksi sen vuoksi, että yleissäännös käräjäoikeuden oikeudesta pitää istuntonsa tuomiopiirinsä ulkopuolella sijaitsevalla kansliapaikkakunnalla ehdotetaan sisällytettäväksi käräjäoikeu-

den istuntojen toimittamista koskevaan 3 luvun 2 §:ään, johon se asiayhteytensä puolesta luontevammin sopii. Samoin säännös siitä, että tuomioistuimien kutsuu asianosaiset valmisteluistuntoon, ehdotetaan sisällytettäväksi asiayhteyteensä eli ehdotettavaan valmisteluistuntoa koskevaan 5 luvun 15 c §:ään.

Voimassa oleva laki lähtee siitä, että kirjallisen haastehakemuksen ja siihen annetun vastauksen jälkeen riittaisen asian valmistelua jatketaan aina suullisesti istunnossa. Suulliseen valmisteluun voidaan lisäksi yhdistää kirjallista menettelyä 15 §:n nykyisen 2 momentin mukaan niin, että tuomioistuimien voi kehottaa asianosaista toimittamaan ennen suullisen valmistelun istuntoa tai istuntojen välisenä aikana tuomioistuimeen kirjallisen lausuman, jos tuomioistuimien katsoo sen aiheelliseksi. Tällöin tuomioistuimen on määrättävä, mistä kysymyksestä asianosaisen on lausuttava.

Tässä esityksessä ehdotetaan erilaisia vaihtoehtoisia tapoja jatkaa valmistelua, ja tämä olisi otettava huomioon jo 15 §:ssä, jossa todettaisiin eri vaihtoehdot valmistelun jatkamiselle. Kun valmistelu voisi ensinnäkin jatkua kirjallisen haastehakemuksen ja siihen annetun vastauksen jälkeen myös kirjallisesti, ehdotetaan 15 §:n 1 momenttiin sitä selventävää tarkennusta, että valmistelua on jatkettava joko kirjallisesti tai suullisesti istunnossa. Suullinen valmisteluistunto voisi seurata heti haastehakemuksen ja vastauksen saapumisen jälkeen taikka vasta kirjallisen jatkovalmistelun jälkeen. Istuntoa, jossa asiaa valmistellaan suullisesti, ehdotetaan nimitettäväksi valmisteluistunnoksi. Ehdotuksen mukaisesti asian valmistelu voisi jatkossa toisaalta myös heti päättyä haastehakemuksen ja vastauksen saapumisen jälkeen taikka kirjallisen jatkovalmistelun jälkeen, jolloin siirryttäisiin ilman valmisteluistunnon pitämistä suoraan pääkäsittelyyn siten kuin ehdotuksen 15 b §:ssä säädetäisiin. Tämän vuoksi 15 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös myös siitä, että asia voidaan lisäksi ilman valmistelun jatkamista siirtää pääkäsittelyyn.

Lain 5 luvun nykyinen 15 §:n 2 momentti koskee kirjallisen lausuman pyytämistä asianosaiselta. Tämä kirjallista jatkovalmistelua koskeva säännös ehdotetaan siirrettäväksi uuteen 5 luvun 15 a §:ään.

15 a §. Nykyisen 15 §:n 2 momentin pääasiallinen sisältö, jossa säädetään kirjallisen lausuman pyytämisestä asianosaiselta, siirtyisi edellä mainitun selkeyteen pyrkivän systematiikan johdosta uudeksi 15 a §:ksi, jossa siis säädetäisiin menettelystä silloin, kun tuomioistuimien päättää jatkaa asian valmistelua kirjallisesti. Nykyiseen 15 §:n 2 momenttiin verrattuna uuteen 15 a §:ään ehdotetaan tehtäväksi kaksi muutosta. Säännöksestä ehdotetaan ensinnäkin poistettavaksi lausuma siitä, että kirjallinen lausuma voitaisiin valmistelussa pyytää vain ennen valmisteluistuntoa tai istuntojen välisenä aikana. Valmistelussa tulisi voida käyttää joustavasti hyväksi sekä kirjallista että suullista menettelymuotoa aina sen mukaisesti, mikä on valmistelun kulloisessakin vaiheessa valmistelun tavoitteiden saavuttamisen kannalta tarkoituksenmukaisinta. Tästä syystä myöskään mahdollisuutta kirjallisen lausuman käyttöön valmistelussa ei tulisi ajallisesti tai muutoinkaan kytkeä valmisteluistunnon järjestämiseen, vaan lausuma tulisi voida pyytää yhtäältä kokonaan riippumatta siitä, osoittautuuko valmisteluistunnon järjestäminen lainkaan tarpeelliseksi, ja toisaalta myös valmisteluistunnon jälkeenkin, jos tämä osoittautuisi tarkoituksenmukaisimmaksi tavaksi saattaa valmistelu päätökseen.

Lain nykyisen 15 §:n 2 momentin mukaan, kun tuomioistuimien kehottaa asianosaista toimittamaan tuomioistuimeen kirjallisen lausuman, tuomioistuimen on määrättävä, mistä kysymyksestä asianosaisen on lausuttava. Tämä tärkeä säännös ehdotetaan säilytettäväksi ja siirrettäväksi uuteen 15 a §:ään. Tämä lausumapyyntöjen yksilöintivaatimus — niin sanotut täsmäkysymykset — onkin usein onnistuneen lisälausuman edellytys. Jos tuomioistuimien ei kehota asianosaista vastaamaan juuri tiettyyn tai tiettyihin kysymyksiin, asiaosainen saattaa toistaa lähes sellaisenaan tai vain uusin sanankääntein kaiken aikaisemmin asiassa lausumansa. Näin kirjallinen valmistelu ei edisty. Lausumapyynnön ja tätä kautta saatavan lausuman tarkoituksena pitää olla vain valmistelun eteenpäin vieminen, asian selkeyttäminen. Jos tuomioistuimien ei edellyttäisi yksilöintiä, kirjallisista lausumista asiaan yleensä vain sekoittuisi tarpeetonta, siihen kuulumatonta ainesta. Tästä syystä

lainkohdan mukaan lausumapyyntöä ei saa esittää asianosaiselle määräämättä kysymyksiä, joista asianosaisen on lausuttava.

Kirjallisen valmistelun perusteettoman pitkittämisen on arveltu olevan eräänä syynä sille, että valmistelu on yleisesti ottaen muodostunut riitakysymysten selvittämisen ja valmistelun muiden tavoitteiden kannalta tarpeettoman raskaaksi. Asianosaisilta on saatettu pyytää useampia kirjallisia lausumia ilman, että lausumapyyntöille selkeästi olisi ollut laissa tarkoitettua aihetta ja että pyynnöt olisi laissa edellytetyllä tavalla yksilöity. Tällaisen käytännön voidaan otaksua olleen omiaan osaltaan johtamaan siihen, että jo valmistelussa on vaatimusten, tosiseikkojen ja todisteiden ilmoittamisen ohella ensin kirjallisesti ja uudelleen valmisteluistunnossa suullisesti ryhdytty ajamaan asiaa pääkäsitte-lynomaisesti.

Aikaisemmin mainituista syistä valmisteluistunto useimmiten tarjoaa kirjelmointia tehokkaamman menettelytavan valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi. Pääsääntönä on siksi pidettävä sitä, että vastauksen saapumisen jälkeen asian valmistelua jatketaan valmisteluistunnossa. Kirjallisen lausuman pyytämiseen tulisi ryhtyä vain siinä tapauksessa, että näin menetellen valmistelun tavoitteet voidaan olettaa saavutettavan tehokkaammin ja tarkoituksenmukaisemmin kuin viemällä asia suoraan valmisteluistuntoon ja selvittämällä avoinna olevat kysymykset siellä. Useamman kuin yhden kirjallisen lausuman pyytämiseen tulisi joka tapauksessa ryhtyä vain poikkeuksellisesti. Koska käytettävissä olevien menettelytapojen tulee olla riittävän monipuolisia niin, että ne mahdollistavat erityyppisten asioiden käsittelemisen kunkin erityispiirteet huomioon ottaen mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti, mahdollisuutta yhtä useamman lausuman pyytämislle ei kuitenkaan ole perusteltua sulkea kokonaan pois, vaan tämä tulisi sallia erityisistä syistä. Tämän vuoksi toisena muutoksena nyt voimassa olevaan 15 §:n 2 momenttiin verrattuna ehdotetaan uuteen 15 a §:ään otettavaksi säännös siitä, että asianosaista ei saisi kehottaa toimittamaan kirjallista lausumaa useammin kuin kerran, ellei siihen ole erityistä syytä.

Erityisenä syynä voidaan pitää sitä, että li-

säkirjelmän pyytämällä voidaan saavuttaa oikeudenkäyntikustannusten säästöä asianosaisille. Erityistä syytä lisäkirjelmään voisi olla lähinnä silloin, kun sellaisen pyytämällä voidaan edesauttaa sitä, että valmisteluistunto saadaan vietyä keskitetysti läpi. Lisäkirjelmien esittäminen voi olla paikallaan myös asioissa, jotka sisältävät lukuisia, esimerkiksi teknisiä, lääketieteellisiä tai taloudellisia yksityiskohtia, taikka jotka ovat muutoin toiseikastoltaan poikkeuksellisen laajoja tai muusta syystä sellaisia, joissa tosiseikasto on kirjallisessa muodossa suullista selvitystä selkeämmin ja jäsentyneemmin esitettävissä ja omaksuttavissa. Tällöinkin erityistä huomiota tulisi lausumaa pyydetessä kiinnittää siihen, että ne kysymykset, joista lausumaa pyydetään, on asianmukaisella tarkkuudella yksilöity.

Lisäkirjelmien pyytämiseen voi olla erityistä syytä myös valmisteluistunnon järjestämisen vaihtoehtona silloin, kun se on istunnon järjestämistä selvästi tarkoituksenmukaisempi tapa saattaa valmistelu päätökseen. Tällainen tilanne voi kuitenkin olla käsillä lähinnä vain yksinkertaisessa, toiseikastoltaan ja muutoinkin suppeassa asiassa silloin, kun kirjallisessa valmistelussa on avoimeksi jäänyt vain jokin yksittäinen kysymys, jonka selvittämiseksi istunnon järjestäminen olisi selvästi epätarkoituksenmukaista. Näissäkin tapauksissa tarkoituksenmukaisin tapa saattaa valmistelu päätökseen voi olla istunnon järjestäminen ehdotettavan uuden 5 luvun 15 d §:n nojalla puhelimitse. Erityisesti on korostettava sitä, ettei kirjallista valmistelua tule pitkittää, vaan ratkaisevaa tulisi olla se, että kussakin käsittelyvaiheessa valitaan asian laadun mukaan mahdollisimman tehokkaat ja tarkoituksenmukaiset menettelytavat. Valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi yleensä tehokkain tapa ja siksi pääsääntö on valmistelun jatkaminen suullisesti istunnossa.

Edelleen erityistä syytä kirjallisen valmistelun jatkamiseen lisäkirjelmillä voi olla silloin, kun asia on saanut ensimmäisissä lausumissa esitettyjen uusien tosiseikkojen johdosta siinä määrin uuden suunnan, että asianosaisten uusia kirjallisia kannanottoja on pidettävä aiheellisina. Myös silloin saattaa olla tarkoituksenmukaista jatkaa valmistelua lisäkirjelmillä, kun ensimmäisten kirjallisten

lausumien jälkeen asiassa on päädytty siihen tilaan, että asian voidaan otaksua olevan lisäkirjelmien jälkeen ratkaistavissa. Näin voi asia olla esimerkiksi silloin, kun asiassa ei lainkaan tarjota todistelua ja riita koskee pelkästään tosiseikkojen oikeudellista arviointia. Tällöin kyseeseen voisi tulla asian ratkaiseminen ehdotettavan 5 luvun 27 a §:n nojalla kirjallisen valmistelun perusteella sen jälkeen, kun asianosaisille on vielä varattu tilaisuus oikeudelliseen argumentointiin lisäkirjelmissään.

15 b §. Lain voimassa olevan 5 luvun 15 § 1 momentin sanamuoto huomioon ottaen ei nykyisin näyttäisi olevan mahdollista, että asia siirrettäisiin kirjallisen valmistelun jälkeen suoraan pääkäsittelyyn valmisteluistuntoa lainkaan toimittamatta. Suomalaista riitaasian valmistelua leimaakin korostettu suullisuus, sillä lain sanamuodon mukaan suullinen valmistelu näyttäisi olevan kaikissa asioissa pakollinen silloin, kun asiaa ei voida ratkaista jo kirjallisessa valmistelussa. Oikeuskirjallisuudessa siirtyminen kirjallisesta valmistelusta suoraan pääkäsittelyyn on tosin katsottu ainakin poikkeuksellisesti mahdolliseksi, mutta käytännössä näin ei menetellä ilmeisesti lain ehdottomaksi muotoillusta sanamuodosta johtuen.

Siihen pääsääntöön, että valmistelua olisi kirjallisen vaiheen jälkeen jatkettava tai täydennettävä suullisesti valmisteluistunnossa, ei ehdoteta muutoksia. Tämä johtuu siitä, että suullinen valmistelu yleensä tarjoaa kirjallista jatkovalmistelua paremmat edellytykset saattaa riitainen asia pääkäsittelykuntoon niin, että asia voidaan siellä käsitellä keskitetysti. Suullisessa valmistelussa tuomioistuimella myös on kirjallista valmistelua paremmat edellytykset johtaa käsittelyä siten, että valmistelun tavoitteisiin voitaisiin päästä mahdollisimman tehokkaasti ja keskitetysti ja että myös sovintomahdollisuudet tulevat asianmukaisesti selvitettyiksi.

Valmistelun jatkaminen suullisesti ja istunnon järjestäminen tämän mahdollistamiseksi ei kuitenkaan ole itsetarkoitus. Voimassa oleva järjestelmä suullisesta valmistelusta voi johtaa käytännössä siihen, että samat asiat käydään tarpeettomasti lävitse jo valmistelussa kahteen kertaan. Valmisteluistunnon järjestämistä ei ole pidettävä tarkoituksen-

mukaisena silloin, kun valmistelun tavoitteet on jo haastehakemuksen ja vastauksen perusteella saavutettu. Valmisteluistunnon järjestämisestä aiheutuu asianosaisille ylimääräisiä kustannuksia ja vaivaa, eikä siihen ole perusteltua mennä silloin, kun asia on jo kirjallisen valmistelun jälkeen siinä tilassa, että varsinaiseen oikeudenkäyntiin voidaan välittömästi siirtyä. Näin on asia silloin, kun valmistelun tavoitteet on jo kirjallisen valmistelun pohjalta riittävästi saavutettu ja asia voidaan käsitellä pääkäsittelyssä yhtäjaksoisesti. Tämän vuoksi uuteen 15 b §:ään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että jos 19 §:ssä mainitut valmistelun tavoitteet on jo asian kirjallisessa valmistelussa saavutettu niin, ettei valmistelua ole enää tarkoituksenmukaista jatkaa valmisteluistunnossa, tuomioistuimella voi siirtää asian suoraan pääkäsittelyyn varattuaan asianosaisille tilaisuuden lausua käsityksensä valmisteluistunnon tarpeettomuudesta.

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä siis olisi se, että valmistelun jatkamista suullisesti valmisteluistunnossa ei ole pidettävä tarkoituksenmukaisena. Tätä kysymystä tulisi arvioida 19 §:ssä säädettyjen valmistelun tavoitteiden toteutumisen kannalta. Olennaista harkinnassa siten olisi se, onko asia jo kirjallisessa valmistelussa tullut pääkäsittelykuntoon eli siihen tilaan, että se voidaan pääkäsittelyssä käsitellä keskitetysti. Käytännössä tämä yleensä useammin voisi tulla kysymyksen suhteellisen yksinkertaisessa asiassa. Tämän lisäksi olisi edellytettävä kirjallisen valmistelun aikana käyneen riittävän selväksi myös se, ettei sovintoratkaisu asiassa tule kysymykseen.

Koska 19 §:n mukaisten valmistelun tavoitteiden saavuttaminen aiemmin mainituista syistä useimmiten edellyttää lainkohdassa mainittujen kysymysten läpikäyntiä istunnossa, pääsääntönä olisi edelleenkin pidettävä sitä, että kirjallisen valmistelun jälkeen asian valmistelua tulisi yleensä jatkaa valmisteluistunnossa ennen asian siirtämistä pääkäsittelyyn. Valmisteluistunto voitaisiin jättää säännöksen nojalla toimittamatta lähinnä vain silloin, kun kirjallisen valmistelun perusteella epäselvyyttä ei ole jäänyt asianosaisten vaatimuksista perustuneen sen enempää kuin heidän suhtautumisestaan vas-

tapuolensa väitteisiin tai pääkäsittelyssä esitettävästä todistelusta todistusteemoineen. Tällöinkin valmisteluistunto voi olla perusteltua järjestää sovintomahdollisuuksien selvittämiseksi, koska juuri valmisteluistunto, joka mahdollistaa henkilökohtaisen kontaktin asiaa valmistelevan tuomarin ja asianosaisten sekä näiden avustajien välillä, tarjoaa parhaat edellytykset sovintoratkaisun etsimiselle. Valmisteluistunto tulisi järjestää myös aina silloin, kun asianosaisten voidaan otaksua kykenevän esittämään asiansa suullisesti kirjallista esitystä paremmin. Kynnys valmisteluistunnon tarpeellisuudelle on aihetta asettaa alhaiseksi myös siitä syystä, että ehdotettavan uuden 5 luvun 15 d §:n nojalla valmisteluistunto voitaisiin lainkohdassa tarkemmin määrittäen edellytyksin pitää myös puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen ja siten tarvittaessa nykyistä olennaisesti kevyemmin menettelymuodoin.

Valmistelun muoto ja valmisteluistunnon tarpeellisuus kuuluvat tuomioistuimen muodollisen prosessinjohtonsa puitteissa ratkaistaviin kysymyksiin, eivätkä asianosaiset voi niistä tuomioistuinta sitovasti määrätä. Voimassa olevan 5 luvun 18 §:n 2 momentin yleissäännöksen nojalla, joka ehdotetaan siirrettäväksi 17 §:n 2 momenttiin, asianosaisille kuitenkin tulee varata tilaisuus lausua käsityksensä siitä, miten asian valmistelu tulisi järjestää. Valmistelun päättymiseen liittyvän preklusiovaikutuksen vuoksi erityisen tärkeää on, että asianosaisilla on tilaisuus lausua käsityksensä valmisteluistunnon tarpeettomuudesta silloin, kun tuomioistuin harkitsee mahdollisuutta siirtää asia suoraan pääkäsittelyyn. Tämän vuoksi ehdotettavassa 15 b §:n säännöksessä erikseen asetettaisiin tuomioistuimelle tätä tarkoittava velvoite. Tuomioistuimen tulisi ehdotuksen mukaan varata asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä valmisteluistunnon tarpeettomuudesta. Kun ehdotettavan 5 luvun 24 §:n 4 momentin mukaan tuomioistuimen olisi puheena olevassa tilanteessa tehtävä yhteenvedo aina kirjallisesti, tilaisuuden varaaminen kävisi sopivimmin päinsä samalla, kun asianosaisille varataan tilaisuus lausua käsityksensä tuosta yhteenvedosta. Tässä yhteydessä tuomioistuin voisi myös vielä esimerkiksi selvittää kysymällä, onko asiassa edellytyksiä sovin-

nolle.

Vaikka tuomioistuimen tuleekin ottaa asianosaisten käsitykset ratkaisua tehdessään huomioon, on päätösvalta valmisteluistunnon pitämättä jättämisestä, kuten myös sen pitämisestä, tuomioistuimella. Ratkaisu on tehtävä laissa mainittujen kriteerien pohjalta ja ottaen asianosaisten käsitykset huomioon. Siinänsä käytännössä lienee vain harvoin tarvetta olla noudattamatta asianosaisten yhteistä käsitystä valmisteluistunnon tarpeellisuudesta tai tarpeettomuudesta.

15 c §. Uusi 15 c § sisältäisi säännökset valmisteluistunnon toimittamisesta ja asian käsittelemisestä valmisteluistunnossa. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että asian käsittely jatkuu valmisteluistunnossa siitä, mihin kirjallisessa valmistelussa on päädytty. Pykälän 2 momentissa säädettäisiin asian käsittelyjärjestyksestä istunnossa sekä tuomioistuimen prosessinjohtosta valmisteluistunnossa. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin käsittelyn suullisuudesta ja 4 momentissa siitä, että asiaa olisi pyrittävä käsittelemään vain yhdessä valmisteluistunnossa.

Voimassa olevassa laissa asian käsittelyn etenemisestä itse valmisteluistunnossa on vähän säännöksiä. Käsittelyn suullisuudesta säädetään 5 luvun 20 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan valmistelun istunnossa asia käsitellään suullisesti. Lisäksi siinä nimenomaisesti kielletään oikeudenkäyntikirjelmän tai muun kirjallisen lausuman lukeminen ja antaminen tuomioistuimelle. Poikkeuksena asiakirjan lukemiskiellosta nykyisen 20 §:n 2 momentissa säädetään, että asianosainen saa kuitenkin lukea asiakirjasta vaatimuksensa, suorat viittaukset oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen sekä sellaisiin useita teknisiä ja numerotietoja sisältäviin asiakirjoihin, joiden esittäminen pelkästään suullisesti on vaikea ymmärtää. Lisäksi hän saa käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tueksi. Sen sijaan nykyisessä laissa ei ole nimenomaista säännöstä valmisteluistunnon etenemisestä, mutta käytännössä käsittely yleensä etenee valmistelun sisältöä koskevasta 19 §:stä ilmenevässä järjestyksessä.

Kuten edellä 15 §:n kohdalla on todettu, asian suulliseen valmisteluun liittyy useita etuja. Valmistelun jatkaminen valmisteluistunnossa on perusteltua juuri siksi, että istun-

nossa asiaa voidaan käsitellä suullisesti. Sitä periaatetta, että valmisteluistunnossa asiaa on käsiteltävä suullisesti, ei ole perusteltua muuttaa tai rajoittaa.

Nykyisin käytännön menettelytavat suullisen käsittelyn järjestämisessä kuitenkin vaihtelevat. Yhtäältä on saatettu menetellä niin, että valmisteluistunnossa on vain yleisluontoisesti viitattu kirjallisessa valmistelussa esitettyyn ja kirjattu asianosaisten ilmoittama todistelu, jolloin käsittely ei ole tosiasiaassa muodostunut tarkoitetulla tavalla suulliseksi. Toisaalta valmisteluistunnossa on voitu menetellä enemmän nykyisen lain sanamuodon edellyttämällä tavalla, eli siinä on saatettu edellyttää kaiken kirjallisessa valmistelussa esitetyn oikeudenkäyntiaineiston suullista toistamista, jolloin valmisteluistunnosta on saattanut muodostua sen tarkoitus huomioon ottaen menettelymuodoiltaan ja sisällöltään tarpeettoman raskas menettelyvaihe. Erityisen tarkoituksettomaksi on koettu se, että ensin haastehakemuksessa ja vastauksessa asia esitetään tyhjentävästi kirjallisesti, minkä jälkeen samat asiat käydään vastaavalla yksityiskohtaisuudella suullisesti läpi valmisteluistunnossa ja kolmannen kerran vielä pääkäsittelyssä. Tuomioistuimia on arvosteltu siitä, että ne eivät ole tarkoitetuin tavoin omaksuneet riittävän aktiivista roolia menettelyn johtamisessa niin, että käsittely rajattaisiin pääkäsittelyssä esitettävän oikeudenkäyntiaineiston kartoittamiseen ja tarvittaessa selvittämiseen sekä sovintomahdollisuuksien etsimiseen. Tämän seurauksena valmisteluistunnosta on saattanut muodostua jo pääkäsittelynomainen oikeudenkäyntitilaisuus, jossa ei ole pitäydytty vain asian valmisteluun varsinaista oikeudenkäyntiä eli pääkäsittelyä silmällä pitäen. Tämä on omalta osaltaan saattanut johtaa siihen, ettei erillistä pääkäsittelyä ole koettu tarkoituksenmukaisena, vaan on järjestetty käytännössä joustavammaksi koettu valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely.

Oikeudenkäynnin tulisi muodostua johdonmukaiseksi, vaiheittain eteneväksi kokonaisuudeksi niin, että prosessin edellinen vaihe mahdollisimman hyvin palvelisi seuraavaa. Tarkoituksenmukaista ei ole se, että oikeudenkäynnin eri vaiheissa tehdään suuressa määrin päällekkäistä työtä. Oikeuden-

käynnin nykyistä selkeämpi ja tarkoituksenmukaisempi vaiheistaminen edellyttää sitä, että jo valmistelusta lähtien asian käsittelyssä tarkoituksenmukaisella tavalla hyödynnettäisiin asian aikaisempia valmisteluvaiheita. Myös käsittely valmisteluistunnossa tulisi järjestää siten, että 19 §:stä ilmenevät valmistelun tavoitteet voitaisiin saavuttaa mahdollisimman tehokkaasti, tarkoituksetonta toistoa välttämällä ja rasittamatta istuntoa valmisteluun kuulumattomilla asioilla.

Valmisteluistunnon tarkoituksena on asian valmistelun jatkaminen suullisesti kirjallisen valmistelun pohjalta. Tämän näkökulman korostamiseksi asian käsittelyä valmisteluistunnossa koskeva uuden 15 c §:n 1 momentin säännös ehdotetaan muotoiltavaksi sanonnaltaan niin, että valmisteluistunnossa asian käsittelyä jatketaan suullisesti siitä, mihin kirjallisessa valmistelussa on päädytty. Pykälän 1 momenttiin siirrettäisiin nyt paremmin asiayhteyteen kuuluvana myös nykyisen 15 §:n säännös, jonka mukaan tuomioistuin kutsuu asianosaiset valmisteluistuntoon.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös asian käsittelyn etenemisestä valmisteluistunnossa. Oikeudenkäynnin jatkuvuutta ja sen johdonmukaista rakentumista aikaisemman vaiheen varaan ja sen päälle korostaisi uusi 2 momentin säännös siitä, miten valmisteluistuntokäsittely etenisi.

Säännöksen tarkoituksena on velvoittaa tuomioistuin aktiivisesti huolehtimaan siitä, että 19 §:stä ilmenevät kysymykset tulevat istunnossa selvitettyiksi. Säännöksen nojalla tuomioistuin olisi velvollinen pitämään prosessinjohtoteitse huolta myös siitä, että istunnossa pitäydytään sanotussa lainkohdassa mainittujen kysymysten selvittämiseen rasittamatta käsittelyä valmisteluun kuulumattomilla kysymyksillä.

Säännöksen mukaan tuomioistuimen olisi istunnon alussa selostettava, mistä asiassa on kysymys ja mihin kirjallisessa valmistelussa on päädytty. Tältä osin tarkoituksena on niveltää istuntoa edeltänyt kirjallisen valmistelun vaihe suullisen käsittelyn luontevaksi taustaksi niin, että istunnon aluksi puheenjohtaja lyhyesti esittelisi sen, mistä asiassa näyttäisi kirjallisessa valmistelussa esitetyn pohjalta olevan pääpiirteissään kysymys. Jos ehdotettavan 5 luvun 24 §:n 3 momentin mu-

kaisesti yhteenvedo on jo laadittu ennen valmisteluistuntoa, valmistelusta vastaava tuomari voi sitä hyväksikäyttäen johdannonomaisesti todeta kirjallisen valmistelun tulokset. Selostuksen esittämistä täten helpotaisi se, jos jo kirjallisen valmistelun jälkeen on laadittu yhteenvedo. Esityksen tulisi siten olla vain johdannonomainen istutokäsittelyn taustoitut kirjallisen valmistelun pohjalta.

Uuden 2 momentin tarkoituksena on myös korostaa tuomioistuimen roolia prosessinjohtajana. Tämän johdosta siinä ehdotetaan säädettäväksi, että tuomioistuimen on edellä mainitun johdannon jälkeen tehtävä 19 §:ssä säädettyjen valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeelliset kysymykset. Tämä merkitsisi sitä, että tuomioistuimen puheenjohtolla istutuksessa tulisi selvittää asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet, se, mistä asianosaiset ovat erimielisiä, asiassa esitettävä todistelu todistusteemoineen sekä edellytykset sovintoratkaisulle. Asian käsittelyn johdonmukaisen etenemisen kannalta luontevaa yleensä on, että mainitut kysymykset käytäisiin läpi juuri tässä, 19 §:ssä mainitussa järjestyksessä. Tuomioistuimen tulee prosessinjohtoteitse pitää huolta siitä, että asianosaisten välinen keskustelu etenee tuomioistuimen johdolla niin, että 19 §:ssä mainitut kysymykset tulevat selvitettyiksi valmistelun tavoitteiden kannalta mahdollisimman tarkoituksenmukaista käsittelyjärjestystä noudattaen. Lisäksi tuomioistuimen on tarvittaessa kyselyoikeuttaan käyttäen selvitettävä asianosaisten kannanotot mahdollisesti avoimeksi jääneisiin kysymyksiin.

Kirjallisen valmistelun pohjalta asianosaisten vaatimukset ja perustelut yleensä ovat jo yksityiskohtaisesti tiedossa. Tarkoituksenmukaista siksi on, että ne käytäisiin tuomioistuimen johdolla valmisteluistutuksessa yhteenvedon perusteella tai yksinkertaisessa asiassa haastehakemuksen ja vastauksen pohjalta tiivistetysti ja vuoropuhelunomaisesti kysymyksittäin läpi. Valmisteluistutuksen tarkoituksena ei sitä vastoin ole se, että siinä keskityttäisiin pelkästään kirjallisessa valmistelussa jo esitetyn kaavamaiseen suulliseen toistamiseen, vaan olennaista on kartoittaa asiassa esitettävä aineisto — tosiseikat ja todisteet — niin, että pääkäsittely on vietävissä keskitetysti läpi, sekä selvittää se, onko

sovinnolle edellytyksiä. Tämän vuoksi vaatimusten ja perusteiden tiivistetyn läpikäymisen jälkeen käsittelyn tulisi painottua asianosaisten esityksiä mahdollisesti rasittavien epäselvyyksien ja puutteiden selvittämiseen sekä riitaisten tosiseikkojen seulomiseen riidattomista todistelutarpeen kartoittamiseksi samoin kuin esitettävän todistelun yksilöintiin ja sovintomahdollisuuksien etsimiseen.

Valmisteluistutto olisi edelleen nimenomaan istutokäsittelyä, eikä siellä voitaisi lukea oikeudenkäyntikirjelmää. Niiden aika on ollut kirjallisessa valmistelussa. Istutokäsittelyn suullisuus merkitsisi siten nykyiseen tapaan sitä, että istutuksessa sallitaan vain suullisten lausumien esittäminen. Tämän varmistamiseksi 3 momentissa nimenomaisesti säädettäisiin, ettei asianosainen saa istutuksessa lukea eikä antaa tuomioistuimelle oikeudenkäyntikirjelmää tai muuta kirjallista lausumaa. Kun kirjallinen valmistelu on suoritettu asian jatkovalmistelua silmällä pitäen, luonnollista kuitenkin on, että asianosaiset saavat valmisteluistutuksessa asiaansa suullisesti esittäessään tarkoituksenmukaisella tavalla hyödyntää kirjallisessa valmistelussa esitettyä. Samoin itsestään selvää on, että he voivat suullisen esityksensä tukena käyttää kirjallista muistiinpanoa. Myös näistä täsmennyksistä verrattuna nykyiseen 5 luvun 20 §:n 2 momenttiin säädettäisiin uudessa 15 c §:n 3 momentissa.

Kaiken kirjallisessa valmistelussa esitetyn aineiston sanatarkka suullinen toistaminen, saati kirjallisessa valmistelussa esitettyjen lausumien lukeminen, ei ole valmisteluistutnon tarkoitus, vaan se, että kysymyksittäin etenevän suullisen vuoropuhelun kautta relevantit tosiseikkaväitteet tulevat asianmukaisesti yksilöidyiksi ja myös vastapuolen kanta niihin selvitettyksi. Varsinkin laajoissa asioissa, joissa on useita erillisiä tosiseikkakokonaisuuksia, tämä tavoite on usein tarkoituksenmukaisimmin saavutettavissa siten, että kirjalliseen oikeudenkäyntiaineistoon yksilöidysti kunkin kysymyksen kohdalla tarkoituksenmukaisella tavalla viitataan, jos vaatimukset ja tosiseikkaväitteet on puolin ja toisin jo haastehakemuksessa ja vastauksessa asianmukaisesti yksilöity. Tällöin istutuksessa voidaan keskittyä asianosaisten esityksiä mahdollisesti rasittavien epätasällisyyksien

ja puutteiden selvittämiseen ja oikaisemiseen. Kirjallisen aineiston tarkoituksenmukaisella hyödyntämisellä onkin tarkoitettu viitata juuri siihen, että varsinkin laajemmista asioissa hyvin laaditut haastehakemus ja vastaus tarjoavat hyvän pohjan asianosaisten vaatimusten ja perustelujen suulliselle läpikäynnille.

Nykyisen 20 §:n 2 momentissa olevat nimenomaiset maininnat siitä, että asianosainen saa lukea asiakirjasta vaatimuksensa, suorat viittaukset oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen sekä sellaisiin useita teknisiä ja numerotietoja sisältäviin asiakirjoihin, joiden esittäminen pelkästään suullisesti on vaikea ymmärtää, käyvät edellä ehdotetun säännöksen johdosta tarpeettomiksi. Vaatimuksiaan esittäessään asianosainen voi tarvittaessa tukeutua kirjalliseen esitykseen nyt ehdotettavan 3 momentin säännöksen nojalla. Sama koskee teknisiä tai muita sellaisia asiakirjoja, joiden esittäminen ja ymmärtäminen on pelkän suullisen esityksen välityksellä vaikeaa. Oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen samoin kuin lainvalmistelutöihin ei ylipäätään ole vielä valmisteluistunnossa ajankohtaista viitata, vaan oikeudellinen argumentaatio on tarkoitettu pääsääntöisesti esitettäväksi vasta pääkäsittelyssä. Mitään periaatteellista estettä sille, että esimerkiksi ennakkotapaukset esitetään oikeudelle kirjallisessa muodossa, ei ilman nimenomaista säännöstäkään ole. Sen sijaan näiden lukeminen ääneen valmisteluistunnossa ei luonnollisestikaan ole tarkoituksenmukaista.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että suullinen valmistelu on pyrittävä saattamaan loppuun viivytyksettä yhdessä istunnossa. Säännös vastaisi pitkälle lain nykyisen 18 §:n 1 momenttia. Nyt voimassa olevassa laissa säädetään, että suullinen valmistelu on pyrittävä saattamaan loppuun viivytyksettä, mikäli mahdollista, yhdessä istunnossa. Yleisperusteluissa esitetyn mukaisesti valmisteluistuntoja nykyisin usein lykätään ja tämä on osaltaan johtanut valmistelun liialliseen korostumiseen. Useiden valmisteluistuntojen pitäminen johtaa myös asianosaisten aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen kasvuun. Erityisesti tilanteessa, jolloin asianosaiset käyttävät lainoppineita avustajia, useiden suullisten valmisteluistuntojen pitä-

minen tulee heille kalliiksi. Ehdotuksella pyritään ohjaamaan käytäntöä siihen suuntaan, että valmisteluistuntoja pidettäisiin jatkossa pääsääntöisesti vain yksi. Toisaalta ehdotonta kieltoa jatkaa valmistelua toisessa istunnossa ei ehdoteta säädettäväksi.

15 d §. Esitettävään uuteen 15 d pykälään ehdotetaan otettavaksi säännökset siitä, että valmisteluistunto voitaisiin pitää myös puhelimitse tai käyttäen muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa, jossa istuntoon osallistuvilla on puheyhteys keskenään. Voimassa olevassa laissa ei ole tällaista mahdollisuutta, mistä syystä päteviä prosessitoimia ei nykyisin voida suorittaa puhelimitse, vaikka puhelinta runsaasti käytetäänkin epävirallisena informaatiokanavana myös oikeudenkäyntien yhteydessä. Sitä vastoin Ruotsissa mahdollisuus järjestää oikeuden istuntoja puhelimitse on omaksuttu lakiin jopa siinä muodossa, että eräissä tapauksissa todisteluakin voidaan vastanottaa puhelimitse ja myös valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely voidaan laajalti toimittaa puhelinkokouksena.

Mahdollisuus valmisteluistunnon järjestämiseen puhelimitse on perusteltua siitä syystä, että tällainen menettely yleensä on asianosaisten kannalta tuomioistuimessa tapahtuvaa istutokäsittelyä selvästi vaivattomampaa ja halvempaa. Näin on asia erityisesti silloin, kun asianosaiset tai heidän avustajansa asuvat kaukana tuomioistuinpaikkakunnalta. Lisäksi puhelinneuvottelu mahdollistaa asianosaisten ja tuomarin välisen suoran puhelinkontaktin ja siten esimerkiksi selvittävien kysymysten esittämisen, joten puhelinneuvotteluna toteutettavaa istutokäsittelyä voidaan tässä mielessä myös pitää puhtaasti kirjallista menettelyä tehokkaampana ja välittömämpänä. Johdonmukaista on, että valmisteluistunnon järjestäminen puhelimitse mahdollistetaan samassa yhteydessä, kun ehdotetaan rajoitettua mahdollisuutta siirtää asia suoraan kirjallisesta valmistelusta pääkäsittelyyn.

Selvää kuitenkin on, että puhelimitse tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen järjestettävä istunto ei tarjoa samanlaisia edellytyksiä asian perusteelliselle käsittelylle kuin varsinainen tuomioistuimessa tapahtuva istutokäsittely. Tämä johtuu erityisesti siitä, että oikeudenkäyntiin osallisten ollessa hen-

kilökohtaisesti istunnossa läsnä heidän välisensä keskustelu on luontevammin ja jäsen-tyneemmin järjestettävissä. Tällöin on myös paremmat mahdollisuudet kysymyksittäin etenevään keskusteluun ja tuomioistuimen aktiiviseen prosessinjohtoon sekä sovinto-mahdollisuuksien ja esimerkiksi asiassa tar-jottavan todistelun tarpeellisuuden selvittä-miseen. Mahdollisuus istutokäsittelyyn tek-nisiä tiedonvälityskanavia hyväksi käyttäen tulee siksi rajoittua tilanteisiin, joissa tällaista menettelyä voidaan pitää olosuhteet huomi-oon ottaen sopivana.

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä tämän vuoksi olisi, että valmisteluistunnon pitäminen puhelinta tai muuta vastaavaa tie-donvälitystapaa käyttäen on istunnossa käsi-teltävien asioiden laatu ja laajuus huomioon ottaen 19 §:ssä säädettyjen valmistelun ta-voitteiden saavuttamiseksi tarkoituksenmu-kaista. Tarkoituksenmukaisuutta tulisi siten tässäkin kohden arvioida valmistelun tavoit-teiden toteutumisen kannalta. Tämä merkit-see sitä, että istuntoa ei voitaisi pitää puheli-mitse esimerkiksi silloin, kun voidaan olet-taa, että valmistelun tavoitteet on tehok-kaammin saavutettavissa varsinaisessa istun-tokäsittelyssä. Jos valmisteluistunnossa käsi-teltävät kysymykset sitä vastoin voidaan yhtä lailla selvittää puhelinneuvottelussa, istunnon järjestäminen tuomioistuimessa ei ole siitä aiheutuvat suuremmat kustannukset huomi-oon ottaen tarkoituksenmukaista.

Tarkoituksenmukaisuutta arvioitaessa huomioon tulisi säännöksen mukaan ottaa is-tunnossa käsiteltävien asioiden laatu ja laa-juus. Tämä merkitsisi ensinnäkin sitä, että is-tunto tulisi järjestää tuomioistuimessa, jos käsiteltävät kysymykset ovat laadultaan sel-laisia, että asianosaisten henkilökohtainen läsnäolo on perusteltua. Näin on yleensä asia esimerkiksi silloin, jos valmisteluistunto jär-jestetään muun muassa sovintomahdollisuuksien selvittämiseksi. Toisaalta intressiltään poikkeuksellisen vähäisten asioiden osalta myös jutun intressiin voitaisiin kiinnittää huomiota siten, että puhelinneuvottelu voi ol-la tarkoituksenmukaisempaa, jos jo tuomiois-tuimessa järjestettävästä istunnosta aiheutu-vat kustannukset asianosaiselle ylittävät oi-keudenkäynnin kohteen arvon. Asian laajuus puolestaan vaikuttaisi harkinnassa niin, että

jos valmisteluistunto vaatii asian vähänkin laajempaa käsittelyä, puhelinneuvottelua ei voida pitää soveliaana keinona. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että vain varsin yksin-kertaisissa jutuissa voi valmisteluistunnon järjestäminen muutoin kuin tuomioistuimessa tulla kyseeseen. Monimutkaisemmissakin asioissa valmisteluistunnon järjestäminen puhelinneuvotteluna voi olla perusteltua ra-jattujen, kirjallisessa valmistelussa tai tuo-mioistuimessa toimitetussa istunnossa avoi-meksi jääneiden kysymysten selvittämiseksi. Puhelimitse pidettävä valmisteluistunto usein onkin käyttökelpoisin tapa täydentää yksit-täisten kysymysten osalta puutteelliseksi tai epätäydelliseksi jäänyttä valmistelua. Lisäksi puhelinneuvottelu tarjoaa joustavan menette-lyvaihtoehdon esimerkiksi silloin, kun asian-osaisille varataan tilaisuus lausua asiassa laa-dittavasta, ehdotuksen mukaan pakollisesta yhteenvedosta, sekä silloin, kun valmistelu todetaan päättyneeksi ja asia siirretään pää-käsittelyyn. Harkittaessa asian soveltuvuutta laatunsa ja laajuutensa puolesta valmistelta-vaksi puhelimitse asianosaisten käsitykselle tulee luonnollisesti antaa painoarvoa. Mo-lempien asianosaisten katsoessa puhelimen käytön valmisteluistunnossa soveliaaksi, tuomioistuimen tulee vain harvoin kutsua asianosaiset oikeudenkäyntikuluja kasvatta-vaan, tuomioistuimessa pidettävään istun-ton.

Koska lainkohdassa on kysymys istunnon järjestämisestä puhelimitse tai muuta sovel-tuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen, esimerkik-si puhelinkeskustelu on kontradiktorisen pe-riaatteen mukaisesti järjestettävä niin, että kaikki istuntoon osallistuvat voivat samanai-kaisesti osallistua keskusteluun ja myös kuul-la, mitä istunnossa kulloinkin lausutaan. Pu-helimen hyväksikäyttö siten merkitsee niin sanotun puhelinneuvottelun tai -kokouksen järjestämistä. Asianosaisten tasapuolinen kohtelu oikeudenkäynnissä edellyttää lisäksi sitä, että istuntoon osallistumisen ulkoiset puitteet ovat kaikkien asianosaisten osalta mahdollisimman samankaltaiset. Tästä johtu-en yleensä vain osaa asianosaisista ei tulisi kytkeä puhelin- tai muun kysymykseen tule-van yhteyden kautta tuomioistuimessa tapah-tuvaan valmisteluistuntoon, johon muut asi-anosaiset osallistuisivat henkilökohtaisesti.

Poikkeuksellisesti tämä voisi tulla kysymyksen tilanteessa, jossa esimerkiksi kaukana olevaa asianosaista kuullaan puhelimesta ja toinen asianosaisten on saapuvilla. Oikeudenkäynnin julkisuuteen liittyvät näkökohdat puolestaan edellyttävät sitä, että jos julkiseen valmisteluistuntoon osallistuu yleisöä, istunnossa käytävä keskustelu on vahvistettava niin, että se on myös yleisön kuultavissa. Tästä syystä puhelimitse toimitettava valmisteluistunto olisi järjestettävä istuntosalissa.

Säännöksen mukaan valmisteluistunto voitaisiin laissa mainituin edellytyksin pitää paitsi puhelinkokouksena myös muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen. Tämän maininnan tarkoituksena on ennakollisesti ottaa huomioon tuomioistuimissakin tulevaisuudessa tapahtuva tekninen kehitys niin, ettei lakia tarvitsisi aina uuden soveltuvan tiedonvälitystavan mahdollistuessa tältä osin muuttaa. Myös muun soveltuvan tiedonvälitystavan tulisi täyttää edellä mainitut vaatimukset kaikkien asianosaisten yhtäaikaista mahdollisuudesta samanaikaisesti osallistua julkiseen istuntoon. Tällainen käyttöön otettava keino valmisteluistunnon järjestämiseksi voisi olla esimerkiksi videokonferenssi. Jos videokonferenssin järjestäminen tulevaisuudessa yleistyy ja halventuu, voidaan yhä suurempi osa valmisteluistunnoista pitää muualla kuin tuomioistuimessa. Valmisteluistunto videokonferenssina on puhelinneuvotteluun verrattuna lähempänä normaalia tuomioistuimessa järjestettävää istuntoa, joten videoneuvottelujen tullessa laajemmin käyttöön niiden juttujen määrä, joiden laatu ja laajuus huomioon ottaen tämän istuntomuodon käyttäminen on tarkoituksenmukaista, tulee kasvamaan.

Koska kysymys on suullisen istunnon järjestämisestä, kysymyksen tulevalta tiedonvälitystavalta olisi edellytettävä vähintäänkin puheyhteyden aikaansaamista istuntoon osallistuvien välillä, jotta sitä voitaisiin pitää lainkohdassa tarkoitettulla tavalla soveltuvana istunnon järjestämiseen. Siten kyseeseen ei voisi tulla sähköinen asiointi tuomioistuimen ja asianosaisten välillä esimerkiksi sähköpostin tai Internet-yhteyden välityksellä. Nykyisen teknologian osalta lähinnä kysymykseen voisi siis tulla valmisteluistunnon järjestäminen videokokouksena heti siinä vaiheessa,

kun tuomioistuinten ja lisäksi asianosaisten tai asiamiesten käyttöön saadaan tekniset valmiudet tällaisen yhteyden järjestämiseksi.

Lainkohdan sanamuodon mukaan asianosaisten etukäteissuostumusta lainkohdassa tarkoitettulla tavalla järjestettävään istuntoon ei sinänsä vaadittaisi. Selvää kuitenkin on, että valmisteluistunnon järjestäminen puhelinkokouksena tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen käytännössä edellyttää asianosaisten myötävaikutusta tällaisen järjestelyn toteutukseen johtuen jo pelkästään siitä, että asianosaista ei voida velvoittaa esimerkiksi vastaamaan puhelimeen tai jatkamaan aloittamaansa puhelinkeskustelua istunnon järjestämistarkoituksessa. Asianosaista ei myöskään voitaisi oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 6 §:n nojalla velvoittaa sakon uhalla osallistumaan pykälän mukaisesti järjestettävään valmisteluistuntoon. Lainkohdassa nimellisesti todettaisiin, että oikeudenkäymiskaaren 12 luvun säännöksiä asian ratkaisemisesta asianosaisten poissaolon perusteella ei sovelleta. Myöskään uhkia valmistelutunnosta poissaolon varalta ei siten voitaisi asettaa.

Jos pykälässä tarkoitettuja menettelymuotoja noudattaen järjestettävän valmisteluistunnon läpivienti ei syystä tai toisesta onnistu, istunto on peruutettava tai keskeytettävä ja järjestettävä valmisteluistunto normaaliin tapaan ja normaalein uhin tuomioistuimessa. Siksi valmisteluistunnon järjestämiseen pykälässä tarkoitettuja menettelymuotoja hyväksi käyttäen on perusteltua ryhtyä vain silloin, kun voidaan otaksua, että asianomaiset tulevat vapaaehtoisesti myötävaikuttamaan menettelyyn.

Oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 2 §:n mukaan riita-asian istutokäsittelyistä on pidettävä pöytäkirjaa. Säännöksen 3 momentin mukaan pöytäkirjan laatii puheenjohtajan ohjeiden mukaisesti tuomioistuimen virkamies taikka erityisestä syystä puheenjohtaja tai hänen määräämänsä tuomioistuimen lainopintuuden jäsen. Säännökset pöytäkirjan laatimisesta ja laatijasta koskisivat myös niitä tilanteita, joissa valmisteluistunto toimitettaisiin nyt puheena olevan säännöksen nojalla puhelimitse tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen.

16 §. Pykälästä ehdotetaan poistettavaksi

säännös siitä, että valmisteluistuntoon lähetettävän kutsun yhteydessä asianosaiselle on annettava tiedoksi vastapuolen vastaus tai kirjallinen lausuma. Poistaminen on tarpeen siksi, että sanotuista seikoista ja asianosaisten informoinnista asiansa käsittelystä yleisemminkin ehdotetaan säädettäväksi jäljempänä 18 §:ssä. Muutoin pykälä säilyisi ennallaan.

17 §. Valmistelua koskevat säännökset ehdotetaan ryhmiteltäväksi osittain uudelleen. Tavoitteena on, että jatkovalmistelun järjestämistä koskevat säännökset nykyistä johdonmukaisemmin etenisivät valmistelun eri menettelymuotoja koskevista kysymyksistä valmistelun sisällöllisiin kysymyksiin. Uuden systematiikan mukaisesti ennen 17 §:ää oleva väliotsikko "Valmistelua koskevat yleiset säännökset" ehdotetaan muutettavaksi muotoon "Valmistelun tavoitteet ja sisältö".

Nykyisessä 17 §:ssä säädetään tuomioistuimelle asetetusta velvoitteesta toimittaa valmistelu sen keskeistä tavoitetta silmällä pitäen eli siten, että asia voidaan käsitellä pääkäsittelyssä yhtäjaksoisesti. Säännös ehdotetaan säilytettäväksi sellaisenaan pykälässä sen 1 momenttina. Nykyinen 18 §:n 2 momentti, jonka mukaan tuomioistuimen on tarvittaessa varattava asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä siitä, miten asian valmistelu tulisi järjestää, ehdotetaan siirrettäväksi ilman sisällöllisiä muutoksia pykälän 2 momentiksi.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi ensinnäkin säännös siitä, että valmistelu on saatettava loppuun viivytyksettä. Voimassa olevassa laissa valmistelun joutuisuustavoitteesta säädetään nimenomaisesti vain valmisteluistuntoa koskien 5 luvun 18 §:n 1 momentissa. Jo yleisistä prosessiperiaatteista kuitenkin seuraa, että valmistelu tulisi kokonaisuudessaan ja siten myös kirjallisen vaiheensa osalta hoitaa mahdollisimman joutuisasti niin, ettei sitä perusteettomasti viivytetä. Kuitenkin eräänä keskeisenä nykykäytännön epäkohtana on pidetty valmistelun pitkittymistä. Valmistelun joutuisuustavoitteen korostamiseksi ehdotetaan koko valmistelua koskevaa nimenomaista yleistä velvoitetta saattaa se loppuun viivytyksettä. Säännöksessä asetettaisiin tätä tarkoittava yleisluonteinen velvoite siitä, että valmistelu on saatettava loppuun niin pian kuin se on esi-

merkiksi asiakirjojen tiedoksiantoon liittyvät ja asianosaisten, heidän asiamiestensä ja tuomioistuimen aikataulujen asettamat vaatimukset sekä itse asiasta mahdollisesti johtuvat rajoitukset huomioon ottaen mahdollista. Sillä, että valmistelu toimitetaan viivytyksettä, tavoitellaan sekä valmisteluun menevän ajan että siitä aiheutuvien kustannusten säästöä.

Valmistelun joutuisuudella osaltaan tavoitellaan kuitenkin myös koko oikeudenkäynnin mahdollisimman lyhyttä kokonaiskestoa ja halpuutta. Valmistelun joutuisuus ei siksi ole itsetarkoitus, vaan tärkeää koko oikeudenkäynnin joutuisuuden kannalta on, ettei valmistelua myöskään tarpeettomasti kiirehditä esimerkiksi 1 momentista ilmenevän, valmistelun asiallisena tavoitteena olevan pääkäsittelyn keskityksen kustannuksella. Toisaalta vaikka valmistelun eräänä keskeisenä tavoitteena onkin mahdollistaa ja turvata pääkäsittelyn keskittäminen, johtaa tarpeeton varovaisuus tässä suhteessa usein oikeudenkäynnin valmisteluvaiheen liialliseen korostumiseen pääkäsittelyn kustannuksella. Valmistelun aikana tai sen päättämishetkelläkään ei kuitenkaan aina voida vielä varmuudella tietää, voidaanko pääkäsittely lopulta toimittaa keskitetysti. Nykyinen pääkäsittelyn keskityksen saavuttamista korostava käytäntö onkin johtanut siihen, että joissakin tapauksissa valmistelusta siirrytään pääkäsittelyyn liian myöhään ja valmistelussa käsitellään kysymyksiä, jotka kuuluvat vasta pääkäsittelyyn. Oikeudenkäynti on siten jo pitkälle käyty loppuun, kun pääkäsittely vasta alkaa. Valmistelu tulisi rohjeta lopettaa silloin, kun sitä ei ole sen valmisteleva tarkoitus huomioon ottaen perusteltua jatkaa, ja siirtää asia pääkäsittelyyn.

Uuden säännöksen tavoitteena olisikin korostaa joutuisuustavoitteen painoarvoa suhteessa myös keskitykseen. Nämä valmistelun eri tavoitteet tulisikin pyrkiä yhteensovittamaan oikeudenkäynnin kokonaistehokkuutta silmällä pitäen parhaalla mahdollisella tavalla. Myös valmistelun joutuisuustavoitteella pyritään siten osaltaan valmistelun tehokkuuteen siinä mielessä, että valmistelu on pyrittävä hoitamaan niin joutuisasti ja halvalla kuin se kulloinkin käsiteltävänä oleva asia ja muut seikat huomioon ottaen on valmistelun

tavoitteiden saavuttamiseksi mahdollista. Tästä syystä esimerkiksi valmistelun muodosta päätettäessä huomiota tulisi kiinnittää siihen, että kulloinkin valitaan sellaiset menettelytavat, jotka mahdollistavat asian mahdollisimman tehokkaan ja halvan käsittelytavan kunkin asian laadun mukaisesti ja että esimerkiksi kirjallisten lisälausumien pyytämistä vältetään, jollei sellainen selvästi ole tehokkaan valmistelun toteuttamiseksi tarkoituksenmukaista.

Lisäksi 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi pitkälle nykyistä 18 §:n 3 momenttia vastaava säännös siitä, että asianosaisen on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittelyä tarvitse hänen laiminlyöntinsä vuoksi lykätä. Säännös, jossa veloitetaan asianosainen myötävaikuttamaan tavoitteeseen saattaa valmistelu mahdollisimman nopeasti päätökseen, soveltuu asiayhteytensä puolesta sopivimmin tähän momenttiin. Asianosaisen myötävaikuttaminen asian joutuiseen käsittelyyn koskee koko valmistelua, eli paitsi valmisteluistuntoa niin myös kirjallista valmistelua. Koska kirjallisen valmistelun yhteydessä asiaa ei varsinaisesti lykätä, ehdotetaan lainkohdan sanamuotoa muutettavaksi vastaamaan paremmin myös kirjallista valmistelua. Ehdotuksen mukaan 3 momentin toisessa virkkeessä säädettäisiin, että asianosaisen olisi perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittely hänen laiminlyöntinsä vuoksi viivästyisi. Muutoin sisällöllisesti säännökseen ei ehdoteta muutoksia. Vaikka säännöksessä nimenomaisesti mainitaan vain asianosaiset, yleinen riittävä perehtymisvelvollisuus koskee myös avustajia ja asiamiehiä, joille saattaa asian tarpeettomasta viivyttämisestä koitua oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 6 §:n mukaisesti henkilökohtainen oikeudenkäynti- ja oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuus. Uuden 18 §:n 1 momentin säännös ehdotetaan siirrettäväksi valmisteluistuntoa koskevaan uuteen 15 c §:ään. Uutena sääntelynä 18 §:ään ehdotetaan otettavaksi säännökset tuomioistuimen tiedottamisvelvollisuudesta koskien valmistelun edistymistä ja asian käsittelyn aikataulua.

Nykyaikaisessa oikeudenkäynnissä ja oi-

keudenkäyntimenettelyssä asianosaisten näkökulmaan tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota. Tuomioistuimet ovat olemassa kansalaisia varten. Siksi menettelysäännöksiä säädettäessä tulee kiinnittää huomiota paitsi tuomioistuinnäkökulmaan myös kansalaisnäkökulmaan. Kun asianosainen kääntyy tuomioistuimen puoleen, hänellä on perusteltuja odotuksia siitä, että hänelle myös kerrotaan, miten hänen asiansa tuomioistuimessa etenee. Oikeussuojan saatavuuteen kuuluu myös palvelu, jonka eräänä muotona tulisi olla asianosaisten informointi asiansa käsittelystä tuomioistuimessa.

Eräänä keskeisenä käytännön epäkohtana nykyisessä oikeudenkäyntimenettelyssä onkin pidetty sitä, ettei asianosaisilla ole aina riittävästi tietoa siitä, missä vaiheessa heidän asiansa käsittely tuomioistuimessa on. Samoin asianosaisilta puuttuu tietoa siitä, koska tai mitä seuraavassa vaiheessa tapahtuu. Kuten yleisperusteluissa on todettu, siviiliprosessi uudistuksen eräänä tavoitteena ollut oikeudenkäyntimenettelyn nopeuttaminen ei ole kaikilta osin toteutunut. Asian käsittelyn viipyyssä on erityisen tärkeää, että asianosaiset kulloinkin tietävät, miten heidän asiansa valmistelu etenee ja milloin on odotettavissa siirtyminen valmistelusta pääkäsittelyyn. Käytännössä asianosaisille on pyritty ilmoittamaan esimerkiksi lausumapyyntöjen hankkimisesta vastapuolelta ja mahdollisesti myös määräaikojen pidentämisistä. Näin ei kuitenkaan ole aina tehty eikä nyt voimassa olevassa laissa olekaan mitään veloitetta ilmoittaa asian käsittelyn viipymisestä asianosaisille tai esittää arviota jutun käsittelyaikataulusta. Tästä on ollut seurauksena se, että asianosaiset ovat saattaneet olla pitkäänkin epä tietoisia asiansa käsittelyn vaiheesta, ja heidän on joka tapauksessa tullut olla itse aktiivisia tuomioistuimeen päin saadakseen tietoja asiansa käsittelyn edistymisestä.

Ehdotettavan 18 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimen olisi valmistelun kuluessa huolehdittava siitä, että asianosaisille ilmoitetaan asian valmistelusta vastaava tuomari ja muut tarvittavat tiedot asian käsittelyn edistymisestä. Säännöksessä asetettaisiin tuomioistuimelle yleinen velvoite tiedottaa asianosaisille asian käsittelyn edistymisestä niin, että heille annettaisiin tieto asian käsittelyn

etenemisestä sen vireilletulosta alkaen. Tiedottamisvelvollisuus alkaa vastaajaan nähden aikaisintaan silloin, kun tuomioistuin on haasteen tiedoksiannon myötä ensimmäisen kerran yhteydessä häneen. Yleisvelvoitteen tarkoituksena on laajentaa tuomioistuimen velvollisuutta informoida asianosaisia muistakin tarvittavista asioista, jotka vaikuttavat asian käsittelyn edistymiseen. Asian käsittelyn edistymisen ohella asianosaisille olisi ilmoitettava asian valmistelusta vastaava tuomari, jotta asianosaiset olisivat tietoisia siitä, kuka on vastuussa valmistelun eteenpäin viemisestä. Käytännössä asianmukaista olisi lisäksi ilmoittaa asiaa hoitava käräjäsihteeri, johon asianosaiset voivat myös tarvittaessa ottaa yhteyttä.

Ehdotettavan yleisvelvoitteen lisäksi lainkohdassa lueteltaisiin seikkoja, joista asianosaisille on aina ilmoitettava. Kantajalle olisi 1 momentin 1 kohdan mukaan aina ilmoitettava asian vireilletulosta, haasteen antamisesta sekä vastaukselle asetetusta määräajasta ja sen mahdollisesta pidennyksestä. Tarkoituksenmukaista on, että silloin, kun haasteen antaminen ei sanottavasti viivästy normaalista, asian vireilletulosta, asian valmistelusta vastaavasta tuomarista, haasteen antamisesta ja vastaukselle asetusta määräajasta ilmoitettaisiin kantajalle yhdellä kertaa. Tarvittava asiakirja voitaisiin laatia tuomioistuinten asiansäilytysjärjestelmää hyväksi käyttäen niin, että haasteen laatimisen yhteydessä myös kantajalle tulostettaisiin vakiokirjepohjalle laadittava, vaadittavat tiedot sisältävä ilmoitus tai vastaavat tiedot vaihtoehtoisesti 3 momentin nojalla ilmoitettaisiin kantajalle puhelimitse tai muulla soveltuvalla tiedonvälitystavalla.

Silloin, kun kantajalta on tarpeen pyytää haastehakemuksen täydentämistä, asian vireilletulosta ja valmistelusta vastaavasta tuomarista ei tarvitsisi erikseen hänelle ilmoittaa, koska nämä seikat käyvät ilmi tuomioistuimen täydennyskehotuksesta. Haasteen tiedoksiannosta kantajalle ei olisi tarpeen erikseen ilmoittaa, vaan asianosaisten informoinnista vastauksen saapumisen jälkeen säädettäisiin erikseen 2 momentissa.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan asianosaisille olisi erityisesti ilmoitettava kirjallisen lausuman pyytämisestä vastapuolelta ja

mahdollisesta määräajan pidennyksestä. Tämäkään toimenpide ei aiheuta juurikaan lisätyötä tuomioistuimelle, kun tarvittavat tiedoksiannot voidaan tällöinkin joko tulostaa vastapuolelle tulostettavien asiakirjojen yhteydessä tai hoitaa puhelimitse. Kirjallisen lausuman pyytämisen yhteydessä on luonnollisesti ilmoitettava, mistä kysymyksistä lausumaa on pyydetty.

Edelleen 2 momentin mukaan tuomioistuimen olisi viipymättä vastauksen saapumisen jälkeen annettava asianosaisille arvio käsittelyn tulevasta aikataulusta. Koska kysymys on ennusteesta, jota voi olla vielä vastauksen saapumisen jälkeenkin vaikea luotettavasti tehdä, arvion ei tarvitsisi olla erityisen yksityiskohtainen. Säännöksen tarkoituksena on vain varmistaa se, että asianosaisten tiedossa on tuomioistuimen näkemys siitä, miten ja missä aikataulussa asian valmistelua tullaan jatkamaan. Siten arvio aikatauluksi voisi sisältää ilmoituksen siitä, että kirjallinen valmistelu tulee vielä jatkumaan lausumapyyntöillä, minkä kestoksi arvioidaan esimerkiksi kuukausi, ja että suullinen valmistelu aloitetaan kahden viikon kuluessa kirjelmien vaihdon päättyttyä. Samoin olisi arvioitava, milloin asiassa järjestetään pääkäsittely. Jos tuomioistuin päättyy jatkamaan kirjallista valmistelua vastauksen antamisen jälkeen, arvio aikatauluksi voitaisiin ilmoittaa samassa yhteydessä kuin lausumapyyntö asianosaiselle ja sitä koskeva 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu ilmoitus hänen vastapuolelleen. Arvio aikataulusta voitaisiin 3 momentin nojalla esittää asianosaisille vaihtoehtoisesti myös puhelimitse, mikä onkin tarkoituksenmukaista, koska tuomioistuin voi samalla saada tietoonsa myös asianosaisten näkemykset jatkovalmistelun järjestämistavasta ja aikataulusta. Kuten huolehtiessaan pykälän 1 ja 2 momentissa mainituista velvollisuuksistaan lainkohdan 3 momentin mukaan käyttää myös puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa. Mahdollisimman joustavan tiedottamistavan mahdollistava säännös on tärkeää sen vuoksi, että vähennettäisiin velvollisuudesta tuomioistuimelle aiheutuvaa lisätyötä. Asianosaisten kannaltakin olennaista on vain se, että he tavalla tai toisella tosiasiaa saavat lainkoh-

dassa tarkoitetut tiedot, eikä heidänkään oikeusturvansa siten edellytä raskaampien tiedoksiantotapojen käyttämistä.

Jos jokin pykälän mukaan asianosaisille annettu tieto muuttuu, esimerkiksi valmistelusta vastaava tuomari vaihtuu tai arvio aikataulusta olennaisesti muuttuu, on näistä muutoksista luonnollisesti vastaavasti ilmoitettava viipymättä asianosaisille.

Pykälän 4 momentin mukaan kirjallinen vastaus tai lausuma olisi annettava heti tiedoksi muille asianosaisille. Voimassa olevan 5 luvun 16 §:n mukaan vastaus ja lausuma on annettava vastapuolelle tiedoksi vasta samassa yhteydessä kun hänet kutsutaan valmisteluistuntoon tai häntä kehoitetaan antama kirjallinen lausuma. Tätä ajankohtaa on kuitenkin pidettävä asianosaisten asianmukaisen informoinnin ja valmisteluistunnon keskitämissäpyrkimyksen kannalta liian myöhäisenä. Jos vastausta tai lausumaa ei ole hyvissä ajoin ennen istunokäsittelyä toimitettu muille asianosaisille, heille ei ehkä jää riittävästi aikaa kartoittaa asiassa tarvittavaa todistelua, eikä kirjallista valmistelua tällöin voida tehokkaasti käyttää suullisen valmistelun pohjana. Valmisteluistunto saatetaan joutua tämän vuoksi siirtämään kirjallisissa lausumissa esitettyjen väitteiden selvittämiseksi. Käytännössä tiedoksiannot vastapuolelle on näistä syistä pyritty hoitamaan välittömästi vastauksen ja lausuman saavuttua kuten perusteltua onkin.

Säännös merkitsisi käytännössä sitä, että heti vastauksen tai lausuman saavuttua tuomioistuimelle se olisi toimitettava vastapuolen prosessiosoitteeseen. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi myös niin, että tiedoksiannot olisi toimitettava kaikille asianosaisille ja siten myös vastauksen ja lausuman antajan mahdollisille myötäpuolille, koska myös näillä on intressiä ja oikeus saada lausumista tieto. Estettä ei tietenkään olisi sillekään, että kirjoitusten tiedoksiannon yhteydessä toimitettaisiin myös kutsu valmisteluistuntoon, jos istunnon ajankohdastakin on välittömästi vastauksen saavuttua ehditty jo sopia.

Tässä on tarkoitus säännellä vain asiakirjojen tiedoksiantovelvollisuutta. Selvää on, ettei säännös millään tavoin rajoita tuomioistuimen velvoitetta tarpeelliseen aineelliseen

prosessinjohtoon tarvittaessa jo kirjallisen valmistelun yhteydessä. Tuomioistuin voisi siten edelleen tarvittaessa ja jos mahdollista heti asiakirjojen toimittamisen yhteydessä myös määrätä, mistä kysymyksestä asianosaisen olisi erityisesti lausuttava oikeudenkäynnin seuraavassa vaiheessa.

Käytännössä asianosaiset toimittavat vastaukset tai lausumat suoraan myös vastapuolelle. Tällaista käytännön menettelytapaa on tarkoituksenmukaista suosia jatkossakin. Toimittaessaan asiakirjan tuomioistuimelle asianosaisen olisi samalla ilmoitettava, että asiakirjat on jo toimitettu vastapuolelle. Silloin ei tuomioistuimen tarvitse enää toimittaa asiakirjaa uudelleen asianosaiselle. Näin vältetään kahdenkertaista työtä.

Pykälän 5 momentin mukaan pykälässä tarkoitettuja ilmoituksia ja arviota ei olisi tarpeen tehdä 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetussa asiassa, joka ratkaistaan 13 tai 14 §:n nojalla valmistelua jatkamatta eikä hakemusasiassa, ellei sen käsittelyä ole päätetty jatkaa riita-asiain käsittelystä säädetyssä järjestyksessä. Tämä johtuu siitä, että tarvetta erilliseen tiedottamiseen ei ensinnäkään ole asioissa, jotka ovat kantajan ilmoituksen mukaan riidattomia ja jotka tämän johdosta oletettavasti tullaan suhteellisen nopeasti ratkaisemaan yksipuolisella tuomiolla. Sama koskisi tietenkin myös niitä tilanteita, joissa 5 luvun 3 §:n mukaisesti vireille pantu kanne myönnetään oikeaksi ja tällä perusteella ratkaistaan tuomiolla. Jos kantajan riidattomaksi ilmoittama asia kuitenkin osoittautuu vastauksen johdosta riitaiseksi, tuomioistuimen tulisi täyttää pykälässä tarkoitettu tiedonantovelvollisuutensa viipymättä vastauksen saapumisen jälkeen toimittamalla heti vastaus tiedoksi kantajalle ja antamalla asianosaisille viipymättä arvionsa käsittelyn tulevasta aikataulusta. Tiedottamisvelvollisuutta ei myöskään olisi hakemusasiassa, jota ei ehdotettavan 8 luvun 4 §:n mukaisesti päätetä käsitellä riita-asiain käsittelystä säädetyssä järjestyksessä.

Kuten yleensä muutkin ehdotetut 5 luvun yleiset säännökset, myös ehdotettu 18 §:ään sisältyvä tuomioistuimen informointivelvollisuutta koskeva säännös koskisi paitsi kärjäoikeudessa tapahtuvaa valmistelua myös hovioikeuden valmistelua. Oikeudenkäymis-

kaaren 26 luvun 7 §:n mukaisesti hovioikeus valmistellessaan asiaa soveltuvin osin noudattaa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun valmistelua koskevia säännöksiä. Hovioikeuden olisi esimerkiksi ilmoitettava asianosaisille valmistelusta vastaava tuomari ja arvio käsittelyn aikataulusta.

20 §. Nykyinen 5 luvun 20 § koskee asian käsittelyä valmisteluistunnossa. Kuten edellä on todettu, säännös ehdotetaan valmistelua koskevien säännösten uudelleen ryhmittelyn johdosta ja osittain muutettuna siirrettäväksi uuteen 15 c §:ään. Nykyisen 20 §:n tilalle taas siirtyisi osaksi nykyinen 21 §:n sääntely.

Nykyinen 21 §:n 1 momentti siirtyisi 20 §:n 1 momentiksi sisällöltään muuttumattomana. Nykyinen 21 §:n 3 momentti koskee tuomioistuimen aineellista prosessinjohtoa. Lakiehdotuksen mukaan uudistettavaan 5 luvun 21 §:ään ehdotetaan kattavaa sääntelyä tuomioistuimen prosessinjohtosta valmistelussa. Näin ollen nykyinen pykälän 3 momentin sääntely säilyisi osana 21 §:ää.

Sen sijaan editiovelvollisuuteen liittyvä asiakirjan tai esineen ilmoitusvelvollisuutta koskevaa nykyistä 21 §:n 2 momenttia ehdotetaan hieman täsmennettäväksi, samalla kun se siirrettäisiin 20 §:n 2 momentiksi. Nykyisen säännöksen mukaan asianosaisen on vastapuolen pyynnöstä ilmoitettava, onko hänen hallussaan sellainen vastapuolen mainitsema kirjallinen todiste tai esine, jolla voi olla merkitystä asiassa. Tämän säännöksen sanamuodon on katsottu edellyttäneen, että pyynnön esittäjä tarkasti ilmoittaa, mistä tiedystä yksilöidystä asiakirjasta tai esineestä on kysymys. Näin tarkan yksilöinnin vaatimusta on kuitenkin vastapuolen usein mahdotonta toteuttaa. Liian tiukka yksilöintivaatimus voi johtaa esimerkiksi siihen, ettei ratkaisevia asiakirjatodisteita saada oikeudenkäyntiin. Näistä syistä puheena olevaa ilmoitusvelvollisuutta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi.

Ehdotuksen mukaan ilmoitusvelvollisuuden syntymiseksi riittäisi, että vastapuoli riittävästi yksilöisi kirjallisen todisteen tai esineen. Myös ehdotuksen mukaan todiste tai esine tulisi yksilöidä riittävällä tavalla, jotta ilmoitusvelvollisuus syntyisi. Esimerkiksi pelkästään asiakirjan lajin tai sen todistusteeman ilmoittaminen ei jatkossakaan yleen-

sä riittäisi vastapuolen ilmoitusvelvollisuuden syntymiseksi, vaan tämän lisäksi vaadittaisiin jonkinlaista tarkennusta. Sen sijaan uuden säännöksen perusteella täsmällistä asiakirjan tai esineen yksilöintiä ei enää edellytettäisi.

21 §. Monet tuomioistuimen aineellista prosessinjohtoa koskevat oikeudenkäymiskaaren säännökset koskevat niiden sanamuodon mukaan nykyisin pääasiassa vain pääkäsittelyä. Valmistelun osalta lain 5 luvun nykyisen 21 §:n 3 momenttiin sisältyy kyllä säännös, jonka mukaan tuomioistuimen on valmistelussa huolehdittava siitä, että asianosaiset mainitsevat kaikki seikat, joihin he haluavat vedota. Samoin haastehakemuksen täydentämistä koskeva sääntely koskee osaksi samaa asiakokonaisuutta. Tarkemmat muut tuomioistuimen materiaalista prosessinjohtoa koskevat säännökset ovat nykyisin oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 2 a §:ssä ja koskevat siis asiayhteytensä perusteella pääkäsittelyä. Kuitenkin tuomioistuimen velvollisuus aineellisen prosessinjohtoon keinoin selvittää asiaa kuuluu paitsi pääkäsittelyyn, myös valmisteluun. Aineellisella prosessinjohtolla voi valmistelussa olla käytännössä jopa suurempi merkitys kuin pääkäsittelyssä. Jos valmistelusta vastaava tuomari on huolehtinut asian selvittämisen velvollisuudestaan jo valmistelussa, pääkäsittelyssä materiaalliseen prosessinjohtoon voi olla enää vähemmän aihetta. Tämän vuoksi ehdotetaan, että 5 luvun 21 §:ään otetaan nimenomaiset tuomioistuimen aineellista prosessinjohtoa valmistelussa koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan siksi säädettäväksi ensinnäkin, että tuomioistuimen olisi valmistelussa huolehdittava 19 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden toteutumisesta ja siitä, että asianosaiset mainitsevat kaikki seikat, joihin he haluavat vedota.

Momentin alkuosan säännös valmistelun tavoitteiden toteutumisesta olisi uusi verrattuna voimassa olevaan lakiin. Luvun 19 §:ssä säädetään valmistelun tavoitteista. Sen mukaan valmistelussa on selvitettävä asianosaisen vaatimukset ja niiden perusteet, se, mistä asianosaiset ovat erimielisiä, mitä todisteita tullaan esittämään ja mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen sekä onko asiassa edellytyksiä sovinnolle. Jotta valmistelun tavoit-

teet voisivat mahdollisimman hyvin ja tarkoituksenmukaisella tavalla toteutua, ehdotetulla säännöksellä korostettaisiin tuomioistuimen aktiivista roolia niiden saavuttamisessa. Pelkästään asianosaisten aktiivisuuden varassa oleva valmistelu ei välttämättä jäsenny riittävästi eikä oikeudenkäynnissä päästä tarkoituksenmukaisella tavalla nopeasti vaiheesta toiseen. Valmistelusta vastaavan tuomarin olisi tehokkaasti pyrittävä saavuttamaan valmistelun tavoitteet, jotta päästäisiin asian ratkaisuvaiheeseen.

Lisäksi 1 momentin perusteella tuomioistuimen olisi, kuten voimassa olevassakin laissa säädetään, huolehdittava siitä, että asianosaiset mainitsevat valmistelussa kaikki seikat, joihin he haluavat vedota. Tuomioistuimen tulisi käyttää tätä kyselyvelvollisuuttaan asianosaisten todellisen tahdon selvittämiseksi. Tällä säännöksellä ei pyritä asianosaisten esityksissä olevien puutteiden ja epäselvyyksien poistamiseen ja selvittämiseen, jota tilannetta varten ehdotetaan säännöstä 2 momenttiin, vaan nimenomaan sen selvittämiseen, mihin kaikkiin seikkoihin asianosaisten on tarkoitus vedota. Tuomioistuimen olisi säännöksen perusteella pyrittävä siihen, ettei asianosainen tietämättömyydestään tai erehdyksestä ole jättänyt lisävaatimusta esittämättä, uuteen oikeustositseikkaan vetoamatta tai ilmoittamatta jotakin todistetta.

Vaikka tämän säännöksen perusteella käydyssä tuomioistuimen puheenjohtajan ja asianosaisten välisessä keskustelussa tulisi esille jokin uusi seikka, siihen vetoaminen tai vetoamatta jättäminen dispositiivisessa riita-asiassa jää kuitenkin lopulta asianosaisten asiaksi. Siksi tuomioistuimen tulisikin säännöksen nojalla selvittää myös se, haluaako asianosainen esiintulleeseen seikkaan vedota. Pykälässä tarkoitettu aktiivinen prosessinjohto ei siten kyseisen hallituksen esityksen mukaan merkitse määräämisperiaatteen loukkauksena, koska uuden oikeudenkäyntiaineiston esittäminen kuitenkin lopulta riippuu asianosaisten omasta tahdosta (s. 67—68). Määräämisperiaatteen toteutuminen oikealla tavalla kuitenkin edellyttää, että asianosainen tietää, mistä hän päättää.

Pykälän 2 momentti koskisi myös tuomioistuimen kyselyvelvollisuuden käyttämistä ja

koskisi tuomioistuimen aineellisen prosessinjohtoon täydentävää käyttöä. Ehdotuksen mukaan jos asianosaisten kirjallinen tai suullinen lausuma on epäselvä tai puutteellinen, tuomioistuimen olisi tehtävä asianosaiselle asian selvittämistä varten tarpeelliset kysymykset. Säännös vastaisi tältä osin sitä, mitä pääkäsitelyyn osalta säädetään 6 luvun 2 a §:n 2 momentissa. Valmistelusta vastaavan tuomarin velvollisuutena olisi puuttua asianosaisten epäselvään tai epätäydelliseen lausumaan tarkoituksenaan yrittää saada asianosainen tarkentamaan sitä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi myös säännös oikeudenkäyntiaineistoa rajoittavasta prosessinjohtosta. Tarpeettoman todistus- ynnä muun aineiston esittäminen asianosaisten taholta voi pitkittää valmistelua tarpeettomasti. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 7 §:ssä on säännös tarpeettomien todisteiden epäämisestä, mutta asia tulisi myös valmistelun osalta nimenomaisesti säännellä. Jottei tarpeettomia todisteita tuotaisi pääkäsitelyyn, olisi niiden epäämisestä tehtävä ratkaisu jo valmistelussa. Myös muuta oikeudenkäyntiaineistoa koskevaan rajoittavaan prosessinjohtoon olisi tarkoituksenmukaista turvautua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa prosessia. Näin ollen ehdotetaan säädettäväksi, että tuomioistuimen tulee myös valmistelussa valvoa, ettei asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta. Tuomioistuimen tulee torjua asianosaisten esittämän aineiston vastaanottaminen ainakin silloin, jos materiaalin esittäminen on jo sinänsä laissa kielletty. Samoin sinänsä laillisen aineiston esittämistä voidaan rajoittaa, jos kyseistä aineistoa on pidettävä selvästi jutun ratkaisemisen kannalta tarpeettomana. Luonnollisesti ensisijaisesti tuomioistuimen tulee kyselyoikeuttaan käyttäen pyrkiä siihen, että asianosainen itse luopuu tarpeettoman oikeudenkäyntiaineiston esittämisestä. Vastaavansisältöinen säännös pääkäsitelystä on 6 luvun voimassa olevassa 2 a §:n 2 momentissa.

22 §. Nykyisessä 22 §:ssa oleva viittaus säännös muutettaisiin koskemaan uutta pykäläjärjestystä vastaavasti 20 §:n 1 momenttia. Pykälää ei ehdoteta sisällöllisesti muutettavaksi. Pykälä koskee tuomioistuimen mahdollisuutta antaa valmistelussa asianosaiselle preklusiouhkainen kehoitus ilmoittaa määrä-

ajassa vaatimuksensa, perusteensa taikka todisteensa. Lainkohdan mukaan tällaisen annetun preklusiouhkaisen kehotuksen laiminlyönnistä huolimatta asianosainen voi määräajan jälkeenkin vedota uuteen vaatimukseen tai seikkaan taikka todisteeseen, jos hän saattaa todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä.

Tässä esityksessä ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 9 §:ään sisältyvän yleisen preklusiosäännöksen osittaista lieventämistä. Tilanteessa, jossa tuomioistuin erikseen kehottaa asianosaista ilmoittamaan määräajassa todisteensa, ei preklusiosäännöksen lieventämiselle ole perusteita. Näin ollen ehdotetaan, ettei asianosainen voisi jatkossakaan, tuomioistuimen kehotettua häntä ilmoittamaan määräajassa todisteensa, vedota määräajan jälkeen uuteen todisteeseen ellei hän saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä.

24 §. Pykälä koskee valmistelun yhteydessä laadittavaa tuomioistuimen yhteenvetoa asiasta. Nykyisen säännöksen mukaan tuomioistuimen on tehtävä yhteenveto asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteista, jos se on asian käsittelyn kannalta tarkoituksenmukaista. Yhteenvedon laatimista ei siten ole säädetty pakolliseksi vaan sen laatiminen riippuu siitä, pitääkö tuomioistuin sitä tarkoituksenmukaisena. Yhteenvedon muodosta ei laissa ole säännöstä, ja lainkohdan perustelujen mukaan se voidaan laatia suullisesti tai kirjallisesti (s. 69).

Nykyisen lainkohdan mukaan yhteenveto laaditaan vain asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteista. Sen sijaan lain sanamuodon mukaan todisteista tai todistusteemoista ei yhteenvedossa nykyisin mainittaisi mitään. Toisaalta valmistelua koskevaan pöytäkirjaan merkitään oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 4 §:n mukaan myös ilmoitetut todisteet ja mitä kullakin todisteella halutaan näyttää toteen.

Yhteenvedon laatiminen on omiaan edistämään oikeusvarmuutta, selkiinnyttämään prosessia ja järkevöittämään asian myöhempää käsittelyä. Tuomioistuin voi käyttää yhteenvetoa tehokkaasti varsinkin informatiivisen prosessinjohtonsa välineenä, sillä asianosaiset saavat yhteenvedon kautta keskitetysti tiedon siitä, miten tuomioistuin on asian-

osaisten esitykset ymmärtänyt ja onko vedotu oikeustositseikasto puolin ja toisin tullut kokonaisuudessaan asianmukaisesti huomioiduksi. Lausuessaan yhteenvedosta asianosaiset voivat oikaista mahdolliset väärinkäsitykset tässä suhteessa ja täsmentää aikaisempia lausumiaan, jos siihen on aihetta. Tällä on merkitystä myös preklusion soveltamista koskevan kysymyksen noustessa esiin. Lisäksi hyvin laadittu yhteenveto tarjoaa hyödyllisen apuvälineen asian jatkokäsittelyä silmällä pitäen, sillä asianosaisten hyväksymää yhteenvetoa voidaan pitää asian käsittelyn pohjana sen myöhemmissä vaiheissa. Silloin kun yhteenveto on tiivis ja selkeästi jäsennelty esitys asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteena olevista oikeustositseikoista ja tarvittaessa myös todisteista, tarkoituksenmukaista on, että siihen voidaan tukeutua pääkäsittelyssä asiaa suullisesti käsiteltäessä. Lisäksi yhteenvetoa voidaan käyttää hyväksi laadittaessa tuomioon sisällytettävää selostusta asianosaisten vaatimuksista ja vastauksista perusteineen (OK 24:7,1 3 kohta).

Samat seikat, jotka puoltavat yhteenvedon laatimista asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteista, koskevat myös todisteita ja todistusteemoja. Valmistelun kuluessa on myös selvitettävä, mitä todisteita jutussa aiotaan esittää ja mitä näillä aiotaan näyttää toteen. Jos tuomioistuin laatii yhteenvedon myös todisteista, asianosaiset saisivat tiedon siitä, miten tuomioistuin on asianosaisten esitykset tältäkin osin ymmärtänyt ja ovatko ne tulleet kokonaisuudessaan asianmukaisesti huomioiduksi. Tämä myös ehkäisisi yllätyksiä preklusion suhteen. Samoin asian jatkokäsittelyssä yhteenveto olisi tältäkin osin hyvä pohja.

Yhteenvetojen laatimiskäytäntö kuitenkin vaihtelee, eikä yhteenvetoja aina välttämättä esitetä edes suullisesti. Yhteenvedon laatimiseen liittyvien edellä mainittujen etujen vuoksi perusteltua kuitenkin on, että riittäisessä asiassa yhteenveto laadittaisiin säännönmukaisesti ja lisäksi kirjallisesti. Lisäksi perusteltua olisi, että yhteenveto koskisi tarvittaessa myös todisteita ja sitä mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen. Tämän vuoksi 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tuomioistuimen olisi valmistelun kuluessa tehtävä kirjallinen yhteenveto asi-

anosaisten vaatimuksista, niiden perusteista ja tarvittaessa todisteista ja siitä, mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen. Tästä yhteenvedon pääsääntöisestä laatimisveloitteesta säädettäisiin pykälän 2 momentissa poikkeus lähinnä riidattomia asioita silmällä pitäen.

Summaarisissa riita-asioissa, jotka ratkaistaan 5 luvun 13 §:n tai 14 §:n nojalla, yhteenvedoa ei ole tarpeen laatia. Myöskään niissä asioissa, jotka voidaan valmistelussa ratkaista 5 luvun 27 §:n mukaisesti, ei yleensä ole tarpeen tehdä yhteenvedoa. Päinvastoin se vaikeuttaisi ja hidastaisi esimerkiksi riidattomien velkomusasioiden käsittelyä tarpeettomasti. Kuitenkin poikkeuksellisessa tilanteessa, esimerkiksi kun yhteenvedon laatiminen voi edesauttaa sovinnon aikaansaamista tai kysymys on tutkimatta jättämisestä monimutkaisen prosessuaalisen kysymyksen johdosta, voi yhteenvedon laatiminen olla 5 luvun 27 §:nkin mukaan ratkaistavissa asioissa tarpeellista. Näin ollen pykälän 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan jos asia ratkaistaan valmistelussa 13 §:n, 14 §:n tai 27 §:n mukaisesti, ei yhteenvedoa laadita, ellei siihen ole erityistä syytä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi määräys yhteenvedon laatimisajankohdasta. Sen mukaan yhteenvedo olisi tehtävä jo ennen valmisteluistuntoa, jos sen voitaisiin katsoa edistävän suullisen valmistelun toimitamista. Yhteenvedo voi olla tarkoituksenmukaista tehdä myös vaiheittain niin, että kirjallisen valmistelun pohjalta asian siihenastisesta tilasta laaditaan väliyhteenvedo, jota sitten täydennetään valmisteluistunnon jälkeen kirjallisesti. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että valmistelun edetessä yhteenvedoa tulisi tarvittaessa täydentää.

Nykyisinkin yhteenvedo voidaan aina tehdä joko suullisesti tai kirjallisesti. Kuitenkin nimenomaan kirjallisella yhteenvedolla voidaan yleensä parhaiten saavuttaa ne edut, jotka edellä on todettu. Tästä syystä ehdotetaan säädettäväksi, että pääsäännön mukaan yhteenvedo olisi tehtävä kirjallisesti. Aina ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista, että yhteenvedo tehdään kirjallisesti. Pykälän 4 momentissa ehdotetaankin säädettäväksi, että yhteenvedo voidaan tehdä suullisesti, jos asi-

an laatu tai laajuus huomioon ottaen kirjallista yhteenvedoa voidaan pitää tarpeettomana. Lisäksi kirjallista yhteenvedoa voitaisiin täydentää suullisesti.

Yhteenvedon muoto tulisi siten ratkaista sen mukaan, millaista yhteenvedoa voidaan pitää sen tarkoitusta silmällä pitäen kyseisessä asiassa riittävänä. Tarkoituksenmukaisuusharkinnassa huomiota tulisi kiinnittää asian laatuun ja laajuuteen. Yksinkertaisessa asiassa yhteenvedo voidaan haitatta tehdä suullisestikin, mutta tosiseikoiltaan monimutkaisissa tai muutoin laajoissa asioissa yhteenvedo on suullista esitystä havainnollisemmin ja jäsentyneemmin esitettävissä ja omaksuttavissa kirjallisena. Säännös on muotoiltu siten, että 2 luvun 5 §:n 3 kohta huomioon ottaen yhteenvedo on laadittava aina kirjallisesti silloin, kun pääkäsittely toimitetaan täysilukuisessa kokouksessa.

Yhteenvedon tekeminen suullisesti edellyttää istunnon järjestämistä. Yhteenvedon tekeminen suullisesti voikin olla perusteltua erityisesti silloin, kun välittömästi valmisteluistunnon jälkeen siirrytään pääkäsittelyyn asiassa, jonka laatu tai laajuus ei edellytä yhteenvedon tekemistä kirjallisena. Ehdotetun 15 d §:n nojalla valmisteluistunto voitaisiin pitää myös puhelimitse silloin, kun se on istunnossa käsiteltävien asioiden laatu ja laajuus huomioon ottaen valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi tarkoituksenmukaista. Silloin, kun asia on niin suppea tai yksinkertainen, että valmisteluistunto voidaan hoitaa puhelimitse, myös yhteenvedon tekemistä suullisesti samassa yhteydessä voitaisiin asian laatu ja laajuus huomioon ottaen pitää riittävänä, ellei valmisteluistunnossa ole rajoitettu käsittelemään vain osaa laajemmasta asiasta.

Kirjallista yhteenvedoa voitaisiin ehdotetun säännöksen perusteella täydentää suullisesti. Esimerkiksi tilanteessa, jossa kirjallinen yhteenvedo on jo laadittu ennen valmisteluistuntoa, tuota yhteenvedoa on usein tarkoituksenmukaista täydentää valmisteluistunnon lopuksi suullisesti, jotta pääkäsittely voidaan heti aloittaa. Muussa tapauksessa kirjallisen yhteenvedon laatimiseksi saatettaisiin pääkäsittelyn aloittamista joutua siirtämään.

Nimenomaan kirjalliseen muotoon laaditun yhteenvedon tekeminen tulisi eräissä tilan-

teissa kuitenkin olla pakollista. Näistä tilanteista säädettäisiin pykälän 4 momentin lopussa. Yhteenvedon olisi oltava kirjallinen silloin, kun riittävä asia ratkaistaan ehdotettavan 5 luvun 27 a §:n nojalla yksin kirjallisen valmistelun perusteella istuntoa toimittamatta. Voimassa olevan lain mukaan riittävän asian ratkaiseminen istuntoa toimittamatta on mahdollista lähinnä vain silloin, kun kanne 5 luvun 6, 13 tai 14 §:n nojalla hylätään selvästi perusteettomana tai kun kanne jätetään tutkimatta. Ehdotettavan 27 a §:n mukaan riittävä asia voitaisiin ratkaista yksin kirjallisen valmistelun perusteella istuntoa lainkaan toimittamatta myös silloin, kun asia on laadultaan sellainen, että sen ratkaiseminen ei edellytä pääkäsittelyä ja asianosaiset eivät vastusta sitä, että asia ratkaistaan pääkäsittelyä toimittamatta. Koska asiaa ei 27 a §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa käsitellä lainkaan istunnossa, erityisen tärkeää on, että tuomioistuin ennen asian ratkaisemista varmistautuu siitä, että asianosaiset ovat saaneet kirjallisesti esittää asiassa kaiken haluamansa aineiston ja että tuomioistuin on esitetyn myös oikein ymmärtänyt. Tämän vuoksi yhteenveto on näissä tilanteissa laadittava aina kirjallisena.

Mahdollisuutta suulliseen yhteenvetoon ei olisi myöskään siinä tapauksessa, että asia kirjallisen valmistelun jälkeen siirretään suoraan pääkäsittelyyn. Tällainen menettely ehdotetaan nyt uudessa 5 luvun 15 b §:ssä nimenomaisesti mahdolliseksi silloin, kun valmistelun tavoitteet on jo asian kirjallisessa valmistelussa saavutettu niin, ettei valmistelua ole tarkoituksenmukaista jatkaa suullisesti. Koska näissäkin tilanteissa ei ole mahdollista täydentää oikeudenkäyntiaineistoa suullisesti valmisteluistunnossa ja koska mahdollisuus uusien tosiseikkaväitteiden ja todisteiden esittämiseen pääkäsittelyssä on rajoitettua, ennen preklusiovaikutuksen alkamista on tärkeää varmistautua siitä, että kaikki tarvittavat seikat ja myös todisteet ovat tulleet jo kirjallisessa valmistelussa esitetyiksi. Nimenomaan näissä tapauksissa olisi tärkeää, että tuomioistuimen laatima yhteenveto sisältäisi myös todisteet. Tämän mukaisesti pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhteenveto olisi tehtävä aina kirjallisesti myös silloin, kun asia kirjallisen val-

mistelun jälkeen siirretään suoraan pääkäsittelyyn.

Asianosaisille tulisi uuden 5 luvun 15 b §:n mukaan ennen asian siirtämistä kirjallisesta valmistelusta pääkäsittelyyn varata tilaisuus lausua käsityksensä valmisteluistunnon tarpeettomuudesta. Tarkoituksenmukaista on, että samassa yhteydessä heidän kommentoitavakseen toimitetaan asiassa laadittu kirjallinen yhteenveto, jonka pohjalta asianosaiset voivat arvioida, onko valmistelun jatkaminen istunnossa tarpeen.

Kuten nykyisinkin, asianosaisille olisi varattava tilaisuus lausua käsityksensä yhteenvedosta. Tätä koskeva säännös siirtyisi pykälän 1 momentista uudeksi 5 momentiksi. Jos yhteenveto olisi edellä ehdotetun 3 momentin mukaisesti tehty ennen valmisteluistuntoa, asianosaisten kuuleminen yhteenvedon johdosta tapahtuisi parhaiten suoraan valmisteluistunnossa. Yhteenveto olisi kuitenkin toimitettava asianosaisille jo ennen valmisteluistuntoa, jotta he voisivat siihen perehtyä.

Ehdotuksen mukaan yhteenveto sisältäisi tarvittaessa myös todisteet ja todistusteemat. Yhteenvedon laatimisen tullessa käräjäoikeuksissa säännönmukaiseksi ja jos yhteenvedot jatkossa yleensä sisältävät tiedot myös todisteista ja todistusteemoista, nousee kysymykseksi yhteenvedon ja pöytäkirjan välinen suhde. Jos yhteenveto ja pöytäkirja vastaavat sisällöllisesti toisiaan, ei niiden välttämättä tarvitsisi olla erillisiä asiakirjoja. Joka tapauksessa jo laadittua yhteenvetoa voidaan aina hyödyntää pöytäkirjaa laadittaessa. Erillisen pöytäkirjan laatiminen voi olla tarpeellista, jos se esimerkiksi sisältää valmistelun aikana tehtyjä ratkaisuja. Kuitenkin on huomattava, että yhteenvedon laatiminen on nimenomaan tuomarille ja hänen prosessinjohtoonsa kuuluva tehtävä, jota ei voisi delegoida kansliahenkilökunnalle tai notaarille.

27 a §. Pääkäsittelyn keskittämisen lisäksi valmistelun keskeinen tavoite on sellaisten asioiden ratkaiseminen jo valmisteluvaiheessa, jotka eivät välttämättä lainkaan edellytä enemmän aikaa vievän ja mahdollisesti kalliin pääkäsittelyn järjestämistä. Voimassa olevan lain mukaan asian ratkaiseminen valmistelussa on hyvin rajoitetusti mahdollista. Voimassa olevan lain 5 luvun 27 §:ssä on lueteltu ne tapaukset, joissa asia voidaan

valmisteluvaiheessa ratkaista. Valmistelussa kanne voidaan ensinnäkin jättää tutkimatta prosessinedellytyksen puutteen perusteella tai sillä perusteella, ettei haastehakemus täydennyskehotuksen antamisen jälkeenkään kelpaa oikeudenkäynnin perustaksi. Myös asianosaisten välinen sovinto voidaan vahvistaa valmistelussa. Asiallisesti pääasia voidaan valmistelussa ratkaista pääsääntöisesti vain muodollisella perusteella eli joko kanteen myöntämisen tai siitä luopumisen perusteella tuomiolla taikka asianosaisen poissaolon tai siihen rinnastettavan laiminlyönnin perusteella yksipuolisella tuomiolla. Aineellisella perusteella kanne voidaan valmistelussa asiallisesti ratkaista tuomiolla lähinnä vain silloin, kun se on selvästi perusteeton tai vastaavasti selvästi perusteltu. Tämän lisäksi oikeudenkäymiskaaren 21 luvun muuttamisesta annetulla lailla 368/1999, joka tuli voimaan 1 päivänä kesäkuuta 1999, tuli mahdolliseksi ratkaista tietyssä tilanteessa riitainen kulukysymys asiallisesti valmistelussa. Voimassa olevan 21 luvun 14 §:n 2 momentin mukaan ratkaistaessa pääasia valmistelussa voidaan samalla antaa ratkaisu oikeudenkäyntikuluista silloinkin, kun ne ovat jääneet riitaisiksi, jollei kulujen määrän selvittämisen katsota vaativan pääkäsitteilyä suullisen todistelun vastaanottamiseksi.

Riitaisen asian ratkaiseminen valmistelussa ei siten ole mainittuja poikkeuksia lukuunottamatta nykyisin mahdollista, vaan tällaisen asian ratkaiseminen edellyttää aina pääkäsitteilyn järjestämistä. Näin on asia siinäkin tapauksessa, että riita on laadultaan sellainen, että sen ratkaiseminen ei edellyttäisi asian käsittelemistä pääkäsitteilyssä. Tällaisia tilanteita silmällä pitäen esimerkiksi Ruotsissa on mahdollistettu asian ratkaiseminen tuomiolla ilman pääkäsitteilyä, jos pääkäsitteily ei ole asiassa esitettävä selvitys huomioon ottaen tarpeen eikä kumpikaan asianosaisista pyydä pääkäsitteilyn järjestämistä (RB 42:18,1 5 kohta).

Pääkäsitteily on yleensä käräjäoikeudessa paljon kustannuksia aiheuttava vaihe, eikä sen järjestäminen ole itsetarkoitus eikä perusteltua silloin, kun ratkaisu on yhtä hyvin tehtävissä yksinkertaisempaa menettelymuotoa noudattaen. Tarkoituksenmukaista siksi on, että myös sellaiset riitaiset asiat, joiden rat-

kaisemiseksi pääkäsitteilyn järjestäminen ei ole tarpeen, voitaisiin ratkaista jo valmisteluvaiheessa kirjallisen valmistelun perusteella. Tämän vuoksi 5 luvun 27 a §:ksi ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan riitainen asia voidaan ratkaista yksin kirjallisen valmistelun perusteella, jos asia on laadultaan sellainen, että sen ratkaiseminen ei edellytä pääkäsitteilyn toimittamista eikä kukaan asianosaisista vastusta asian ratkaisemista kirjallisessa menettelyssä. Uuden säännöksen mukaisesti näin voitaisiin menetellä sekä asioissa, joissa sovinto on sallittu että indispositiivisissa riita-asioissa eli asioissa, joissa sovinto ei ole sallittu.

Pääkäsitteilyn järjestäminen voi olla tarkoituksetonta silloin, kun asiassa ei lainkaan esitetä suullista todistelua eikä pääkäsitteilyyn muustakaan syystä ole tarvetta. Tällainen tilanne saattaa olla käsillä erityisesti silloin, kun jutun tosiseikasto on riidaton ja epäselvyys koskee vain asian oikeudellista arviointia. Tilanne voi olla sama silloin, kun asiassa esitetään ainoastaan kirjallisia todisteita ja epäselvyys koskee vain asian oikeudellista arviointia. Näin voi olla asian laita esimerkiksi saatavan vanhentumista koskevassa asiassa tai elatusapuasioissa silloin, kun elatusavun määrittelemiseksi tarvittavat tosiseikat on kirjallisessa valmistelussa selvitetty ja riita koskee vain elatusavun oikean määrän arviointia.

Pelkästään tosiseikkojen riidattomuus ja siitä johtuva suullisen todistelun tarpeettomuus ei tietenkään vielä voi yksistään merkitä sitä, että pääkäsitteilyä olisi pidettävä asiassa tarpeettomana. Asian ratkaisemisen kannalta eduksi nimittäin useimmiten on, että asianosaisilla ja heidän avustajillaan on tilaisuus pääkäsitteilyssä suulliseen argumentointiin. Samoin lisäkysymysten esittämisen helpommin mahdollistava suullinen pääkäsitteily voi olla tehokkaan prosessin johdon kannalta tai asian selvittämiseksi tarpeen. Erityisen tärkeää pääkäsitteily saattaa olla silloin, kun asianosaisella ei ole oikeudenkäyntiavustajaa ja hänen voidaan olettaa kykenevän esittämään asiansa paremmin suullisesti kuin kirjallisesti. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa asian ratkaiseminen kirjallisen valmistelun perusteella vain silloin, kun pääkäsitteilyn järjestäminen on asian ratkaisemi-

sen kannalta selvästikin tarpeetonta.

Asiaa uuden säännöksen nojalla ratkaistaessa asiassa ei myöskään järjestetä suullista valmisteluistuntoa, vaan kysymys olisi yksinomaan kirjallisen menettelyn käyttämisestä. Riitaista asiaa ei siis tämän lainkohdan nojalla voitaisi ratkaista valmisteluistunnossa. Sen sijaan jos asia valmisteluistunnossa tulee ratkaisukypsäksi, asiassa voidaan välittömästi pitää pääkäsittely valmisteluistunnon jälkeen ja ratkaista asia siellä silloin, kun istunnon järjestäminen asiassa osoittautuu tarpeelliseksi. Tarkoituksena ei ole, että oikeudenkäynti kaikkine oikeudellisine argumentteineen käytäisiin loppuun suullisessa valmisteluistunnossa. Valmisteluistunnon on tarkoitus olla kevyehkö ja oikeudenkäynnin olisi siirryttävä nopeasti vaiheesta toiseen. Näiden syiden johdosta ehdotuksessa ei esitetä, että riitainen asia voitaisiin ratkaista myös valmisteluistunnossa.

Asian ratkaiseminen kirjallisen aineiston perusteella edellyttäisi lisäksi aina sitä, että asianosaiset eivät vastusta asian ratkaisemista yksinomaan kirjallisessa menettelyssä. Tämä on perusteltua siksi, että asian ollessa riitainen asianosaisilla tulee aina halutessaan olla mahdollisuus asiansa suulliseen ajamiseen tuomioistuimessa. Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tekemän yleissopimuksen (SopS 19/1990) 6 artiklan 1 kappaleen määräykset edellyttävät myös riita-asioissa, että tuomioistuimessa pääsäännön mukaan järjestetään suullinen käsittely (hearing), joka on julkinen (public). Käräjäoikeudessa tämä on erityisen perusteltua, koska kysymyksessä on ensimmäisen asteen tuomioistuin. Kun tuomioistuin harkitsee mahdollisuutta ottaa asia ratkaistavakseen pääkäsittelyä toimittamatta, sen tulisi soveltuvalla tavalla kuulla asianosaisia. Asianosaiset voisivat antaa suostumuksensa vapaamuotoisestikin, esimerkiksi puhelimitse. Toisaalta asianosaisen suostumus voisi olla myös niin sanottu hiljainen suostumus, joka voi ilmetä esimerkiksi siten, että asianosainen jättää vastaamatta käräjäoikeuden nimenomaiseen asiaa koskevaan kirjalliseen tiedusteluun, jossa tiedustelussa vastaamatta jättämisen merkitys on selvästi kerrottu asianosaiselle.

Joka tapauksessa tuomioistuimen tulisi aina

ennen asian ratkaisemista kirjallisen valmistelun perusteella varmistautua siitä, että asianosaiset ovat voineet kirjallisesti lausua kaiken haluamansa ja esittää myös oikeudellisen argumentaationsa asiassa. Kun asia ratkaistaisiin ehdotetun 27 a §:n nojalla, asiassa tulisi ehdotetun 5 luvun 24 §:n 4 momentin nojalla aina laatia kirjallinen yhteenvedo. Näin varmistettaisiin, että asianosaiset voisivat tarkasti tietää, miten tuomioistuin on ymmärtänyt heidän esittämänsä. Koska asianosaisille on varattava tilaisuus lausua käsityksensä yhteenvedosta, voitaisiin heiltä samalla pyytää ehdotetussa lainkohdassa edellytettyä suostumusta ratkaista asia kirjallisen valmistelun perusteella. Samoin laaditun yhteenvedon perusteella asianosaiset voisivat arvioida paremmin sitä, suostuvatko he siihen, että asia ratkaistaan kirjallisessa menettelyssä.

Kun asia ratkaistaisiin ehdotetun lainkohdan nojalla kirjallisessa valmistelussa, päätösvaltaisen kokoonpanon käräjäoikeudessa muodostaisi oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 5 §:n 2 kohdan nojalla yksin puheenjohtaja. Tavallisesti yksinomaan kirjallisessa menettelyssä ratkaistavaksi tulisi käytännössä muunlaisia kuin juridisesti tai näytön kannalta hankalia asioita, joten ehdotuksen mukaan ne voitaisiin aina ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa. Juridisesti tai näytön kannalta hankalat asiat tulisi saman pykälän 3 kohdasta ilmenevän säännön mukaisesti käsitellä täysilukuisessa kokoonpanossa.

6 luku. Riita-asian pääkäsittely

2 §. Lain 6 luvun 2 §:n 1 momentissa säädetään asian käsittelemisestä ja käsittelyjärjestyksestä riita-asian pääkäsittelyssä. Ehdotuksessa myös säädettäisiin siitä menettelystä, jolla valmistelussa esitetty oikeudenkäyntiaineisto tulisi lailliseksi oikeudenkäyntiaineistoksi pääkäsittelyssä. Ehdotuksella pyritään siihen, että kahdenkertaista työtä oikeudenkäynnissä vältettäisiin ja valmistelussa esitetty oikeudenkäyntiaineisto tulisi nykyistä helpommin hyödynnettäväksi myös pääkäsittelyssä. Ehdotus noudattaisi osittain samankaltaista ratkaisua kuin edellä ehdotetussa 5 luvun 15 c §:ssä, jossa puolestaan säädettäisiin kirjallisen valmistelun ja valmiste-

luistunnon välisestä suhteesta.

Voimassa olevassa laissa pääkäsittely alkaa sillä, että kantaja esittää vaatimuksensa ja niiden perusteet. Tämän jälkeen vastaajan on ilmoitettava, myöntääkö vai kiistääkö hän kanteen. Pääkäsittelyn välittömyydestä on katsottu seuraavan, että mikään, mitä on valmistelussa esitetty, ei ole automaattisesti huomioon otettavaa oikeudenkäyntiaineistoa, vaan pääkäsittely on oma itsenäinen oikeudenkäyntitapahtuma, jossa oikeudenkäyntiaineisto on esitettävä kokonaisuudessaan pääkäsittelykokoonpanolle. Asianosaisten on siten esitettävä myös vaatimuksensa ja niiden perusteet täydellisinä pääkäsittelyssä. Voimassa olevan lain 24 luvun 2 §:n 1 momentissa on säännös, jonka mukaan tuomiossa saadaan pääsäännön mukaan ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä. Nyt voimassa olevat säännökset merkitsevät myös, ettei asianosaisen kannalta ole riittävää, että hän vain ilmoittaa toistavansa tai uudistavansa sen, mitä hän on valmistelussa esittänyt, vaan hänen on nimenomaan esitettävä vaatimuksensa ja vedottava niihin seikkoihin, joihin toivoo tuomioistuimen perustavan ratkaisunsa. Suullisuusperiaatteen noudattamisen on lisäksi katsottu merkitsevän, että asianosaisen on nimenomaan suullisesti esitettävä koko oikeudenkäyntiaineisto uudelleen pääkäsittelyssä, vaikka sekä vaatimukset että perusteet olisivat samat kuin mitkä on jo esitetty valmistelussa.

Voimassa olevan lain kirjaimellinen noudattaminen voi kuitenkin johtaa tarpeettoman laajaan ja jopa rönsyilevään alkukeskusteluun pääkäsittelyssä. Pääkäsittelyn itsenäisyyttä ja tiukkaa suullisuutta korostava voimassa oleva lainsäädäntö voidaan nähdä reaktiona ennen alioikeusuudistuksen toteutumista voimassa ollutta prosessikäytäntöä vastaan. Ennen alioikeusuudistuksen voimaantuloa alioikeusprosessi perustui pitkälle kirjelmien vaihtoon eikä siinä ollut varsinaista pääkäsittelyä lainkaan. Asian valmistelemisen, kanteen kehittäminen ja siihen vastaaminen, todistelu ja oikeudellinen argumentointi eivät olleet mitenkään jäsenneiltyjä, vaan mitä tahansa oikeudenkäyntiaineistoa voitiin esittää missä tahansa oikeudenkäynnin vaiheessa. Prosessi eteni pitkälti asianosaisten oikeu-

denkäyntikirjelmien tahdittamana eikä tuomarin tehokas prosessinjohto ollut mahdollista. Tällaisesta sekavasta menettelystä oli päästävä eroon ja oikeudenkäynti piti saada jäsennellyksi.

Selvää edelleen on, ettei kirjelmien lukeminen pääkäsittelyssä ole tarkoituksenmukaista. Kirjallinen prosessi tulisi keskittää asian valmisteluvaiheeseen ja pääkäsittely tulisi edelleen säilyttää suullisena.

Kuten edellä on todettu, oikeudenkäynnin tulisi muodostua johdonmukaiseksi, vaihteittain eteneväksi kokonaisuudeksi niin, että prosessin edellinen vaihe mahdollisimman hyvin palvelisi seuraavaa. Tarkoituksenmukaista ei ole se, että oikeudenkäynnin eri vaiheissa tehdään päällekkäistä työtä. Myös pääkäsittelyn osalta oikeudenkäynnin tulisi rakentua nykyistä enemmän valmistelun pohjalta. Valmistelussa esitettyä tulisi voida helpommin käyttää hyväksi pääkäsittelyssä. Tinkimättä pääkäsittelyn suullisuudesta voidaan valmistelussa kirjallisestikin esitetyn oikeudenkäyntiaineiston hyväksikäyttämismahdollisuutta pääkäsittelyssä helpottaa.

Keskeisimpiä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin elementtejä on se, että asianosaiset voivat mahdollisimman tarkasti tietää, mihin oikeudenkäyntiaineistoon tuomio voidaan perustaa. Asianosaisilla tulee olla mahdollisuus oikeudenkäynnin aikana kommentoida kaikkea tuomiossa mahdollisesti hyödynnettävää oikeudenkäyntiaineistoa. Vain tällä tavoin asianosainen voi esittää asiaan liittyvät omat vastanäkökohtansa. Jotta tämä oikeus voisi toteutua, asianosaisille tulisi olla mahdollisimman selvää, mikä tämä laillinen oikeudenkäyntiaineisto on. Samoin kaikille asiaa ratkaiseville tuomareille tulisi tarjoutua mahdollisuus esittää haluamiaan lisäkysymyksiä asianosaisille myös esitetystä aineistosta. Tästä syystä siitä voimassa olevan lain 24 luvun 2 §:n 1 momentista ilmenevästä säännöstä, jonka mukaan tuomiossa saadaan pääsäännön mukaan ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä, ei tule luopua. Sen sijaan sitä tapaa, jolla oikeudenkäyntiaineisto voidaan esittää pääkäsittelyssä, voidaan muuttaa tarkoituksenmukaisemmaksi. Ehdotuksen mukaan kynnystä asianosaisten vaatimis- sekä vetoamisvelvollisuuden täyttymiselle alen-

nettaisiin pääkäsittelyssä ja lisäksi tuomioistuimen prosessinjohtovelvollisuutta tässä suhteessa korostettaisiin. Valmistelussa jo esitetty vaatimis- ja vetoamisvelvollisuuden piiriin kuuluva aineisto tulisi siten nyt voimassa olevaa sääntelyä yksinkertaisemmin lailliseksi oikeudenkäyntiaineistoksi myös pääkäsittelyssä. Valmistelussa jo esitetty aineisto voisi tarkoittaa sekä kirjallisessa valmistelussa esitettyä että valmisteluistunnossa esitettyä aineistoa.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa ehdotetaan säädettäväksi, että istunnon alussa tuomioistuimen olisi lyhyesti selostettava, mihin asian valmistelussa on päädytty sekä tiedusteltava, vastaavatko valmistelussa esitetyt vaatimukset edelleen asianosaisten kantaa.

Ehdotuksen mukainen sääntely valmistelun ja pääkäsittelyn välisestä suhteesta vastaisi osaksi sitä, mitä edellä 5 luvun 15 c §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi kirjallisen ja suullisen valmistelun välisestä suhteesta. Tuomarin roolia prosessinjohtajana korostettaisiin. Pääkäsittelyistunto alkaisi sillä, että tuomioistuimen puolelta käytäisiin lyhyesti läpi se, mihin valmistelussa on päädytty. Edellä 5 luvun 24 §:ssä ehdotetaan, että yhteenvedon laatimista valmistelusta pääsääntöisesti edellytettäisiin. Kun yhteenvedo on laadittu kirjallisesti, sitä tai sen ajantasaistettua versiota voitaisiin myös pääkäsittelyn alussa hyödyntää. Tuomioistuin voisi sen perusteella lyhyesti käydä läpi keskeiset valmistelun lopputulemat ja sen, mitä asianosaiset ovat valmistelussa vaatineet.

Pääkäsittely jatkuu tuomioistuimen suorittaman asiaan johdatuksen jälkeen sillä, että asianosaiset vuorollaan perustelevat kantaansa ja lausuvat vastapuolen perustelujen johdosta eli puolin ja toisin kehittelevät kannettaan, eli tapahtuu niin sanottu asiaesittely.

Koska säännönmukaisesti pääkäsittelyssä asianosaisten vaatimukset ja perusteet sekä heidän ilmoittamansa todisteet ja todistusteemat ovat täsmälleen samat kuin valmistelussa, ei niiden seikkaperäinen läpikäyminen pääkäsittelyn alussa ole edes valmistelun kertauksena yleensä tarpeen. Ne ovat asianosaisille ja valmistelusta vastanneelle tuomarille jo ennestään valmistelun perusteella tiedossa. Samoin mahdollista edelleenkin on, että pääkäsittely pidetään välittömästi tai esimerkiksi

samana päivänä kuin suullinen valmistelutuntto, eikä siinä esitetyn laaja toistaminen olisi näissä tapauksissa siksikään tarkoituksenmukaista.

Jos asiaa käsitellään kolmen tuomarin kokoonpanossa tai lautamieskokoonpanossa, eivät tuomioistuimen uudet jäsenet välttämättä ole ennen pääkäsittelyn alkua perillä siitä, mitä valmistelussa on tapahtunut. Kuitenkin heidänkin osaltaan yleensä riittäisi, että se, mihin valmistelussa on päädytty, käydään lyhyesti pääkäsittelyn aluksi läpi. Tapauksittain edellytettävän selostuksen laajuus määräytyisi tilanteen mukaisesti. Asiassa keskeisimpien kysymysten osalta valmistelussa esille tullut voitaisiin selostaa tarkemmin. Nimenomaan kirjallisen yhteenvedon hyödyntäminen on tällöin tarkoituksenmukaista, koska se on juuri asian jatkokäsittelyä silmälläpitäen laadittu tiivistetyksi esitykseksi vaatimuksista, perusteluista ja tarvittaessa myös todisteista. Pelkkä yleisluontoinen viittaus kirjalliseen yhteenvedoon ei kuitenkaan olisi riittävää, vaan jo oikeudenkäynnin julkisuuteen liittyvät vaatimukset edellyttävät, että vaatimukset perusteluineen käydään pääkäsittelyssä läpi.

Pääkäsittelyn tapahtuessa täysilukuisessa kokoonpanossa myös asian valmisteluvaiheeseen osallistumattomien, mutta päätöksentekokokoonpanoon kuuluvien jäsenten informaation tarve tulisi selostuksen laajuutta harkitessa ottaa huomioon. Täysilukuisen oikeuden istunnossa pääkäsittelyn alussa tehtävä selostus valmistelussa esitetystä olisi siis yleensä käytännössä laajempi. Estettä ei luonnollisesti olisi sillekään, että asianosaiset ja tuomarit asianosaiskeskustelun edetessä täydentävät tätä pääkäsittelyn alussa tehtyä selostusta.

Tuomioistuimen velvollisuutena myös olisi tiedustella asianosaisilta, vastaavatko valmistelussa esitetyt vaatimukset edelleen asianosaisten kantaa. Vastatessaan tähän tiedusteluun asianosainen voisi täyttää osaltaan häneltä pääkäsittelyssäkin edellytetyn vaatimistaan. Samoin siltä osin kuin oikeudenkäyntiaineistoa on esitetty tuomioistuimen selostuksessa ja asianosainen ilmoittaisi sen vastaavan hänen kantaansa, ei asianosaisen tarvitsi muulla tavoin toimia, jotta oikeudenkäyntiaineisto voitaisiin ottaa huomioon

tuomiota annettaessa. Vastaavasti asianosaisen täydentäessä tai korvaten selostuksessa esitettyä vaatimusten ja perusteiden kuvausta, kysymys olisi normaalista asianosaisen vaatimis- ja vetoamisvelvollisuuden täyttämisestä.

Ehdotetulla sääntelyllä olisi siis käytännön merkitystä asianosaisten vaatimis- ja väittämistaakan kannalta. Vaikka vaatimis- ja väittämistaakka sinänsä pysyisivät ennallaan, asianosaisen kannalta näiden velvollisuuksien täyttäminen yksinkertaistuisi. Valmistelussa jo esitetty tulisi laajasti tuomioistuimen prosessinjohtoon toimenpitein ja asianosaisten myötävaikutuksella lailliseksi oikeudenkäyntiaineistoksi pääkäsittelyssä.

Yleensä lyhyen selostamisen siitä, mihin asian valmistelussa on päädytty sekä sen tiedustelemisen, vastaavatko esitetyt vaatimukset edelleen asianosaisten kantaa, hoitaisi tuomioistuimen taholta käytännössä istunnon puheenjohtaja, mutta estettä ei olisi sillekään, että asian hoitaisi tuomioistuimen muu jäsen, käytännössä valmistelusta vastannut tuomari.

Näin ollen pääkäsittely jatkuisi tuomioistuimen johdatuksen jälkeen siten kuin nyt voimassa olevassa lainsäädännössä on edellytetty. Asianosaisten asiaesittelyn merkitystä kuitenkin korostettaisiin siten, että johdannon jälkeen asianosaisten olisi ehdotuksen 2 kohdan mukaisesti vuorollaan perusteltava kantaansa ja lausuttava vastapuolen perustelujen johdosta. Nykyisessä laissa asianosaisten velvollisuudeksi on säädetty vain velvollisuus esittää pykälän 1 momentissa ehdotetta sisällöllisesti muutettavaksi. Asianosaisten esityksen jälkeen otettaisiin vastaan todistelu sekä viimeiseksi asianosaisten olisi esitettävä loppulausuntonsa.

Pykälän 2 momentissa on todistelumenettelyn kulkua koskeva säännös, jonka mukaan asianosaisten kuulustelu todistelutarkoituksessa on toimitettava ennen kuin muuta suullista todistelua otetaan vastaan siitä kysymyksestä, jota kuulustelu koskee. Todistelun mahdollisimman tarkoituksenmukaisen vastaanottamisjärjestyksen helpottamiseksi 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi nimenomainen maininta todistusteemoittain etenevästä todistelusta. Valmistelun perusteella on pääkäsittelyssä selvillä, mitä todisteita tul-

laan esittämään ja mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen. Jos asiassa on useita riitaisia tosiseikkoja ja paljon todisteita, voi olla tarkoituksenmukaista jakaa todistelu siten, että ensin otetaan vastaan tiettyä asiaa koskevat todisteet ja vasta tämän jälkeen siirrytään seuraavaa riitaista kysymystä koskevaan todisteluun, vaikka esimerkiksi osittain samat todistajat voivat kertoa useammista seikoista. Näin toimittaessa tuomioistuimen voi olla myös tarkoituksenmukaista varata asianosaisille tilaisuus lausua, mitä mieltä he ovat tuota seikkaa koskevasta todistelusta.

Ehdotuksen mukaan tuomioistuin voisi määrätä, että tiettyä seikkaa koskeva todistelu otetaan vastaan ennen muuta todistelua. Luonnollisesti todistusteemoittain etenevää todistelua olisi käytettävä yleensä vain silloin, kun se on todistelun vastaanottamisen ja tai sen asianmukaisen omaksumisen kannalta perusteltua. Harkitessaan tämän todistusteemoittain tapahtuvan todistelun käyttämistä, tuomioistuimen tulisi ottaa huomioon myös se, ettei tällaisesta järjestelystä saisi aiheutua todistajille kohtuuttomia hankaluuksia tai asianosaisille kohonneita oikeudenkäyntikustannuksia. Oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 2 a §:n 1 momentin perusteella tuomioistuin voi myös edelleen määrätä, että asian erilliset kysymykset tai erilliset osat käsitellään erikseen. Muut todistelun kulkua koskevat säännökset ovat oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa.

Voimassa olevan lain 3 momentissa säädetään, että edellä 1 ja 2 momentissa mainitusta pääsääntöisestä käsittelyjärjestyksestä saadaan poiketa vain erityisestä syystä. Säännöksen esitöissä (s. 76) todetaan, että tällainen erityinen syy voi olla esimerkiksi se, että asian eri kysymykset on tarkoituksenmukaista käsitellä erikseen. Sanamuodoltaan kynnys poiketa säädetyistä käsittelyjärjestyksestä on kuitenkin nykyisin tarpeettoman korkea. Toisaalta nykyisin voimassa olevan hovioikeuden pääkäsittelyssä noudatettavaa järjestystä koskevan 26 luvun 24 §:n 2 momentissa todetaan vain, että järjestyksestä saadaan tarvittaessa poiketa.

Vaikka lainkohdassa säädetty ja ehdotettu käsittelyjärjestys yleensä vastaakin sitä, mikä on myös tarkoituksenmukaisin käsittelyjärjestys, tulee tuomioistuimella olla riittävästi

harkintavaltaa yksittäistapauksessa poiketa tästä. Sen vuoksi ehdotetaan 3 momentin säännöstä muutettavaksi siten, että 1 tai 2 momentissa säädetystä käsittelyjärjestyksestä saadaan kuitenkin tarvittaessa poiketa. Käsittelyjärjestyksestä poikkeamisen kynnys siten madaltuu.

Nyt voimassa olevan lain 4 momentissa on säännös, jonka mukaan pääkäsittelyn alussa tuomioistuimen on tarpeen vaatiessa selostettava, mistä asiassa on kysymys. Koska ehdotuksessa esitetään, että pääkäsittely aina alkaisi tuomioistuimen selostuksella siitä, mihin asian valmistelussa on päädytty, ei nykyiselle 4 momentin säännökselle olisi enää tarvetta ja se ehdotetaan tässä yhteydessä poistettavaksi.

3 §. Voimassa olevassa laissa pääkäsittelyn suullisuutta on eri tavoin korostettu. Luvun 3 §:n 1 momentissa säädetään pääsäännöksi suullinen menettely ja kielletään esittämästä asia kirjallisesti. Tämä momentti ehdotetaan jätettäväksi ennalleen. Pykälän 2 momentissa taas säädetään niistä poikkeuksista, jotka ovat voimassa tästä suullisuudesta. Tämä säännös vastaa voimassa olevaa valmistelun suullisuutta koskevaa 5 luvun 20 §:ää.

Kuten edellä on todettu, ehdotetaan valmistelun suullisuutta koskevia säännöksiä muutettaviksi. Pääkäsittelyssä asianosaisten suullinen prosessaaminen on erityisen tärkeää. Pääkäsittelyssä ei välittömyys pääse toteutumaan, jos asianosaisten sallitaan edelleen ajaa asiaansa oikeudenkäyntikirjelmien avulla. On tärkeää, että pääkäsittelyssä käydään todellista vuoropuhelua asianosaisten ja tuomioistuimen jäsenten kesken. Tällä tavoin asianosaisten oikeusturva parhaiten toteutuu ja siten voidaan saavuttaa myös oikea lopputulos. Näistä syistä 1 momentin säännöstä ei pykälän muuttamisen yhteydessä ehdoteta muutettavaksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään poikkeuksista käsittelyn suullisuuteen. Tähän säännökseen ei esitetä muuta muutosta kuin että se kirjoitettaisiin teknisesti selkeämpään muotoon. Uuden muotoilun perusteella asianosainen saisi lukea asiakirjasta vaatimuksensa sekä suorat viittaukset oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen sekä sellaisiin asiakirjoihin, joita pelkästään suullisesti esitettyinä on vaikeata ymmärtää.

Vaikka pääkäsittely on suullinen, ei suullisuuden tarvitse merkitä sitä, ettei juuri pääkäsittelyä silmällä pitäen tapahtunutta valmistelua voitaisi tarkoituksenmukaisella tavalla pääkäsittelyssä hyödyntää. Päinvastoin, pyrkimykset karsia tarpeetonta päällekkäistä työtä oikeudenkäynnissä sekä edistää oikeudenkäynnin asianmukaista vaiheistumista korostamalla valmistelun pääkäsittelyä valmis-televaa luonnetta, edellyttävät sitä, että valmistelun tuloksia tulisi voida nykyistä paremmin käyttää hyväksi asiaa pääkäsittelyssä suullisesti läpikäytessä.

Edellä 5 luvun 24 §:ssä ehdotetaan laajennettavaksi tuomioistuimen velvollisuutta tehdä yhteenveto asianosaisten vaatimuksista, niiden perusteista ja tarvittaessa todisteista. Kun kirjallinen yhteenveto on tehty, siihen tulisi voida myös pääkäsittelyssä tukeutua. Näin voidaan osaltaan keventää prosessia ja välttää monenkertaista työtä. Edellä on jo 2 §:n osalta ehdotettu, että suullinen pääkäsittely rakentuisi siinä mielessä valmistelun varaan, että pääkäsittelyn alussa tuomioistuin valmistelun ja erityisesti laatimansa yhteenvedon pohjalta selostaisi asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet. Samaan suuntaan vaikuttaisi se, että nyt käsiteltävänä olevan 3 §:n 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi uusi säännös, jonka mukaan pääkäsittelyssä saataisiin tarkoituksenmukaisella tavalla tukeutua valmistelussa laadittuun yhteenvetoon. Tämä oikeus koskisi paitsi asianosaisia myös tuomioistuinta. Tuomioistuin voisi hyödyntää yhteenvetoa esimerkiksi johdatellessaan pääkäsittelyn alkuun ja vastaavasti asianosaisten käsittelyssä kirjalliseen yhteenvetoon tukeutuminen voisi tulla ajankohtaiseksi esimerkiksi sen jälkeen, kun tuomioistuin on istunnon alussa lyhyesti selostanut — yhteenvedon pohjalta sekin — mihin asian valmistelussa on päädytty sekä tiedustellut, vastaavatko asianosaisten vaatimukset edelleen sitä mitä ne ovat valmistelussa olleet. Jos asianosainen tällöin esimerkiksi katsoo, että tuomioistuimen olisi tullut selostuksessaan todeta vielä jotakin, joka on yhteenvedossa mainittu, asianosainen voisi tukeutumalla yhteenvetoon saattaa myös tämän näkökohtansa oikeudenkäynnin kohteeksi. Asianosainen voisi myös tämän jälkeen tapahtu-

vassa asiaesittelyssä tukeutua laadittuun yhteenvetoon.

Ehdotuksen mukaan yhteenvetoon voitaisiin tukeutua tarkoituksenmukaisella tavalla, mikä merkitsisi tässäkin kuitenkin sitä, ettei käsittelyn suullisuus saisi yhteenvetoon tukeutumisesta johtuen vaarantua. Tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että yhteenvetoa voitaisiin hyödyntää samalla lailla kuin kirjallisia muistiinpanoja. Tarkoituksenmukaista ei tietenkään olisi se, että yhteenvetoa ryhdyttäisiin pääkäsitelyssä lukemaan ääneen, mutta myöskään pelkkä yleisluontoinen viittaus yhteenvetoon ei ole suullisuuden toteutumisen kannalta riittävä.

4 §. Nykyisessä 4 §:n 1 momentissa on säännös, jonka mukaan asianosaisen valmistelussa antamaa lausumaa ei saa lukea. Tätä lain sanamuotoa on hallituksen esityksessä (s. 77) perusteltu sillä, että pääkäsitelyn välittömyys edellyttää, että koko oikeudenkäyntiaineisto esitetään suullisesti pääkäsitelyssä. Hallituksen esityksessä todetaan myös, että se mitä on valmistelussa esitetty, ei siten ilman muuta tule otetuksi huomioon asiaa ratkaistaessa.

Pääkäsitelyssä ei ole edelleenkaan tarpeen tai sallittua lukea kirjelmiä tai pääsääntöisesti muutaakaan oikeudenkäyntiaineistoa. Tämä käy ilmi 6 luvun 3 §:stä. Kuitenkin ehdotuksen mukaan pääkäsitely rakentuisi jatkossa entistä enemmän valmistelussa jo esitetyn pohjalta, eikä ehdotuksen mukaan käytännössä tulisi enää tarpeelliseksi valmistelussa kertaalleen jo esitetyn koko oikeudenkäyntiaineiston toistaminen suullisesti pääkäsitelyssä. Kuten edellä on esitetty, asianosaisten valmistelussa jo esittämä oikeudenkäyntiaineisto tulisi aikaisempaa yksinkertaisemmin lailliseksi oikeudenkäyntiaineistoksi myös pääkäsitelyssä. Samoin ehdotetussa 3 §:n 3 momentissa säädettäisiin, että valmistelussa laadittuun yhteenvetoon saataisiin pääkäsitelyssä asiaa suullisesti käsiteltäessä tukeutua. Tästä syystä nykyiseen 6 luvun 4 §:n 1 momenttiin sisältyvä säännös siitä, ettei asianosaisen valmistelussa antamaa lausumaa saa lukea, ehdotetaan poistettavaksi.

Muilta osin 4 §:n 1 momentti jäisi asiallisesti ennalleen, mutta siihen ehdotetaan tehtäväksi kielellinen tarkistus.

9 §. Eräänä oikeudenkäynnin etupainottei-

suuteen johtaneena ja oikeudenkäyntikustannuksia lisäävänä tekijänä on pidetty nykyisen lain liian tiukasti tulkittua niin sanottua preklusiosäännöstä. Preklusiosäännösten ideana on, ettei asianosainen saa enää kyseisessä oikeudenkäynnin vaiheessa vedota uuteen oikeudenkäyntiaineistoon, ellei hänellä ole ollut pätevää syytä olla tekemättä sitä aiemmin. Ensimmäinen preklusioon aikaraja on siirryttäessä valmistelusta pääkäsitelyyn. Tätä koskee voimassa oleva lain 6 luvun 9 §. Asianosaisen tulee preklusioon uhalla esittää perusteensa ja ilmoittaa todisteensa jo valmistelussa. Preklusiosäännöstä tarvitaan, jotta voitaisiin turvata keskitetty pääkäsitely. Asianosainen ei saa taktikoida sillä, että hän salaa merkittävän asiaan liittyvän tosiseikan tai todisteen aina pääkäsitelyyn asti, jolloin vastapuoli ei voisi ajoissa reagoida asiaan. Prosessisäännösten on osaltaan kannustettava asianosaisia rehelliseen prosessaamiseen. Preklusiosäännökset tulisi muotoilla joko niin, että tietyn ajankohdan jälkeen asianosainen saa vedota uuteen oikeudenkäyntiaineistoon vain, jos hänellä on ollut pätevä syy olla tuomatta asiaa esille aikaisemmin tai edellyttämällä, ettei uuden oikeudenkäyntiaineiston salliminen merkittävästi hidasta asian tutkimista.

Preklusiosäännöksen soveltaminen johtaa käytännössä siihen, ettei asianosainen ilman pätevää syytä saa esittää haluamaansa uutta seikkaa tai todistetta vasta pääkäsitelyssä. Preklusioon pelon on käytännössä sanottu johtaneen siihen, että asianosaiset eivät uskalla lopettaa asian valmistelua ennen kuin he ovat täysin varmoja siitä, ettei mitään ajateltavissa olevaa perustetta tai todistetta ole unohdettu.

Preklusiolla pyritään siihen, että asianosaisten on valmistelun kuluessa mainittava kaikki ne seikat, joihin he haluavat asiassa vedota, sekä ilmoitettava ne todisteet, jotka asiassa tullaan esittämään. Vaikka asianosaisten tuleekin valmistelussa esittää kaikki seikat ja todisteet, ei mahdollisuutta vedota uuteen seikkaan voida kokonaan kieltää, koska ehdoton kieltä saattaisi johtaa siihen, että asianosaiset esittäisivät valmistelussa kaiken ajateltavissa olevan oikeudenkäyntiaineiston vain säilyttääkseen oikeutensa vedota siihen mahdollisesti myöhemmin pääkäsitelyssä. Hallituksen

käsittelyssä. Hallituksen esityksen perusteissa esitettiin, että asianosaisen oikeus vedota pääkäsittelyssä uuteen seikkaan tai selvitykseen tulee rajata siten, että asianosainen ei voi pitkittää oikeudenkäyntiä tai toimia muussa sopimattomassa tarkoituksessa taikka törkeän huolimattomasti. Perusteluissa todettiin kuitenkin, että käytännössä saattaisi olla vaikea osoittaa asianosaisen laiminlyönteä seikan tai todisteen esiintuomisen tahallaan tai törkeästi huolimattomuudesta. Tämän vuoksi päädyttiin nykyiseen sääntelyyn (s. 82).

Preklusiosääntöjen tulisi olla sellaisia, että liian suurta väärin ratkaisujen vaaraa ei todellisuudessa synny. Aineellisesti oikeaa ratkaisua voidaan turvata sillä, että asianosaisella on rajoitettu mahdollisuus vedota ainakin sellaisiin seikkoihin ja todisteisiin, joita hänen oikeusturvansa välttämättä edellyttää. Anteeksiannettavat inhimilliset erehdykset eivät saa johtaa preklusiosta seuraavaan oikeudenmenetykseen. Toisaalta asianosaiselle ei saa muodostua perusteetonta etua siitä, että hän salaa tiedossaan olevan asian loppuun asti tai toimii anteeksiantamattoman huolimattomasti. Olennaista preklusiosääntelyn tavoitteiden kannalta on se, että preklusiokynnys asetuisi mahdollisimman oikealle ja myös oikeudenmukaiseksi koettavalle tasolle.

Voimassa olevassa laissa sekä asianosaisen vaatimuksen tueksi esittämien perusteiden eli oikeustositseikkojen että näiden seikkojen toteennäyttämiseksi esittävien todisteiden osalta sovelletaan samanlaista säännöstä. Preklusiosta säädetään nyt siten, että asianosainen ei saa asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen seikkaan tai todisteeseen, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, ellei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevistä syistä. Sekä asianosaisen esittämien perusteiden että hänen esittamiensä todisteiden osalta näyttövaatimus preklusion syrjäyttävälle pätevälle syyllä on siten asetettu yhtä korkealle: kumpaankin kategoriaan kuuluvan oikeudenkäyntiaineiston osalta asianosaisen on saatettava todennäköiseksi, että hänellä on ollut pätevä syy olla esittämättä aineistoa valmistelussa, jos hän aikoo esittää uuden perusteen taikka todisteen pääkäsittelyssä.

Käytännössä preklusiosääntely tulee selvästi useammin sovellettavaksi todisteiden kuin tosiseikkojen osalta. Myös väitteet siitä, että asiassa ei ole voitu perusteettoman tiukan preklusiosääntelyn vuoksi päätyä aineellisesti oikeaan lopputulokseen ovat yleensä koskeneet tapauksia, joissa preklusion on väitetty muodostuneen esteeksi tarjotulle uudelle todistelulle. Sitä vastoin oikeudenmenetykset sen johdosta, että uuteen tosiseikkaan vetoaminen olisi preklusion vuoksi estynyt, lienevät harvinaisia. Asianosaisilla on yleensä paremmat mahdollisuudet tietää ja päättää siitä, millä perusteella he vaatimuksiaan esittävät kuin olla tarkasti selvillä siitä, miten he voivat nämä esittämänsä perusteet näyttää toteen. Jutun tosiseikasto määrittää kyseessä olevan oikeudenkäynnin rajat. Siksi muutokset tosiseikastossa usein ovat myös jutun jatkokäsittelyn kannalta kauaskantoisempia kuin muutokset pelkästään tarjottavassa todistelussa. Uuteen tosiseikkaan vetoaminen voi johtaa vaatimusten arviointiin kokonaan uudelta pohjalta ja siten koko oikeudenkäynnin uudelleen muotoutumiseen ja lievimmilläänkin yleensä lisäksi ainakin uutta seikkaa koskevaan uuteen todisteluun ja vastatodisteluun. Tästäkin syystä preklusioon on perusteltua suhtautua uusien seikkojen osalta ankarammin kuin silloin, kun kysymys on pelkästään todistelusta.

Näin ollen asianosaisen huolellisuusvelvollisuuteen on perusteltua soveltaa perusteiden osalta erilaisia sääntöjä kuin todisteiden osalta. Nimenomaan uusien todisteiden osalta säännöksen tulisi olla nykyistä väljempi, mutta tältäkin osin riittävän tehokas prosessikeinottelun estämiseksi. Kuten nykyisinkin asianosaisen tulisi jo valmisteluvaiheessa tietää, millä perusteella hän juttua ajaa. Myös vastapuolen puolustautumismahdollisuuksien kannalta on olennaisempaa voida riittävällä varmuudella luottaa siihen, että häneen kohdistettujen vaatimusten perusteita ei enää valmistelun jälkeen voida kuin poikkeustapauksissa muuttaa, kuin siihen, millä todisteilla nuo perusteet pyritään näyttämään toteen. Vastapuoli voi tietäessään tarkasti sen perusteen, jolla toinen osapuoli häneen vaatimuksia kohdistaa, harkita puolustustaan ja omia todisteitaan. Siksi nimenomaan todis-

teiden esittämisen osalta voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, että asianosainen voi nyt voimassa olevaa lakia helpommin saada ne vielä pääkäsittelyssä esitettynä tutkituksi.

Näistä syistä todisteiden osalta preklusiosäännöstä ehdotetaan lievennettäväksi. Ehdotuksen mukaan asianosainen ei saisi asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen todisteeseen, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, ellei voitaisi olettaa, että hänen menettelynsä johtuu pätevistä syistä. Ehdotetun säännöksen merkitys olisi siinä, että näyttövaatimus pätevistä syistä alenisi. Nyt voimassa olevan lain mukaan asianosaisen tulee saattaa todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevistä syistä. Ehdotuksen mukaan uuteen todisteeseen vetoavan näyttövaatimukseksi asetettaisiin vain se, että pätevän syyn voidaan olettaa olevan olemassa. Näin ollen asianosaisen mahdollisuudet esittää pääkäsittelyssä uutta näyttöä paranisivat. Kun nykyisen lain mukaan asianosaisen on esitettävä tuomioistuimelle laissa edellytetty todennäköisyysnäyttö, ehdotetun säännöksen nojalla ratkaisevaksi muodostuisi tuomioistuimen arvio siitä, voidaanko todisteeseen vetoamatta jättämiseen otaksua olleen kaikki asian arviointiin vaikuttavat seikat huomioon ottaen pätevä syy.

Sen sijaan asianosaisilla voidaan edellä mainituista syistä katsoa olevan suurempi huolellisuusvelvollisuus sen suhteen, millä perusteella he oikeudenkäynnissä jotakin vaativat tai heihin kohdistettuja vaatimuksia vastustavat. Samoin vastapuolen kannalta on vielä tärkeämpää tietää, millä perusteella toinen osapuoli asiaansa ajaa kuin sitä, mitä todisteita hän kantansa tueksi aikoo esittää. Siksi asianosaisten vetoamien oikeustoisieikkojen osalta pykälää ei muutettaisi. Ehdotuksen mukaan asianosainen ei siten edelleenkään saisi asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen seikkaan, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, ellei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevistä syistä.

Ehdotettu preklusiosääntö koskisi edelleen vain asioita, joissa sovinto on sallittu. Niissä asioissa, joissa sovinto ei ole sallittu, ei käräjäoikeudessa olisi pääkäsittelyssä tä-

män lainkohdan nojalla esteitä vedota uusiin seikkoihin tai esittää uutta todistelua.

Jos asianosainen saa mahdollisuuden esittää uutta näyttöä pääkäsittelyssä, tuomioistuimen on tapauskohtaisesti arvioitava lisäksi, onko sen johdosta myös asianosaisen vastapuolelle annettava tilaisuus uuden vastatodistelun esittämiseen.

Kuten edellä on todettu, vaikka preklusiota koskeva perussäännös ehdotetaan muutettavaksi, ei tuomioistuimen mahdollisuutta antaa valmistelun aikana preklusiouhkainen valmistelukehoitus ehdoteta sisällöltään muutettavaksi. Tämä sääntely olisi ehdotuksen mukaan 5 luvun 22 §:ssä.

15—18 §. Lain 6 luvun 15—18 § ehdotetaan kumottavaksi.

Nyt voimassa olevan lain perusteella yleiseksi käytännöksi on muodostunut, että käräjäoikeuksissa pääkäsittelyt toimitetaan valmistelun yhteydessä pidettävänä pääkäsittelyinä. Tältä osin voimassa olevassa oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 17 §:ssä säädetään, että valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä otetaan oikeudenkäyntiaineistona huomioon kaikki se, mikä on tapahtunut viimeisessä suullisen valmistelun istunnossa. Samoin 24 luvun 2 §:n 1 momentissa säädetään, että tuomiossa saadaan ottaa huomioon se viimeisessä valmistelun istunnossa tapahtunut, joka 6 luvun 17 §:n nojalla otetaan huomioon valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä.

Käytännössä on osittain keinotekoisestikin saatettu menetellä niin, että pääkäsittelyyn valmista juttua on valmistelussa lykätty niin sanottuun jatkettuun suulliseen valmistelutuntoon ja samalla on päätetty siitä, että tuolloin pidetään myös pääkäsittely. Jatkettussa suullisessa valmistelutunnossa asianosaiset ovat puolestaan saattaneet vain lyhyesti uudistaa sen, mitä valmistelussa on aikaisemmin esitetty. Tämän jälkeen on pidetty välittömästi pääkäsittely. Tämä on ollut asianosaisten ja tuomioistuimen kannalta tarkoituksenmukaista, sillä näin menetellen esimerkiksi oikeudenkäyntiaineiston kulkeutuminen pääkäsittelyyn ja ratkaisumateriaaliksi on ollut hyvin joustavaa, mutta lain tarkoituksen kannalta arveluttavaa. Samoin näin meneteltäessä on vältetty enemmän resursseja vaativa sekä raskaammaksi ja enemmän

aikaa vaativaksi koettu kolmen tuomarin kokoonpano. Pyrkimyksestä saada asia ratkaistuksi valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä on kuitenkin seurannut, paitsi asian keinoitekoista lykkäämistä valmistelunistunnosta toiseen, myös valmistelun ja pääkäsittelyn välisen rajan hämärtymistä, kun asiaa on jo valmistelussa voitu sen yhteydessä pidettävää pääkäsittelyä silmällä pitäen ajaa ja käsitellä pääkäsittelynomaisesti.

Tässä esityksessä valmistelun pääkäsittelyyn tähtäävää luonnetta on pyritty korostamaan sitä koskevaa sääntelyä terävöittämällä aiemmin esitetyin tavoin. Menettelyä pääkäsittelyssä yhdenmukaistetaan ehdottamalla luovuttavaksi valmistelun yhteydessä pidettävän pääkäsittelyn käsitteestä. Nykyisiin erillisten pääkäsittelyjen raskauteen liittyviin ongelmiin puututaan parantamalla pääkäsittelyn järjestämismahdollisuuksia sekä järjestyksellään ja keventämällä menettelyä pääkäsittelyssä.

Ensinnäkin ehdotettavassa uudessa 5 luvun 15 b §:ssä ehdotetaan nimenomaisesti mahdollistettavaksi se, että asia voitaisiin siirtää kirjallisesta valmistelusta suoraan pääkäsittelyyn silloin, kun valmistelun tavoitteet on kirjallisessa valmistelussa saavutettu niin, ettei valmistelua ole tarkoituksenmukaista jatkaa suullisesti. Edelleen ehdotuksessa esitetään kaikissa asioissa noudettavaksi aikaisempaa joustavampaa ja kevyempää menettelyä siinä, miten valmistelussa esitetty oikeudenkäyntiaineisto siirtyy pääkäsittelyssä lailliseksi oikeudenkäyntiaineistoksi. Nimenomaisesti ehdotetaan sallittavaksi se, että pääkäsittelyssä asiaa suullisesti käsiteltäessä saataisiin tukeutua valmistelussa laadittuun kirjalliseen yhteenvetoon, jonka laatiminen olisi varsinkin laajemmissa ja eräissä muisakin tilanteissa pakollista.

Samoin esityksessä ehdotetaan erikseen säänneltäväksi se, milloin asia voidaan pääkäsittelyssä ratkaista yhden tuomarin kokoonpanossa ja milloin asia tulee ratkaista käräjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa. Ehdotuksen mukaan pääkäsittely voitaisiin toimittaa yhden tuomarin kokoonpanossa riippumatta siitä, että valmistelusta on kulunut pidempikin aika, joten tarvetta valmisteluistuntojen lykkäämisiin ei tästä syystä enää olisi.

Ehdotetun sääntelyn seurauksena valmistelun yhteydessä pidettävää pääkäsittelyä koskeva sääntely 6 luvun 15—18 §:ssä tulee tarpeettomaksi ja nämä pykälät ehdotetaan kumottavaksi. Huolimatta siitä, että nämä säännökset ehdotetaan kumottavaksi, pääkäsittely voidaan ja se voi usein olla tarkoituksenmukaistakin pitää samana päivänä kuin suullinen valmistelu. Mitään estettä tällaiselle menettelylle ei siten olisi jatkossakaan. Näissä tilanteissa pääkäsittelyn alussa tapahtuva tuomioistuimen selostus siitä, mihin valmistelussa on päädytty samoin kuin asianosaisen vaatimusten kertaaminen, voi luonnollisesti olla normaalia suppeampi. Ja tällöin voidaan jokseenkin suoraan siirtyä kanteiden ja vastausten kehittelyyn, oikeudelliseen argumentointiin sekä todisteluun.

8 luku Hakemusasioiden käsittely

Yleistä. Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain säännökset ehdotetaan tarpeellisilta osiltaan siirrettäväksi oikeudenkäymiskaaren lisättävään uuteen 8 lukuun. Samalla nykyinen hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettu laki ehdotetaan kumottavaksi.

Hakemusasioina käsitellään useita hyvin eri tyyppisiä asioita. Esimerkiksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskeva riitainen hakemusasia on aivan erilainen kuin avioehtosopimuksen rekisteröimistä koskeva asia taikka johonkin tehtävään liittyvän valan vastaanottamista koskeva asia. Nykyisessä laissa olevat säännökset on tarkoitettu kuitenkin sovellettaviksi kaiken tyyppisiin hakemusasioihin, jollei joidenkin asiaryhmien osalta ole säädetty erityisiä menettelysäännöksiä aineellisessa lainsäädännössä.

Nyt ehdotettavassa oikeudenkäymiskaaren 8 luvussa on pyritty huomioimaan erilaisten hakemusasioiden menettelylle asettamat vaatimukset nykyistä lakia selvemmin. Säännöksissä on pyritty huomioimaan myös se, että eräät varsin usein käsiteltävät asiat muistutavat riita-asioita ja niiden käsittely riitaasioiden tapaan on perusteltua.

Voimassa oleva hakemusasioiden käsittelyä yleisessä alioikeudessa koskeva laki on tullut voimaan vuonna 1987 ja siis ennen nykyistä riita-asiaain oikeudenkäyntimenettelyä

koskevaa säännöstä. Lain 20 §:n mukaan hakemusasioiden käsittelyssä on soveltuvin osin noudatettava, mitä riita-asian käsittelyssä yleisessä alioikeudessa on voimassa. Nykyistä lakia valmisteltaessa pyrittiin ottamaan huomioon silloin jo valmisteltavana ollut riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistus. Alioikeuskäytäntö on kuitenkin epäyhtenäistä siinä, miten ja milloin riita-asiain nykyistä oikeudenkäyntimenettelyä koskevia säännöksiä sovelletaan hakemusasioiden käsittelyssä.

Myös nyt ehdotettavaan lukuun sisältyy säännös, jonka mukaan hakemusasian käsittelystä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä riita-asian käsittelystä säädetään. Tämän säännöksen soveltaminen tulee kuitenkin johtamaan yhtenäisempään käytäntöön, koska ehdotetuissa säännöksissä on nykyistä selkeämmin pyritty huomioimaan riita-asioiden tapaisten hakemusasioiden ja muiden hakemusasioiden asettamat vaatimukset käsittelylle.

Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettu laki on toissijainen. Toissijaisuus säilytetään myös uusien säännösten osalta, koska tiettyjen hakemusasiatyypien osalta on monissa laeissa niitä koskevia erityissäännöksiä.

Nykyisessä laissa ei ole määritelty hakemusasiasiaa. Mainitun hakemusasioita koskevan lain 1 §:n 2 momentissa on lueteltu eräitä asiaryhmiä, joihin lakia ei sovelleta. Myöskään ehdotettavassa luvussa ei pyritä määrittelemään hakemusasiasiaa eikä siihen sisälly nykyisen lain kaltaista säännöstä, jonka mukaan lakia ei sovelleta tiettyihin asiaryhmiin kuten rikosasioihin, lainhuudatus- ja kiinnitysasioihin ja niin edelleen.

Lain toissijaisuutta koskevasta säännöstä seuraa, että kaikissa niissä tapauksissa, joista jonkin asiaryhmän osalta on erityisiä lailla annettuja menettelysäännöksiä taikka ennen 1 päivää toukokuuta 1987 asetuksella annettuja menettelysäännöksiä, näitä säännöksiä on noudatettava 8 luvun säännösten sijasta. Tämä ilmeni nimenomaisesti 8 lukuun otettavasta säännöksestä. Esimerkiksi lainhuudatus- ja kiinnitysasioiden käsittelyä koskevat tyhjentävät säännökset ovat nykyisin maa-karessa (540/1995). Tästä syystä erityinen säännös, joka osoittaisi, ettei puheena olevan luvun säännöksiä lainhuudatus- ja kiinnitys-

asioiden käsittelyssä sovelleta, on tarpeeton. Esimerkiksi rikos- taikka pakkokeinoasioiden mainitseminen laissa ei myöskään ole tarpeen. Maksutonta oikeudenkäyntiä koskevien asioiden mainitseminen ei ole tarpeen, koska tällaisen erillisenä asiana käräjäoikeuden käsiteltäväksi tulevan asian käsittelyyn olisi asianmukaista soveltaa puheena olevan luvun säännöksiä siltä osin kuin maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetussa laissa (87/1973) ei toisin säädetä.

1 §. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi hakemusasian vireillepanosta. Vastaava säännös on nykyisin hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 7 §:ssä. Pääsääntönä 1 momentin mukaan on, että hakemusia pannaan vireille käräjäoikeuden kansliaan toimittavalla kirjallisella hakemuksella. Hakemus voidaan toimittaa kansliaan kaikilla niillä tavoilla, joilla myös riita-asian haastehakemus voidaan toimittaa käräjäoikeudelle. Hakemus voidaan myös esittää kansliassa suullisesti, jos asia selvästi käy ilmi esitetystä asiakirjoista. Säännös vastaa hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 6 §:n 3 momentin toista virkettä. Tämä mahdollisuus ehdotetaan säilytettäväksi, koska kirjallisen hakemuksen laatiminen esimerkiksi testamentin tallettamisen tai osituskirjan taikka avioehdon rekisteröimisen edellytyksenä on tarpeetonta ja todennäköisesti vain lisäisi hakijan kuluja. Tämä taas ei olisi ehdotuksen tavoitteiden mukaista.

Pykälässä ehdotetaan edelleen säilytettäväksi mahdollisuus panna vireille hakemusia käräjäoikeuden istunnossa. Käytännössä hakemusasian vireillepano suoraan istunnossa on varsin poikkeuksellista. Tämä mahdollisuus on kuitenkin tarpeen esimerkiksi silloin, kun lapsen huoltoa koskevassa asiassa muu asiaan osallinen kuin hakija esittää istunnossa vaatimuksen lapsen huollon uskomisesta itselleen. Vastaavasti jonkin riita- taikka rikosasian käsittelyn yhteydessä saattaa tulla esiin kysymys edunvalvojan määräämisestä asianosaiselle. Tällaisessa tilanteessa on tarkoituksenmukaista, että hakemusia voidaan panna vireille ja käsitellä kyseisessä istunnossa.

Pykälän 2 momentin mukaan luvun säännöksiä sovelletaan myös sellaisen hakemusasian käsittelyyn, jonka käräjäoikeus voi

ottaa käsiteltäväkseen ilmoituksesta tai omasta aloitteestaan. Tällainen asia on esimerkiksi edunvalvojan määrääminen vastaajalle rikosasiassa.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että asia tulee vireille, kun hakemus on saapunut kansliaan tai esitetään istunnossa. Vireilletuloa koskeva säännös vastaa voimassa olevan lain 7 §:n säännöstä. Vastaavasti jos käräjäoikeus ottaa asian käsiteltäväkseen ilmoituksesta tai omasta aloitteestaan, asia tulee vireille kun ilmoitus on saapunut kansliaan tai esitetään istunnossa. Silloin, kun asia otetaan viran puolesta käsiteltäväksi, asia tulee vireille, kun se otetaan käsiteltäväksi.

2 §. Pykälän 1 ja 2 momentissa olisivat hakemuksen sisältöä koskevat säännökset, joista ilmenisi, mitä tietoja hakemuksessa on ilmoitettava. Säännökset ehdotetaan kirjoitettaviksi siten, että ne soveltuvin osin vastaisivat 5 luvun 2 §:ssä ehdotettuja haastehakemukselle asetettuja vaatimuksia. Pykälän 1 momentin mukaan hakemuksessa tulisi aina ilmoittaa hakijan yksilöity vaatimus tai hänen pyytämänsä toimenpide. Koska hakemusasioiden kirjo on laaja, 2 momentin 1—4 kohdassa tarkoitettut tiedot olisi ehdotuksen mukaan ilmoitettava vain silloin, kun ne ovat tarpeen. Esimerkiksi avioerohakemuksessa ei olisi tarpeen ilmoittaa erikseen seikkoja, joihin hakemus perustuu taikka ilmoittaa todisteita. Samoin oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevaa vaatimusta ei aina voi tai sitä ei ole tarpeen esittää.

Nykyisen hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 6 §:n 3 momentin mukaan hakemus saadaan esittää suullisesti kansliassa edellyttäen, että samalla ilmoitetaan nykyisen lain 6 §:n 1 momentissa mainitut tiedot. Kuten edellä on esitetty, ehdotetaan tämä sääntö säilytettäväksi, jotta oikeudenkäyntikulut eivät lisääntyisi. Hakemusasia voidaan panna ehdotun 8 luvun 1 §:n mukaan vireille myös suullisesti istunnossa. Silloin hakijan olisi puheena olevan 1 momentin mukaan ilmoitettava momentissa tarkoitettut tiedot.

Pykälän 3 momentin mukaan hakemukseen on liitettävä kirjalliset todisteet, joihin hakija vetoaa. Tämä säännös vastaa ehdotetun 5 luvun 4 §:n säännöstä, jonka mukaan riitaasiassa niin sanottuun laajaan haastehake-

mukseen on liitettävä kirjalliset todisteet, joihin kantaja vetoaa. Vaikka nykyinen laki ei tällaista säännöstä sisällä, on riita-asioita koskevaa vastaavaa säännöstä sovellettu hakemusasioissa hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain 20 §:n nojalla.

Pykälän 4 momentin mukaan hakemuksessa on ilmoitettava tarpeelliset yhteystiedot. Tältä osin ehdotuksessa viitataan ehdotettavan 5 luvun 2 §:n 2 momenttiin. Viittaus korvaa nykyisen hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 6 §:n 1 momentin 1, 3 ja 4 kohdan.

Jos hakemus ei täytä lainkohdasta ilmeneviä vaatimuksia, tulevat luvun 13 §:n viittaussäännöksen nojalla soveltuvin osin sovellettaviksi 5 luvun 5 §:n säännökset haastehakemuksen täydentämisestä.

3 §. Ehdotettava pykälä vastaisi osaksi nykyisen hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 3 §:ää. Pykälässä ilmaistaan pääsääntö, jonka mukaan hakemusasia käsitellään kirjallisesti kansliassa taikka suullisesti hakemusasian istunnossa. Hakemusasian istunkäsittely on siten aina suullinen. Oikeudenkäyntikirjelmien käyttö ei ole sallittua myöskään käsiteltäessä hakemusasiaa istunnossa. Oikeudenkäymiskaaren ehdotetun 5 luvun 15 c §:n 3 momentin mukainen kieltö koskisi myös hakemusasioita 8 luvun 13 §:ään ehdotettavan viittaussäännöksen perusteella.

Pykälän 2 momentin mukaan asia olisi käsiteltävä hakemusasian istunnossa silloin, kun asiassa kuullaan asiaan osallista taikka todistajaa taikka muuta henkilöä henkilökohteisesti. Ehdotettava momentti ei estäisi hakemusasian käsittelyä istunnossa myös muissa kuin tässä momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Joissakin tilanteissa asian vieminen istunkäsittelyyn saattaa olla perusteltua silloinkin, kun kysymys ei ole jonkin henkilön kuulemisesta todistelutarkoituksessa. Asian käsittely istunnossa on tarpeellista esimerkiksi silloin, kun tuomioistuimien ottaa vastaan valan. Myös oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevista periaatteista voi seurata, että asiaan osalliselle jossakin tapauksessa pitää varata oikeus saada esittää asia tuomioistuimelle suullisesti, vaikka kysymys ei olekaan hänen kuulemisestaan todistelutarkoituksessa.

Nykyisen lain 5 §:ssä on jossain määrin tulkinnanvarainen säännös, jonka mukaan riitainen hakemusasia on käsiteltävä pääsääntöisesti täysilukuisen alioikeuden istunnossa, mutta tuomioistuimien voi asiaan osallisten pyynnöstä tai pitäessään asiaa selvänä käsitellä asian myös yhden tuomarin kokoonpanossa. Säännöstä on toisinaan tulkittu myös niin, että riitainenkin hakemusasia tällöin voidaan käsitellä kansliassa.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan, että riitainen hakemusasia on käsiteltävä hakemusasian istunnossa, jos asiaan osallinen sitä vaatii tai käräjäoikeus asian tai sen osan selvittämiseksi pitää asian käsittelyä hakemusasian istunnossa tarpeellisenä. Hakemusasian istunnossa käsiteltäisiin ehdotuksen mukaan kaikki hakemusasiat, jotka edellyttävät istuntokäsittelyä, jollei ehdotetusta 4 §:stä muuta johdu. Toisaalta riitainenkin hakemusasia voitaisiin ratkaista kansliassa silloin, kun asian käsittely istunnossa ei ole tarpeen eivätkä asiaan osallisetkaan sitä vaadi. Ehdotettavan 2 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan tuomioistuimien olisi hakemusasian istunnossa toimivaltainen yhden tuomarin kokoonpanossa.

Asiaan osallisen vaatimuksesta hakemusasia olisi siis käsiteltävä istunnossa, jossa pääsäännön mukaan olisi tuomarina yksin puheenjohtaja. Jos kuitenkin asia ehdotettavan 8 luvun 4 §:n nojalla päätettäisiin käsitellä riita-asiaa käsittelystä säädettyssä järjestyksessä, käräjäoikeuden kokoonpano määräytyisi pääkäsittelyssä 2 luvun 5 §:n 1 momentin 3 kohdan kriteerien mukaan ja tuolloin täysilukuisen kokoonpanon tarpeellisuudesta käräjäoikeuden olisi varattava asiaan osallisille tilaisuus lausua.

Pykälän 3 momentissa ehdotetaan säädetäväksi, että istuntoa, jossa hakemusasiaa käsitellään, nimitettäisiin hakemusasian istunnoksi. Tällainen istunto olisi esimerkiksi velkojainkuulustelu konkurssissa, istunto, jossa käsitellään pesänjakajan määräämistä, kun pesän osakkaat ovat erimielisiä pesänjakajan henkilöstä, taikka istunto, jossa otetaan vastaan kalastuksenvälvojan vala. Hakemusasian istunto saattaa olla tarpeen esimerkiksi velkajärjestelyasiassa jonkin velkojan tekemän esteväitteen käsittelyä varten. Tällöin hakemusasian istunnossa olisi kysymys vain asian

osan selvittämisestä. Asian käsittelyä voitaisiin sen jälkeen ja muilta osin jatkaa tilanteen mukaan joko kansliassa tai toisessa hakemusasian istunnossa.

Hakemusasian istunto voisi jossain tilanteissa muistuttaa riita-asian valmistelua taikka pääkäsittelyä. Esimerkiksi silloin, kun pesänjakajan määräämiseksi asiaa käsitellään istunnossa, todistelu yleensä ei tule kysymykseen eikä erityistä suullista valmistelua tarvita. Asian käsittely kuitenkin päättyy istunnossa ja se voidaan tavallisesti heti ratkaista. Tällaista asiaa tarvitsee vain harvoin siirtää uuteen istuntoon. Esteväitteen erillinen istuntokäsittely velkajärjestelyasiassa saattaa muistuttaa riita-asian suullista valmistelua.

Pääkäsittelyn keskeyttämistä ja lykkäämistä koskevat oikeudenkäymiskaaren 6 luvun säännökset eivät yleensä voisi tulla sovellettaviksi hakemusasian istuntoon. Jos asia on sen laatuinen, että käräjäoikeus 8 luvun 4 §:n perusteella päättäisi jatkaa asian käsittelyä riita-asiaa käsittelystä säädettyssä järjestyksessä, oikeudenkäymiskaaren 5 ja 6 luvun säännökset tulisivat sovellettaviksi riippuen siitä, mihin asian käsittelyn vaiheeseen käräjäoikeus asian päättäisi siirtää.

Nykyisen hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 5 §:ssä on säännös, jonka mukaan hakemusasia on aina käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa, kun on kysymys asiasta, jossa lain tai asetuksen nojalla päätös saatetaan tuomioistuimen tutkittavaksi tai siihen haetaan muutosta tuomioistuimessa. Viimeksi mainittu säännös ehdotetaan nyt tarpeettomana jätettäväksi pois laista. Yksin se seikka, että kysymys on valitusasiasta taikka muusta asiasta, joka on lain tai asetuksen nojalla saatettava tuomioistuimen tutkittavaksi, ei ole riittävä peruste asian käsittelemiseksi täysilukuisessa kokoonpanossa. Hakemusasioiden päätösvaltaisesta kokoonpanosta säädetäisiin ehdotuksen mukaan oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdassa ja 3 momentissa. Näiden säännösten mukaan hakemusasiat käsiteltäisiin yhden tuomarin kokoonpanossa, jollei asian käsittelyä jatkettaisi 8 luvun 4 §:n mukaisesti riita-asiaa käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Samoin ehdotuksen mukaan käräjäoikeus voisi muun asian yhteydessä

käsittellä siihen liittyvää hakemusasiasiaa myös täysilukuisessa kokoonpanossa.

4 §. Hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain soveltamisessa on ollut ongelmallista, miten erityisesti riitaisia perheoikeudellisia hakemusasioita tulisi käsitellä. Verraten yleisesti esimerkiksi lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa asioissa järjestetään nykyisen lain 20 §:n nojalla valmisteluistunto ja myöhemmin pääkäsittely niin, että asian osoittauduttua riitaiseksi sitä käsitellään ikään kuin kysymys olisi riita-asiasta. Riita-asioissa noudatettava menettely antaa riitaisessa oikeussuhteessa nykyisen käsityksen mukaan parhaat oikeusturvatekkeet. Tämän vuoksi pykälään ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös, joka velvoittaa tuomioistuimen jatkamaan riitaisaksi osoittautuneen asian käsittelyä riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä, jos kysymys on oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentin 1, 2, 4 tai 5 kohdassa mainitusta hakemusasiasta. Tällaisia hakemusasioita ovat yhteiselämän lopettamista, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä lapseksi ottamista koskevat asiat ja holhoustoimesta annettuun lakiin (442/1999) perustuvat asiat.

Myös muissa kuin edellä mainituissa hakemusasioissa saattaa olla oikeusturvasyistä tarpeen, että asian käsittelyä jatketaan riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Tällainen asia voi olla esimerkiksi riitainen hakemusasia, joka koskee pesänjakajan vapauttamista toimestaan. Samoin konkurssissa velkojainkokouksen päätöksen moittimista koskeva riitainen hakemusasia on usein luonteeltaan pitkälle samantyyppinen kuin tavallinen riita-asia. Yleisestikin erityisesti silloin, kun asiassa esitetään lukuisia perusteita vaatimukselle ja henkilötodistelua, asian käsittely saattaa vaatia, kuten riita-asia, suullista valmistelua sekä välitöntä, keskitettyä ja suullista pääkäsittelyä. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuin voi ja sen tulisikin päättää, että asian käsittelyä jatketaan riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Sen vuoksi ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, että muussakin riitaisessa hakemusasiassa käräjäoikeus voi päättää, että asian käsittelyä jatketaan riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Näissä muissa tapauksissa säännös jättää myös harkintavaltaa tuomiois-

tuimelle siinä, siirrytäänkö asiassa riita-asiain käsittelyjärjestykseen vai ei.

Vaikka asiassa siirrytään riita-asiain käsittelyjärjestykseen, riita-asiain käsittelyjärjestyksestä ei kuitenkaan voida noudattaa edellä tarkoitetuissa tapauksissa kaikilta osin. Mainituissa esimerkkitapauksissa eikä hakemusasioissa muutoinkaan esimerkiksi yksipuolisen tuomion käyttö voi tulla kysymykseen. Sen vuoksi puheena olevassa momentissa ehdotetaan, että asiaan osallisen laiminlyönnin seurausten osalta noudatetaan kuitenkin asian käsittelylajista riippumatta puheena olevan luvun 7 §:ää ja asian ratkaisemisen osalta 10 §:ää.

5 §. Pykälässä on säännökset asiaan osallisen kuulemisesta hakemuksen johdosta. Ehdotettu säännös vastaa nykyisen lain 11 §:ssä olevia vastaavia säännöksiä. Pykälän toinen virke, joka koskee lausuman antamista suullisesti hakemusasian istunnossa, vastaa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 9 §:n riita-asioita koskevaa säännöstä.

Nykyisessä hakemusasioden käsittelyä koskevassa laissa on kehotuksen tiedoksiantamista koskeva säännösviittaus oikeudenkäymiskaaren asianomaisiin säännöksiin. Erillinen viittaus voidaan tässä yhteydessä jättää pois laista 8 luvun 13 §:n yleinen viittaussäännös huomioon ottaen.

Hakemusasiassa saattaa joskus olla tarpeen varata myös hakijalle tilaisuus antaa kirjallinen lausuma toisen asiaan osallisen lausuman johdosta. Tällaisen lausuman osalta noudetaan soveltuvin osin, mitä riita-asioiden osalta säädetään. Vastaavasti myös muulta asiaan osalliselta voidaan joutua pyytämään uusi kirjallinen lausuma.

6 §. Nykyisessä hakemusasioden käsittelyä koskevassa laissa ei ole säännöstä, josta ilmenisi, mitä tietoja asiaan osallisen pitäisi ilmoittaa lausumassaan hakemuksen johdosta. Pykälän 1 ja 2 momenttiin ehdotetaan otettavaksi tästä säännökset. Säännökset vastaisivat soveltuvin osin ehdotettua 5 luvun 10 §:ssä olevaa riita-asioita koskevaa säännöstä. Pykälän 2 momentin 1—5 kohtien osalta tuomioistuimen antamassa kehotuksessa on kuitenkin todettava, että sanotut kohdat on lausumassa ilmoitettava vain tarvittaessa. Tältä osin sääntely vastaa ehdotettua 8 luvun 2 §:ssä olevaa sääntelyä.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan otettavaksi viittaus 5 luvun 10 §:n 3 momentissa mainittujen tietojen ilmoittamiseen. Kysymys olisi tältä osin vastaavien yhteystietojen ilmoittamisesta kuin mitä vastaajalta edellytetään riita-asioissa.

Siinä tapauksessa, että hakijalta tai muulta asiaan osalliselta pyydetään kirjallista lausumaa asian käsittelyn myöhemmässä vaiheessa, noudatetaan riita-asiain käsittelyä koskevia säännöksiä soveltuvien osin. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että hakijalle tai muulle asiaan osalliselle on ilmoitettava, mistä kysymyksistä häneltä kirjallista lausumaa pyydetään.

7 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan otettavaksi nykyisen hakemusasioden käsittelyä koskevan lain 12 §:n ensimmäistä virkettä vastaava säännös. Pykälän mukaan asia jätetään sillensä, jollei hakija noudata tuomioistuimen antamaa kehotusta antaa kirjallinen lausuma taikka jos hän jää pois hakemusasian istunnosta. Muilla asiaan osallisilla ei siis näissä tapauksissa, niin kuin ei nytkään, ole oikeutta saada asiaa ratkaistuksi hakijan laiminlyötyä hakemuksen jatkamisen.

Pykälän 2 momentin mukaan muun asiaan osallisen laiminlyönti noudattaa kehotusta antaa kirjallinen lausuma tai poisjäänti hakemusasian istunnosta, johon häntä ei ole velvoitettu saapumaan henkilökohtaisesti, ei estäisi asian käsittelyä ja ratkaisua laiminlyönnistä huolimatta. Myös tämä säännös vastaisi nykyisen lain 12 §:n säännöstä.

Nykyisen hakemusasioden käsittelyä koskevan lain 12 §:n 2 ja 3 momentissa on säännökset hakemuksen jättämisestä tutkimatta, jollei hakija noudata hänelle annettua täydennyskehotusta taikka ryhdy muuhun toimenpiteeseen, jonka hän on velvollinen suorittamaan, sekä säännös siitä, että asiaan osalliselle on ilmoitettava laiminlyönnistä aiheutuva seuraamus silloin, kun häntä kehoitetaan antamaan kirjallinen lausuma taikka hänet kutsutaan istuntoon. Nämä säännökset voidaan jättää pois ehdotettavasta luvusta. Niiden asemesta tulisivat sovellettaviksi luvun 13 §:n nojalla soveltuvien osin riita-asioita koskevat vastaavat säännökset.

8 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan hakemusasian istunnossa voidaan asiaa käsitellä myös vain jonkin tai

joidenkin kysymysten selvittämiseksi. Istuntoon kutsutaan ne osalliset, joita kysymys koskee.

Pykälässä tarkoitettu istunto saattaa olla tarpeen esimerkiksi velkajärjestelyasiassa jonkin velkojan tekemän estevähäytteen selvittämiseksi. Nykyisessä laissa ei ole erityisiä säännöksiä tällaisen istunnon järjestämisestä. Tällaiseen istuntoon ei olisi tarpeen kutsua sellaisia asiaan osallisia, jotka eivät ole velkajärjestelyhakemuksen johdosta lainkaan käyttäneet puhevaltaa. Myöskään sellaiset asiaan osalliset, jotka eivät ole vastustaneet velkajärjestelyä, voidaan yleensä, jos väite ei koske kyseessä olevia velkojia, jättää kutsumatta estevähäytteen käsittelyä koskevaan hakemusasian istuntoon. Istunnossa voidaan käsitellä estevähäytettä ja ottaa vastaan tarvittavaa selvitystä. Tämän jälkeen asian käsittelyä voidaan jatkaa kansliassa taikka tarvittaessa uudessa hakemusasian istunnossa. Istunnossa saattaa esimerkiksi osoittautua tarpeelliseksi pyytää hakijalta tai muulta asiaan osalliselta vielä kirjallinen lausuma joistakin istunnossa ilmitulleista seikoista. Tällöin esimerkiksi kysymys velkajärjestelyn aloittamisesta voidaan myöhemmin ratkaista kansliassa taikka asiassa määrätä toimitettavaksi tarvittaessa uusi hakemusasian istunto.

Ehdotetun säännöksen nojalla erillinen hakemusasian istunto voitaisiin tarvittaessa järjestää myös esimerkiksi sen selvittämiseksi, voidaanko tai tuleeko hakemusasiasa antaa väliaikaismääräys. Vaikka ehdotetun 8 luvun 4 §:n mukaisesti esimerkiksi riitaisen lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan hakemuksen käsittelyä on jatkettava riita-asiain käsittelyssä säädetyssä järjestyksessä, voidaan väliaikaismääräystä koskevan asian ratkaisemiseksi järjestää joko erillinen hakemusasian istunto tai sitten 5 luvun 30 §:ssä tarkoitettu pääkäsittely sellaisen kysymyksen käsittelyä varten, joka voidaan ratkaista erikseen.

9 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, milloin hakemusia voidaan käsitellä samassa oikeudenkäynnissä riita- tai rikosasian kanssa. sisällyttämällä tällainen säännös 8 lukuun pyritään selvittämään nykytilannetta. Esimerkiksi lapsen elatusavun vahvistamista tai muuttamista koskeva asia käsitellään tuomioistuimessa riita-asiana.

Epätietoisuutta on toisinaan syntynyt siitä, voidaanko elatusapuasian yhteydessä esitetty vaatimus lapsen huollon muuttamisesta käsitellä elatusapuasian yhteydessä samassa oikeudenkäynnissä käsiteltävistä kanteista ja väliintulosta riita-asiassa koskevien oikeudenkäymiskaaren 18 luvun säännösten perusteella. Toisaalta selvää on, ettei esimerkiksi vireillä olevan hakemusasian yhteyteen voida kumuloida rikosasiaa.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että hakemus- ja riita-asia voidaan eräissä tilanteissa käsitellä samassa oikeudenkäynnissä ja 2 momentissa ehdotetaan, että hakemusia eräissä tilanteissa voidaan käsitellä rikosasian yhteydessä. Ehdotettavilla säännöksillä pyritäisiin tiettyjä tilanteita silmällä pitäen poistamaan tarkoituksenmukaisuusperusteella esteitä eri prosessilajeihin kuuluvien asioiden kumulaatiolta. Ehdotuksen mukaan asioiden yhdistäminen edellyttäisi molemmissa tapauksissa, että asioilla olisi yhteyttä keskenään sekä että niiden käsitteleminen samassa oikeudenkäynnissä kävisi haitatta päinsä. Tällainen yhteys on usein esimerkiksi lapsen elatusta ja huoltoa koskevien asioiden välillä. Samaa asiaa koskeva kanne ja hakemusasia voitaisiin käsitellä yhdessä.

Säännöksellä pyritäisiin lieventämään eri prosessilajien muodollisia rajoja. Ehdotettu sääntely toisi myös tarvittavaa harkintavaltaa asioiden joustavalle käsittelylle. Asioiden yhdistämisen jälkeen tuomioistuimien voisi käyttää esimerkiksi asiaan sopivia uhkia. Soveltuvien osin asian tiettyyn osaan tai tiettyyn asianosaiseen voitaisiin soveltaa tilanteen edellyttämiä säännöksiä.

Hakemusasian yhdistäminen vireillä olevaan riita- tai rikosasiaan ehdotetun säännöksen mukaisesti on viime kädessä tuomioistuimien harkinnassa. Edellytys yhdistämiselle aina myös olisi, että asioiden käsitteleminen yhdessä on tarkoituksenmukaista. Jos tuomioistuimien esimerkiksi epäilee, että asioiden käsitteleminen samassa oikeudenkäynnissä aiheuttaisi pitkittäisi toisen jutun ratkaisemista, voisi tämä olla este asioiden yhdistämiselle. Asiat voitaisiin myös myöhemmin erottaa toistaan, jos se osoittautuisi tarpeelliseksi.

Ehdotetussa pykälässä oikeutettaisiin siinä mainituin edellytyksin hakemusasian yhdistämiseen riita- tai rikosasiaan ja riita-asian

yhdistämiseen hakemusasiaan. Sen sijaan hakemusasian yhteyteen ei voitaisi yhdistää rikosasiaa. Siksi pykälän 2 momentin säännös olisi muotoiltavaksi niin, että rikosasian yhteydessä voidaan siinä mainituin edellytyksin käsitellä hakemusia. Toisinpäin yhdistäminen, eli se, että hakemusasiaan yhdistettäisiin rikosasia, ei olisi edelleenkaan mahdollista. Ehdotettu pykälä ei myöskään oikeuttaisi esimerkiksi hakemusasian ja lähestymiskieltoasian yhdistämistä.

Edellä ehdotetussa 2 luvun 5 §:n 3 momentissa olisi erityissäännös käräjäoikeuden kokoonpanosta näissä yhdistämistilanteissa.

10 §. Ehdotettu pykälä vastaisi nykyisen hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 15 §:n säännöksiä. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi ainoastaan vähäinen kielellinen tarkistus.

11 §. Ehdotettu pykälä hakamusasiassa annettavasta päätöksestä vastaisi nykyisen hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 16 §:ää vähäisin kielellisin muutoksin.

12 §. Ehdotettu pykälä vastaisi nykyisen hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 18 §:ää. Nykyisen lain mukaan hakijalle pitäisi antaa toimituskirjana päätös tai todistus tehdystä toimenpiteestä. Siinä tapauksessa, että asia ratkaistaan päätöksellä, pykälässä ehdotetaan, että hakijalle annetaan kuitenkin toimituskirjana jäljennös päätöksestä eikä päätöskappaletta. Sääntely on yhdenmukainen riita-asioissa annettavaa toimituskirjaa koskevan säännöksen kanssa.

Nykyisessä lainsäädännössä ei ole kattavaa sääntelyä siitä, että molemmille osapuolille olisi ilmoitettava lopulliseen avioeroon tuomitsemisesta. Käytännössä on muun muassa ilmennyt, että yhteisellä hakemuksella lopullista avioeroa hakeneista puolisoista vain toiselle toimitetaan asianomainen toimituskirja. Toinen puoliso on saattanut siten olla pitkäänkin epätietoinen, onko ja milloin puoliso tuomittu avioeroon. Tämän epäkohdan poistamiseksi ehdotetaan tämän lainmuutoksen yhteydessä asian korjaavaa säännöstä avioliittoasetuksen (820/1987) 13 §:n 2 momenttiin.

13 §. Ehdotetussa pykälässä olisi säännös siitä, että hakemusasian käsittelystä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä riita-asian käsittelystä säädetään. Säännös vastaisi

nykyisen hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 20 §:n 1 momenttia.

Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettua lakia säädettäessä riita-asian oikeudenkäyntimenettely poikkesi olennaisesti voimassa olevasta riita-asian oikeudenkäyntimenettelystä. Riita-asian oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen yhteydessä nykyiset riita-asioita koskevat menettelysäännökset tulivat siten hakemusasioita koskien ikään kuin automaattisesti entisten menettelysääntöjen tilalle. Tämä koskee myös nyt ehdotettuja muutoksia riita-asian oikeudenkäyntimenettelyyn. Koska hakemusasiat yleensä koskettavat tavallisia ihmisiä, korostuu niiden osalta keskeisenä seikkana esimerkiksi ehdotetun 5 luvun 18 §:n mukainen tuomioistuimen velvollisuus informoida asiaan osallisia heidän asiansa etenemisestä tuomioistuinkäsittelyssä.

Riita-asian oikeudenkäyntimenettelyn uudistamisen yhteydessä otettiin lakiin säännökset riita-asian haastehakemuksen täydentämisestä, haastehakemuksen tutkimatta jättämisestä ja hylkäämisestä haastetta antamatta. Hakemusasioiden käsittelyä koskevassa nykyisessä laissa on hakemuksen täydentämistä ja tutkimatta jättämistä koskevat säännökset. Näiden säännösten säilyttäminen erikseen hakemusasioita koskien ei siten enää ole tarpeen. Hakemuksen täydentämisen osalta voitaisiin puheena olevan pykälän nojalla soveltaa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 5 §:n haastehakemuksen täydentämistä koskevaa säännöstä. Hakemuksen tutkimatta jättämiseen ja asian ratkaisemiseen vastausta pyytämättä voitaisiin jatkossa vastaavasti soveltaa 5 luvun 6 §:n säännöksiä soveltuvin osin.

Hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 10 §:ssä on säännökset siitä, että kansliaan toimitettu hakemus, jota kansliassa ei voida käsitellä, on siirrettävä istunnossa tapahtuvaan käsittelyyn sekä säännökset siitä, että yhden tuomarin kokoonpanossa istunnossa esitetty hakemus on siirrettävä käsiteltäväksi täysilukuisessa kokoonpanossa, jollei asiaa voida käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa. Tällaiset säännökset eivät enää ole tarpeen. Myös hakemusasioiden kokoonpano sekä se, käsitelläänkö asiaa kansliassa vai istunnossa, määräytyisi siis jatkossa asian laa-

dun ja käsittelyvaiheen perusteella.

Voimassa olevan hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 13 §:ssä on säännökset asiaan osallisen henkilökohtaisesta läsnäolosta. Myöskään tämä säännös ei enää ole tarpeen, vaan sen sijasta sovellettaisiin riita-asioita koskevia vastaavia säännöksiä.

Lain 14 §:ssä on säännökset hakemuksen jatkamisesta silloin, kun asian käsittely lykätään taikka siirretään. Tällainen säännös ei enää ole tarpeen. Jos asianosainen haluaa, että hänen hakemuksensa käsittely keskeytetään, hänen tulee peruuttaa hakemuksensa.

Lain 11 ja 14 §:ssä on tiedoksiantoa koskevia säännöksiä. Erilliset tiedoksiantoa hakemusasioissa koskevat säännökset eivät enää ole tarpeen, vaan myös hakemusasiassa sovellettaisiin riita-asian tiedoksiantomenettelyä ja tiedoksiantokeinoja koskevia säännöksiä.

Lain 17 §:ssä on säännökset hakemusasioissa laadittavasta pöytäkirjasta ja päiväkirjasta sekä asiakirjavihkosta. Tällaiset erityissäännökset eivät enää ole tarpeen, vaan hakemusasioissa noudatettaisiin tältäkin osin soveltuvin osin samoja säännöksiä kuin riita-asioissa.

Lain 19 §:ssä on muutoksenhakua hakemusasioissa koskeva säännös. Kun hakemusasioita koskevat säännökset nyt sijoitetaan oikeudenkäymiskaareen, erillinen muutoksenhakua koskeva säännöskään ei ole enää tarpeellinen.

Hakemusasioiden käsittelyä koskevan lain 21 §:ssä on lisäksi asetuksenantovaltuutusta koskeva säännös. Hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettu asetus (1207/1991) on annettu sanotun valtuutuksen nojalla. Asetuksessa säädetään, että myös asiaan osallinen voi toimittaa kirjallisen lausumansa tuomioistuimen kansliaan postitse tai lähetin välityksellä noudattaen soveltuvin osin eräiden asiakirjojen lähettämisestä tuomioistuimelle annetun lain (248/1965) säännöksiä. Asetuksen säännös samoin kuin voimassa olevassa laissa olevat viittaukset mainittuun eräiden asiakirjain lähettämisestä tuomioistuimelle annettuun lakiin ovat tarpeettomia eikä niitä ehdoteta otettavaksi ehdotettavaan 8 lukuun. Vastaavasti hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettu asetus voidaan kumota. Erillistä ase-

tuksenantovaltuutusta hakemusasioden osalta ei myöskään voida pitää tarpeellisenä.

Hakemusasian istunnossa voidaan tarpeen mukaan kuulla asiaan osallista, todistajaa taikka muuta henkilöä henkilökohtaisesti. Tällaisessa tapauksessa kuultava on kutsuttava tuomioistuimeen vastaavalla uhalla kuin riita-asiassakin. Hakemusasiasa on muutoinkin noudatettava oikeudenkäymiskaaren 17 luvussa olevia riita-asian todistelua koskevia säännöksiä soveltuvin osin.

Pykälä merkitsee, että hakemusasiasa on myös noudatettava prosessinjohtossa soveltuvin osin riita-asioita koskevia säännöksiä, esimerkiksi valmistelussa ehdotettuja 5 luvun 21 §:n säännöksiä.

14 §. Pykälässä säädettäisiin uusien 8 luvun säännösten suhteesta muuhun lainsäädäntöön. Pykälän alkuosasta ilmenisi oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännösten toissijaisuus. Siinä ehdotetaan säädettäväksi, että jos muussa laissa on tämän luvun menettelysäännöksistä poikkeava säännös, sovelletaan sitä. Oikeudenkäymiskaareen ehdotettujen hakemusasioden käsittelyä koskevien säännösten toissijaisuutta koskeva sääntely vastaisi siten pitkälle nykyistä hakemusasioden käsittelyä koskevan lain sääntelyä. Esitys poikkeaisi nykyisestä hakemusasioden käsittelyä koskevan lain toissijaisuutta koskevasta 2 §:n säännöksestä siinä, että ehdotuksen mukaan vain lakitasoiset poikkeukset ehdotetuista hakemusasioden käsittelyä koskevista säännöksistä olisivat mahdollisia.

Oikeudenkäymiskaaren säännösten toissijaisuus on selvää yleisten laintulkintaoppien mukaan, vaikka asiasta ei otettaisi lakiin erityistä säännöstä. Säännös on kuitenkin tarpeen sen selvittämiseksi, etteivät ehdotetut oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännökset ole kuitenkaan kokonaisuudessaan toissijaisia. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka nojalla säännöksiä, joiden mukaan asia tulee käsitellä istunnossa, noudatettaisiin kuitenkin vain, jos asia olisi myös ehdotettavan oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännösten mukaan käsiteltävä istunnossa.

Nykyisessä hakemusasioden käsittelyä koskevan lain 2 §:n 1 momentissa on vastaavasti säännös, jonka mukaan sellaista ennen voimassa olevan lain antamista annettua säännöstä, joka koskee alioikeuden kokoon-

panoa tai yhden tuomarin toimivaltaa taikka edellyttää asian käsittelemistä istunnossa, ei noudateta. Esimerkiksi kuolleeeksi julistamisesta annetusta laissa (15/1901) on säännös, jonka mukaan kadonnut henkilö on kutsuttava tietyksi oikeudenkäyntipäiväksi ilmoittautumaan tuomioistuimelle uhalla, että hänet muutoin voidaan julistaa kuolleeeksi. Tällainen säännös on aikoinaan edellyttänyt asian käsittelyä istunnossa. Ilman nyt puheena olevan kaltaista säännöstä kuolleeeksi julistamista koskevan asian käsittely kansliassa ei olisi mahdollista. Tästä syystä tätä säännöstä vastaava säännös otetaan ehdotettavan lain 8 luvun 14 §:ään.

Voimassa olevan hakemusasioden käsittelyä koskevan lain 2 §:n 2 momentin säännös koskee väliaikaismääräyksen saattamista alioikeuden istunnossa käsiteltäväksi. Tällaista säännöstä on noudatettava ainoastaan silloin, jos asia myös hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain perusteella olisi ollut käsiteltävä istunnossa. Esimerkkinä tällaisesta säännöksestä on hallituksen esityksessä mainittu edelleen voimassa oleva perintökaaren (401/1965) 18 luvun 4 §:n 3 momentti, jonka mukaan tuomari voi, milloin ei ole tuomioistuimen istuntopäivä, määrätä toimitsija huolehtimaan pesästä (HE 90/1985 vp s. 8). Tällainen määräys on lainkohdan mukaan kuitenkin voimassa vain siihen saakka, kun tuomioistuin asiasta päättää. Jollei tällaisen määräyksen antaminen hakemusasioden käsittelyä koskevan lain mukaan ole edellyttänyt asian saattamista istunnossa käsiteltäväksi, mainitun kaltainen määräys on ollut lopullinen hakemusasioden käsittelyä yleisessä alioikeudessa koskevan lainsäädännön tultua voimaan.

Ehdotettu säännös siitä, että säännöksiä, joiden mukaan asia tulee käsitellä istunnossa noudatettaisiin kuitenkin vain, jos asia olisi myös ehdotettavan oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännösten mukaan käsiteltävä istunnossa, kattaisi myös sen tilanteen, jota on tarkoitettu nykyisen lain 2 §:n 2 momentissa. Myös tällöin on lopulta kysymys siitä, tuleeko asia saattaa käräjäoikeuden istuntoon käsiteltäväksi. Ehdotuksen mukaan näin tulisi menetellä vain, jos myös ehdotetut oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksen sitä edellyttäisivät.

Voimassa olevan hakemusasioden käsitte- lyä koskevan lain 2 § on kirjoitettu siten, että 1 päivän toukokuuta 1987 jälkeen ei enää ole voitu antaa voimassa olevasta laista poik- keavia asetuksen taseisia säännöksiä. Myös- kään nyt ehdotettavan lain voimaantulon jäl- keen ei ole mahdollista antaa lain säännöksi- tä poikkeavia menettelysäännöksiä asetuksel- la. Sitä vastoin sellaiset asetuksessa olevat säännökset, jotka on annettu ennen 1 päivää toukokuuta 1987, jäivät nykyisen hakemus- asioiden käsittelyä koskevan lain voimaan tullessa voimaan. Tiedossa ei ole, että voi- massa olisi edelleen asetuksen taseisia sään- nöksiä, jotka poikkeaisivat nykyisistä tai eh- dotettavista hakemusasioden käsittelyä kos- kevista säännöksistä. Tämän vuoksi ei ole enää tarpeellista sisällyttää lakiin vastaavaa sääntelyä. Jos hakemusasioita käsiteltäessä tulee ilmi, että tällaisia säännöksiä on edel- leen voimassa, merkitsee muutos, ettei niitä voitaisi perustuslain 107 §:n mukaan lain kanssa ristiriidassa olevia soveltaa. Tarpeen mukaan on mahdollista nostaa tällainen säännös lain tasolle.

22 luku. Käräjäoikeuden pöytäkirja

11 §. Oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 9 §:n 2 momentissa ja oikeudenkäynnistä ri- kosasioissa annetun lain 11 luvun 8 §:n 2 momentissa on säännös siitä, että käräjäoi- keuden tuomiot kootaan niiden antamisen mukaisessa järjestyksessä erilliseksi tuomio- kirjaksi. Täten tuomiot säilyvät käräjäoikeu- den arkistossa erillisessä tuomiokirjassa. Tuomiokirjojen avulla tuomiot ovat hel- pommin paikannettavissa ja siten niiden avulla esimerkiksi tuomioiden tosiasiallinen julkisuuskin paranee. Samoista käytännön syistä mainitussa 24 luvun 9 §:n 2 momentis- sa säädetään, että tuomiot kootaan tuomiokir- joihin niiden antamisen mukaisessa järjestyk- sessä. Koska tuomiot löytyvät tuomiokirjois- ta, niitä ei ole enää tarpeen kopioida säilytet- täväksi myös toisessa paikassa, eli asiakirja- vihkossa. Kopioinnista aiheutuu tarpeetonta lisätyötä ja kaksinkertaista arkistointia. Kärä- jäoikeuksissa on arkistoitu tuomiot ja asiakir- javihkot erikseen 1 päivästä joulukuuta 1993 lukien. Tätä käytäntöä ei ole arkistojen yh- denmukaisuuden säilyttämiseksi syytä muut-

taa, mutta tuomioiden arkistoinnista myös asiakirjavihkoon voidaan luopua.

Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 18 §:n 1 momentin mukaan käräjäoikeuden on lähe- tettävä niissä asioissa, joista valitetaan, ho- vioikeuteen valitusasiakirjat ja käräjäoikeu- dessa kertynyt asiakirjavihko. Samalla on lä- hetettävä myös jäljennös käräjäoikeuden tuo- miosta tai erilliseksi asiakirjaksi laaditusta päätöksestä. Tuomion tai erillisen päätöksen kopiointi jokaiseen asiaan ei ole tarpeen tä- män säännöksen johdosta senkään vuoksi, et- tä hovioikeuteen menisi asiakirjavihkossa jäl- jennös käräjäoikeuden tuomiosta tai erillises- tä päätöksestä. Jos alkuperäinen tuomio liitet- täisiin asiakirjavihkoon, se menisi tuolloin myös hovioikeuteen, eikä käräjäoikeudessa olisi kyseisestä asiasta muuta kuin diaaritie- dot.

13 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi val- tuutussäännös, jonka nojalla oikeusministeriö voisi tarvittaessa antaa tarkemmat määräyk- set päiväkirjojen ja luetteloiden pitämisestä sekä asiankäsittelyjärjestelmistä ja niistä an- nettavien tallenteiden tietosisällöstä samoin kuin annettavien todistusten, hakemusten, haastehakemusten ja muiden asiakirjojen kaavoista.

Valtuutussäännös on tarpeen, jotta koko maassa käräjäoikeuksien käytännöt asiasta olisivat mahdollisimman yhtenäiset. Samoin jo kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun kan- nalta on tärkeää, että tuomioistuimista annet- tavien todistusten, hakemusten, haastehake- musten ja muiden asiakirjojen kaavat ovat koko maassa yhtenäiset.

Tietosisällön määräämisellä taattaisiin, että diaareista, erilaisista luetteloista ja asiankä- sittelyjärjestelmistä olisi saatavissa ainakin tietty vähimmäismäärä tietoja käsiteltävistä asioista ja niiden käsittelyvaiheista. Samalla oikeusministeriö voisi huolehtia siitä, että niiden tietosisältö esimerkiksi kaikissa kärä- jäoikeuksissa on yhtenäinen. Samoihin pää- määriin pyrittäisiin myös mahdollisilla todis- tusten, hakemusten, haastehakemusten ja muiden asiakirjojen kaavoista määräämisellä. Siten voitaisiin varmistaa myös se, että asia- kirjojen julkisuutta koskevat vaatimukset tu- levat asianmukaisella tavalla huomioiduksi. Esimerkiksi haastehakemusten kaavoista määrääminen voisi myös tulla kysymykseen

otettaessa mahdollisesti laajemmin käyttöön tietoverkkoja hyödyntämällä tapahtuva summaaristen haastehakemuksen toimittaminen käräjäoikeuksille.

24 luku. Tuomioistuimen ratkaisu

2 §. Pykälässä säädetään laillisesta oikeudenkäyntiaineistosta. Lainkohdan 1 momentissa on myös erityissäännös valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä huomioonotettavasta oikeudenkäyntiaineistosta. Koska edellä selostetuista syistä ehdotuksen mukaan valmistelun yhteydessä pidettävästä pääkäsittelystä pääkäsittelymuotona luovutaan, ei erityissäännös olisi enää tarpeen ja se ehdotetaan poistettavaksi momentista.

3 §. Pykälän 2 momentissa säädetään niin sanotusta väittämistaakasta. Sen mukaan asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomiota ei saa perustaa seikkaan, johon asianosainen ei ole vaatimuksensa tai kiistämisen tueksi vedonnut. Tätä momenttia ehdotetaan edellä 5 luvun 10 §:n perusteluissa mainitusta syistä muutettavaksi niin, että myös siinä johdonmukaisesti puhuttaisiin kanteen kiistämisen sijasta kanteen vastustamisesta.

8 §. Ennen riita-asian oikeudenkäyntimenettelyn uudistusta ei oikeudenkäymiskaarsa ollut säännöksiä tuomion antamisesta kansliassa käsittelyn päätyttyä. Tapanä oli, että yleensä tuomio julistettiin heti päätösneuvottelun jälkeen asianosaisten odottaessa. Vain monimutkaisemmissa ja laajemmissa asioissa oli tapana, että juttu lykättiin "lausunnolle" tai tuomion julistamista varten, jolloin puheenjohtaja tai tuomioistuin laati ja kirjoitti tuomion, joka sitten julistettiin lykäysistunnossa. Tähän tuli muutos riitaasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistuksen myötä, kun sallittiin tuomion antaminen kansliassa 14 vuorokauden kuluttua pääkäsittelyn päättymisestä ja erityisesti syystä tätäkin myöhemmin.

Jo vanhan lain aikana oli kahdenlaista käytäntöä siinä, miten tarkasti tuomio valmistettiin ja julistettiin. Osa tuomareista kirjoitti tuomion valmiiksi ennen julistamista ja luki sen sitten sanasta sanaan sellaisenaan. Pöytäkirjassa tuomio oli täsmälleen samansisältöinen kuin julistettu tuomio. Osa tuomareista noudatti sitä tapaa, että tuomio julistettiin

vapaamuotoisemmin, omin sanoin selostaen perusteet ja niiden ajatukset. Kirjoitettu tuomio saattoi olla sisällöltään paremmin muotoiltu kuin istunnossa julistettu tuomio. Tässäkin tapauksessa kuitenkin perusteiden sisältö, ajatukset ja ideat säilyivät muuttumattomina. Ensin mainittu menettelytapa oli luonnollisesti hitaampi, koska se vaati tuomion kirjoittamista lopulliseen muotoonsa sanasta sanaan. Usein tämä tapahtui asianosaisten ja jopa myöhemmin käsiteltävien juttujen asianosaisten odottaessa.

Menettelyuudistusten yhteydessä tuomion julistamista ei ohjattu muutoin kuin mitä oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 8 §:ssä ja sittemmin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:ssä säädetään. Kansliatuomion antamisen mahdollisuus on aiheuttanut sen, että vähänkin aikaa vievässä ja monitahoisemmassa jutussa tuomioistuimet herkästi siirtävät tuomion antamisen kansliassa tapahtuvaksi. Tämä vielä yleensä tapahtuu sille säädetyn määräajan viimeisenä päivänä. Uusista säännöksistä on aiheutunut se, että tuomioistuimet julistavat entistä harvemmin tuomion heti käsittelyn päätyttyä pidetyn päätösneuvottelun jälkeen. Hovioikeuksissa tuomion julistaminen suullisesti on harvinaista.

Tuomion julistamisella heti pääkäsittelyn jälkeen on varsinkin perheoikeudellisissa hakemusasioissa ja tavanomaisissa rikosasioissa tiettyä uskottavuutta ja tuomion tehokkuutta ja merkitystä korostava vaikutus tuomarin julistaessa ratkaisun suoraan 'silmästä silmään'. Tuomion vaikutus ja siihen liittyvä uskottavuuden ja luottamuksen odotus ovat tehokkaampia, kun tuomio julistetaan heti. Asianosaisen kannalta saattaa olla piinallista odottaa useitakin päiviä, jopa viikkoja ratkaisua jutussa, jonka käsittely on päättynyt.

Tuomioistuinten toiminnan kannalta olisi edullista, että tuomiot mahdollisimman usein julistettaisiin välittömästi pääkäsittelyn jälkeen. Jotta tämä olisi käytännössä mahdollista nykyistä useammin, ehdotetaan, että 24 luvun 8 §:n 1 momentin ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n samansisältöisiä säännöksiä muutettaisiin niin, että myös tuomion perustelut voitaisiin selostaa sisällöltään pääpiirteissään, jos asianosaiset siihen suostuvat. Lopullisen tuomion

tarkkoja sanamuotoja voisi näin ollen viimeistellä myöhemmin tuomion puhtaaksikirjoitusvaiheessa. Perustelujen asiallista sisältöä tai uusia perusteluja ei tietenkään voisi enää kirjoitusvaiheessa lisätä. Ehdotetun säännöksen tarkoituksena ei olekaan lieventää tuomion yleistä perusteluvelvollisuutta tai alentaa perustelujen sisältövaatimuksia.

Koska sillä, julistetaanko tuomio heti pääpiirteissään vai odotetaanko viimeistellyn tuomion antamista, voi nimenomaan asianosaisten kannalta olla keskeistä merkitystä, perustelujen pääpiirteittäin julistaminen olisi asianosaisten suostumuksen varaista.

Muutos koskisi tuomion julistamista kaikissa oikeusasteissa. Tuomiolauselman sisältö olisi edelleenkin julistettava faktoiltaan lopullisena, joskaan sitäkään ei olisi tarpeen julistaa sanasta sanaan sen sisältöisenä kuin esimerkiksi tuomiolauselmajärjestelmä sen tuottaa.

26 luku. **Valitusasian käsittelystä hovioikeudessa**

24 §. Voimassa olevassa laissa on säännös asian käsitlemisestä ja käsittelyjärjestyksestä hovioikeuden pääkäsittelyssä. Se vastaa sisällöltään, mitä 6 luvun 2 §:ssä käräjäoikeuden pääkäsittelystä säädetään. Samoilla perusteilla kuin edellä 6 luvun 2 §:n osalta on selostettu ehdotetaan, että hovioikeuden pääkäsittelyä koskeva lainkohta muutettaisiin vastaavasti.

Vaikka käsillä oleva hovioikeuden pääkäsittelyä koskeva lainkohta koskee sekä riita- että rikosasioiden pääkäsittelyä, olisi hovioikeuden pääkäsittelyssä aina tarkoituksenmukaista aloittaa oikeudenkäynti sillä, että hovioikeus selostaisi paitsi, kuten jo nyt säädetään, tarpeellisilta osin käräjäoikeuden ratkaisun, niin lisäksi myös mihin asian valmistelussa on päädytty, sekä tiedustelisi, vastaavatko esitetyt vaatimukset edelleen asianosaisten kantaa.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännös. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Tarkoitus olisi, että uusia säännöksiä ryhdytään soveltamaan vasta lain voimaantulon jälkeen vireille tulevissa asioissa. Sen vuoksi ehdotetaan siirtymäsään-

nöstä, jonka mukaan asia, joka on tullut vireille ennen lainmuutosten voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen ehdotettavan lain voimaan tullessa voimassa olleita menettelysäännöksiä.

Lailla kumottaisiin hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettu laki siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Ehdotetussa uudessa 8 luvun 14 §:ssä säädettäisiin hakemusia koskevien säännösten suhteesta muuhun lainsäädäntöön.

Lisäksi voimaantulo- ja siirtymäsäännöksen 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että jos muussa laissa viitataan asian käsittelyn osalta hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettuun lakiin, noudatetaan asian käsittelyssä hakemusasioden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren säännöksiä.

1.2. **Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa**

11 luku. **Tuomioistuimen ratkaisusta**

7 §. Säännökset tuomion julistamisesta rikosasioissa ovat saman sisältöisiä kuin riitasasioissa. Edellä ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 8 §:n 1 momentin muuttamista siten, että tuomion julistaminen olisi mahdollista entistä useammin. Samasta syystä ehdotetaan, että rikosasioita koskeva säännös muutettaisiin vastaavasti. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että jollei tuomion julistaminen kokonaisuudessaan ole tarpeen, tuomiosta on sitä julistettaessa ilmoitettava sen perustelut ja tuomiolauselma. Asianosaisten siihen suostuessa myös perustelut voidaan tällöin ilmoittaa vain pääpiirteittäin.

1.3. **Konkurssisääntö**

1 d §. Konkurssisäännön 1 d §:n 1 momentissa on yleiset säännökset siitä, minkälaisessa menettelyssä konkurssiasioita käsitellään. Sen mukaan konkurssiasian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain säännöksiä, jollei konkurssisäännöstä muuta johdu. Edelleen momentissa todetaan, että hakemusasioden käsittelystä yleisessä

alioikeudessa annetun lain 5 §:n 1 momentin säännöstä riitaisen hakemusasian käsittelystä täysilukuisen alioikeuden istunnossa sovelletaan vain konkurssiin asettamista sekä velkojainkokouksen päätöksen moittimista koskevassa asiassa.

Ehdotettavien uusien oikeudenkäymiskaaren säännösten johdosta tämä erityissäännös riitaisen hakemusasian käsittelystä täysilukuisen alioikeuden istunnossa tulee tarpeettomaksi. Ehdotettavan oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 3 §:n 3 momentin säännöksen mukaan hakemusasia olisi käsiteltävä hakemusasian istunnossa, jos asiaan osallinen sitä vaatii tai käräjäoikeus asian tai sen osan selvittämiseksi pitää asian käsittelyä hakemusasian istunnossa tarpeellisena. Asia käsitellään yhden tuomarin kokoonpanossa, jollei oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 4 §:n mukaisesti päätetä, että asian käsittelyä jatketaan riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Mainitun 8 luvun 4 §:n mukaisesti tuomioistuin voi riitaisessa hakemusasiassa tarvittaessa päättää, että asian käsittelyä jatketaan riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Jos asian käsittelyä päätetään jatkaa riita-asiain käsittelyjärjestyksessä, noudatettavaksi tulevat yleiset tuomioistuimen kokoonpanoa koskevat säännökset.

Edellä sanotuilla perusteilla ehdotetaan konkurssisäännön 1 d §:n 1 momentti muutettavaksi siten, että siinä todettaisiin ainoastaan, että konkurssiastian käsittelystä noudatetaan soveltuvien osin hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei konkurssisäännöstä muuta johdu.

1.4. Laki yrityksen saneerauksesta

68 §. *Käsittelyjärjestys.* Yrityksen saneerauksesta annetun lain 68 §:ssä on säännökset laissa tarkoitetun asian käsittelyjärjestyksestä. Pykälän 1 momentissa säädetään, että laissa tarkoitettuun asiaan sovelletaan, mitä hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetussa laissa säädetään, mikäli yrityksen saneerauksesta annetusta laista ei johdu muuta. Pykälän 2 momentissa puolestaan säädetään, että menettelyssä esiin tuleva riitainen asian on käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa, paitsi jos asiaan osal-

liset haluavat toisin tai tuomioistuin pitää asiaa selvänä.

Vastaavalla tavalla kuin edellä konkurssisäännön 1 d §:n 1 momentin osalta on todettu, erityissäännös riitaisen yrityksen saneeraukseen liittyvän asian käsittelystä täysilukuisessa alioikeuden istunnossa tulee tarpeettomaksi. Näihinkin asioihin sovellettaisiin ehdotuksen mukaan jatkossa oikeudenkäymiskaaren hakemusasioita koskevia säännöksiä. Ehdotettavan oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 3 §:n 3 momentin säännöksen mukaan hakemusasia olisi käsiteltävä hakemusasian istunnossa, jos asiaan osallinen sitä vaatii tai käräjäoikeus asian tai sen osan selvittämiseksi pitää asian käsittelyä hakemusasian istunnossa tarpeellisena. Asia käsitellään yhden tuomarin kokoonpanossa, jollei oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 4 §:n mukaisesti päätetä, että asian käsittelyä jatketaan riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Mainitun 8 luvun 4 §:n mukaisesti tuomioistuin voi riitaisessa hakemusasiassa tarvittaessa päättää, että asian käsittelyä jatketaan riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Jos asian käsittelyä päätetään jatkaa riita-asiain käsittelyjärjestyksessä, noudatettavaksi tulevat yleiset tuomioistuimen kokoonpanoa koskevat säännökset.

Edellä sanotuilla perusteilla ehdotetaan yrityksen saneerauksesta annetun lain 68 § muutettavaksi siten, että siinä todettaisiin ainoastaan, että yrityssaneerausta koskevan asian käsittelystä noudatetaan soveltuvien osin hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei yrityksen saneerauksesta annetusta laista muuta johdu.

1.5. Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä

49 §. *Käsittelyjärjestys ja toimivaltainen tuomioistuin.* Yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 49 §:ssä on säännökset laissa tarkoitetun asian käsittelyjärjestyksestä. Pykälän 1 momentissa säädetään, että laissa tarkoitettuun asiaan sovelletaan, mitä hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetussa laissa säädetään, mikäli yksityishenkilön velkajärjestelystä annetusta laista ei johdu muuta.

Tämän esityksen mukaan hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettu laki kumottaisiin ja sen tilalle ehdotetaan otettavaksi asiaa koskevat säännökset oikeudenkäymiskaaren 8 lukuun. Tästä syystä yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 49 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti siten, että näiden asioiden käsitteilyyn sovellettaisiin jatkossa oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä.

Yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 49 §:n 2 momentissa puolestaan säädetään, että asia voidaan aina käsitellä istunnossa, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Vaikka hakemusasioden kokoonpanosäännöksiä ehdotetaan muutoin muutettavaksi, on edelleen tarpeen säilyttää se mahdollisuus, että yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa tarkoitettu asia voidaan aina käsitellä yhden tuomarin kokoonpanossa. Tästä syystä pykälän 2 momenttia ei ehdoteta tässä yhteydessä muutettavaksi. Myöskään 3 tai 4 momenttia ei ehdoteta muutettavaksi.

1.6. Laki liiketoimintakiellosta

19 §. *Asian käsittely.* Liiketoimintakiellosta annetun lain 19 §:n 3 momentissa on säännökset laissa tarkoitetun liiketoimintakiellon kumoamista koskevan asian käsittelyjärjestyksestä. Lainkohdassa säädetään, että liiketoimintakiellon kumoamista koskevan hakemuksen käsittelyssä noudatetaan hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettua lakia. Tuomioistuimien huolehtii kuitenkin syyttäjän kuulemiseksi tarpeellisista toimenpiteistä. Syyttäjällä on oikeus hakea muutosta päätökseen, jolla liiketoimintakiello on kokonaan tai osittain kumottu.

Tämän esityksen mukaan hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettu laki kumottaisiin ja sen tilalle ehdotetaan otettavaksi asiaa koskevat säännökset oikeudenkäymiskaaren 8 lukuun. Tästä syystä liiketoimintakiellosta annetun lain 19 §:n 3 momentin säännöstä ehdotetaan muutettavaksi vastaavasti siten, että näiden asioiden käsitteilyyn sovellettaisiin jatkossa oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä. Muilta osin säännös jäisi ennalleen.

Pykälän 2 momentti on kumottu liiketoimintakiellosta annetun lain muuttamisesta

annetulla lailla (1220/1997). Nyt uudistettava 3 momentin säännös ehdotetaan otettavaksi kumotun 2 momentin tilalle uudeksi pykälän 2 momentiksi, jolloin nykyinen 3 momentti kumottaisiin.

1.7. Käräjäoikeuslaki

17 §. Käräjäoikeuslain 17 §:n 1 momentissa on säännöksiä siitä, millaisia asioita käräjäoikeuden laamanni voi määrätä notaarin käsittelemään ja ratkaisemaan. Kyseisen momentin 2 kohdan c alakohdan mukaan laamanni voi määrätä virassa neljä kuukautta olleen notaarin toimimaan käräjäoikeuden puheenjohtajana saamista koskevassa yksinkertaisessa riita-asiassa suullisessa valmistelussa ja valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä.

Tämän esityksen mukaan valmistelun yhteydessä pidettävän pääkäsittelyn käsitteestä luovutettaisiin. Tämän lisäksi oikeudenkäymiskaaren ehdotetaan uutta 5 luvun 27 a §:aa, jonka mukaan tietyin edellytyksin riittainen asia voitaisiin ratkaista yksinomaan kirjallisessa menettelyssä. Näiden uusien säännösten johdosta käräjäoikeuslain 17 §:n 1 momenttiin ehdotetaan kahta muutosta.

Käräjäoikeuslain 17 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi niin, että laamanni voisi määrätä virassa neljä kuukautta olleen notaarin tekemään saamista koskevassa yksinkertaisessa riita-asiassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 27 a §:ssä tarkoitettuja ratkaisuja sekä toimimaan käräjäoikeuden puheenjohtajana saamista koskevassa yksinkertaisessa riita-asiassa suullisessa valmistelussa ja yhden tuomarin pääkäsittelyssä. Muilta osin säännös jäisi ennalleen.

1.8. Ulosottolaki

10 luku. Muutoksenhaku ulosottomiehen menettelyyn

Ulosottolain (37/1895) 10 luvussa säädetään muutoksenhausta ulosottomiehen menettelyyn. Muutosta haetaan valittamalla käräjäoikeuteen.

Ulosottovalituksen käsittelyssä käräjäoikeudessa noudatetaan soveltuvin osin hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettua lakia. Lukuun ehdotetaan tehtäviksi ne muutokset,

taan tehtäviksi ne muutokset, jotka aiheuttavat hakemusioiden käsittelyä koskevan lain kumoamisesta ja hakemusioiden käsittelyä koskevien säännösten ottamisesta oikeudenkäymiskaaren uuteen 8 lukuun.

7 §. *Valituskirjelmän sisältö ja liitteet.* Pykälässä säädetään kärjäoikeudelle osoitettavan valituskirjelmän sisällöstä ja liitteistä. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos, jonka mukaan siinä viitattaisiin kumottavan hakemusioiden käsittelyä koskevan lain sijasta oikeudenkäymiskaaren uuteen 8 lukuun. Momentin mukaan valituskirjelmän sisällöstä ja liitteistä olisi pykälän 1 momentissa säädetyn lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 2 §:ssä säädetään hakemuksesta. Momentin toinen virke jäisi ennalleen.

Ehdotettu momentti ei merkitsisi olennaisia asiallisia muutoksia nykytilaan. Valituskirjelmässä olisi edelleen ilmoitettava mahdollinen oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus. Valituskirjelmään olisi liitettävä ne kirjalliset todisteet, joihin muutoksenhakija vetoaa. Valituskirjelmän laatijan olisi ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa. Valituskirjelmässä olisi myös ilmoitettava soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitettut tiedot, muun muassa muutoksenhakijan prosessiosoite.

13 §. *Käsittely kärjäoikeudessa.* Pykälässä säädetään ulosottovalituksen käsittelystä kärjäoikeudessa. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäviksi ehdotetusta uudesta hakemusioiden sääntelystä johtuvat muutokset. Muutoksenhakemuksen käsittelyssä kärjäoikeudessa noudatettaisiin soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä. Momentissa säilyisi muuttamattomana säännös siitä, että kärjäoikeuden istunto voidaan tarvittaessa pitää luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tuomiopiirissä olevassa muunkin kärjäoikeuden istuntopaikassa. Pykälän 2—5 momentti jäisivät ennalleen. Muutoksenhakemus olisi edelleen käsiteltävä kiireellisenä ja kärjäoikeuden olisi heti päätettävä vaaditusta täytäntöönpanon keskeyttämisestä.

Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi voimassa oleva säännös, jonka mukaan muutoksenhakemusta käsitellessään kä-

rjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Kärjäoikeuden päätösvaltaisuus määräytyisi oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 5 §:n perusteella myös ulosottovalitusta koskevassa asiassa. Kärjäoikeudessa olisi vain puheenjohtaja ulosottovalitusasiassa, jonka käsittelyä ei ole päätetty jatkaa riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Riitaprosessijärjestyksessä käsiteltävän asian valmistelussa olisi myös yksin puheenjohtaja. Samoin pääkäsittelyssä olisi vain puheenjohtaja, jos tuomarina toimii valmistelusta vastannut tuomari eikä asian laatu tai laajuus edellytä asian käsittelyä täysilukuisessa kokoonpanossa. Ulosottovalituksen pääkäsittely voitaisiin siten nykytilasta poiketen toimittaa tarvittaessa kärjäoikeuden täysilukuisessa kokoonpanossa.

Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi voimassa oleva säännös, jonka mukaan muutoksenhakemus käsitellään kärjäoikeuden kansliassa, jollei asiassa kuulla todistajaa tai muuta henkilöä henkilökohtaisesti. Hakemusioiden järjestyksessä käsiteltävän ulosottovalituksen käsittelyn suullisuus määräytyisi soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 3 §:n perusteella. Koska ulosottovalitusasia on säännönmukaisesti riitainen, se olisi käsiteltävä hakemusioiden istunnossa, jos asianosainen sitä vaatii tai kärjäoikeus asian tai sen osan selvittämiseksi pitää asian käsittelyä hakemusioiden istunnossa tarpeellisena. Asianosaisella olisi siten oikeus ulosottovalituksen suulliseen käsittelyyn kärjäoikeudessa. Tätä on pidetty lähtökohtana myös voimassa olevaa säännöstä koskevan hallituksen esityksen perusteluissa (HE 106/1995 vp).

Ulosottovalituksen käsittelyssä kärjäoikeudessa noudatettaisiin muutoinkin soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren ehdotetun 8 luvun säännöksiä. Merkittävin muutos olisi se, että ulosottovalitusta koskevassa asiassa kärjäoikeus voisi oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 4 §:n mukaisesti nimenomaisesti päättää, että asian käsittelyä jatketaan riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Tällöin ulosottovalitusasiassa tulisivat soveltuvin osin noudatettaviksi oikeudenkäymiskaaren 5 luvun säännökset valmistelusta ja 6 luvun säännökset pääkäsittelystä. Tämä mahdollistaisi esimerkiksi nykyistä laajemman suulli-

sen todistelun ulosottovalitusasiassa ja siten saattaisi vähentää tarvetta antaa osoitus täytäntöönpanoriitaan. Tosin jo nykyisin riita-asiain käsittelyä koskevia säännöksiä on voitu noudattaa soveltuvien osin.

Riita-asiain käsittelyjärjestyksen noudattaminen ei kuitenkaan merkitsisi, että ulosottovalitusasian luonne muutoksenhakuasiana muuttuisi. Esimerkiksi ulosottolain 10 luvun 13 §:n 5 momentin säännöstä, jonka mukaan käräjäoikeus voi tarvittaessa tutkia ulosottomiehen ratkaisun oikeellisuuden myös muulta kuin valituksessa ja vastauksessa ilmoitettujen seikkojen osalta, olisi noudatettava myös riitaprosessijärjestyksessä käsiteltävissä ulosottovalitusasiassa. Asianosaisen lainlyönnin seurauksia koskevaa oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 7 §:ää ja asian ratkaisemista koskevaa 10 §:ää olisi noudatettava käsittelyjärjestyksestä riippumatta.

Sellaisessa ulosottovalitusasiassa, jossa päätöstä riita-asiain käsittelyjärjestyksen noudattamisesta ei tehdä, noudatettaisiin so-

veltuvien osien oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 3 ja 5—13 §:n säännöksiä. Tässäkään tapauksessa ulosottovalitus ei olisi hakemusasiasa, vaan muutoksenhakemus. Suullisesti tällainen valitusasia käsiteltäisiin hakemusasian istunnossa. Tällaisessakin asiassa noudatettaisiin 13 §:n nojalla toissijaisesti soveltuvien osien, mitä riita-asian käsittelystä säädetään. Esimerkiksi selvästi perusteeton valitus voitaisiin hylätä oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n 2 momentin mukaisesti vastapuolta kuulematta ja suullista käsittelyä järjestämättä.

2. Voimaantulo

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua siitä, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 15—18 § ja 15 §:n edellä oleva väliotsikko, sellaisina kuin ne ovat, 15, 16 ja 18 § sekä 15 §:n edellä oleva väliotsikko laissa 1052/1991 ja 17 § laissa 595/1993,

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 5 §, 3 luvun 2 §:n 2 momentti, 5 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentti, 5 ja 10 §, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentti, 15 ja 16 §, 17 §:n edellä oleva väliotsikko, 18, 20 — 22 ja 24 §, 6 luvun 2 ja 3 §, 4 §:n 1 momentti ja 9 §, 22 luvun 11 §, 24 luvun 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 2 momentti, 8 §:n 1 momentti sekä 26 luvun 24 §,

sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 5 § mainituissa laeissa 1052/1991 ja 595/1993 sekä laissa 690/1997, 3 luvun 2 §:n 2 momentti laissa 354/1987, 5 luvun 2 §:n 1 momentti, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentti, 15 ja 16 §, 17 §:n edellä oleva väliotsikko, 18, 20—22 ja 24 §, 6 luvun 2 ja 3 §, 4 §:n 1 momentti ja 9 § mainituissa laissa 1052/1991, 5 luvun 2 §:n 2 momentti mainituissa laissa 595/1993, 5 luvun 5 ja 10 § mainituissa laeissa 1052/1991 ja 595/1993, 22 luvun 11 § laissa 1064/1991 sekä 24 luvun 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 2 momentti ja 8 §:n 1 momentti sekä 26 luvun 24 § laissa 165/1998, sekä

lisätään 5 lukuun siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen uusi 15 a—15 d §, 5 luvun 17 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laissa 1052/1991, uusi 2 ja 3 momentti, ja lukuun uusi 27 a §, lakiin siitä lailla 1052/1991 siirretyn 8 luvun tilalle uusi 8 luku sekä 22 lukuun siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen uusi 13 § seuraavasti:

2 luku

Päätösvaltaisuudesta

5 §

Käräjäoikeudessa on vain puheenjohtaja:

1) hakemusasiassa, jonka käsittelyä ei jatketa riita-asiaain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä;

2) valmistelussa;

3) riita-asian pääkäsittelyssä, jos tuomarina toimii valmistelusta vastannut tuomari eikä asian laatu tai laajuus edellytä asian käsittelyä täysilukuisessa kokoonpanossa;

4) otettaessa vastaan todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella; sekä

5) käsiteltäessä erikseen 7 luvun mukaista turvaamistointia koskevaa asiaa.

Käräjäoikeuden on varattava asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun täysilukuisen kokoonpanon tarpeellisuudesta.

Käräjäoikeus voi muun asian yhteydessä käsitellä siihen liittyvää hakemusasiaa tai ottaa vastaan todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella myös täysilukuisessa kokoonpanossa.

3 luku

Käräjäoikeudesta

2 §

Istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella.

5 luku

Riita-asian vireillepano ja valmistelu

2 §

Haastehakemuksessa on ilmoitettava:

- 1) kantajan yksilöity vaatimus;
- 2) seikat, joihin vaatimus perustuu;
- 3) mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka kantaja aikoo kanteensa tueksi esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;
- 4) oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus, jos kantaja pitää sitä aiheellisenä; sekä
- 5) millä perusteella tuomioistuin on toimivaltainen, jos toimivalta ei muutoin ilmene haastehakemuksesta tai siihen liitetyistä asiakirjoista.

Haastehakemuksessa on ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten nimet ja kotipaikat sekä heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä yhteystiedot sekä se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää (prosessiosoite). Asianosaisten sekä todistajan tai muun kuultavan yhteystiedot on myös soveltuvalla tavalla ilmoitettava käräjäoikeudelle. Jos kantaja ei tiedä vastaajan osoitetta, hänen on ilmoitettava, mitä hän on tehnyt osoitteen selvittämiseksi.

5 §

Jos haastehakemus on puutteellinen, kantajaa on kehotettava määräajassa korjaamaan puute, jos korjaaminen on oikeudenkäynnin jatkamiseksi tai vastauksen antamista varten välttämätöntä. Kantajalle on samalla ilmoitettava, millä tavoin haastehakemus on puutteellinen ja että kanne voidaan jättää tutkimatta tai hylätä, jos kantaja ei noudata kehotusta.

Tuomioistuin voi erityisestä syystä pidentää 1 momentissa tarkoitettua määräaika.

Haastehakemuksen täydentämistä voidaan pyytää ja täydentämiselle asetettua määräaika pidentää myös puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen. Kanne ei kuitenkaan saa jättää 6 §:n 1 momentin nojalla tutkimatta, vaikka kantaja ei noudata hänelle näin annettua täydennyskehotusta.

10 §

Haasteessa vastaajaa kehotetaan vastauksessaan:

- 1) ilmoittamaan, myöntääkö hän kanteen vai vastustaako hän sitä;
- 2) vastustaessaan kannetta esittämään sellaiset perusteet vastustamiselle, joilla on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta;
- 3) ilmoittamaan mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka hän aikoo vastauksensa tueksi esittää, ja mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;
- 4) esittämään vaatimuksensa oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta, jos hän pitää sitä aiheellisenä;

5) liittämään vastaukseen asiakirja, johon kanteen vastustaminen perustuu, alkuperäisenä tai jäljennöksenä ja ne kirjalliset todisteet, joihin vastauksessa vedotaan; sekä

6) tekemään väitteensä siitä, ettei tuomioistuin voi ottaa asiaa tutkittavaksi.

Käräjäoikeus voi lisäksi kehoittaa vastaajaa lausumaan vastauksessaan jostakin erityisestä kysymyksestä.

Haasteessa vastaajaa on kehotettava ilmoittamaan laillisen edustajansa tai asiamiehensä yhteystiedot sekä myös se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää (prosessiosoite). Haasteessa on ilmoitettava, että asiakirja voidaan antaa asianosaiselle tiedoksi lähettämällä se hänen vastauksessaan ilmoittamaansa prosessiosoiteeseen. Vastaajan on myös ilmoitettava omat sekä todistajan tai muun kuultavan yhteystiedot soveltuvalla tavalla käräjäoikeudelle.

Haasteessa on lisäksi ilmoitettava, että kirjallisena annettava vastaus on asianosaisen tai, jollei hän itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava ja että laatijan on ilmoitettava ammattinsa ja kotipaikkansa.

13 §

Jos vastaaja, jota on kehotettu vastaamaan kirjallisesti asiassa, jossa sovinto on sallittu,

1) ei ole antanut pyydettyä vastausta määräajassa tai

2) ei ole esittänyt vastauksessaan kanteen vastustamiselle perustetta tai vetoaa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen,

asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta. Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne hylätään tuomiolla.

14 §

Jos 1 momentissa tarkoitettussa asiassa vastaaja

- 1) ei ole antanut pyydettyä vastausta,
- 2) ei ole esittänyt todennäköisiä syitä kanteen vastustamisen tueksi tai
- 3) ei ole esittänyt lainvoimaista tuomiota, juoksevaa velkakirjaa, vekseliä tai shekkiä, jota voidaan käyttää kuittaukseen, asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta.

Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne hylätään tuomiolla.

15 §

Jollei asiaa ole 13 tai 14 §:n nojalla ratkaistu, valmistelua on jatkettava kirjallisesti tai suullisesti istunnossa (valmisteluistunto) taikka asia on siirrettävä suoraan pääkäsitteelyyn sen mukaan kuin jäljempänä säädetään.

15 a §

Jatkaessaan valmistelua kirjallisesti tuomioistuin voi katsoessaan sen aiheelliseksi kehottaa asianosaista toimittamaan tuomioistuimeen kirjallisen lausuman. Tällöin tuomioistuimen on määrättävä, mistä kysymyksestä asianosaisen on lausuttava. Asianosaista ei kuitenkaan saa kehottaa toimittamaan kirjallista lausumaa useammin kuin kerran, ellei siihen ole erityistä syytä.

15 b §

Jos 19 §:ssä säädetty valmistelun tavoitteet on asian kirjallisessa valmistelussa saavutettu niin, ettei valmistelua ole tarkoituksenmukaista jatkaa valmisteluistunnossa, tuomioistuin voi siirtää asian suoraan pääkäsitteelyyn varattuaan asianosaisille tilaisuuden lausua käsityksensä valmisteluistunnon tarpeetto-

muudesta.

15 c §

Valmisteluistunnossa, johon tuomioistuin kutsuu asianosaiset, asian käsittelyä jatketaan suullisesti siitä, mihin kirjallisessa valmistelussa on päädytty.

Tuomioistuimen on istunnon alussa selostettava, mistä asiassa on kysymys ja mihin kirjallisessa valmistelussa on päädytty. Lisäksi tuomioistuimen on tehtävä 19 §:ssä säädettyjen valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeelliset kysymykset.

Istunnossa asianosainen ei saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle oikeudenkäyntikirjelmää tai muuta kirjallista lausumaa. Asianosainen saa suullisessa esityksessään tarkoituksenmukaisella tavalla hyödyntää kirjallisessa valmistelussa esitettyä oikeudenkäyntiaineistoa ja käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tueksi.

Suullinen valmistelu on pyrittävä saattamaan loppuun viivytyksettä yhdessä istunnossa.

15 d §

Valmisteluistunto voidaan pitää myös puhelimitse tai käyttäen muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa, jossa istuntoon osallistuvilla on puheyhteys keskenään, jos se on istunnossa käsiteltävien kysymysten laatu ja laajuus huomioon ottaen 19 §:ssä säädettyjen valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi tarkoituksenmukaista. Tällöin 12 luvun säännöksiä asian ratkaisemisesta asianosaisen poissaolon perusteella ei sovelleta.

16 §

Kutsun tai kehotuksen yhteydessä asianosaiselle on ilmoitettava, mikä seuraamus 12 luvun perusteella voi aiheutua siitä, että asianosainen ei saavu istuntoon tai anna kirjallista lausumaa. Jos asianosaisen on saavuttava istuntoon, hänelle on samalla ilmoitettava, minä päivänä ja kellonaikana sekä missä istunto pidetään.

Valmistelun tavoitteet ja sisältö

17 §

Tuomioistuimen on tarvittaessa varattava

asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä siitä, miten asian valmistelu tulisi järjestää.

Valmistelu on saatettava loppuun viivytyksettä. Asianosaisen on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittely hänen laiminlyöntinsä vuoksi viivästy.

18 §

Tuomioistuimen on valmistelun kuluessa huolehdittava siitä, että asianosaisille ilmoitetaan asian valmistelusta vastaava tuomari ja muut tarvittavat tiedot asian käsittelyn edistymisestä. Asianosaisille on aina ilmoitettava:

1) kantajalle asian vireilletulosta, haasteen antamisesta ja vastaukselle asetetusta määräajasta ja sen mahdollisesta pidennyksestä; sekä

2) kirjallisen lausuman pyytämisestä vastapuolelta ja mahdollisesta määräajan pidentyksestä.

Tuomioistuimen on viipymättä vastauksen saapumisen jälkeen annettava asianosaisille arvio käsittelyn tulevasta aikataulusta.

Huolehtiessaan 1 ja 2 momentissa säädettyistä velvollisuuksistaan tuomioistuin voi käyttää puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa. Kirjallinen vastaus tai lausuma on annettava heti tiedoksi muille asianosaisille.

Tässä pykälässä tarkoitettuja ilmoituksia ja arviota ei tarvitse tehdä tämän luvun 3 §:ssä tarkoitetussa asiassa, joka ratkaistaan 13 tai 14 §:n nojalla valmistelua jatkamatta, eikä hakemusasiassa, ellei sen käsittelyä ole päätetty jatkaa riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä.

20 §

Asianosaisen on valmistelussa viipymättä esitettävä vaatimuksensa ja niiden perusteet sekä lausuttava siitä, mitä vastapuoli on esittänyt. Lisäksi hänen on ilmoitettava kaikki todisteet, jotka hän haluaa esittää, ja mitä hän aikoo kullakin todisteella näyttää toteen. Hänen on lisäksi esitettävä kaikki kirjalliset todisteet, joihin hän vetoaa.

Asianosaisen on lisäksi vastapuolen pyynnöstä ilmoitettava, onko hänen hallussaan sellainen vastapuolen riittävästi yksilöimä kirjallinen todiste tai esine, jolla voi olla merkitystä asiassa.

21 §

Tuomioistuimen on valmistelussa huolehdittava 19 §:ssä säädettyjen tavoitteiden toteutumisesta ja siitä, että asianosaiset mainitsevat kaikki seikat, joihin he haluavat vedota.

Jos asianosaisen kirjallinen tai suullinen lausuma on epäselvä tai puutteellinen, tuomioistuimen on tehtävä hänelle asian selvittämistä varten tarpeelliset kysymykset.

Tuomioistuimen tulee valvoa, ettei asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta.

22 §

Asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomioistuin voi tarvittaessa kehottaa asianosaista täyttämään määräajassa 20 §:n 1 momentissa tarkoitetut velvollisuutensa uhalla, ettei hän määräajan jälkeen saa vedota uuteen vaatimukseen tai seikkaan taikka ilmoittaa uutta todistetta, ellei hän saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevistä syistä.

24 §

Tuomioistuimen on valmistelun kuluessa tehtävä kirjallinen yhteenveto asianosaisten vaatimuksista, niiden perusteista sekä tarvittaessa todisteista ja siitä mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen.

Jos asia ratkaistaan valmistelussa 13, 14 tai 27 §:n mukaisesti, yhteenvetoa ei laadita, ellei siihen ole erityistä syytä.

Yhteenveto on tehtävä jo ennen valmistelutuntoa, jos sen voidaan katsoa edistävän suullisen valmistelun toimittamista. Valmistelun edetessä yhteenvetoa tulee tarvittaessa täydentää.

Yhteenveto voidaan tehdä suullisesti, jos asian laatu tai laajuus huomioon ottaen kirjallista yhteenvetoa voidaan pitää tarpeettomana. Lisäksi kirjallista yhteenvetoa voidaan täydentää suullisesti. Jos riitainen asia ratkaistaan 27 a §:n nojalla istuntoa toimittamatta tai asia kirjallisen valmistelun jälkeen siirretään suoraan pääkäsittelyyn, yhteenveto on laadittava kirjallisesti.

Asianosaisille on varattava tilaisuus lausua käsityksensä yhteenvedosta.

27 a §

Riitainen asia voidaan ratkaista yksin kir-

jallisen valmistelun perusteella, jos asia on laadultaan sellainen, ettei sen ratkaiseminen edellytä pääkäsittelyn toimittamista eikä kukaan asianosaisista vastusta asian ratkaisemista kirjallisessa menettelyssä.

6 luku

Riita-asian pääkäsittely

2 §

Pääkäsittelyssä asia käsitellään seuraavassa järjestyksessä:

1) istunnon alussa tuomioistuimen on lyhyesti selostettava, mihin asian valmistelussa on päädytty, sekä tiedusteltava, vastaavatko valmistelussa esitetyt vaatimukset edelleen asianosaisten kantaa;

2) asianosaisten on vuorollaan perusteltava kantaansa ja lausuttava vastapuolen perustelujen johdosta;

3) tuomioistuimen on otettava vastaan todistelu; sekä

4) asianosaisten on esitettävä loppulausuntonsa.

Asianosaisten kuulustelu todistelutarkoituksessa on toimitettava ennen kuin muuta suullista todistelua otetaan vastaan siitä kysymyksestä, jota kuulustelu koskee. Tuomioistuin voi määrätä, että tiettyä seikkaa koskeva todistelu otetaan vastaan ennen muuta todistelua.

Edellä 1 ja 2 momentissa säädetystä järjestyksestä saadaan kuitenkin tarvittaessa poiketa.

3 §

Pääkäsittely on suullinen. Asianosaisen ei saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle kirjallista lausumaa taikka muutoinkaan esittää asiaa kirjallisesti.

Asianosainen saa kuitenkin lukea asiakirjasta vaatimuksensa sekä suorat viittaukset oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen sekä sellaisiin asiakirjoihin, joita pelkästään suullisesti esitettyinä on vaikeata ymmärtää. Lisäksi hän saa käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tueksi.

Valmistelussa laadittuun kirjalliseen yhteenvetoon saadaan pääkäsittelyssä tukeutua tarkoituksenmukaisella tavalla.

4 §

Jos asianosainen pääkäsittelyssä esittää muita kuin valmistelussa esittämiään vaatimuksia tai perusteita, tai kun asianosainen selittää, että hän ei voi tai halua lausua mitään asiassa, tuomioistuimen on tarvittaessa asiakirjoista selostettava, mitä asianosainen on valmistelussa lausunut.

9 §

Asianosainen ei saa asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen seikkaan, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, ellei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevistä syistä.

Asianosainen ei saa asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen todisteeseen, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, ellei voida olettaa, että hänen menettelynsä johtuu pätevistä syistä.

8 luku

Hakemusasioiden käsittely

1 §

Hakemusasia pannaan vireille kärjäoikeuden kansliaan toimitettavalla kirjallisella hakemuksella. Hakemus saadaan esittää suullisesti, jos asia selvästi käy ilmi esitetyistä asiakirjoista. Hakemusasia voidaan panna vireille myös kärjäoikeuden istunnossa.

Tämän luvun säännöksiä sovelletaan kärjäoikeudessa myös sellaisten hakemusasioiden käsittelyyn, jotka kärjäoikeus voi ottaa käsiteltäväkseen ilmoituksesta tai omasta aloitteestaan.

Asia tulee vireille, kun hakemus esitetään kansliassa tai istunnossa.

2 §

Hakemuksessa on ilmoitettava hakijan yksilöity vaatimus tai pyytämä toimenpide. Lisäksi hakemuksessa on ilmoitettava tarvittaessa:

1) seikat, joihin vaatimus tai pyydetty toimenpide perustuu;

2) todisteet, jotka hakija vaatimuksensa tai vaatimansa toimenpiteen tueksi aikoo esittää,

sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;

3) oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus; sekä

4) millä perusteella tuomioistuin on toimivaltainen.

Hakemukseen on liitettävä ne kirjalliset todisteet, joihin hakija vetoaa.

Hakemuksessa on ilmoitettava myös 5 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitetut tiedot. Hakemus on hakijan tai, jollei hän itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava. Laatijan on samalla ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa.

3 §

Hakemusasia käsitellään kirjallisesti kansliassa tai suullisesti hakemusasian istunnossa.

Hakemusasia on käsiteltävä hakemusasian istunnossa, jos asiassa kuullaan asiaan osallista tai todistajaa taikka muuta henkilöä henkilökohtaisesti.

Riitainen hakemusasia on käsiteltävä hakemusasian istunnossa, jos asiaan osallinen sitä vaatii tai käräjäoikeus asian tai sen osan selvittämiseksi pitää asian käsittelyä hakemusasian istunnossa tarpeellisena.

4 §

Jos kysymys on 2 luvun 1 §:n 2 momentin 1, 2, 4 tai 5 kohdassa tarkoitetusta hakemusasiasta, joka on riitainen, asian käsittelyä on jatkettava riita-asiaa käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Muussa riitaisessa hakemusasiassa käräjäoikeus voi päättää, että asian käsittelyä jatketaan riita-asiaa käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Asian käsittelyajasta riippumatta noudatetaan kuitenkin asiaan osallisen laiminlyönnin seurauksia koskevaa tämän luvun 7 §:ää ja asian ratkaisemista koskevaa 10 §:ään.

5 §

Jos hakemusasiassa on varattava asiaan osalliselle tilaisuus tulla kuulluksi, käräjäoikeuden on kehotettava häntä antamaan kirjallinen lausuma hakemuksen johdosta. Jos voidaan olettaa, että lausuman antaminen suullisesti nopeuttaa asian käsittelyä, asiaan osallista voidaan kehottaa antamaan lausumansa

suullisesti hakemusasian istunnossa.

6 §

Asiaan osallista kehotetaan lausumassaan ilmoittamaan kantansa hakemukseen tai pyydettyyn toimenpiteeseen. Lisäksi asiaan osallista kehotetaan tarvittaessa:

1) esittämään perusteet vastustamiselle;

2) ilmoittamaan todisteet, jotka hän aikoo esittää, ja mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;

3) esittämään vaatimuksensa oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta;

4) liittämään lausumaansa ne kirjalliset todisteet, joihin hän vetoaa; sekä

5) tekemään väitteensä siitä, ettei tuomioistuin voi ottaa asiaa tutkittavaksi.

Asiaan osallista on myös kehotettava ilmoittamaan 5 luvun 10 §:n 3 momentissa tarkoitetut tiedot. Lausuma on antajan tai, jollei hän itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava. Laatijan on samalla ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa.

7 §

Jos hakija ei noudata tuomioistuimen kehoitusta antaa kirjallista lausumaa tai jää pois hakemusasian istunnosta, asia jätetään silleen.

Jos muu asiaan osallinen ei noudata tuomioistuimen kehoitusta antaa kirjallista lausumaa tai jää pois hakemusasian istunnosta, johon häntä ei ole velvoitettu saapumaan henkilökohtaisesti, asia voidaan käsitellä ja ratkaista hänen laiminlyönnistään huolimatta.

8 §

Hakemusasian istunnossa asiaa voidaan käsitellä yksinomaan jonkin tai joidenkin kysymysten selvittämiseksi. Istuntoon kutsutaan ne asiaan osalliset, joita käsittely koskee. Käsittelyä voidaan istunnon jälkeen jatkaa kansliassa tai uudessa istunnossa.

9 §

Hakemusasia ja riita-asia voidaan käsitellä samassa oikeudenkäynnissä, jos asioilla on yhteyttä keskenään ja niiden käsitteleminen yhdessä käy haitatta päinsä.

Hakemusasia voidaan käsitellä rikosasian yhteydessä, jos asioilla on yhteyttä keske-

nään ja niiden käsitteleminen yhdessä käy piteestä.

10 §

Hakemusasia ratkaistaan päätöksellä tai tekemällä hakemuksessa tarkoitettu muu toimenpide.

Päätös laaditaan erilliseksi asiakirjaksi. Päätöksessä tulee olla tuomioistuimen nimi, päätöksen antamispäivä ja -paikka, asiaan osallisten nimet sekä lyhyt selostus asiasta, perustelut, sovelletut lainkohdat ja lopputulos. Jos hakemus hyväksytään eikä asia ole ollut riittävä eikä täydellisen päätöksen laatimiseen ole muuta erityistä syytä, päätökseen ei tarvitse sisältyä selostusta asiasta eikä perusteluja.

Jos asia ratkaistaan tekemällä hakemuksessa tarkoitettu toimenpide, siitä laaditaan todistus. Tällainen todistus samoin kuin päätös, johon ei sisälly selostusta asiasta eikä perusteluja, voidaan myös kirjoittaa tai liittää hakemukseen tai sen perusteena olevaan asiakirjaan.

11 §

Hakemusasian ratkaisu annetaan kansliassa tai julistetaan istunnossa. Päätös saadaan antaa kansliassa myös istunnossa käsitellyssä laajassa tai vaikeassa asiassa, jos päätöstä ei tuomioistuimen jäsenten neuvottelun tai päätöksen laatimisen vuoksi voida julistaa heti käsittelyn päätyttyä.

Kansliassa päätös on annettava viimeistään neljäntenätoista päivänä kansliassa tai istunnossa toimitetun käsittelyn päättymisestä. Käsittelyn päättyessä saapuvilla olevalle asiaan osalliselle on ilmoitettava päätöksen antamispäivä. Asiaan osalliselle, joka ei ole käsittelyn päättyessä saapuvilla, päätöksen antamispäivä on ilmoitettava kirjallisesti hyvässä ajoin ennen sen antamista, jos hakemusasia on ratkaistu toisin kuin hakija tai muu asiaan osallinen on pyytänyt.

Silloin kun päätöksen antamispäivä 2 momentin mukaisesti on ilmoitettava asiaan osalliselle, päätöksen on antamispäivästä oltava kansliassa nähtävänä.

12 §

Toimituskirjana hakijalle annetaan jäljennös päätöksestä tai todistus tehdystä toimen-

13 §

Hakemusasian käsittelystä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä riita-asian käsittelystä säädetään.

14 §

Jos muussa laissa on tämän luvun menettelysäännöksistä poikkeava säännös, sovelletaan sitä. Säännöksiä, joiden mukaan asia tulee käsitellä istunnossa, noudatetaan kuitenkin vain, jos asia myös tämän luvun säännösten mukaan on käsiteltävä istunnossa.

22 luku

Käräjäoikeuden pöytäkirja

11 §

Pöytäkirjasta ja kertyneistä asiakirjoista muodostetaan asiakirjavihko.

13 §

Tarkemmat määräykset päiväkirjojen ja lueteloiden pitämisestä sekä asiankäsitteilyjärjestelmistä ja niistä annettavien tallenteiden tietosisällöstä samoin kuin annettavien todistusten, hakemusten, haastehakemusten ja muiden asiakirjojen kaavoista antaa tarvittaessa oikeusministeriö.

24 luku

Tuomioistuimen ratkaisu

2 §

Tuomiossa saadaan ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä. Jos asiassa on toimitettu uusi pääkäsittely, saadaan tuomiossa ottaa huomioon vain se, mitä on esitetty tässä käsittelyssä. Tuomiossa saadaan kuitenkin ottaa huomioon myös se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyä 6 luvun 14 §:n nojalla täydennettäessä.

3 §

Asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomiota ei saa perustaa seikkaan, johon asianosainen ei ole vaatimuksensa tai vastustamisensa tueksi vedonnut.

8 §

Päätösneuvottelu on pidettävä heti pääkäsittelyn päätyttyä tai viimeistään seuraavana arkipäivänä. Päätösneuvottelun päätyttyä asiassa on julistettava tuomio. Jollei tuomion julistaminen kokonaisuudessaan ole tarpeen, tuomiosta on sitä julistettaessa ilmoitettava sen perustelut ja tuomiolauselma. Asianosaisten siihen suostuessa perustelut voidaan tällöin ilmoittaa ainoastaan pääpiirteittäin. Jos tuomiosta on äänestetty, siitä on ilmoitettava julistamisen yhteydessä.

26 luku

Valitusasian käsittelystä hovioikeudessa

24 §

Pääkäsittelyssä asia käsitellään seuraavassa järjestyksessä:

1) istunnon alussa tuomioistuimen on tarpeellisilta osiltaan selostettava käräjäoikeuden ratkaisu ja se mihin asian valmistelussa on päädytty, sekä tiedusteltava, vastaavanko

valmistelussa esitetyt vaatimukset edelleen asianosaisten kantaa;

2) valittajan ja vastaajan on vuorollaan perusteltava kantaansa ja lausuttava vastapuolen perustelujen johdosta;

3) tuomioistuimen on otettava vastaan todistelu; sekä

4) valittajan ja vastaajan on esitettävä lop-pulausuntonsa.

Edellä 1 momentissa säädetystä järjestyksestä saadaan kuitenkin tarvittaessa poiketa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-ta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomiois-tuimessa noudattaen tämän lain voimaan tul-lessa voimassa olleita säännöksiä.

Tällä lailla kumotaan hakemusasioiden kä-sittelystä yleisessä alioikeudessa 30 päivänä huhtikuuta 1986 annettu laki (307/1986) sii-hen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Jos muualla laissa säädetään, että asia käsi-tellään siinä järjestyksessä kuin hakemusasi-oiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa an-netussa laissa säädetään, noudatetaan asian käsittelyssä hakemusasioiden käsittelyä kos-kevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun sään-nöksiä.

2.

Laki**oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11 päivänä heinäkuuta 1997 annetun lain (689/1997) 11 luvun 7 §:n 1 momentti seuraavasti:

11 luku

Tuomioistuimen ratkaisusta

7 §

Päätösneuvottelu on pidettävä heti pääkäsittelyn päätyttyä tai viimeistään seuraavana päivänä. Päätösneuvottelun päätyttyä asiassa on julistettava tuomio. Jollei tuomion julistaminen kokonaisuudessaan ole tarpeen, tuomiosta on sitä julistettaessa ilmoitettava sen perustelut ja tuomiolauselma. Asian-

osaisten siihen suostuessa perustelut voidaan tällöin ilmoittaa ainoastaan pääpiirteittäin. Jos tuomiosta on äänestetty, siitä on ilmoitettava tuomion julistamisen yhteydessä.

—————
 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki**konkurssisäännön 1 d §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 9 päivänä marraskuuta 1868 annetun konkurssisäännön (31/1868) 1 d §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1027/1993, seuraavasti:

1 d §

Konkurssiasian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei tästä laista muuta johdu.

—————
 Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4.

Laki**yrityksen saneerauksesta annetun lain 68 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yrityksen saneerauksesta 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (47/1993) 68 § seuraavasti:

68 §

Käsittelyjärjestys

Tässä laissa tarkoitetun asian käsittelyssä noudatetaan hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei tästä laista muuta johdu.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

5.

Laki**yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 49 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (57/1993) 49 §:n 1 momentti seuraavasti:

49 §

Käsittelyjärjestys ja toimivaltainen viranomainen

Tässä laissa tarkoitetun asian käsittelyssä noudatetaan hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei tästä laista muuta johdu.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

6.

Laki**liiketoimintakiellosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan liiketoimintakiellosta 13 päivänä joulukuuta 1985 annetun lain (1059/1985) 19 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 311/1986, sekä
lisätään 19 §:ään siitä lailla 1220/1997 kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti seuraavasti:

19 §

Asian käsittely

keus hakea muutosta päätökseen, jolla liiketoimintakiello on kumottu.

Liiketoimintakiellon kumoamista koskevan asian käsittelyssä noudatetaan hakemusasioden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskäärin 8 luvun säännöksiä. Tuomioistuin huolehtii kuitenkin syyttäjän kuulemiseksi tarpeellisista toimenpiteistä. Syyttäjällä on oi-

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

7.

Laki**käräjäoikeuslain 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetun käräjäoikeuslain (581/1993) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1326/1994, seuraavasti:

17 §

Laamanni voi määrätä:

1) virassa kaksi kuukautta olleen notaarin käsittelemään ja ratkaisemaan käräjäoikeuden kansliassa:

a) lainhuudatus- ja kiinnitysasioita;

b) hakemusasioita;

c) oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 ja 14 §:ssä tarkoitettuja asioita; sekä

2) virassa neljä kuukautta olleen notaarin tekemään saamista koskevassa yksinkertaisessa riita-asiassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 27 a §:ssä tarkoitettuja ratkaisuja sekä toimimaan käräjäoikeuden puheenjohtajana:

a) yhden tuomarin istunnossa hakemusasiasa;

b) yhden tuomarin istunnossa rikosasiassa ja sakon muuntorangaistusasiassa, ei kuitenkaan käsiteltäessä pakkokeinolain (450/1987) mukaisia vangitsemis- ja matkustuskieltoasioita; ja

c) saamista koskevassa yksinkertaisessa riita-asiassa suullisessa valmistelussa ja yhden tuomarin pääkäsittelyssä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

8.

Laki**ulosottolain 10 luvun 7 ja 13 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 10 luvun 7 §:n 2 momentti ja 13 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 197/1996, seuraavasti:

10 luku

13 §

Muutoksenhaku ulosottomiehen menettelyyn

Käsittely käräjäoikeudessa

7 §

Valituskirjelmän sisältö ja liitteet

Muutoksenhakemuksen käsittelyssä käräjäoikeudessa noudatetaan soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä. Käräjäoikeuden istunto voidaan tarvittaessa pitää 2 §:n 1 momentissa tarkoitetussa tuomiopiirissä olevassa muunkin käräjäoikeuden istuntopaikassa.

Valituskirjelmän sisällöstä ja liitteistä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 2 §:ssä säädetään hakemuksesta. Valituskirjelmästä ja siihen liitetyistä asiakirjoista ei tarvitse antaa jäljennöksiä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Helsingissä 20 päivänä huhtikuuta 2001

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

1.

Laki**oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan oikeudenkäymiskaaren 6 luvun 15—18 § ja 15 §:n edellä oleva väliotsikko, sellaisina kuin ne ovat, 15, 16 ja 18 § sekä 15 §:n edellä oleva väliotsikko laissa 1052/1991 ja 17 § laissa 595/1993,

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 5 §, 3 luvun 2 §:n 2 momentti, 5 luvun 2 §:n 1 ja 2 momentti, 5 ja 10 §, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentti, 15 ja 16 §, 17 §:n edellä oleva väliotsikko, 18, 20—22 ja 24 §, 6 luvun 2 ja 3 §, 4 §:n 1 momentti ja 9 §, 22 luvun 11 §, 24 luvun 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 2 momentti, 8 §:n 1 momentti sekä 26 luvun 24 §,

sellaisina kuin ne ovat, 2 luvun 5 § mainituissa laeissa 1052/1991 ja 595/1993 sekä laissa 690/1997, 3 luvun 2 §:n 2 momentti laissa 354/1987, 5 luvun 2 §:n 1 momentti, 13 §:n 1 momentti, 14 §:n 2 momentti, 15 ja 16 §, 17 §:n edellä oleva väliotsikko, 18, 20—22 ja 24 §, 6 luvun 2 ja 3 §, 4 §:n 1 momentti ja 9 § mainituissa laeissa 1052/1991, 5 luvun 2 §:n 2 momentti mainituissa laeissa 595/1993, 5 luvun 5 ja 10 § mainituissa laeissa 1052/1991 ja 595/1993, 22 luvun 11 § laissa 1064/1991 sekä 24 luvun 2 §:n 1 momentti, 3 §:n 2 momentti ja 8 §:n 1 momentti sekä 26 luvun 24 § laissa 165/1998, sekä

lisätään 5 lukuun siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen uusi 15 a—15 d §, 5 luvun 17 §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 1052/1991, uusi 2 ja 3 momentti, ja lukuun uusi 27 a §, lakiin siitä lailla 1052/1991 siirretyn 8 luvun tilalle uusi 8 luku sekä 22 lukuun siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen uusi 13 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

Päätösvaltaisuudesta

5 §

Käräjäoikeudessa on vain puheenjohtaja:

- 1) valmistelussa ja riita-asian valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä;
- 2) otettaessa vastaan todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella; sekä
- 3) käsiteltäessä erikseen 7 luvun mukaista turvaamistointia koskevaa asiaa.

Käräjäoikeus voi ottaa vastaan todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella myös täysilukuisessa kokoonpanossa.

5 §

Käräjäoikeudessa on vain puheenjohtaja:

- 1) *hakemusasiassa, jonka käsittelyä ei jatketa riita-asiaain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä;*
- 2) *valmistelussa;*
- 3) *riita-asian pääkäsittelyssä, jos tuomarina toimii valmistelusta vastannut tuomari eikä asian laatu tai laajuus edellytä asian käsittelyä täysilukuisessa kokoonpanossa;*
- 4) *otettaessa vastaan todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella; sekä*
- 5) *käsiteltäessä erikseen 7 luvun mukaista turvaamistointia koskevaa asiaa.*

Käräjäoikeuden on varattava asianosaisten tilaisuus lausua käsityksensä 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun täysilukuisen kokoonpanon tarpeellisuudesta.

Käräjäoikeus voi muun asian yhteydessä käsitellä siihen liittyvää hakemusasiasiaa tai ottaa vastaan todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella myös täysilukuisessa kokoonpanossa.

3 luku

Käräjäoikeudesta

2 §

Käräjäoikeuden on pidettävä istuntoja säännöllisesti ja niin usein kuin käsiteltävät asiat vaativat.

2 §

Istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella.

5 luku

Riita-asian vireillepano ja valmistelu

2 §

Haastehakemuksessa on ilmoitettava:

- 1) kantajan yksilöity vaatimus;
- 2) yksityiskohtaisesti ne seikat, joihin vaatimus perustuu;
- 3) mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka kantaja aikoo esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;
- 4) oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus, jos kantaja pitää sitä aiheellisenä; sekä
- 5) millä perusteella tuomioistuin on toimivaltainen, jos toimivalta ei muutoin ilmene haastehakemuksesta tai siihen liitetyistä asiakirjoista.

Haastehakemuksessa on lisäksi ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten nimet, ammatit ja kotipaikat, asianosaisten taikka heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä ja todistajan tai muun kuultavan puhelinnumero sekä se postiosoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää. Jos kantaja ei tiedä vastaajan osoitetta, hänen on ilmoitettava, mitä hän on tehnyt osoitteen selvittämiseksi.

2 §

Haastehakemuksessa on ilmoitettava:

- 1) kantajan yksilöity vaatimus;
- 2) seikat, joihin vaatimus perustuu;
- 3) mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka kantaja aikoo kanteensa tueksi esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;
- 4) oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus, jos kantaja pitää sitä aiheellisenä; sekä
- 5) millä perusteella tuomioistuin on toimivaltainen, jos toimivalta ei muutoin ilmene haastehakemuksesta tai siihen liitetyistä asiakirjoista.

Haastehakemuksessa on ilmoitettava tuomioistuimen nimi, asianosaisten nimet ja kotipaikat sekä heidän laillisen edustajansa tai asiamiehensä yhteystiedot sekä se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää (prosessiosoite). Asianosaisten sekä todistajan tai muun kuultavan yhteystiedot on myös soveltuvalle tavalla ilmoitettava käräjäoikeudelle. Jos kantaja ei tiedä vastaajan osoitetta, hänen on ilmoitettava,

tava, mitä hän on tehnyt osoitteen selvittämiseksi.

5 §

Jos haastehakemus on puutteellinen, kantajaa on kehotettava määräajassa korjaamaan puute, jos korjaaminen on valmistelun jatkamiseksi tarpeellinen. Kantajalle on samalla ilmoitettava, millä tavoin haastehakemus on puutteellinen ja että kanne voidaan jättää tutkimatta tai hylätä, jos kantaja ei noudata kehotusta.

Tuomioistuin voi erityisestä syystä pidentää 1 momentissa tarkoitettua määräaikaa.

10 §

Haasteessa vastaajaa kehotetaan vastauksessaan:

- 1) ilmoittamaan, myöntääkö vai kiistääkö hän kanteen;
- 2) kiistäessään kanteen esittämään sellaiset kiistämisensä perusteet, joilla voi olla merkitystä asian ratkaisemisen kannalta;
- 3) ilmoittamaan mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka hän aikoo esittää, ja mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen sekä todistajan ja muun kuultavan postiosoite ja puhelinnumero;
- 4) esittämään vaatimuksensa oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta, jos hän pitää sitä aiheellisena;
- 5) liittämään vastaukseen asiakirja, johon kanteen kiistäminen perustuu, alkuperäisenä tai jäljennöksenä, ja ne kirjalliset todisteet, joihin vastauksessa vedotaan; sekä
- 6) tekemään väitteensä siitä, ettei tuomioistuin voi ottaa asiaa tutkittavaksi.

Haasteessa vastaajaa on kehotettava il-

5 §

Jos haastehakemus on puutteellinen, kantajaa on kehotettava määräajassa korjaamaan puute, jos korjaaminen on oikeudenkäynnin jatkamiseksi tai vastauksen antamista varten välttämätöntä. Kantajalle on samalla ilmoitettava, millä tavoin haastehakemus on puutteellinen ja että kanne voidaan jättää tutkimatta tai hylätä, jos kantaja ei noudata kehotusta.

Tuomioistuin voi erityisestä syystä pidentää 1 momentissa tarkoitettua määräaikaa.

Haastehakemuksen täydentämistä voidaan pyytää ja täydentämiselle asetettua määräaikaa pidentää myös puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa käyttäen. Kannetta ei kuitenkaan saa jättää 6 §:n 1 momentin nojalla tutkimatta, vaikka kantaja ei noudata hänelle näin annettua täydennyskehotusta.

10 §

Haasteessa vastaajaa kehotetaan vastauksessaan:

- 1) ilmoittamaan, myöntääkö hän kanteen vai vastustaako hän sitä;
- 2) vastustaessaan kannetta esittämään sellaiset perusteet vastustamiselle, joilla on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta;
- 3) ilmoittamaan mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka hän aikoo vastauksensa tueksi esittää, ja mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;
- 4) esittämään vaatimuksensa oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta, jos hän pitää sitä aiheellisena;
- 5) liittämään vastaukseen asiakirja, johon kanteen vastustaminen perustuu, alkuperäisenä tai jäljennöksenä ja ne kirjalliset todisteet, joihin vastauksessa vedotaan; sekä
- 6) tekemään väitteensä siitä, ettei tuomioistuin voi ottaa asiaa tutkittavaksi.

Käräjäoikeus voi lisäksi kehottaa vastaajaa lausumaan vastauksessaan jostakin erityisestä kysymyksestä.

Haasteessa vastaajaa on kehotettava il-

moittamaan myös se postiosoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää. Haasteessa on ilmoitettava, että asiakirja voidaan antaa asianosaiselle tiedoksi lähettämällä se *postitse* hänen vastauksessaan ilmoittamaansa osoitteeseen.

Haasteessa on lisäksi ilmoitettava, että kirjallisena annettava vastaus on asianosaisen tai, jollei hän itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava ja että laatijan on ilmoitettava ammattinsa ja kotipaikkansa.

13 §

Jos vastaaja, jota on kehotettu vastaamaan kirjallisesti asiassa, jossa sovinto on sallittu, 1) ei ole antanut pyydettyä vastausta määrajassa tai

2) ei ole esittänyt vastauksessaan perustetta kiistämiselleen tai vetoaa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen,

asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta. Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne hylätään tuomiolla.

14 §

Jos 1 momentissa tarkoitettussa asiassa vastaaja

1) ei ole antanut pyydettyä vastausta, 2) ei ole esittänyt todennäköisiä syitä kiistämisensä tueksi, tai

3) ei ole esittänyt lainvoimaista tuomiota, juoksevaa velkakirjaa, vekseliä tai shekkiä, jota voidaan käyttää kuittaukseen,

asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta. Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne hylätään tuomiolla.

moittamaan *laillisen edustajansa tai asiamiehensä yhteystiedot sekä myös se postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon asiaa koskevat kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää (prosessiosoite)*. Haasteessa on ilmoitettava, että asiakirja voidaan antaa asianosaiselle tiedoksi lähettämällä se hänen vastauksessaan ilmoittamaansa *prosessiosoitteeseen*. Vastaajan on myös ilmoitettava *omat sekä todistajan tai muun kuultavan yhteystiedot soveltuvalla tavalla käräjäoikeudelle*.

Haasteessa on lisäksi ilmoitettava, että kirjallisena annettava vastaus on asianosaisen tai, jollei hän itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava ja että laatijan on ilmoitettava ammattinsa ja kotipaikkansa.

13 §

Jos vastaaja, jota on kehotettu vastaamaan kirjallisesti asiassa, jossa sovinto on sallittu,

1) ei ole antanut pyydettyä vastausta määrajassa tai

2) ei ole esittänyt vastauksessaan *kanteen vastustamiselle perustetta* tai vetoaa ainoastaan sellaiseen perusteeseen, jolla selvästi ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen, asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta.

Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne hylätään tuomiolla.

14 §

Jos 1 momentissa tarkoitettussa asiassa vastaaja

1) ei ole antanut pyydettyä vastausta, 2) ei ole esittänyt todennäköisiä syitä *kanteen vastustamisen* tueksi tai

3) ei ole esittänyt lainvoimaista tuomiota, juoksevaa velkakirjaa, vekseliä tai shekkiä, jota voidaan käyttää kuittaukseen, asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta.

Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne hylätään tuomiolla.

15 §

Jollei asiaa ole 13 tai 14 §:n nojalla ratkaistu, valmistelua on jatkettava suullisesti istunnossa, johon tuomioistuin kutsuu asianosaiset. Istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun se sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella.

Tuomioistuin voi kehottaa asianosaista toimittamaan ennen suullisen valmistelun istuntoa tai istuntojen välisenä aikana tuomioistuimeen kirjallisen lausuman, jos tuomioistuin katsoo sen aiheelliseksi. Tällöin tuomioistuimen on määrättävä, mistä kysymyksestä asianosaisen on lausuttava.

15 §

Jollei asiaa ole 13 tai 14 §:n nojalla ratkaistu, valmistelua on jatkettava kirjallisesti tai suullisesti istunnossa (valmisteluistunto) taikka asia on siirrettävä suoraan pääkäsitelyyn sen mukaan kuin jäljempänä säädetään.

15 a §

Jatkaessaan valmistelua kirjallisesti tuomioistuin voi katsoessaan sen aiheelliseksi kehottaa asianosaista toimittamaan tuomioistuimeen kirjallisen lausuman. Tällöin tuomioistuimen on määrättävä, mistä kysymyksestä asianosaisen on lausuttava. Asianosaista ei kuitenkaan saa kehottaa toimittamaan kirjallista lausumaa useammin kuin kerran, ellei siihen ole erityistä syytä.

15 b §

Jos 19 §:ssä säädetty valmistelun tavoitteet on asian kirjallisessa valmistelussa saavutettu niin, ettei valmistelua ole tarkoituksenmukaista jatkaa valmisteluistunnossa, tuomioistuin voi siirtää asian suoraan pääkäsitelyyn varattuaan asianosaisille tilaisuuden lausua käsityksensä valmisteluistunnon tarpeettomuudesta.

15 c §

Valmisteluistunnossa, johon tuomioistuin kutsuu asianosaiset, asian käsittelyä jatketaan suullisesti siitä, mihin kirjallisessa valmistelussa on päädytty.

Tuomioistuimen on istunnon alussa selostettava, mistä asiassa on kysymys ja mihin kirjallisessa valmistelussa on päädytty. Lisäksi tuomioistuimen on tehtävä 19 §:ssä säädettyjen valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi tarpeelliset kysymykset.

Istunnossa asianosainen ei saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle oikeudenkäyntikirjelmää tai muuta kirjallista lausumaa. Asianosainen saa suullisessa esityksessään tar-

koituksenmukaisella tavalla hyödyntää kirjallisessa valmistelussa esitettyä oikeudenkäyntiaineistoa ja käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tueksi.

Suullinen valmistelu on pyrittävä saattamaan loppuun viivytyksettä yhdessä istunnossa.

15 d §

Valmisteluistunto voidaan pitää myös puhelimitse tai käyttäen muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa, jossa istuntoon osallistuvilla on puheysteys keskenään, jos se on istunnossa käsiteltävien kysymysten laatu ja laajuus huomioon ottaen 19 §:ssä säädettyjen valmistelun tavoitteiden saavuttamiseksi tarkoituksenmukaista. Tällöin 12 luvun säännöksiä asian ratkaisemisesta asianosaisen poissaolon perusteella ei sovelleta.

16 §

Kutsun tai kehotuksen yhteydessä asianosaiselle on annettava tiedoksi vastapuolen vastaus tai kirjallinen lausuma sekä ilmoitettava, mikä seuraamus 12 luvun perusteella voi aiheutua siitä, että asianosainen ei saavu istuntoon tai anna kirjallista lausumaa. Jos asianosaisen on saavuttava istuntoon, hänelle on samalla ilmoitettava, minä päivänä ja kellonaikana sekä missä istunto pidetään.

16 §

Kutsun tai kehotuksen yhteydessä asianosaiselle on ilmoitettava, mikä seuraamus 12 luvun perusteella voi aiheutua siitä, että asianosainen ei saavu istuntoon tai anna kirjallista lausumaa. Jos asianosaisen on saavuttava istuntoon, hänelle on samalla ilmoitettava, minä päivänä ja kellonaikana sekä missä istunto pidetään.

17 §

Valmistelua koskevat yleiset säännökset

Tuomioistuimen on toimitettava valmistelu siten, että asia voidaan käsitellä pääkäsittelyssä yhtäjaksoisesti.

18 §

Suullinen valmistelu on pyrittävä saattamaan loppuun viivytyksettä, mikäli mahdollista, yhdessä istunnossa.

17 §

Valmistelun tavoitteet ja sisältö

Tuomioistuimen on tarvittaessa varattava asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä siitä, miten asian valmistelu tulisi järjestää.

Valmistelu on saatettava loppuun viivytyksettä. Asianosaisen on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittely hänen laiminlyöntinsä vuoksi viivästy.

18 §

Tuomioistuimen on valmistelun kuluessa huolehdittava siitä, että asianosaisille ilmoitetaan asian valmistelusta vastaava tuomari

Tuomioistuimen on tarvittaessa varattava asianosaisille tilaisuus lausua käsityksensä siitä, miten asian valmistelu tulisi järjestää.

Asianosaisen on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittelyä tarvitse hänen laiminlyöntinsä vuoksi lykätä.

ja muut tarvittavat tiedot asian käsittelyn edistymisestä. Asianosaisille on aina ilmoitettava:

1) kantajalle asian vireilletulosta, haasteen antamisesta ja vastaukselle asetetusta määräajasta ja sen mahdollisesta pidennyksestä; sekä

2) kirjallisen lausuman pyytämisestä vastapuolelta ja mahdollisesta määräajan pidennyksestä.

Tuomioistuimen on viipymättä vastauksen saapumisen jälkeen annettava asianosaisille arvio käsittelyn tulevasta aikataulusta.

Huolehtiessaan 1 ja 2 momentissa säädetystä velvollisuuksistaan tuomioistuin voi käyttää puhelinta tai muuta soveltuvaa tiedonvälitystapaa. Kirjallinen vastaus tai lausuma on annettava heti tiedoksi muille asianosaisille.

Tässä pykälässä tarkoitettuja ilmoituksia ja arviota ei tarvitse tehdä tämän luvun 3 §:ssä tarkoitetussa asiassa, joka ratkaistaan 13 tai 14 §:n nojalla valmistelua jatkamatta, eikä hakemusasiassa, ellei sen käsittelyä ole päätetty jatkaa riita-asiain käsittelystä säädettyssä järjestyksessä.

20 §

Valmistelun istunnossa asia käsitellään suullisesti. Istunnossa asianosainen ei saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle oikeudenkäyntikirjelmää tai muuta kirjallista lausumaa.

Asianosainen saa kuitenkin lukea asiakirjasta vaatimuksensa, suorat viittaukset oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen sekä sellaisiin useita teknisiä ja numerotietoja sisältäviin asiakirjoihin, joiden esittäminen pelkästään suullisesti on vaikea ymmärtää. Lisäksi hän saa käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tueksi.

21 §

Asianosaisen on valmistelussa viipymättä esitettävä vaatimuksensa ja niiden perusteet sekä lausuttava siitä, mitä vastapuoli on esittänyt. Lisäksi hänen on ilmoitettava kaikki todisteet, jotka hän haluaa esittää, ja mitä hän aikoo kullakin todisteella näyttää toteen. Hänen on lisäksi esitettävä kaikki kirjalliset todisteet, joihin hän vetoaa.

Asianosaisen on lisäksi vastapuolen pyynn-

20 §

Asianosaisen on valmistelussa viipymättä esitettävä vaatimuksensa ja niiden perusteet sekä lausuttava siitä, mitä vastapuoli on esittänyt. Lisäksi hänen on ilmoitettava kaikki todisteet, jotka hän haluaa esittää, ja mitä hän aikoo kullakin todisteella näyttää toteen. Hänen on lisäksi esitettävä kaikki kirjalliset todisteet, joihin hän vetoaa.

Asianosaisen on lisäksi vastapuolen pyynnöstä ilmoitettava, onko hänen hallussaan sellainen vastapuolen riittävästi yksilöimä kirjallinen todiste tai esine, jolla voi olla merkitystä asiassa.

21 §

Tuomioistuimen on valmistelussa huolehdittava 19 §:ssä säädettyjen tavoitteiden toteutumisesta ja siitä, että asianosaiset mainitsevat kaikki seikat, joihin he haluavat vedota.

Jos asianosaisen kirjallinen tai suullinen lausuma on epäselvä tai puutteellinen, tuomioistuimen on tehtävä hänelle asian selvittämistä varten tarpeelliset kysymykset.

nöstä ilmoitettava, onko hänen hallussaan sellainen vastapuolen mainitsema kirjallinen todiste tai esine, jolla voi olla merkitystä asiassa.

Tuomioistuimen on valmistelussa huolehdittava siitä, että asianosaiset mainitsevat kaikki seikat, joihin he haluavat vedota.

22 §

Asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomioistuin voi tarvittaessa kehottaa asianosaista täyttämään määräajassa 21 §:n 1 momentissa tarkoitetut velvollisuutensa uhalla, ettei hän määräajan jälkeen saa vedota uuteen vaatimukseen tai seikkaan taikka ilmoittaa uutta todistetta, ellei hän saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevistä syistä.

24 §

Tuomioistuimen on tehtävä yhteenveto asianosaisten vaatimuksista ja niiden perusteista, jos se on asian käsittelyn kannalta tarkoituksenmukaista. Asianosaisille on varattava tilaisuus lausua käsityksensä yhteenvedosta.

Tuomioistuimen tulee valvoa, ettei asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta.

22 §

Asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomioistuin voi tarvittaessa kehottaa asianosaista täyttämään määräajassa 20 §:n 1 momentissa tarkoitetut velvollisuutensa uhalla, ettei hän määräajan jälkeen saa vedota uuteen vaatimukseen tai seikkaan taikka ilmoittaa uutta todistetta, ellei hän saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevistä syistä.

24 §

Tuomioistuimen on valmistelun kuluessa tehtävä kirjallinen yhteenveto asianosaisten vaatimuksista, niiden perusteista sekä tarvittaessa todisteista ja siitä mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen.

Jos asia ratkaistaan valmistelussa 13, 14 tai 27 §:n mukaisesti, yhteenvetoa ei laadita, ellei siihen ole erityistä syytä.

Yhteenveto on tehtävä jo ennen valmisteluistuntoa, jos sen voidaan katsoa edistävän suullisen valmistelun toimittamista. Valmistelun edetessä yhteenvetoa tulee tarvittaessa täydentää.

Yhteenveto voidaan tehdä suullisesti, jos asian laatu tai laajuus huomioon ottaen kirjallista yhteenvetoa voidaan pitää tarpeelltomana. Lisäksi kirjallista yhteenvetoa voidaan täydentää suullisesti. Jos riitainen asia ratkaistaan 27 a §:n nojalla istuntoa toimittamatta tai asia kirjallisen valmistelun jälkeen siirretään suoraan pääkäsittelyyn, yhteenveto on laadittava kirjallisesti.

Asianosaisille on varattava tilaisuus lausua käsityksensä yhteenvedosta.

27 a §

Riitainen asia voidaan ratkaista yksin kirjallisen valmistelun perusteella, jos asia on laadultaan sellainen, ettei sen ratkaiseminen edellytä pääkäsittelyn toimittamista eikä kuukaan asianosaisista vastusta asian ratkaisemista kirjallisessa menettelyssä.

6 luku

Riita-asian pääkäsittely

2 §

Pääkäsittelyssä on seuraavassa järjestyksessä:

1) kantajan esitettävä vaatimuksensa ja niiden perusteet;

2) vastaajan ilmoitettava, myöntääkö vai kiistääkö hän kanteen;

3) asianosaisten vuorollaan tarkemmin perusteltava kantaansa ja lausuttava vastapuolen perustelujen johdosta;

4) otettava vastaan todistelu; sekä

5) asianosaisten esitettävä loppulausuntonsa.

Asianosaisten kuulustelu todistelutarkoituksessa on toimitettava ennen kuin muuta suullista todistelua otetaan vastaan siitä kysymyksestä, jota kuulustelu koskee.

Edellä 1 ja 2 momentissa mainitusta järjestyksestä saadaan poiketa erityisestä syystä.

Pääkäsittelyn alussa tuomioistuimen on tarpeen vaatiessa selostettava, mistä asiassa on kysymys.

3 §

Pääkäsittely on suullinen. Asianosainen ei saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle kirjallista lausumaa taikka muutoinkaan esittää asiaa kirjallisesti.

Asianosainen saa kuitenkin lukea asiakirjasta vaatimuksensa, suorat viittaukset oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen sekä sellaisiin useita teknisiä ja numerotietoja sisältäviin asiakirjoihin, joiden esittäminen pelkästään suullisesti on vaikea ymmärtää. Lisäksi hän saa käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tueksi.

2 §

Pääkäsittelyssä asia käsitellään seuraavassa järjestyksessä:

1) istunnon alussa tuomioistuimen on lyhyesti selostettava, mihin asian valmistelussa on päädytty, sekä tiedusteltava, vastaavanko valmistelussa esitetyt vaatimukset edelleen asianosaisten kantaa;

2) asianosaisten on vuorollaan perusteltava kantaansa ja lausuttava vastapuolen perustelujen johdosta;

3) tuomioistuimen on otettava vastaan todistelu; sekä

4) asianosaisten on esitettävä loppulausuntonsa.

Asianosaisten kuulustelu todistelutarkoituksessa on toimitettava ennen kuin muuta suullista todistelua otetaan vastaan siitä kysymyksestä, jota kuulustelu koskee. Tuomioistuin voi määrätä, että tiettyä seikkaa koskeva todistelu otetaan vastaan ennen muuta todistelua.

Edellä 1 ja 2 momentissa säädetystä järjestyksestä saadaan kuitenkin tarvittaessa poiketa.

3 §

Pääkäsittely on suullinen. Asianosaisen ei saa lukea eikä antaa tuomioistuimelle kirjallista lausumaa taikka muutoinkaan esittää asiaa kirjallisesti.

Asianosainen saa kuitenkin lukea asiakirjasta vaatimuksensa sekä suorat viittaukset oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen sekä sellaisiin asiakirjoihin, joita pelkästään suullisesti esitettyinä on vaikeata ymmärtää. Lisäksi hän saa käyttää kirjallista muistiinpanoa muistinsa tueksi.

Valmistelussa laadittuun kirjalliseen yhteenvetoon saadaan pääkäsittelyssä tukeutua tarkoituksenmukaisella tavalla.

4 §

Asianosaisen valmistelussa antamaa lausumaa ei saa lukea. Jos asianosainen pääkäsittelyssä esittää muita vaatimuksia tai perusteita, mitä hän on valmistelussa esittänyt tai kun asianosainen selittää, että hän ei voi tai halua lausua mitään asiassa, tuomioistuimen on tarvittaessa asiakirjoista selostettava, mitä asianosainen on valmistelussa lausunut.

4 §

Jos asianosainen pääkäsittelyssä esittää muita kuin valmistelussa esittämiään vaatimuksia tai perusteita, tai kun asianosainen selittää, että hän ei voi tai halua lausua mitään asiassa, tuomioistuimen on tarvittaessa asiakirjoista selostettava, mitä asianosainen on valmistelussa lausunut.

9 §

Asianosainen ei saa asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen seikkaan tai todisteeseen, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, ellei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä.

9 §

Asianosainen ei saa asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen seikkaan, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, ellei asianosainen saata todennäköiseksi, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä.

Asianosainen ei saa asiassa, jossa sovinto on sallittu, pääkäsittelyssä vedota sellaiseen todisteeseen, johon hän ei ole vedonnut valmistelussa, ellei voida olettaa, että hänen menettelynsä johtuu pätevästä syystä.

Valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely

(kumotaan)

15 §

Jos asianosaiset suostuvat tai jos asia on selvä, pääkäsittely voidaan pitää välittömästi sen istunnon yhteydessä, jossa valmistelu on todettu päättyneeksi, tai, jollei tämä ole mahdollista, viimeistään 14 päivän kuluessa sanotun istunnon jälkeen.

Istunto voidaan pitää tuomioistuimen kansliapaikkakunnalla silloinkin, kun sen kanslia sijaitsee tuomiopiirin ulkopuolella.

(kumotaan)

16 §

Pääkäsittely saadaan pitää valmistelun yhteydessä vain, milloin valmistelua johtanut tuomari toimii tuomarina myös pääkäsittelyssä.

(kumotaan)

17 §

Valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä otetaan oikeudenkäyntiaineistona huomioon kaikki se, mikä on tapahtunut viimeisessä suullisen valmistelun istunnossa, jollei tuomioistuin toisin määrää.

(kumotaan)

18 §

Asiassa on toimitettava uusi pääkäsittely, jos valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely on yhden tai useamman kerran ollut lykättynä yhteensä yli 14 päivää.

(kumotaan)

Vaikka valmistelun yhteydessä pidettävä pääkäsittely olisi ollut lykättynä yli 14 päivää, asiassa ei kuitenkaan tarvitse toimittaa uutta pääkäsittelyä, jos sitä asian laadun perusteella pidetään erityisestä syystä tarpeettomana ja jos pääkäsittelyn yhtäjaksoisuuden voidaan käsittelyn lykkäämisestä ja keskeyttämisestä huolimatta katsoa toteutuvan. Uusi pääkäsittely on kuitenkin pidettävä aina, kun siitä istunnosta, jossa suullinen valmistelu on todettu päättyneeksi, on käsittelyn lykkäämisen vuoksi kulunut yli 45 päivää.

Tässä pykälässä tarkoitettuun pääkäsitte-lyyn ei sovelleta 15—17 §:n säännöksiä.

8 luku

Hakemusasioiden vireillepano ja käsittely

1 §

Hakemusasia pannaan vireille käräjäoikeuden kansliaan toimitettavalla kirjallisella hakemuksella. Hakemus saadaan esittää suullisesti, jos asia selvästi käy ilmi esityistä asiakirjoista. Hakemusasia voidaan panna vireille myös käräjäoikeuden istunnossa.

Tämän luvun säännöksiä sovelletaan käräjäoikeudessa myös sellaisten hakemusasioiden käsittelyyn, jotka käräjäoikeus voi ottaa käsiteltäväkseen ilmoituksesta tai omasta aloitteestaan.

Asia tulee vireille, kun hakemus esitetään kansliassa tai istunnossa.

2 §

Hakemuksessa on ilmoitettava hakijan yksilöity vaatimus tai pyytämä toimenpide. Lisäksi hakemuksessa on ilmoitettava tarvittaessa:

- 1) seikat, joihin vaatimus tai pyydetty toimenpide perustuu;
- 2) todisteet, jotka hakija vaatimuksensa

tai vaatimansa toimenpiteen tueksi aikoo esittää, sekä mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;

3) oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeva vaatimus; sekä

4) millä perusteella tuomioistuimien toimivaltainen.

Hakemukseen on liitettävä ne kirjalliset todisteet, joihin hakija vetoaa.

Hakemuksessa on ilmoitettava myös 5 luvun 2 §:n 2 momentissa tarkoitetut tiedot. Hakemus on hakijan tai, jollei hän itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava. Laatijan on samalla ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa.

3 §

Hakemusasia käsitellään kirjallisesti kansliassa tai suullisesti hakemusasian istunnossa.

Hakemusasia on käsiteltävä hakemusasian istunnossa, jos asiassa kuullaan asiaan osallista tai todistajaa taikka muuta henkilöä henkilökohtaisesti.

Riitainen hakemusasia on käsiteltävä hakemusasian istunnossa, jos asiaan osallinen sitä vaatii tai käräjäoikeus asian tai sen osan selvittämiseksi pitää asian käsittelyä hakemusasian istunnossa tarpeellisenä.

4 §

Jos kysymys on 2 luvun 1 §:n 2 momentin 1, 2, 4 tai 5 kohdassa tarkoitetusta hakemusiasta, joka on riitainen, asian käsittelyä on jatkettava riita-asian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Muussa riitaisessa hakemusasiassa käräjäoikeus voi päättää, että asian käsittelyä jatketaan riita-asian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä. Asian käsittelylajista riippumatta noudatetaan kuitenkin asiaan osallisen laiminlyönnin seurauksia koskevaa tämän luvun 7 §:ää ja asian ratkaisemista koskevaa 10 §:ään.

5 §

Jos hakemusasiassa on varattava asiaan osalliselle tilaisuus tulla kuulluksi, käräjäoikeuden on kehotettava häntä antamaan kirjallinen lausuma hakemuksen johdosta. Jos voidaan olettaa, että lausuman antaminen suullisesti nopeuttaa asian käsittelyä, asiaan osallista voidaan kehottaa antamaan

lausumansa suullisesti hakemusasian istunnossa.

6 §

Asiaan osallista kehotetaan lausumassaan ilmoittamaan kantansa hakemukseen tai pyydettyyn toimenpiteeseen. Lisäksi asiaan osallista kehotetaan tarvittaessa:

- 1) esittämään perusteet vastustamiselle;
- 2) ilmoittamaan todisteet, jotka hän aikoo esittää, ja mitä hän kullakin todisteella aikoo näyttää toteen;
- 3) esittämään vaatimuksensa oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta;
- 4) liittämään lausumaansa ne kirjalliset todisteet, joihin hän vetoaa; sekä
- 5) tekemään väitteensä siitä, ettei tuomioistuimien voi ottaa asiaa tutkittavaksi.

Asiaan osallista on myös kehotettava ilmoittamaan 5 luvun 10 §:n 3 momentissa tarkoitetut tiedot. Lausuma on antajan tai, jollei hän itse ole sitä laatinut, sen laatijan allekirjoitettava. Laatijan on samalla ilmoitettava ammattinsa ja asuinpaikkansa.

7 §

Jos hakija ei noudata tuomioistuimen kehotusta antaa kirjallista lausumaa tai jää pois hakemusasian istunnosta, asia jätetään sillensä.

Jos muu asiaan osallinen ei noudata tuomioistuimen kehotusta antaa kirjallista lausumaa tai jää pois hakemusasian istunnosta, johon häntä ei ole velvoitettu saapumaan henkilökohtaisesti, asia voidaan käsitellä ja ratkaista hänen laiminlyönnistään huolimatta.

8 §

Hakemusasian istunnossa asiaa voidaan käsitellä yksinomaan jonkin tai joidenkin kysymysten selvittämiseksi. Istuntoon kutsutaan ne asiaan osalliset, joita käsittely koskee. Käsittelyä voidaan istunnon jälkeen jatkaa kansliassa tai uudessa istunnossa.

9 §

Hakemusasia ja riita-asia voidaan käsitellä samassa oikeudenkäynnissä, jos asioilla on yhteyttä keskenään ja niiden käsitteleminen yhdessä käy haitatta päinsä.

Hakemusasiasia voidaan käsitellä rikosasian yhteydessä, jos asioilla on yhteyttä keskenään ja niiden käsitteleminen yhdessä käy haitatta päinsä.

10 §

Hakemusasiasia ratkaistaan päätöksellä tai tekemällä hakemuksessa tarkoitettu muu toimenpide.

Päätös laaditaan erilliseksi asiakirjaksi. Päätöksessä tulee olla tuomioistuimen nimi, päätöksen antamispäivä ja -paikka, asiaan osallisten nimet sekä lyhyt selostus asiasta, perustelut, sovelletut lainkohdat ja lopputulos. Jos hakemus hyväksytään eikä asia ole ollut riittävä eikä täydellisen päätöksen laatimiseen ole muuta erityistä syytä, päätökseen ei tarvitse sisältyä selostusta asiasta eikä perusteluja.

Jos asia ratkaistaan tekemällä hakemuksessa tarkoitettu toimenpide, siitä laaditaan todistus. Tällainen todistus samoin kuin päätös, johon ei sisälly selostusta asiasta eikä perusteluja, voidaan myös kirjoittaa tai liittää hakemukseen tai sen perusteena olevaan asiakirjaan.

11 §

Hakemusasian ratkaisu annetaan kansliassa tai julistetaan istunnossa. Päätös saadaan antaa kansliassa myös istunnossa käsitellyssä laajassa tai vaikeassa asiassa, jos päätöstä ei tuomioistuimen jäsenten neuvottelun tai päätöksen laatimisen vuoksi voida julistaa heti käsittelyn päättyttyä.

Kansliassa päätös on annettava viimeistään neljäntenätoista päivänä kansliassa tai istunnossa toimitetun käsittelyn päättymisestä. Käsittelyn päättyessä saapuvilla olevalle asiaan osalliselle on ilmoitettava päätöksen antamispäivä. Asiaan osalliselle, joka ei ole käsittelyn päättyessä saapuvilla, päätöksen antamispäivä on ilmoitettava kirjallisesti hyvissä ajoin ennen sen antamista, jos hakemusasiasia on ratkaistu toisin kuin hakija tai asianosa. Päätöksen on annettava 2 momentin mukaisesti on ilmoitettava asiaan osalliselle, päätöksen on antamispäivästä oltava kansliassa nähtävänä.

12 §

Toimituskirjana hakijalle annetaan jäljennös päätöksestä tai todistus tehdystä toimenpiteestä.

13 §

Hakemusasian käsittelystä on muutoin soveltuvien osin voimassa, mitä riita-asian käsittelystä säädetään.

14 §

Jos muussa laissa on tämän luvun menettelysäännöksistä poikkeava säännös, sovelletaan sitä. Säännöksiä, joiden mukaan asia tulee käsitellä istunnossa, noudatetaan kuitenkin vain, jos asia myös tämän luvun säännösten mukaan on käsiteltävä istunnossa.

22 luku

Käräjäoikeuden pöytäkirja

11 §

Pöytäkirjasta ja kertyneistä asiakirjoista muodostetaan asiakirjavihko, johon liitetään jäljennös tuomiosta ja erikseen laaditusta päätöksestä.

11 §

Pöytäkirjasta ja kertyneistä asiakirjoista muodostetaan asiakirjavihko.

13 §

Tarkemmat määräykset päiväkirjojen ja luetteloiden pitämisestä sekä asiankäsittelyjärjestelmistä ja niistä annettavien tallenteiden tietosisällöstä samoin kuin annettavien todistusten, hakemusten, haastehakemusten ja muiden asiakirjojen kaavoista antaa tarvittaessa oikeusministeriö.

24 luku

Tuomioistuimen ratkaisu

2 §

Tuomiossa saadaan ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä. Jos asiassa on toimitettu uusi pääkäsittely, saadaan tuomiossa ottaa huomioon vain se, mitä on esitetty tässä käsittelyssä. Tuomiossa saadaan kuitenkin ottaa huomioon myös se oikeudenkäyntiai-

2 §

Tuomiossa saadaan ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaineisto, joka on esitetty pääkäsittelyssä. Jos asiassa on toimitettu uusi pääkäsittely, saadaan tuomiossa ottaa huomioon vain se, mitä on esitetty tässä käsittelyssä. Tuomiossa saadaan kuitenkin ottaa huomioon myös se oikeudenkäyntiai-

neisto, joka on esitetty pääkäsittelyä 6 luvun 14 §:n nojalla täydennettäessä, *sekä se viimeisessä suullisen valmistelun istunnossa tapahtunut, joka 6 luvun 17 §:n nojalla otetaan oikeudenkäyntiaineistona huomioon valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä.*

neisto, joka on esitetty pääkäsittelyä 6 luvun 14 §:n nojalla täydennettäessä.

3 §

Asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomiota ei saa perustaa seikkaan, johon asianosainen ei ole vaatimuksensa tai kiistämisenä tueksi vedonnut.

3 §

Asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomiota ei saa perustaa seikkaan, johon asianosainen ei ole vaatimuksensa tai *vastustamisensa* tueksi vedonnut.

8 §

Päätösneuvottelu on pidettävä heti pääkäsittelyn päätyttyä tai viimeistään seuraavana arkipäivänä. Päätösneuvottelun päätyttyä asiassa on julistettava tuomio. Tuomiota julistettaessa on kuitenkin ilmoitettava vain tuomion perustelut ja tuomiolauselma, jollei tuomion julistaminen kokonaisuudessaan ole tarpeen. Jos tuomiosta on äänestetty, siitä on ilmoitettava julistamisen yhteydessä.

8 §

Päätösneuvottelu on pidettävä heti pääkäsittelyn päätyttyä tai viimeistään seuraavana arkipäivänä. Päätösneuvottelun päätyttyä asiassa on julistettava tuomio. *Jollei tuomion julistaminen kokonaisuudessaan ole tarpeen, tuomiosta on sitä julistettaessa ilmoitettava sen perustelut ja tuomiolauselma. Asianosaisten siihen suostuessa perustelut voidaan tällöin ilmoittaa ainoastaan pääpiirteittäin.* Jos tuomiosta on äänestetty, siitä on ilmoitettava julistamisen yhteydessä.

26 luku

Valitusasian käsittelystä hovioikeudessa

24 §

Pääkäsittelyssä asia käsitellään seuraavassa järjestyksessä:

1) tarpeellisilta osiltaan selostettava käräjäoikeuden ratkaisu;

2) valittajan ilmoitettava, miltä kohdin käräjäoikeuden ratkaisuun haetaan muutosta ja mitä muutoksia siihen vaaditaan tehtäväksi;

3) vastaajan ilmoitettava, myöntääkö vai kiistääkö hän muutוסvaatimuksen;

4) ensin valittajan ja sitten vastaajan, jollei hovioikeus esittämisyjärjestyksestä toisin määrää, vuorollaan tarkemmin perusteltava kantansa ja lausuttava vastapuolen peruste-

24 §

Pääkäsittelyssä asia käsitellään seuraavassa järjestyksessä:

1) *istunnon alussa tuomioistuimen on tarpeellisilta osiltaan selostettava käräjäoikeuden ratkaisu ja se mihin asian valmistelussa on päädytty, sekä tiedusteltava, vastaavatko valmistelussa esitetyt vaatimukset edelleen asianosaisten kantaa;*

2) *valittajan ja vastaajan on vuorollaan perusteltava kantaansa ja lausuttava vastapuolen perustelujen johdosta;*

3) *tuomioistuimen on otettava vastaan todistelu; sekä*

4) *valittajan ja vastaajan on esitettävä loppulausuntonsa.*

lujen johdosta;

5) otettava vastaan todistelu; sekä

6) valittajan ja vastaajan esitettävä loppulausuntonsa.

Edellä 1 momentissa mainitusta järjestyksestä saadaan kuitenkin tarvittaessa poiketa.

Edellä 1 momentissa säädetystä järjestyksestä saadaan kuitenkin tarvittaessa poiketa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Tällä lailla kumotaan hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa 30 päivänä huhtikuuta 1986 annettu laki (307/1986) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Jos muualla laissa säädetään, että asia käsitellään siinä järjestyksessä kuin hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetussa laissa säädetään, noudatetaan asian käsittelyssä hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä.

2.

Laki**oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11 päivänä heinäkuuta 1997 annetun lain (689/1997) 11 luvun 7 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 luku

Tuomioistuimen ratkaisusta

7 §

Päätösneuvottelu on pidettävä heti pääkäsittelyn päätyttyä tai viimeistään seuraavana päivänä. Päätösneuvottelun päätyttyä asiassa on julistettava tuomio. Tuomiota julistettaessa on kuitenkin ilmoitettava vain tuomion perustelut ja tuomiolauselma, jollei tuomion julistaminen kokonaisuudessaan ole tarpeen. Jos tuomiosta on äänestetty, siitä on ilmoitettava tuomion julistamisen yhteydessä.

7 §

Päätösneuvottelu on pidettävä heti pääkäsittelyn päätyttyä tai viimeistään seuraavana päivänä. Päätösneuvottelun päätyttyä asiassa on julistettava tuomio. *Jollei tuomion julistaminen kokonaisuudessaan ole tarpeen, tuomiosta on sitä julistettaessa ilmoitettava sen perustelut ja tuomiolauselma. Asianosaisten siihen suostuessa perustelut voidaan tällöin ilmoittaa ainoastaan pääpiirteittäin.* Jos tuomiosta on äänestetty, siitä on ilmoitettava tuomion julistamisen yhteydessä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki**konkurssisäännön 1 d §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 9 päivänä marraskuuta 1868 annetun konkurssisäännön (31/1868) 1 d §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1027/1993, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1 d §

Konkurssiasian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetun lain (307/86) säännöksiä, jollei tämän lain säännöksistä muuta johdu. Mainitun lain 5 §:n 1 momenttia sovelletaan kuitenkin vain konkurssiin asettamista sekä velkojainkokouksen päätöksen moittimista koskevassa asiassa.

1 d §

Konkurssiasian käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei tästä laista muuta johdu.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4.

Laki**yrityksen saneerauksesta annetun lain 68 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yrityksen saneerauksesta 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (47/1993) 68 § seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

68 §

68 §

*Käsittelyjärjestys**Käsittelyjärjestys*

Tässä laissa tarkoitettuun asiaan sovelletaan, mitä laissa hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa (307/86) säädetään, mikäli tästä laista ei johdu muuta.

Tässä laissa *tarkoitettun asian käsittelyssä noudatetaan hakemusasioden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei tästä laista muuta johdu.*

Menettelyssä esiin tuleva riitainen asia on käsiteltävä täysilukuisen alioikeuden istunnossa, paitsi jos asiaan osalliset haluavat toisin tai tuomioistuimella on syytä asiaa selvänä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

5.

Laki**yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 49 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yksityishenkilön velkajärjestelystä 25 päivänä tammikuuta 1993 annetun lain (57/1993) 49 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

49 §.

Käsittelyjärjestys ja toimivaltainen tuomioistuim.

Tässä laissa tarkoitettuun asiaan sovelletaan mitä hakemusasioden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annetussa laissa (307/86) säädetään, mikäli tästä laista ei johdu muuta.

Ehdotus

49 §

Käsittelyjärjestys ja toimivaltainen viranomainen

Tässä laissa tarkoitettun asian käsittelyssä noudatetaan hakemusasioden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä, jollei tästä laista muuta johdu.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

6.

Laki**liiketoimintakiellosta annetun lain 19 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan liiketoimintakiellosta 13 päivänä joulukuuta 1985 annetun lain (1059/1985) 19 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 311/1986, sekä
lisätään 19 §:ään siitä lailla 1220/1997 kumotun 2 momentin tilalle uusi 2 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

19 §.

19 §

*Asian käsittely**Asian käsittely*

Liiketoimintakiellon kumoamista koskevan hakemuksen käsittelyssä noudatetaan hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettua lakia (307/86). Tuomioistuimien huolehtii kuitenkin syyttäjän kuulemiseksi tarpeellisista toimenpiteistä. Syyttäjällä on oikeus hakea muutosta päätökseen, jolla liiketoimintakiello on kokonaan tai osittain kumottu.

Liiketoimintakiellon kumoamista koskevan *asian käsittelyssä noudatetaan hakemusasioiden käsittelyä koskevia oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä*. Tuomioistuimien huolehtii kuitenkin syyttäjän kuulemiseksi tarpeellisista toimenpiteistä. Syyttäjällä on oikeus hakea muutosta päätökseen, jolla liiketoimintakiello on kumottu.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimissa noudattaen tämän lain voimaantullessa voimassa olleita säännöksiä.

7.

Laki**käräjäoikeuslain 17 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 28 päivänä kesäkuuta 1993 annetun käräjäoikeuslain (581/1993) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on osaksi laissa 1326/1994, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

17 §

Laamanni voi määrätä:

1) virassa kaksi kuukautta olleen notaarin käsittelemään ja ratkaisemaan käräjäoikeuden kansliassa:

- a) lainhuudatus- ja kiinnitysasioita;
- b) hakemusasioita; sekä
- c) oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 ja 14 §:ssä tarkoitettuja asioita; sekä

2) virassa neljä kuukautta olleen notaarin toimimaan käräjäoikeuden puheenjohtajana:

a) yhden tuomarin istunnossa hakemusasista;

b) yhden tuomarin istunnossa rikosasiassa ja sakon muuntorangaistusasiassa, ei kuitenkaan käsiteltäessä pakkokeinolain (450/87) mukaisia vangitsemis- ja matkustuskieltoasioita; ja

c) saamista koskevassa yksinkertaisessa asiassa suullisessa valmistelussa ja valmistelun yhteydessä pidettävässä pääkäsittelyssä.

Ehdotus

17 §

Laamanni voi määrätä:

1) virassa kaksi kuukautta olleen notaarin käsittelemään ja ratkaisemaan käräjäoikeuden kansliassa:

- a) lainhuudatus- ja kiinnitysasioita;
- b) hakemusasioita;
- c) oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 ja 14 §:ssä tarkoitettuja asioita; sekä

2) virassa neljä kuukautta olleen notaarin *tekemään saamista koskevassa yksinkertaisessa riita-asiassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 27 a §:ssä tarkoitettuja ratkaisuja sekä* toimimaan käräjäoikeuden puheenjohtajana:

a) yhden tuomarin istunnossa hakemusasissa;

b) yhden tuomarin istunnossa rikosasiassa ja sakon muuntorangaistusasiassa, ei kuitenkaan käsiteltäessä pakkokeinolain (450/1987) mukaisia vangitsemis- ja matkustuskieltoasioita; ja

c) saamista koskevassa yksinkertaisessa *riita-asiassa* suullisessa valmistelussa ja *yhden tuomarin pääkäsittelyssä*.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .

Asia, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, käsitellään tuomioistuimessa noudattaen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

8.

Laki**ulosottolain 10 luvun 7 ja 13 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 3 päivänä joulukuuta 1895 annetun ulosottolain (37/1895) 10 luvun 7 §:n 2 momentti ja 13 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 197/1996, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 luku

Muutoksenhaku ulosottomiehen menettelyyn

7 §

7 §

*Valituskirjelmän sisältö ja liitteet**Valituskirjelmän sisältö ja liitteet*

Valituskirjelmän sisällöstä ja liitteistä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä *hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa* annetun lain (307/86) 6 §:ssä säädetään hakemuksesta. Valituskirjelmästä ja siihen liitetyistä asiakirjoista ei tarvitse antaa jäljennöksiä.

Valituskirjelmän sisällöstä ja liitteistä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä *oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 2 §:ssä* säädetään hakemuksesta. Valituskirjelmästä ja siihen liitetyistä asiakirjoista ei tarvitse antaa jäljennöksiä.

13 §

13 §

*Käsittely käräjäoikeudessa.**Käsittely käräjäoikeudessa*

Muutoksenhakemusta käsitellessään käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Muutoksenhakemus käsitellään käräjäoikeuden kansliassa, jollei asiassa kuulla todistajaa tai muuta henkilöä henkilökohtaisesti. Käräjäoikeuden istunto voidaan tarvittaessa pitää 2 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tuomiopiirissä olevassa muunkin käräjäoikeuden istuntopaikassa. Muutoin noudatetaan soveltuvin osin hakemusasioiden käsittelystä yleisessä alioikeudessa annettua lakia.

Muutoksenhakemuksen käsittelyssä käräjäoikeudessa noudatetaan soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 8 luvun säännöksiä. Käräjäoikeuden istunto voidaan tarvittaessa pitää 2 §:n 1 momentissa tarkoitettussa tuomiopiirissä olevassa muunkin käräjäoikeuden istuntopaikassa.

*Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 200 .*

*Asia, joka on tullut vireille ennen tämän
lain voimaantuloa, käsitellään tuomiois-
tuimessa noudattaen tämän lain voimaan
tullessa voimassa olleita säännöksiä.*

*Asetusluonnokset***Valtioneuvoston asetus****avioliittoasetuksen muuttamisesta**

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti, joka on tehty oikeusministeriön esittelystä
lisätään 6 päivänä marraskuuta 1987 annetun avioliittoasetuksen 13 §:ään uusi 2 momentti
seuraavasti:

13 §

Kummallekin puolisolle on annettava kirjallinen ilmoitus avioeroon tuomitsemisesta.

Tämä asetus tulee voimaan
kuuta 200 .

päivänä
